การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง ของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

นางนันทภา ชมพูบุตร

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2549
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE DEVELOPMENT OF A NON-FORMAL EDUCATION PROGRAM TO ENHANCE SELF-ESTEEM FOR BOYS AT PAKKRED HOME FOR BOYS IN NONTHABURI PROVINCE

Mrs. Nantapa Chompubutr

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Educational Program in Non-Formal Education
Department of Educational Policy , Management , and Leadership
Faculty of Education
Chulalongkorn University
Academic Year 2006

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
โดย	นางนันทภา ชมพูบุตร
สาขาวิชา	การศึกษานอกระบบโรงเรียน
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร. อาชัญญา รัตนอุบล

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะครุศาสตร์

(รองศาสตราจารย์ ดร. พฤทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. เกียรติวรรณ อมาตยกุล)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร. อาชัญญา รัตนอุบล)

..... กรรมการ

(ดร. วรรัตน์ อภินันท์กุล)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นันทภา ชมพูบุตร : การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. (THE DEVELOPMENT OF A NON-FORMAL EDUCATION PROGRAM TO ENHANCE SELF-ESTEEM FOR BOYS AT PAKKRED HOME FOR BOYS IN NONTHABURI PROVINCE) อ. ที่ปรึกษา : รศ.ดร.อาชัญญา รัตนอุบล, 192 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1.) เพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 2.)เพื่อเปรียบเทียบผลการเห็นคุณค่าในตนเองก่อนและหลังการทดลองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด ที่ได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง 3.)เพื่อเปรียบเทียบผลการเห็นคุณค่าในตนเองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด 4.)เพื่อศึกษาความพึงพอใจในโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด

ผู้วิจัยได้ทดลองกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี จำนวน 44 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มทดลองเข้าร่วมโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี และกลุ่มควบคุมไม่ได้เข้าร่วมโปรแกรมนี้ กลุ่มทดลองจะเข้าร่วมโปรแกรม เป็นเวลา 10 ชั่วโมง

ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

1. กระบวนการของโปรแกรม ได้แก่ (1) การกำหนดวัตถุประสงค์ทางการศึกษา (2) การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ (3) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ (4) การประเมินผลการเรียนรู้

2. ผลการทดลองใช้โปรแกรม พบว่า ระดับการเห็นคุณค่าในตนเองของกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมโปรแกรมไม่มีความแตกต่างกันทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการทดลองใช้โปรแกรม พบว่า ระดับการเห็นคุณค่าในตนเองหลังการทดลอง ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ผลการประเมินโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด พบว่า กลุ่มทดลองมีความพึงพอใจในโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองอยู่ในระดับมาก

ภาควิชานโยบาย การจัดการ และความเป็นผู้นำทางการศึกษา...ลายมือชื่อนิสิต...นันทภา ชมพูบุตร.....
สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ปีการศึกษา.....2549.....

4883695727 : MAJOR NON-FORMAL EDUCATION

KEY WORD: NON-FORMAL EDUCATION / NEO-HUMANIST / EMPOWERMENT / SELF-ESTEEM

NANTAPA CHOMPUBUTR : THE DEVELOPMENT OF A NON-FORMAL EDUCATION PROGRAM TO ENHANCE SELF-ESTEEM FOR BOYS AT PAKKRED HOME FOR BOYS IN NONTHABURI PROVINCE. THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF. ARCHANYA RATANA-UBOL, Ph.D., 192 pp.

The purposes of this research were 1) to develop the non-formal education program for enhancing boys' self-esteem at Pakkred home for boys in Nonthaburi Province; 2) to compare the results of the participated boys' self-esteem between the pre-test scores and the post-test scores; 3) to compare the results of the boys' self-esteem between the experimental group and the control group; and 4) to investigate the satisfaction of the non-formal education program to enhance boys' self-esteem at Pakkred home for boys in Nonthaburi Province.

The research methodology was Quasi Experimental design. The 44 samples were at Pakkred home for boys in Nonthaburi Province. The samples were divided into 2 groups. Both groups were then divided into the experimental group and the control group with 22 samples each. The experimental group had been participated in this program for 10 hours.

The results were as follows:

1. The process of program were (1) educational goal setting,(2) learning experience selection, (3) learning experience organization, and (4) learning evaluation.

2. Statistically, there were not significant differences between the pre-test and post-test in the experimental group at the .05 level.

3. There also were not significant differences between the experimental group and the control group at the .05 level.

4. The satisfaction of the non-formal education program for enhancing boys' self-esteem at Pakkred home for boys in Nonthaburi Province were high.

Department Educational Policy, Management, and Leadership..Student's signature..Nantapa Chompubutr

Field of study Non-Formal Education.....Advisor's signature..Archanya R.

Academic year....2006.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาของ รองศาสตราจารย์ ดร. อาชัญญา รัตนอุบล อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่กรุณาให้คำแนะนำ ข้อคิด ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆด้วยความเอาใจใส่อย่างยิ่งตลอดมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.เกียรติวรรณ อมาตยกุล ที่ทำให้ผู้วิจัยเกิดการเห็นคุณค่าในตนเอง ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ ที่กรุณาให้คำแนะนำในการทำเครื่องมือวิจัย ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านในสาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาแก่ผู้วิจัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา อาจารย์ ดร. วรรัตน์ อภินันท์กูล และอาจารย์ณัฏฐลักษณ์ ศรีมีชัย ที่กรุณาให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบพระคุณท่านอธิบดีกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ หน่วยงานสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด ท่านผู้ปกครอง คุณสุวลี ตีระนันท์ คุณศุภวรรณ ขูดแก้วและเจ้าหน้าที่ทุกท่าน ที่ให้ความอนุเคราะห์และอำนวยความสะดวกอย่างดีตลอดระยะเวลาในการจัดโปรแกรมของผู้วิจัย และขอขอบคุณน้องๆในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด ที่ให้ความร่วมมืออย่างดีในการเข้าร่วมโปรแกรมต่อการทำวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณกัลยาณมิตรทุกท่าน คุณสิริวรา หงษ์วิทยากร เพื่อนรักและดร.อภิเษก หงษ์วิทยากร ที่มีน้ำใจให้กำลังใจและช่วยเหลือผู้วิจัยมาโดยตลอด คุณพรรษา เอกพรประสิทธิ์ที่ให้ความช่วยเหลือและส่งกำลังใจมาเสมอ คุณวรวุฒิ กุลจันทร์ ที่ให้การช่วยเหลือด้านคอมพิวเตอร์มาตลอด คุณมาลินี หวังอรุณโรจน์ ที่ให้ความช่วยเหลือคำแนะนำในงานวิจัย คุณพรจันทร์ จันทนไพรวัน ที่กรุณาสละเวลามาช่วยสอนโยคะ-สมาธิให้กับน้องๆที่บ้านปากเกร็ด คุณธนวไล เจริญจันทร์แดง ที่นำขนมมาแจกน้องๆ ที่บ้านปากเกร็ด คุณเยาวภา จีราระรื่นศักดิ์ และคุณสุธรรม อัศวศักดิ์สกุล ที่ให้ความช่วยเหลือด้านคอมพิวเตอร์ คุณสุธารัตน์ วัฒนเดช คุณสร้อยบุญ ทรายทอง คุณสุรชัย พงเพ็ง คุณรจนา บริบูรณ์มุกข์ คุณณัฐรดา สัจจาธรรม คุณผุสดี นาคจำแลง คุณกุลวรรณ เสรีกุล คุณภคินี แสงสว่างและน้องๆสาขาการศึกษานอกระบบโรงเรียนทุกท่านที่ให้กำลังใจในการทำวิทยาพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบพระคุณ พันเอกพิเศษ ภูวนารถ ชมพูบุตร และครอบครัวชมพูบุตร รวมถึงคุณดลยา ตันติเกียรติ ที่มีส่วนช่วยให้การทำวิทยาพนธ์ฉบับนี้สำเร็จ

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อธีระและคุณแม่พูลทรัพย์ ปัญญารัตน์ ที่ให้การอบรมสั่งสอน ปลูกฝังสิ่งที่ดีงาม ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนในทุกๆด้าน และเป็นกำลังใจที่สำคัญแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดีตลอดมา รวมถึงขอกราบขอบพระคุณ นายแพทย์สกลรัฐ-คุณนลินธร ปัญญารัตน์ คุณอิษฎพร ปัญญารัตน์ คุณศศินี ปัญญารัตน์ คุณวิชญา ปัญญารัตน์ คุณอานนท์ เจียงศิริพันธ์ ทุกคนในครอบครัวปัญญารัตน์ ที่อยู่เคียงข้างและเป็นพลังใจอันยิ่งใหญ่ ให้การช่วยเหลือสนับสนุนทั้งด้านการศึกษาและด้านการเงินแก่ผู้วิจัยตลอดเวลาจนทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งต่อคุณความดีของทุกท่าน ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้วิจัยเกิดการพัฒนาตนเองและเห็นคุณค่าในตนเองมากยิ่งขึ้น

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเพื่อเป็นสิ่งบูชาพระคุณ พระธรรมสิงหบุราจารย์(หลวงพ่อ จรัญ ฐิตธมฺโม) วัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี มารดา บิดา ครูบาอาจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่านด้วยความเคารพอย่างสูง

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย ..... ง
คัดย่อภาษาอังกฤษ ..... จ
กิตติกรรมประกาศ ..... ฉ
สารบัญ ..... ช
สารบัญตาราง ..... ฌ
สารบัญภาพ ..... ญ

บทที่

1 บทนำ 1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา 1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย 5
สมมติฐานของการวิจัย 6
ขอบเขตของการวิจัย 6
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย 7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 8
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 9
ตอนที่ 1 แนวคิดในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน 9
ตอนที่ 2 แนวคิดการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน 18
ตอนที่ 3 แนวคิดการเห็นคุณค่าในตนเอง 27
ตอนที่ 4 กระบวนการเสริมพลังอำนาจ 43
ตอนที่ 5 หลักการนีโอฮิวแมนนิส 55
ตอนที่ 6 สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด 68
ตอนที่ 7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 70
กรอบแนวคิดในการวิจัย 74
3 วิธีดำเนินงานวิจัย 75
ตอนที่ 1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 75
ตอนที่ 2 การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน 75

บทที่ หน้า

1. กำหนดกลุ่มตัวอย่าง 75
2. การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ตามแนวคิดของไทเลอร์ 76
3. การทดลองใช้โปรแกรมของไทเลอร์ 83
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล 86
ตอนที่ 1 ผลการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง ของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี..... 86
ตอนที่ 2 ผลการทดลองใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี.....93
ตอนที่ 3 ผลการประเมินการใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี.....108
5 สรุปผลการวิจัย การอภิปราย และข้อเสนอแนะ 110
การสรุปผลการวิจัย.....115
อภิปรายผล 122
ข้อเสนอแนะ 133
รายการอ้างอิง.....135
ภาคผนวก 141
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือในการวิจัย 142
ภาคผนวก ข จดหมายขอความร่วมมือในการตรวจเครื่องมือและเก็บข้อมูลการวิจัย...144
ภาคผนวก ค เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 151
- แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง.....152
- แบบประเมินผลโปรแกรม 154
ภาคผนวก ง โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี.....157
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....192

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่ หน้า

1 การวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน..... 26
2 ตารางแสดงลักษณะพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับการเห็นคุณค่าในตนเอง สูงและต่ำของเคอรา..... 38
3 กิจกรรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง..... 80
4 กิจกรรมและเนื้อหา..... 82
5 เปรียบเทียบผลการเห็นคุณค่าในของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อน การทดลอง 93
6 เปรียบเทียบผลการเห็นคุณค่าในของกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการทดลอง 96
7 เปรียบเทียบผลการเห็นคุณค่าในตนเองของกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการทดลอง ในด้าน การมีความสามารถ..... .99
8 เปรียบเทียบผลการเห็นคุณค่าในตนเองของกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการทดลอง ในด้าน การมีความสำคัญ 101
9 เปรียบเทียบผลการเห็นคุณค่าในตนเองของกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการทดลอง ในด้านการมีคุณความดี 103
10 เปรียบเทียบผลการเห็นคุณค่าในตนเองของกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการทดลอง ในด้าน การมีอำนาจ 104
11 เปรียบเทียบการเห็นคุณค่าในตนเองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม หลังการทดลอง..... 105
12 การประเมินโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่า ในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี.....108

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

ภาพประกอบที่		หน้า
1	รูปแบบการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน The Critical Event Model (CEM)โดย แนดเลอร์.....21	
2	รูปแบบการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน Model of Competence-based Training Design โดย อลิชเชอร์ 22	
3	การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนของไทเลอร์.. 24	
4	แผนภาพแสดงความต้องการพื้นฐาน 5 ประการของมนุษย์ของมาสโลว์ 31	
5	แผนแสดงกระบวนการ 7 ขั้น ในการฝึกพฤติกรรมกล้าแสดงออกที่เหมาะสม เจอร์ดาโน และอีเวอร์ลี่ 59	
6	ภาพแสดงรูปแบบการเรียนรู้ของเดวิด โคล์บ 61	

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2521 ให้ความหมายของเยาวชนว่า เป็นบุคคลอายุไม่เกินยี่สิบห้าปี นอกจากนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 หมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ มาตรา 80 กำหนดให้รัฐต้องคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชนส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของครอบครัวและความเข้มแข็งของชุมชน เยาวชนจึงเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นผู้สืบทอดเจตนารมณ์และวิถีชีวิตของประเทศไทยที่สมควรได้รับการพัฒนาให้เต็มตามศักยภาพและสอดคล้องกับพัฒนาการของร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ดังนั้นการพัฒนาเด็กและเยาวชนได้แบ่งกลุ่มการพัฒนาตามช่วงอายุและสภาวะความเป็นอยู่ เพื่อประโยชน์ในการจัดบริการที่ตอบสนองพัฒนาการของเด็กและเยาวชนแต่ละวัย และการคุ้มครองทางกฎหมาย (นโยบายเยาวชนแห่งชาติและแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนระยะยาวพ.ศ.2545-2554)

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมากระแสโลกาภิวัตน์ซึ่งเป็นอิทธิพลและแรงบีบบังคับของสภาพแวดล้อมภายนอก ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และเทคโนโลยี ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้เป็นทั้งโอกาสและภัยอันตรายต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน เนื่องจากปัจจุบันผลกระทบจากสภาพความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมทำให้ทุกคนต่างดิ้นรนเพื่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทำให้ความผูกพันของคนในครอบครัวและชุมชนลดลง การให้บริการด้านสวัสดิการสังคมของภาครัฐไม่เพียงพอกับความต้องการก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่นปัญหาเรื่องค่าครองชีพที่สูงขึ้น การว่างงาน อาชญากรรมในการดูและรับผิดชอบครอบครัวของบิดามารดาลดลง บางครอบครัวไม่สามารถทำหน้าที่ในการเลี้ยงดูบุตรและรับผิดชอบของตนเองได้อย่างเต็มที่ หลายครอบครัว แก้ปัญหาโดยการทอดทิ้งเด็กให้เด็กไปอาศัยกับญาติหรือบุคคลอื่น หรือให้เด็กทำงานเพื่อหารายได้แก่ครอบครัวก่อนวัยอันสมควรแทนที่จะพัฒนาเด็กอย่างเหมาะตามวัย เป็นผลให้เกิดปัญหาเด็กกำพร้า ปัญหาเด็กเร่ร่อนไร้ที่พึ่ง ปัญหาเด็กยากจน ทำให้เด็กไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสม เด็กบางส่วนถูกกระทำทารุณ ถูกละเมิดสิทธิจากคนในครอบครัวหรือบุคคลอื่น และประสบปัญหาต่าง ๆ มากมาย

จากสถิติคดีเด็กและเยาวชนที่ถูกนำตัวส่งมายังสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนทั่วประเทศ ประจำปี 2540 พบว่าเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่กระทำผิดมากที่สุดในเมืองใหญ่ที่

เจริญแล้ว ได้แก่ กรุงเทพฯ สมุทรปราการ นครราชสีมา ชลบุรี และอุบลราชธานี ตามลำดับ เมื่อจำแนกตามฐานความผิด พบว่า เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดเกี่ยวกับคดียาเสพติด มีจำนวนสูงสุด โดยคิดเป็นร้อยละ 33.53 ส่วนคดีลักทรัพย์ คิดเป็นร้อยละ 19.17 และจากจำนวนเด็กและเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดคดีอาญา จำนวน 30,668 ราย ในจำนวนนี้มีผู้กระผิดซ้ำถึง 3,715 ราย คิดเป็นร้อยละ 12.11 และส่วนใหญ่เป็นเพศชาย และมีการสำรวจพบว่า เด็กส่วนใหญ่มีปัญหาครอบครัว ในด้านที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งในครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว และปัญหาเศรษฐกิจในครอบครัว ทำให้เด็กเกิดความรู้สึกไม่สบายใจ เสียใจ วิตกกังวล ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง รู้สึกว่าขาดความรัก ความอบอุ่นจากพ่อแม่ ถูกทอดทิ้ง และรู้สึกว่าตนเองมีปมด้อย (วชิราภรณ์ ไชยรัตน์, 2539 : 3-4) อีกทั้งเยาวชนมักเป็นกลุ่มที่มีการดำเนินชีวิตทำลายตนเอง เช่นสูบบุหรี่ การใช้ยาเสพติด การดื่มสุรา โดยเพื่อนมีบทบาทสูงในการชวนทดลอง เยาวชนยังมีแนวโน้มที่ฆ่าตัวตายและพยายามฆ่าตัวตาย เมื่อเกิดมีความกดดันในชีวิตมากกว่าวัยอื่น (จันทร์เพ็ญ ชูประภาวรรณ ,2541) จะเห็นได้ว่ามีเด็กและเยาวชนไทยจำนวนมากอยู่ในภาวะที่ต้องได้รับการช่วยเหลือ และสิ่งที่ควรตระหนัก คือ ไม่มีสูตรสำเร็จใดๆ ที่จะใช้อธิบายสรุปรวมยอดถึงสาเหตุของปัญหา วิธีการเดียวที่จะเข้าใจการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนได้ ก็คือ การศึกษาอย่างเป็นระบบ มิใช่การแก้ปัญหาที่ปลายเหตุเพียงอย่างเดียว

จากการสำรวจ ของสำนักงานสวัสดิการสังคมระดับ ครัวเรือนทั่วประเทศ ปี 2542 พบว่าเด็กและเยาวชน อายุต่ำกว่า 15 ปี ที่ไม่อยู่กับพ่อแม่ 1.2 ล้านคน โดยแบ่งเป็นกลุ่มย่อย ได้แก่

1. มีโอกาสเสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่อการละเมิดสิทธิทุกประเภท เช่น บริการทางเพศ ยาเสพติด อบายมุขอื่น ๆ และง่ายต่อการถูกชักจงไปกระทำผิด

2. เด็กจะได้รับการพัฒนาไม่เต็มศักยภาพเหมือนเด็กได้อยู่ใน ครอบครัว

เด็กกำพร้าไร้ที่พึ่งในปี 2543 มี จำนวน106 คน และ ในปี 2544 มีจำนวน 80 คน แสดงว่ายังมีเด็กถูกทอดทิ้งอีกมากและยังไม่ได้เข้าถึงบริการของรัฐ ภาครัฐได้สนับสนุนการจัดสวัสดิการสังคมแก่เด็กและเยาวชนตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 18 ปี ที่ประสบปัญหาดังกล่าว เข้ามาอยู่ในสถานสงเคราะห์เด็ก เพื่อให้เด็กได้พัฒนาศักยภาพ ความสามารถและพึ่งตนเองได้ และเพื่อให้ช่วยเหลือเด็กอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง

ปัจจุบันมีสถานสงเคราะห์ทุกภูมิภาค เด็กในสถานสงเคราะห์เป็นเด็กที่ครอบครัวไม่สามารถให้การเลี้ยงดูได้อย่างเหมาะสม เด็กกำพร้า ถูกทอดทิ้ง เร่ร่อน ขอทาน ประพฤติตนไม่สมวัย ถูกทารุณกรรม ถูกใช้เป็นเครื่องมือแสวงหาประโยชน์โดย มิชอบ จะได้รับการอุปการะไว้ในสถานสงเคราะห์ และ ได้รับบริการปัจจัย 4 การศึกษา ฝึกอาชีพ นันทนาการ รวมถึงกิจกรรมอื่น ๆ เพื่อการพัฒนา และจัดหางานให้ทำเมื่อถึงวัยอันสมควร

ในสถานสงเคราะห์มีวัตถุประสงค์ในการรับเลี้ยงดูเด็กกำพร้า เนื่องจากครอบครัวประสบปัญหาความยากจน ครอบครัวแตกแยก หัวหน้าครอบครัวหรือภรรยาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่สามารถให้การอุปการะเลี้ยงดูได้ และเด็กที่อยู่ในภาวะยากลำบาก จึงทำให้เด็กมีสภาวะกดดันทางอารมณ์และจิตใจ ถึงแม้จะได้รับการดูแลด้านสุขภาพ แต่ยังขาดการเห็นคุณค่าในตนเองและรู้สึกไม่ดีกับตนเอง เพราะรู้สึกว่าตนเองมีปมด้อย อ่อนแอ วิตกกังวล ขาดความสุข ตลอดทั้งไม่สามารถใช้ศักยภาพทั้งหมดของตนเองได้อย่างเต็มที่

ดังนั้นกระบวนการในการพัฒนาบุคคล คือ กลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีแนวโน้มค่อนข้างเสี่ยง ซึ่งนับวันจะมีความรุนแรง ซับซ้อน ยากที่จะแก้ไขได้ด้วยการให้ความรู้และการสั่งสอนในรูปแบบการฝึกอาชีพเพียงอย่างเดียว แนวทางหนึ่งที่สามารถบำบัดได้ คือ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้มีความสามารถในการจัดการ หรือมีภูมิคุ้มกันต่อปัญหารอบตัวในสภาพสังคมปัจจุบัน เช่น ปัญหาทางเพศ ยาเสพติด เอดส์ อิทธิพลของกลุ่มเพื่อน และสื่อมวลชน เป็นต้น

บุคคลสามารถพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองได้ตลอดชีวิต และการเห็นคุณค่าในตนเองมีการพัฒนาอย่างเห็นได้ชัดระหว่างอายุ 13 – 19 ปี ซึ่งเป็นระยะพัฒนาการของวัยรุ่น เนื่องจากวัยรุ่นเป็นวัยที่ร่างกายมีการเจริญเติบโตไปสู่การมีวุฒิภาวะ มีลักษณะทุติยภูมิเพศเกิดขึ้นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ สังคม และอารมณ์ ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลง ดังกล่าวทำให้ความคิด หรือ มโนภาพที่บุคคลมีต่อตนเองเกิดการเปลี่ยนแปลง วัยรุ่นจึงประสบความยุ่งยากในการแสวงหาเอกลักษณ์ให้กับตนเอง ทำให้วัยรุ่นตั้งคำถามต่อตนเองว่า ตนเป็นใคร ต้องทำอะไร มีบทบาทอย่างไร ตลอดจนต้องการการยอมรับและการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าในช่วงวัยอื่นๆ (Erikson 1968 : 128-135 ,Goebal and Brown 1981 : 811 , สุชา จันทร์เอม 2528 : 1)

ดังนั้นกระบวนการของการเสริมพลังอำนาจจะช่วยการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองในตัวบุคคล เพราะการที่จะทำให้เกิดการสร้างพลังนั้นต้องเริ่มจากบุคคลและชุมชนตระหนักในปัญหา และเห็นความสำคัญของปัญหา จึงรวมตัวกันขึ้นเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน แบ่งปันอำนาจ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยใช้วิธีการปฏิบัติ (action) และการสะท้อนกลับ (reflection) เพื่อให้เกิดความรู้สึกนึกคิด (conciousness) มองเห็นแนวทางการแก้ปัญหาและได้พัฒนาศักยภาพของตนเอง ส่วนการเสริมพลังอำนาจมีการพัฒนาให้มีความเข้มแข็งพอที่จะควบคุมตนเอง จากปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลให้ดำเนินชีวิตไปในทางที่ถูกต้อง และประเมินได้จากการมีปฏิสัมพันธ์ การมีส่วนร่วม ให้การช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกลุ่ม (Simons - Morton & Davis Crump, 1996: 290-292 อ้างถึงใน อติพร ทองหล่อ,2546)

การเสริมพลังอำนาจระดับบุคคลหรือการสร้างพลังในระดับจิตใจหมายถึง ความสามารถของบุคคลที่เกิดจากการมีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์ ทำความเข้าใจกับปัญหา และฝึกทักษะในการแก้ปัญหา การสร้างพลังในระดับนี้ทำให้บุคคลรู้สึกตนเองมีคุณค่า มีความสามารถ มีอำนาจ

ในการควบคุมตนเอง ให้ดำเนินชีวิตไปในทางที่ตนเองเลือก ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามสถานการณ์ สิ่งแวดล้อม และความสามารถนี้จะแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับคุณภาพและประสิทธิภาพที่ไม่เท่าเทียมกันของบุคคล (Israel, et al., 1997:152-153 อ้างถึงใน อติพร ทองหล่อ ,2546)

การสร้างพลังในตัวบุคคลเกี่ยวข้องกับการพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเอง(Self-esteem) แนวคิดนี้บุคคลจะได้รับการสนับสนุนส่งเสริมให้แสดงออก เพื่อกระทำผลงานที่สามารถทำให้ได้ค้นพบความสำเร็จ และได้รับการยอมรับจากผู้อื่น สามารถแยกแยะได้ระหว่างการพึ่งพาผู้อื่นและการพึ่งพาตนเอง การพึ่งพาผู้อื่นแม้จะเป็นการได้พบหรือรู้แนวทางของการได้รับความช่วยเหลือ แต่เปรียบเหมือนผู้อื่นเป็นผู้แผ่หรือขยายพลังมาสู่บุคคลเป็นผลก่อให้เกิดปัญหาเรื้อรังในภายหลัง ในทางตรงกันข้ามการพึ่งพาตนเองทำให้บุคคลมองเห็นความสำคัญของตนเอง และความสำคัญที่มีต่อผู้อื่นเป็นการสร้างความสมดุล ระหว่างการได้รับความสนับสนุนช่วยเหลือ และการรู้จักควบคุมช่วยเหลือตนเองช่วยให้บุคคลเรียนรู้พลังในตนและพลังที่ตนเองมีต่อผู้อื่น

ตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสนั้น โดยธรรมชาติคนเราทุกคนต้องการที่จะได้รับการยอมรับ ได้รับการยกย่อง ได้รับการชมเชย ได้รับความสำเร็จ ได้รับความสนุกสนาน และได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ตามหลักการนีโอฮิวแมนนิส การจัดกิจกรรมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วและมีความสุข ผู้จัดกิจกรรมจะต้องรู้วิธีการสร้างแรงจูงใจให้ผู้ร่วมกิจกรรมอยากที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้จัดกิจกรรมจึงหน้าที่โดยตรงในการจัดกิจกรรมให้สนุกและท้าทายความสามารถของผู้ร่วมกิจกรรม โดยถูกกระตุ้นให้ใช้ความคิดให้มากขณะทำกิจกรรม ผู้จัดเป็นเพียงผู้นำทางเป็นผู้ชี้ประเด็นและมุมมองที่น่าคิด ผู้ร่วมกิจกรรมทุกคนจะต้องได้รับการเอาใจใส่ ได้รับคำชมเชยและรอยยิ้ม การให้ความสำคัญและการให้กำลังใจจากผู้จัดกิจกรรมถือว่าเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในการจัดกิจกรรม (เกียรติวรรณ อมาตยกุล, 2543)

ดังนั้นการพัฒนาตนเองหรือการเพิ่มการเห็นคุณค่าในตนเองควรเริ่มจากการสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย การเสริมสร้างภาพพจน์ที่ดีต่อตนเอง การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติและการฝึกฝน การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติเป็นกลุ่ม การจูงใจเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ ซึ่งตรงกับหลักการของนีโอฮิวแมนนิส

การพัฒนาตนเองทั้งด้านร่างกายและจิตใจ และการถ่ายทอดความรู้สึกที่ดี เต็มไปด้วยความรัก ความเมตตาที่ยิ่งใหญ่มาสู่วิธีการดำเนินชีวิต เพื่อการสร้างสรรค์สังคมที่ดีงามส่วนร่วมต่อไป ซึ่งประเด็นเหล่านี้สอดคล้องกับเป้าหมายของการพัฒนามนุษย์ตามแนวการศึกษานีโอฮิวแมนนิส ได้แก่ การมีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง มีจิตใจมั่นคง ควบคุมความคิดและการกระทำของตนเองได้ มีจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ มีความเห็นคุณค่าในตนเอง พัฒนาจิตใจขั้นสูงสุด มีความรัก ความเมตตา มีความรู้ทางด้านวิชาชีพ วิชาการ โดยเฉพาะการพัฒนาจิตใจให้มีความ

รักความเมตตานั้น ถือเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพราะถ้ามนุษย์มีการพัฒนาร่างกายให้สวยงามแข็งแรงแล้ว มีความคิดจิตนาการ มีวิชาชีพเลี้ยงตนเองได้ แต่ไม่มีจิตใจที่เปี่ยมไปด้วยความรักความเมตตาแล้ว ความสงบสุขในโลกก็ยังไม่เกิดขึ้นอย่างแน่นอน (ศตพร วิไลรัตน์ , 2532)

การจัดกิจกรรมตามหลักนีโอฮิวแมนนิสเน้นผู้เรียนให้มีการพัฒนาตนเองทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา ซึ่งพบว่า มีความสอดคล้องกับผลในการเสริมพลังอำนาจเพราะการเสริมพลังอำนาจนั้น ทำให้บุคคลมีการพัฒนาความสามารถในด้านความคิด การตัดสินใจ การแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันได้ ร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาสาเหตุ และแนวทางแก้ไขปัญหา ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการโดยสนับสนุนจากผู้สอนในการจัดกิจกรรมให้กับผู้เรียน ซึ่งเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกชื่นชมในคุณค่ามีความสามารถ (Lindberg, et al., 1990; อ้างถึงใน วราภา จันทร์โชติ, 2540 : 46)

ดังนั้นผลจากการเสริมพลังอำนาจและหลักการจัดกิจกรรมของแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส จะช่วยให้บุคคลเกิดการตระหนักและเห็นคุณค่าในตนเองได้ ฉะนั้นการเสริมสร้างให้เด็กเกิดการเห็นคุณค่าในตนเองด้วยการเสริมพลังอำนาจจะสามารถพัฒนาจิตสำนึกที่ดีของเด็ก นำไปสู่การเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณค่าที่สังคมพึงประสงค์ ต่อไป

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชาย ในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด โดยใช้กระบวนการเสริมพลังอำนาจและหลักการนีโอฮิวแมนนิส ซึ่งผู้วิจัยมีความเชื่อว่าหลังจากเด็กได้เข้าร่วมโปรแกรมนี้จะมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยใช้กระบวนการเสริมพลังอำนาจและหลักการนีโอฮิวแมนนิส

2. เพื่อเปรียบเทียบผลการเห็นคุณค่าในตนเองก่อนและหลังการทดลองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ที่ได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง

3. เพื่อเปรียบเทียบผลการเห็นคุณค่าในตนเองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมของเด็กชายในสถานสงเคราะห์ เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจในโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

สมมติฐานของการวิจัย

Maslow (1970 : 45-46) กล่าวถึงการเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งตรงกับความต้องการพื้นฐาน 5 ประการ ในขั้นที่ 4 คือ ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง (The Esteem Needs) ไว้ว่า เป็นความต้องการที่มีความสำคัญและเข้าใจยากที่สุดเพราะขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่างๆ มากมาย การเห็นคุณค่าในตนเองมีความสัมพันธ์กับความต้องการความรักและการเป็นเจ้าของ ความต้องการนี้ประกอบด้วย ความนับถือตนเอง ความเชื่อมั่นในตนเอง มีความสามารถและได้รับการนับถือ เห็นคุณค่า และหากได้รับการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองขึ้นไปอีก ก็จะเข้าสู่บรรลุสัจการแห่งตน (Self – Actualization) ซึ่งเป็นความต้องการขั้นสูงสุดของมนุษย์

การเสริมพลังอำนาจนั้นทำให้บุคคลมีการพัฒนาความสามารถในด้านความคิด การตัดสินใจ การแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันได้ ร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาสาเหตุ และแนวทางแก้ไขปัญหา ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการโดยสนับสนุนจากผู้สอนในการจัดกิจกรรมให้กับผู้เรียนซึ่งเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกชื่นชมในคุณค่ามีความสามารถ (Lindberg, et al., 1990; อ้างถึงใน วราภา จันทร์โชติ, 2540, :46)

จากแนวคิดดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยตั้งสมมติฐานดังนี้ คือ

1. หลังจากการเข้าร่วมโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง กลุ่มทดลองจะมีระดับการเห็นคุณค่าตนเองสูงขึ้นกว่า ก่อนการทดลอง

2. หลังจากการเข้าร่วมโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง กลุ่มทดลองจะมีระดับการเห็นคุณค่าตนเองสูงกว่า กลุ่มควบคุม

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ เด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด มีอายุตั้งแต่ 5 -21 ปี จำนวนประมาณ 207 คน ผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยมีเกณฑ์คัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1.1 เป็นเด็กชายอายุตั้งแต่ 13 – 15 ปี

1.2 ความรู้ในระดับ อ่านออกเขียนได้

1.3 มีความเต็มใจเข้ารับการทดลอง

1.4 หน่วยงานที่ดูแลให้การสนับสนุนในการทดลอง

ดังนั้นได้กลุ่มตัวอย่างเป็นจำนวน 44 คน

2. การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้ คือ การกำหนดวัตถุประสงค์ทางการศึกษา การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียน

3.. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดของไทเลอร์

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ การเห็นคุณค่าในตนเอง

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดของไทเลอร์ หมายถึง การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้ คือ

1.1 การกำหนดวัตถุประสงค์ทางการศึกษา การกำหนดวัตถุประสงค์นี้พิจารณาจากความต้องการและความสนใจของผู้เรียน สภาพชีวิตของผู้เรียนในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม การเมือง หรือเศรษฐกิจ และจากแนวคิด ทฤษฎี หลักการ หรือข้อเท็จจริงด้านเนื้อหา

1.2 การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ คือ การคัดสรรประสงค์การเรียนรู้ที่สามารถทำให้ผู้ร่วมกิจกรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้

1.3. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ จะต้องทำการวางแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างมีระเบียบแบบแผน โดยหลักการที่สำคัญในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อการจัดกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพนั้น คือ มีความต่อเนื่อง การมีลำดับขั้นตอน และการบูรณาการ

1.4 การประเมินผลการเรียนรู้ เป็นขั้นตอนสุดท้าย ในการประเมินผลการเรียนรู้ว่าสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้หรือไม่ โดยพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ร่วมกิจกรรม ซึ่งถ้าผู้ร่วมกิจกรรมเกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ก็แสดงว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นั้นบรรลุผลสำเร็จ

2. การเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง ความเชื่อ หรือความรู้สึกที่บุคคลมีต่อตนเอง มีความเคารพ และยอมรับในตนเองว่ามีความสำคัญ มีความสามารถและใช้ความสามารถที่มีอยู่กระทำสิ่งต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จได้ตามเป้าหมายที่วางไว้โดยรับการยอมรับจากบุคคลอื่นในสังคม การเห็นคุณค่าในตนเอง มี 4 ด้าน คือ การมีอำนาจ การมีความสำคัญ การมีคุณความดี และการมีความสามารถ

3. กระบวนการเสริมพลังอำนาจ หมายถึง การทำให้บุคคลตระหนักรู้ในคุณค่าและความสามารถทั้งของตนเองและความสามารถของผู้อื่น มีวิธีการ 6 ขั้นตอนได้แก่ การให้การศึกษา การชักนำ การเป็นที่ปรึกษา การเตรียมการ การมีแบบแผน และการดำเนินการ

4. หลักการของนีโอฮิวแมนนิส หมายถึง การพัฒนาตนเองโดยเริ่มจากการสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย การเสริมสร้างภาพพจน์ที่ดีต่อตนเอง การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติและการฝึกฝน การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติเป็นกลุ่ม การจูงใจเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้

5. เด็กชายบ้านปากเกร็ด หมายถึง เด็กชายที่อาศัยอยู่ในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด มีอายุตั้งแต่ 5 – 21 ปี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นแนวทางในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองสำหรับเด็กชายในสถานสงเคราะห์

2. เป็นแนวทางในการช่วยให้เกิดผลผลิตต่างๆ จากการวิจัยที่เป็นประโยชน์ คือ โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองสำหรับเด็กชายในสถานสงเคราะห์ ที่นักการศึกษานอกระบบโรงเรียน และผู้ที่ทำงานกับเด็กสามารถนำไปเป็นการปฏิบัติงานได้จริง

3. เป็นแนวทางให้หน่วยงานต่างๆ ที่ทำโครงการที่เกี่ยวข้องกับเด็กเกิดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองสำหรับเด็กชายในสถานสงเคราะห์ เพื่อเป็นทางเลือกใหม่ในการพัฒนาเด็ก

4. เป็นพื้นฐานสำคัญที่จะช่วยให้ผู้วิจัยท่านอื่นสามารถนำเอาแนวทางจากการวิจัยครั้งนี้ไปใช้ประโยชน์ในการขยายผลเพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองสำหรับเด็กชายในสถานสงเคราะห์ ในกลุ่มอื่นที่ต่างลักษณะออกไป หรือในกลุ่มเป้าหมายอื่นๆ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีในการวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยใช้แนวคิดของไทเลอร์ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบความคิดในการวิจัย มีหัวข้อเรื่องที่ศึกษา ดังนี้

ตอนที่ 1 แนวคิดในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ตอนที่ 2 แนวคิดการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ตอนที่ 3 แนวคิดการเห็นคุณค่าในตนเอง

ตอนที่ 4 กระบวนการเสริมพลังอำนาจ

ตอนที่ 5 หลักการนีโอฮิวแมนนิส

ตอนที่ 6 สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด

ตอนที่ 7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 8 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตอนที่ 1 แนวคิดในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

1. ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน

การศึกษานอกระบบโรงเรียน มีความหมายครอบคลุมถึงมวลประสบการณ์การเรียนรู้ทุกชนิดที่บุคคลได้รับการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ตามธรรมชาติ การเรียนรู้จากสังคม และการเรียนรู้ที่ได้รับจากโปรแกรมการศึกษาที่จัดขึ้นนอกเหนือไปจากการศึกษาในโรงเรียนตามปกติ ซึ่งกิจกรรมการศึกษาที่จัดขึ้นนี้เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลที่มิได้อยู่ในระบบโรงเรียนปกติ ได้มีโอกาสแสวงหาความรู้เพื่อมุ่งแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันฝึกอาชีพ หรือเพื่อพัฒนาความรู้เฉพาะเรื่อง

สำหรับความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนนี้ ได้มีนักการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ในลักษณะคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ เป็นการศึกษาที่มีลักษณะยืดหยุ่นไม่ว่าจะเป็นผู้สอน ผู้เรียน เนื้อหา หลักสูตร เวลาและสถานที่เรียนโดยจะยืดหยุ่นเปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ การให้นิยามของผู้ทรงคุณวุฒิและนักการศึกษาแต่ละท่านจะแตกต่างกันดังนี้คือ

Combs (1974) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่า หมายถึง กิจกรรมการ ศึกาที่จัดขึ้นนอกระบบโรงเรียนภาคปกติ ไม่ว่ากิจกรรมนั้นจะจัดเป็นเอกเทศ หรือเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมใหญ่อื่น ๆ เพื่อบริการกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดขึ้น

ปฐม นิคมานนท์ (2522) ได้ให้ความหมายของคำว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง กิจกรรมที่สังคมจงใจจัดขึ้นเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาโดยเฉพาะนอกเหนือจากการเรียนตามปกติในโรงเรียนกิจกรรมดังกล่าวอาจจัดเป็นกิจกรรมเฉพาะ หรือเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมอื่นใด ทั้งนี้ เพื่อมุ่งสนองความต้องการด้านการเรียนรู้ตามแต่บุคคลจะสนใจ

อุ่นตา นพคุณ (2523) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่า หมายถึง กิจกรรมหรือโครงใด ๆ ที่สถาบันต่าง ๆ ในสังคมจัดขึ้น โดยมีเจตนาและวัตถุประสงค์ที่จะให้การเรียนรู้แก่ประชาชนที่สามารถกำหนดเป้าหมายได้ ผู้รับการศึกษาเองก็มีเจตนาหรือวัตถุประสงค์ในการที่จะให้การเรียนรู้กิจกรรมดังกล่าวจัดให้แก่ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ทุกชุมชน และทุกระดับการศึกา เพื่อให้บุคคลดังกล่าวมีความรู้ทักษะและทัศนคติค่านิยมที่ดี กิจกรรมทางการศึกษาที่เรียกว่า เป็นการศึกานอกระบบโรงเรียนจะต้องจัดขึ้นในระยะเวลาอันสั้น หลักสูตรยืดหยุ่น ประหยัด และตอบสนองความต้องการความสนใจของผู้เรียนและปัญหาของชุมชน

สุวัฒน์ วัฒนวงษ์ (2529) ได้ให้ความหมายการศึกษานอกระบบว่า เป็นกิจกรรมใด ๆ ที่จัดขึ้นอย่างมีระบบ แต่จัดขึ้นนอกเหนือระบบโรงเรียนภาคปกติ ทั้งนี้ไม่ว่าจะแยกออกเป็นกิจกรรมหนึ่งต่างหาก หรือเป็นส่วนสำคัญของกิจกรรมหลักก็ตาม โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้บริการต่อประชากรให้ได้ความรู้ทั้งเยาวชนและผู้ใหญ่

สุนทร สุนันท์ชัย (2532) ได้ให้ความหมายว่า การศึกษานอกระบบ หมายถึงกิจกรรมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน ไม่ว่าจะดำเนินการโดยเอกเทศ หรือเป็นส่วนประกอบสำคัญของกิจกรรมอื่น โดยมีวัตถุประสงค์ ที่จะให้บริการแก่กลุ่มผู้เรียนทุกเพศทุกวัย

สุรกุล เจนอบรม (2533) ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นกิจกรรมการศึกษาที่มีรูปแบบไม่แน่นอน จัดขึ้นตามความเหมาะสม จัดขึ้นตามความเหมาะสมและความต้องการของผู้เรียน เน้นการพัฒนาของผู้เรียนให้เสรีภาพและความรับผิดชอบแก่ผู้เรียนที่จะกำหนดทางเลือก ความสนใจและแนวการดำเนินชีวิตของตนเอง

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2538) ได้ให้ความหมายการศึกษานอกระบบว่า เป็นการศึกษาที่มุ่งจัดให้กลุ่มเป้าหมายได้พัฒนาชีวิตและสังคม โดยมีหลักการจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต จึงเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ที่ด้อยโอกาสพลาดหรือขาดโอกาสทางการศึกษาในระบบโรงเรียน ได้โอกาสศึกษาหาความรู้ ฝึกทักษะ ปลูกฝังเจตคติที่จำเป็นในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ อีกทั้งสามารถปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของวิทยาการที่เจริญก้าวหน้าไปรวดเร็วได้อย่างมีความสุขตามควรแก่อัตภาพ

ประชุม อาชวอำรุง (อ้างถึงใน อุดม เชยกีวงศ์, 2544) ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบว่า หมายถึง กิจกรรมทางการศึกษาที่ไม่มีรูปแบบโครงสร้างแน่นอน เป็นการศึกษาที่จัดขึ้นโดยไม่เลือกวัย ไม่เลือกเพศ ไม่เลือกวรรณะ ไม่เลือกภูมิหลังและสติปัญญา ความสามารถหรือถนัดครอบคลุมถึงการศึกษาที่ไม่มีพิธีรีตองด้วย เป็นการศึกษาที่เปิดโอกาสให้กับทุกคนในสังคมจัดการศึกษาได้ในและนอกระบบโรงเรียนนับเป็นวิชาการศึกษาที่สอดคล้องกับสังคมประชาธิปไตยอย่างยิ่ง

อาชัญญา รัตนอุบล (2542) ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบว่า หมายถึง กิจกรรมทางการศึกษา และมวลประสบการณ์ความรู้ใดๆ ก็ตามที่ได้ขึ้นโดยบุคคล หน่วยงานและสถาบันต่างๆในสังคมโดยมุ่งจัดขึ้นนอกเหนือไปจากการศึกษาในระบบโรงเรียนภาคปกติโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถ ทักษะและทัศนคติที่พึงประสงค์ ของ กลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ในสังคมโดยยึดหลักการที่ว่า กิจกรรมการศึกษานอกระบบนั้นๆ จะสนองตอบต่อความต้องการ ความสนใจและประยุกต์ใช้แก้ปัญหาให้แก่กลุ่มเป้าหมายนั้นได้ด้วย

สุมาลี สังข์ศรี (2545) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบว่า หมายถึง การศึกษานอกระบบเป็นกิจกรรมทางการศึกษาทุกรูปแบบที่จัดให้บริการแก่ประชาชน ทุกเพศ ทุกวัย ไม่จำกัด พื้นฐานการศึกษา อาชีพ ประสบการณ์ หรือความสนใจ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะทำให้ผู้เรียนได้ความรู้ทางด้านทักษะในการประกอบอาชีพ ตลอดจนความรู้และข่าวสารข้อมูลที่เป็นปัจจุบันในด้านต่าง ๆ เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต และปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้บัญญัติความหมายของการจัดการศึกษานอกระบบว่า หมายถึง การศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

ฉะนั้นการศึกษานอกระบบ หมายถึง กิจกรรมหรือโครงการใด ๆ ที่สถาบันหรือกลุ่มองค์กรต่างๆ ในสังคมจัดขึ้น โดยมีเจตนาและวัตถุประสงค์ที่จะให้การเรียนรู้แก่ประชากรที่สามารถกำหนดเป้าหมายได้ เพื่อตอบสนองความต้องการ ความสนใจของผู้เรียนและปัญหาของผู้เรียนและของชุมชน เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้หาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

2. หลักในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนมาโดยตลอด ซึ่งเป็นการพัฒนาทั้งความรู้พื้นฐานและทักษะอาชีพเพื่อความเจริญก้าวหน้าในการดำเนิน แต่เนื่องจากปัจจุบันได้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง อื่นๆ ซึ่งได้ส่งผลต่อกระบวนการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน จะต้องแสวงหาและพัฒนานวัตกรรมการจัดการ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ในสังคม ให้พัฒนาความรู้ความสามารถที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้เอง การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงเป็นโอกาสอีกทางหนึ่งที่กำลังได้รับความสนใจจากสังคมและองค์การต่าง ๆ เพราะจะช่วยพัฒนาขีดความสามารถของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเองได้ เพื่อส่งผลต่อการพัฒนาและเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญในพัฒนาประเทศได้อย่างดี

การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีหลักการและเหตุผลดังต่อไปนี้(สุมาลี สังข์ศรี,2539)

1.ความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา การศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นการจัดบริการทางการศึกษาเพื่อให้โอกาสแก่ผู้ที่พลาดโอกาสทางการศึกษา และผู้ด้อยโอกาสโดยไม่มีข้อจำกัดด้านเพศ วัย พื้นฐานการศึกษา อาชีพ ความสนใจ ฐานะทางเศรษฐกิจ ความห่างไกล ฯลฯ ให้ได้มีโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน

2.การกระจายโอกาสทางการศึกษา การศึกษานอกระบบโรงเรียนจะต้องใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อกระจายโอกาสทางการศึกษาไปสู่กลุ่มเป้าหมายให้ครอบคลุมทั่วถึง ไม่ว่าจะอยู่ในชนบทหรือห่างไกล

3.ส่งเสริมการศึกษาที่เป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยหน่วยงานที่จัดควรส่งเสริมให้มีกิจกรรมที่ต่อเนื่อง เมื่อผู้เรียนมีความพร้อมเมื่อใดสามารถศึกษาหาความรู้ได้ตลอดเวลา สามารถศึกษาหาความรู้ได้ทุกช่วงชีวิต

4.ความยืดหยุ่นในกฎเกณฑ์และระเบียบต่าง ๆ การศึกษาในระบบโรงเรียนจะไม่เคร่งครัดในระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เหมือนการศึกษาในระบบโรงเรียน เช่น เกณฑ์ด้านอายุ พื้นฐาน ความรู้ เป็นต้น

5.สนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย การศึกษานอกระบบโรงเรียนจะต้องสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย กิจกรรมการศึกานอกโรงเรียนแต่ละกิจกรรมควรจะจัดขึ้นหลังจากการสำรวจความต้องการของกลุ่มเป้าหมายแล้ว ซึ่งกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มก็มีความต้องการไม่เหมือนกัน กิจกรรมก็ควรให้แตกต่างกันไป

6.สัมพันธ์กับสภาพการดำเนิน เนื้อหาของกิจกรรมและหลักสูตรของกิจกรรมการศึกษาโรงเรียน ควรยืดหยุ่นและหลากหลาย คือนอกจากจะมีกิจกรรมหลายประเภท หลายสาขาแล้ว เนื้อหาหลักสูตรในแต่ละวิชาควรจะต้องยืดหยุ่นให้สอดคล้องกับสภาพสังคมแต่ละท้องถิ่น

7.มีความหลากหลายในรูปแบบ รูปแบบการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นควรจะมีหลากหลายรูปแบบ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้ตามสะดวก เช่น อาจจะมีรูปแบบที่มีผู้สอนและผู้เรียนเต็มเวลา รูปแบบที่สอนบางเวลา และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทำงาน บางแบบอาจจะเรียนด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปหรือจากสื่อการสอน

8.การจัดการเรียนการสอนคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยจะต้องคำนึงถึงความหลากหลายและความแตกต่างของผู้เรียนเป็นอย่างมาก กลุ่มเป้าหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนประกอบด้วยบุคคลที่มีความแตกต่างในด้านต่าง ๆ ทั้งเพศ วัย อายุ อาชีพ ความสนใจ ฯลฯ ดังนั้นผู้สอนจะต้องตระหนักถึงความแตกต่างเหล่านี้ และพยายามหาวิธีการสอนที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย โดยให้อิสระผู้เรียนให้เรียนตามความสามารถ ตามเวลาที่สะดวก

9.ผู้สอนหรือผู้ที่มาให้ความรู้ ไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นครูหรือ อาจารย์จากสถาบันการศึกา โดยอาจจะเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญจากหน่วยงานต่าง ๆ จากสถานประกอบการ บุคคลในท้องถิ่น พระ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

10.ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์และการแก้ปัญหา กิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนควรจะพัฒนากลุ่มเป้าหมายให้เป็นผู้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ฝึกให้ผู้เรียนรู้จักวิเคราะห์ปัญหา รู้จักหาวิธีแก้ปัญหามาทดลองปัญหา และถ้าวิธีการดังกล่าวแก้ปัญหาไม่ได้ ก็จะกลับมาตั้งต้นหาวิธีการแก้ปัญหาอื่น ๆ มาทดลองจนกระทั่งแก้ปัญหาได้ลุล่วง

11.นำผลการศึกษาในปัจจุบัน การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนควรจะต้องให้ผู้เรียนนำสิ่งที่เรียนรู้ไปปรับใช้ในทันทีทันใด เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่ เป็นผู้ประกอบอาชีพและมีภาะต่อการทำมาหากิน พวกเขาจะไม่มีเวลาเพื่อสะสมความรู้เข้าไว้หลายๆ ปี จึงจะนำไปใช้เหมือนนักเรียนในโรงเรียน เขาต้องการที่จะเรียนเพื่อนำความรู้ไปปรับใช้ในการทำงาน เพื่อปรับใช้ในชีวิตประจำวันในทันทีทันใด

12.ความยืดหยุ่นในเรื่องเวลาและสถานที่เรียน การศึกานอกระบบโรงเรียนจะต้องอำนวยความสะดวกแก่กลุ่มเป้าหมายในเรื่องเวลาและสถานที่ เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นผู้มีภาระรับผิดชอบต่อการงาน ต่อครอบครัวแล้ว เพราะฉะนั้นเวลาที่มาเรียนก็ย่อมจะหาได้ยาก เพราะฉะนั้นการเรียนการสอนจะจัดตามสถานที่ต่าง ๆ ตามความสะดวกของผู้เรียน เช่น ที่บ้านผู้เรียน วัด ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน และที่อื่น ๆ อีกทั้งเวลาเรียน ควรจะต้องให้เหมาะสมกับช่วงเวลาว่างของกลุ่มเป้าหมาย

จากหลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนดังกล่าวข้างต้น ทำให้เห็นภาพอย่างชัดเจนว่า การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้น จะยึดแนวคิดที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ โดยมุ่งหวังให้ตอบสนองความต้องการ ความสนใจ และความพร้อมของผู้เรียนแต่ละคนซึ่งมีความแตกต่างกันอีกด้วย รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้บุคคลได้มีโอกาส และได้มีส่วนร่วมในการเพิ่มพูนขีดความสามารถอย่างต่อเนื่องด้วยการชี้นำตนเอง ภายใต้การบริหารจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ได้จัดขึ้น โดยการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีลักษณะสำคัญ ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. **ลักษณะของการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน**

การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีโปรแกรมการศึกษาที่จัดให้มุ่งสนองตอบความต้องการ ความสนใจและความพร้อมของผู้เรียนแต่ละคนหรือกลุ่มบุคคล เพื่อให้บุคคลได้มีโอกาสพัมนา เพิ่มพูน ความสามารถของตนเองอย่างต่อเนื่อง

นักการศึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านได้สรุปลักษณะที่สำคัญของการศึกษานอกระบบไว้ดังนี้ (ทองอยู่ แก้วไทรฮะ, 2544)

1.ผู้เรียนในการศึกษานอกระบบไม่มีการกำหนดเกณฑ์อายุเหมือนกับการศึกษาในระบบโรงเรียน การเรียนขึ้นอยู่กับความสมัครใจของผู้เรียนเป็นสำคัญ ไม่มีการบังคับ ผู้เรียนทุกเพศ ทุกวัย และทุกวุฒิ สามารถสมัครเรียนตามความต้องการและความสนใจของตนเองที่มีต่อวิชานั้น ๆ

2.ผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษานอกระบบอาจจะเป็นครูผู้สอนที่มีความรู้ความชำนาญและความเชี่ยวชาญในวิชาที่สอนโดยตรง หรือเป็นผู้ที่มีประสบการณ์จากการประกอบอาชีพของตนมาเป็นวิทยากรและอาสาสมัคร

3.หลักสูตรและเนื้อหาวิชา หลักสูตรและเนื้อหานอกระบบยืดหยุ่นได้มาก เนื้อหา สามารถปรับตามท้องถิ่นและความสนใจของผู้เรียน โดยหลักสูตรจะสร้างจากความสนใจและความต้องการของผุ้เรียน ที่มุ่งจะนำไปใช้ประโยชน์ตามจุดมุ่งหมาย ที่วางไว้

4.รูปแบบการจัด การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนไม่มีรูปแบบแน่นอน รูปแบบการจัดจะแตกต่างกัน เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายตามวัตถุประสงค์ของผู้จัดและผู้รับบริการ

5.การเรียนการสอน วิธีการเรียนการสอนของการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีแตกต่างกันออกไป ตามความเหมาะสม บางครั้งจะจัดการเรียนการสอนเป็นชั้นเรียน แต่บางครั้งไม่เป็นชั้นเรียน แต่จัดในรุปกลุ่ม พบปะสนทนา การสาธิต การฝึกอบรม การศึกษาทางไกล ฯลฯ

6.สถานที่ จัดให้บริการการศึกษานอกระบบจะกระจาย เปลี่ยนแปลงและโยกย้ายไปตามสถานที่ที่อำนวยให้ และเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น เช่น อาจจะจัดที่ศาลาวัด ชั้นเรียนของโรงเรียน

ภาคปกติ ศูนย์อนามัย ห้องสมุดประชาชน ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน สนามกีฬา ใต้ร่มไม้ เป็นต้น

7.ระยะเวลา ขึ้นอยู่กับชนิด และลักษณะของวิชา รวมทั้งความสนใจของผู้เรียน

8.หน่วยงานและสถาบันที่รับผิดชอบ หน่วยงานและสถาบันที่รับผิดชอบการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมทั้งสถาบันทางการศึกษาต่าง ๆ

9.การรับรองความสามารถและคุณวุฒิ การศึกษานอกระบบโรงเรียนมักจะมีการประเมินผลในระยะสั้นๆ วุฒิบัตรหรือประกาศนียบัตรที่ได้ไม่ถือเป็นเรื่องที่สำคัญมากนัก เพราะมิได้มีการกำหนดว่ามีความรู้ความสามารถอยู่ในมาตรฐานระดับใดของมาตรฐานการเรียนภาคปกติ (ยกเว้นการเรียนตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบโรงเรียนสายสามัญ ซึ่งมีศักดิ์และสิทธิ์เท่ากับผู้เรียนตามหลักสูตรในโรงเรียนทุกประการ)

10.ความยืดหยุ่นของการจัด โครงการต่าง ๆ ของการศึกษานอกระบบโรงเรียนจัดขึ้นเพื่อสนองความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ วัน เวลา สถานที่ หลักสูตร วิธีการสอน การประเมินผล ฯลฯ จึงมีความยืดหยุ่นได้มาก

2. ประเภทการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

นักการศึกษาได้จำแนกประเภทการศึกษานอกระบบไว้ดังนี้

Coombs (1974) ได้จำแนกประเภทการศึกษานอกระบบไว้ 4 ประเภท คือ

1. การศึกษาพื้นฐาน เป็นการจัดให้ประชาชนในชนบท อ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น นอกจากนั้นยังมีความเข้าใจเบื้องต้นด้านวิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อม

2. การศึกษาเพื่อปรับปรุงชุมชน เป็นการเสริมความรู้ ทักษะ และเจตคติในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของครอบครัว เช่นเรื่อง สุขภาพอนามัย โภชนาการ การดูแลบ้านเรือน การเลี้ยงเด็กอ่อน การซ่อมแซมบ้านเรือน การวางแผนครอบครัว

3. การศึกษาเพื่อปรับปรุงชุมชน เป็นการพัฒนาประชาชนให้สามารถปรับปรุงชุมชนของตนได้ ประชาชนสามารถปกครองตนเองได้ ให้รู้เรื่องสหกรณ์ การจัดทำโครงการของชุมชนได้

4. การศึกษาเพื่อการอาชีพ เป็นการพัฒนาความรู้ ทักษะ กิจกรรมที่ให้ประชาชนมี อาชีพ รายได้ เพื่อความเป็นอยู่ที่ดี

กรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน (2545) ได้แบ่งการศึกษานอกระบบเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. การศึกษาพื้นฐาน ครอบคลุมเนื้อหาสาระตั้งแต่การส่งเสริมการรู้หนังสือ การศึกษาในหลักสูตรเทียบเท่า การศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาต่อเนื่องที่ตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายอย่างหลากหลาย รวมทั้งความรู้และทักษะทางด้านคอมพิวเตอร์

2. การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ เพื่อพัมนาความรู้ความสามารถ และทักษะในการประกอบอาชีพของบุคคล เพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจชุมชน ฝึกทักษะอาชีพเข้าสู่อาชีพและการพัฒนาอาชีพ โดยบูรณาการกับวิถีชีวิต

3. การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต เป็นการพัฒนาทักษะพื้นฐานของบุคคลเพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคม บูรณาการองค์ความรู้และกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เสริมสร้างความสามารถให้กับบุคคลตามความเหมาะสม

4. การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน เป็นการจัดการศึกษาที่บูรณาการความรู้และทักษะ จากการศึกษาที่ผู้เรียนมีอยู่เข้าด้วยกัน โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสังคมและชุมชนให้ความเข้มแข็ง มีการพัฒนาที่ยั่งยืน

จากความหมาย หลักการและประเภทของการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่นำเสนอดังกล่าวข้างต้น จะเห็นถึงลักษณะของการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่ามีความแตกต่างไปจากการศึกษาของในระบบ ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อการเรียนรู้ของบุคคล เพื่อมุ่งหวังให้เกิดการพัฒนาทั้งในด้านความรู้พื้นฐาน ความสามารถในการประกอบอาชีพ และโอกาสในการรับข้อมูล ข่าวสารความรู้ต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาของบุคคล ซึ่งจะไม่สามารถกระทำได้ในกระบวนการเรียนการสอนในระบบโรงเรียนปกติ เพื่อส่งผลให้บุคคลเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีกระบวนการเรียนการสอนที่ยืดหยุ่นและสอดคล้องกับสภาพความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย

ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อให้บริการแก่กลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ นั้น เด็กด้อยโอกาสเป็นกลุ่มเป้าหมายหนึ่งที่รัฐจัดบริการให้ ซึ่งเด็กด้อยโอกาส หรือเด็กที่อยู่ในสภาวะยากลำบาก เป็นเด็กที่ประสบกับปัญหา และต้องการความช่วยเหลือจากสังคมเป็นพิเศษอย่างมาก เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างปกติ โดยในการจัดการศึกษาแก่เด็กด้อยโอกาสมีลักษณะการดำเนินการในรายละเอียดดัง ต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการประสานงานเยาวชนแห่งชาติ, 2542)

เด็กด้อยโอกาส (Under Privileged Children หรือ Disadvantaged Children) หมายถึงกลุ่มเด็กที่ประสบกับปัญหาต่างๆ หรือตกอยู่ในสภาวะแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม หรืออยู่ในสถานภาพที่ด้อยกว่าเด็กโดยทั่วไป และต้องการความช่วยเหลือจากสังคมเป็นกรณีพิเศษ เพื่อให้มีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีพัฒนาการที่ถูกต้องกับวัยและบรรลุถึงศักยภาพสูงสุด ตามความหมายดังกล่าวนี้ อาจเรียก “เด็กด้อยโอกาส” ว่าเป็น “เด็กที่อยู่ในสภาวะยากลำบาก” ซึ่งเป็นวลีที่มาจากภาษาอังกฤษ ที่ว่า “Children in Especially Difficult Circumstances“ ตั้งขึ้นโดยองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (ยูนิเซฟ) และใช้กันแพร่หลาย

อาจจำแนก เด็กด้อยโอกาส หรือ เด็กที่อยู่ในสภาวะยากลำบาก ออกเป็นกลุ่มเด็กต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

(1) เด็กถูกละเมิดสิทธิ

(2) เด็กถูกปล่อย ปละละเลย

(3) เด็กประพฤติตนไม่สมควรแก่วัย

(4) เด็กพิการ

(5) เด็กที่ได้รับเชื้อ หรือ ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์

เด็กถูกละเมิดสิทธิ เป็นเด็กที่ถูกทารุณ หรือ ถูกเอาเปรียบในลักษณะต่าง ๆ และไม่ได้รับการเคารพในสิทธิอันพึงมีพึงได้ ประกอบด้วย

1. เด็กที่ถูกทารุณกรรม หมายถึง เด็กที่ถูกทำร้าย หรือ คุกคามต่อสุขภาพ หรือสวัสดิภาพ โดยบุคคลอื่น ด้วยการกระทำที่มีลักษณะเป็นการประทุษร้ายต่อ ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสติปัญญา ตลอดจนการกระทำทารุณทางเพศ และการข่มขืนกระทำชำเรา

2. เด็กที่ถูกใช้แรงงานก่อนถึงวัยอันสมควร หรือ แรงงานเด็ก หมายถึง เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี (ตามข้อเสนอแนะขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ) ซึ่งทำงานโดยได้รับค่าตอบแทนในการทำงานหรือไม่ก็ตาม ในภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรมการผลิต พาณิชยกรรม และบริการ และงานขนส่ง เด็กเหล่านี้จะมีโอกาสถูกเอาเปรียบจากนายจ้าง ในเรื่องแรงงาน ค่าจ้าง สภาพการกินอยู่ และโอกาสพัฒนาความก้าวหน้าในชีวิต

3. เด็กในธุรกิจบริการทางเพศ หมายถึง เด็กที่ประกอบอาชีพหารายได้จากการให้บริการทางเพศ อาจมาอยู่ในธุรกิจบริการทางเพศด้วยความสมัครใจ หรือถูกบังคับขู่เข็ญ กักขังหน่วงเหนี่ยวไว้ให้บริการ

เด็กถูกปล่อยปละละเลย หรือ เด็กถูกทอดทิ้ง เป็นเด็กที่ถูกให้อยู่ตามลำพังในระยะเวลาชั่วคราว หรือตลอดไป อันเนื่องมาจากบิดามารดา ผู้ปกครอง องค์กร หรือ สถาบันที่มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบดูแล ได้ละเลย เอาใจใส่ดูแล ทำให้เด็กขาดพัฒนาการที่ถูกต้องทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสติปัญญา (อุ่นตา นพคุณ , 2535)ประกอบด้วย

1. เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่ยากจนมาก

2. เด็กถูกทอดทิ้งและเด็กกำพร้า

3. เด็กเร่ร่อน หมายถึง เด็กที่ไม่มีถิ่นที่อยู่อาศัย และเร่ร่อนตามถนน หรือ ที่สาธารณะ ซึ่งอาจแบ่งออกเป็นหลายประเภท เช่น

ตามสถานที่เร่ร่อน ได้แก่ เด็กที่มีอาชีพอยู่บนถนน เด็กที่มีอาชีพอยู่ข้างถนน และเด็กที่เร่ร่อนนอนตามใต้สะพาน ตามตลาด ตามหาดทราย หรือ สถานที่ที่กำลังก่อสร้าง (สายสุรี จุติกุล, 2535)

ตามลักษณะการหาเลี้ยงชีพ ได้แก่ กลุ่มเร่ร่อนขอทาน กลุ่มออกแรง ประกอบอาชีพ แก๊งก่อกวนสังคม กลุ่มบริการทางเพศ

ตามวิถีการดำรงชีวิต ได้แก่ เร่ร่อนตามวิถีชีพของครอบครัว ซึ่งจะเคลื่อนย้ายตามครอบครัวไปตามแหล่งงาน เช่น กรรมกรก่อสร้าง ชาวเรือเร่ เป็นต้น และ เร่ร่อนตามวิถีชีพของตน เพราะปัจจัยผลักดันจากครอบครัว ความยากจน ครอบครัวแตกแยก ขาดความอบอุ่น

เด็กลูกกรรมกรก่อสร้าง

เด็กในชุมชนแออัด

เด็กชาวไทยต่างวัฒนธรรม และเด็กชาวเขา

เด็กไร้สัญชาติและเด็กต่างชาติ

เด็กประพฤติตนไม่สมควร ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะของตัวเด็ก สภาพปัญหาทางครอบครัว และสภาพแวดล้อมทางสังคม ทำให้เด็กเหล่านี้มีการกระทำ หรือความประพฤติที่ไม่ถูกต้อง หรือเบี่ยงเบนจากกฎเกณฑ์ของสังคม ก่อให้เกิดเป็นปัญหาทางสังคมขึ้น ประกอบด้วย

เด็กที่อยู่ในสถานพินิจ และคุ้มครองเด็ก

เด็กติดยาเสพติด และสารระเหย

เด็กมั่วสุมในสถานบริการ และสถานเริงรมย์

เด็กตั้งครรภ์นอกสมรส

เด็กพิการ เป็นเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย หรือสติปัญญา โดยทางการมองเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว จิตใจหรือพฤติกรรม สติปัญญา หรือ การเรียนรู้

เด็กที่ได้รับเชื้อหรือได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ ได้แก่ เด็กที่มีเชื้อ เอช-ไอ-วี หรือ เอดส์ เด็กที่อาจจะมีเชื้อ เอช-ไอ-วี หรือ เอดส์ เด็กกำพร้า และเด็กที่ถูกทอดทิ้ง เนื่องจากพ่อแม่ตายเพราะเชื้อ เอช- ไอ-วี หรือ เอดส์ และเด็กที่ไม่มีเชื้อ เอช-ไอ-วี หรือเอดส์ แต่อยู่กับครอบครัวที่มีเชื้อ เอช-ไอ-วี หรือ เอดส์ (วิทิต มันตาภรณ์ , 2537)

ดังนั้นการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับเด็กด้อยโอกาส สามารถจัดการศึกษาในรูปแบบต่างๆ เช่น การศึกษาด้วยตนเอง หรือการศึกษาตามโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่จัดให้ ซึ่งการสร้างโปรแกรมการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นแนวทางหนึ่งในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนแบบครบวงจร ตั้งแต่การกำหนดวัตถุประสงค์ การกำหนดสาระกิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผล ที่สามารถพัฒนาทักษะ ทัศนคติและมุ่งแก้ปัญหาให้เด็กด้อยโอกาส (อาชัญญา รัตนอุบล, 2541)

ตอนที่ 2 แนวคิดการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน

Boone (1992) ได้เสนอว่า ในการพัฒนาโปรแกรม นักการศึกษานอกระบบโรงเรียนหรือนักพัฒนาโปรแกรมควรมีความเข้าใจพื้นฐาน หรือยอมรับข้อตกลงเบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรม 5 ข้อ

1.การพัฒนาโปรแกรมเป็นความมุ่งหวังที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในตัวผู้เรียน ไม่ว่าผู้เรียน จะเป็นรายบุคคล เป็นกลุ่มบุคคล หรือชุมชน ในรายบุคคล การเปลี่ยนแปลงที่คาดหวังว่าจะเกิดจากผู้เรียน คือ ด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ ในระดับกลุ่ม หรือ ชุมชนการเปลี่ยนแปลงที่คาดหวังว่า จะเกิดขึ้นในชุมชน คือ วิธีการต่าง ๆ ในการประสานความต้องการและผลประโยชน์ของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน

2.การพัฒนาโปรแกรมเป็นเรื่องของการตัดสินใจ ดังนั้น นักพัฒนาโปรแกรมจะต้องเป็นการยอมรับข้อตกลงเบื้องต้นว่าในการวางโปรแกรมจะต้องให้บุคคลหรือตัวแทนของบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนหรือบางขั้นตอน ตั้งแต่การวิเคราะห์กำหนดความต้องการของบุคคลและปัญหาชุมชน ตลอดจนถึงขั้นตอนการประเมินผลและเสนอรายงาน

3.การพัฒนาโปรแกรมมีหลักสำคัญในเรื่องการร่วมมือ หรือ การมีส่วนร่วมของผู้เข้ามารับบริการกับนักพัฒนาโปรแกรม ในการวิเคราะห์และกำหนดว่าอะไรคือความต้องการ หรือปัญหาที่ต้องการแก้ การเลือกทรัพยากรและวิธีปฏิบัติงาน ตลอดจนถึงวิธีการประเมินที่เหมาะสมที่สุด

4.การพัฒนาโปรแกรมเป็นเรื่องของระบบและแนวคิด กล่าวคือ การพัฒนาโปรแกรมเป็นระบบใหญ่ๆ ที่ประกอบด้วยแนวคิดต่างๆ ในระบบใหญ่ดังกล่าว จะประกอบด้วยระบบย่อยอีก 3 ระบบที่มีแนวความคิดที่ปฏิสัมพันธ์ต่อกัน สามารถจำแนกได้ดังนี้

1. ระบบการวางแผน
2. ระบบการสร้างและการนำโปรแกรมไปปฏิบัติ
3. ระบบการประเมินผลและความรับผิดชอบในการรายงานผล

5.การพัฒนาโปรแกรมเป็นวิธีการที่สำคัญวิธีการหนึ่งที่องค์กรจะได้ข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ทำให้องค์กรมีความตื่นตัว ทันต่อเหตุการณ์ และสามารถปรับปรุงองค์กรได้ในอนาคต

วัตถุประสงค์ในการพัฒนาโปรแกรม

Boone(1992) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ในการพัฒนาโปรแกรม ดังนี้

1. เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางการศึกษาของผู้เรียน
2. เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติงานของนักการศึกษานอกระบบโรงเรียนในการเป็นผู้นำทางการศึกษาและการพัฒนาชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี
3. เพื่อประสานงานกับคนในชุมชนเพื่อร่วมมือในการวิเคราะห์และกำหนดความต้องการและปัญหาในการพัฒนาโปรแกรม
4. เพื่อให้โอกาสองค์กรทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนได้แสดงบทบาทในการใช้การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นเครื่องมือ ในการพัฒนาปัจจัยในชุมชนให้มีประสิทธิภาพส่งผลต่อคุรภาพชีวิตของประชาชน

Caffarella (1994) ได้กล่าวว่า ผลที่คาดหวังจากการพัฒนาโปรแกรมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน คือ

1. การเปลี่ยนแปลงในปัจเจกบุคคล
2. การเปลี่ยนแปลงในองค์กร
3. การเปลี่ยนแปลงในชุมชน

ประเภทของโปรแกรมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน

Boyle (1981 : 6-12) จัดโปรแกรมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็น 3 ประเภท คือ

1. โปรแกรมเชิงพัฒนา เป็นการช่วยเหลือให้ผู้เข้ามารับบริการสามารถตอบสนองความต้องการและสามารถแก้ปัญหาในชุมชน

2. โปรแกรมเชิงสถาบัน จะกำหนดวัตถุประสงค์จากเนื้อหาสาระของวิชาชีพต่าง ๆ เกี่ยวข้อง เพื่อให้บุคคลหรือกลุ่มได้พัฒนาความสามารถพื้นฐานของปัจเจกบุคคล เช่นการคิดเป็น สื่อสารเป็น เพื่อพัฒนาสติปัญญาของผู้เรียน

3. โปรแกรมเชิงสารสนเทศ เป็นส่วนย่อยของโปรแกรมเชิงพัฒนาและเชิงสถาบัน เพราะเป็นการแลกเปลี่ยนสารสนเทศระหว่างนักการศึกษานอกระบบโรงเรียนกับผู้รับบริการ

รูปแบบการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยนักการศึกษาที่สำคัญที่มี นำเสนอแนวคิดดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพประกอบที่ 1 Nadler(1989) ได้นำเสนอ The Critical Event Model (CEM) ซึ่งประกอบด้วย 8 ขั้นตอน ดังนี้

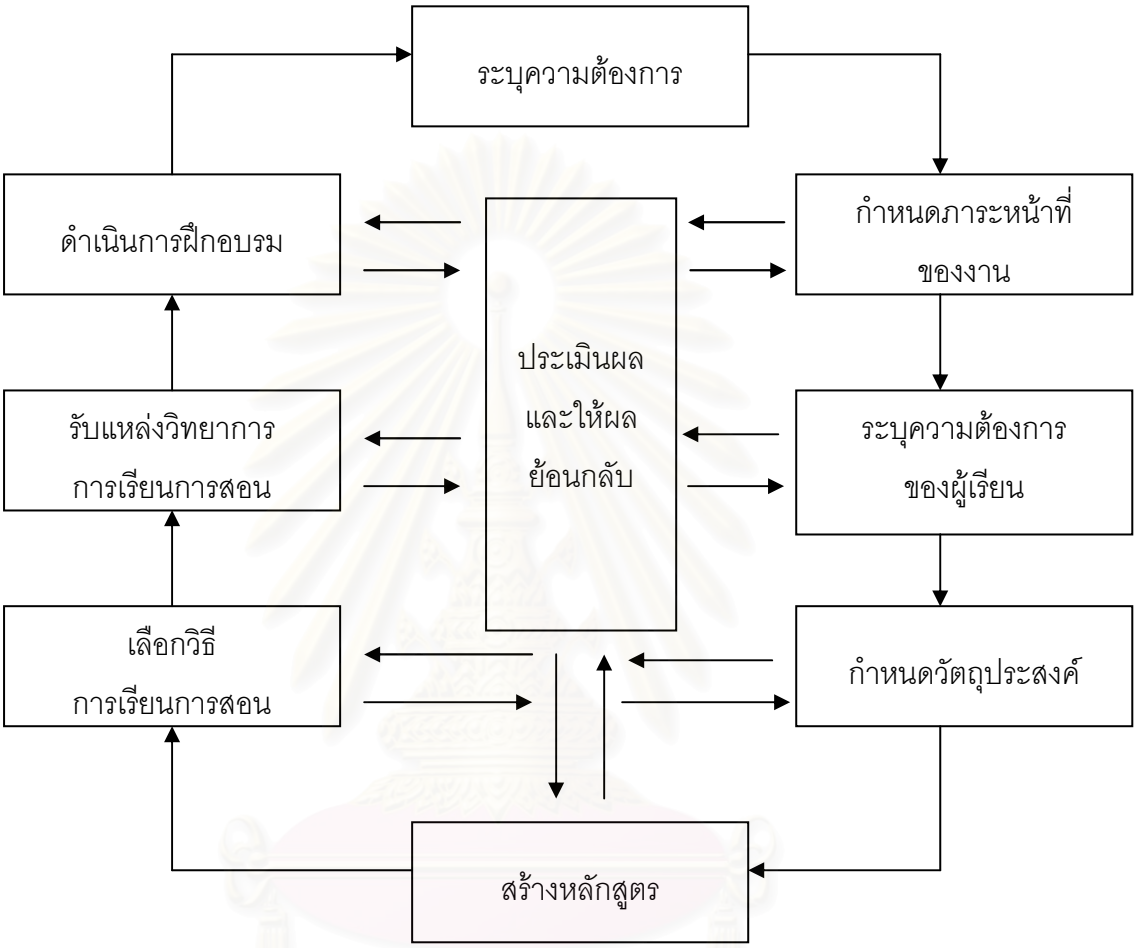

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพประกอบที่ 2 Eletcher (1992) ได้นำเสนอ Model of Competence-based Training Design ประกอบด้วย 8 ขั้นตอน ดังนี้

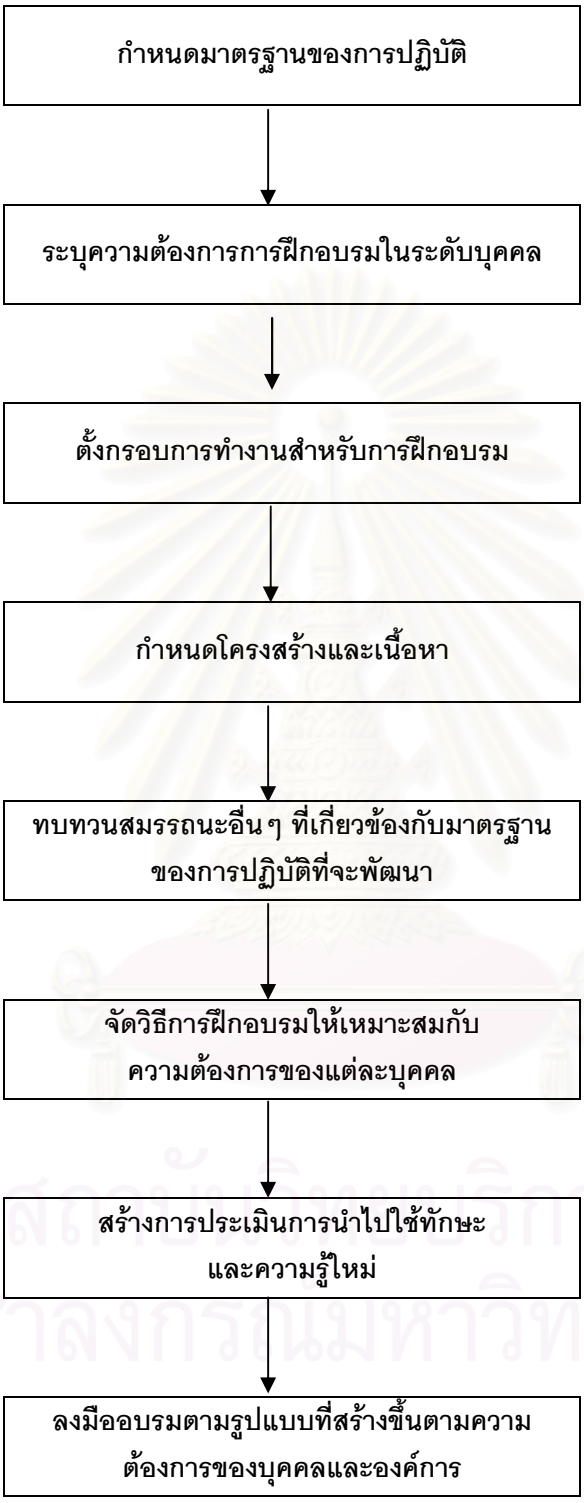

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Knowles(1980)ได้เสนอรูปแบบของการจัดกิจกรรมทางการศึกษาเพื่อช่วยให้ผู้ร่วมกิจกรรมประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองได้ ซึ่งประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เหมาะสม คือ ให้ผู้ร่วมกิจกรรมรู้จักกันและกัน มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมากกว่าบรรยากาศการแข่งขัน และเป็นกัลยาณมิตรกับผู้ร่วมกิจกรรม

2. วางแผนขนาดกลุ่มผู้ร่วมกิจกรรมให้เหมาะสมพร้อมกับสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

3. ช่วยผู้ร่วมกิจกรรมวินิจฉัยความต้องการเรียนรู้ของผู้ร่วมกิจกรรม

4. ช่วยผู้ร่วมกิจกรรมแปลงความต้องการเรียนรู้เป็นจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ที่มีความชัดเจนเป็นไปได้ เหมาะสม มีความหมายและสามารถวัดผลสำเร็จของงานได้

5. ช่วยผู้ร่วมกิจกรรมออกแบบแผนกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของผู้ร่วมกิจกรรม

6. รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษาของผู้ร่วมกิจกรรมรายบุคคลหรือกลุ่มเล็กๆ เพื่อให้ผู้ร่วมกิจกรรมเกิดความเชื่อมั่นในการเรียนรู้มากขึ้น

7. ประเมินผลการเรียนรู้ โดยร่วมกับผู้ร่วมกิจกรรมกำหนดวิธีการประเมินผลการเรียนรู้ไว้ก่อน และใช้วิธีที่ได้ตกลงกันไว้ประเมินผลการเรียนรู้ของผู้ร่วมกิจกรรม

Tyler(1986)ได้กำหนดหลักการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ 4 ขั้นตอน ดังนี้ คือ

1. **การกำหนดวัตถุประสงค์ทางการศึกษา** (Choose Educational Objectives)

การกำหนดวัตถุประสงค์นี้พิจารณาจากความต้องการและความสนใจของผู้เรียน สภาพชีวิตของผู้เรียนในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม การเมือง หรือเศรษฐกิจ และจากแนวคิด ทฤษฎี หลักการ หรือข้อเท็จจริงด้านเนื้อหาตามแผนภาพ (Tyler, 1986)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพประกอบที่ 3 แผนภาพ (Tyler, 1986)

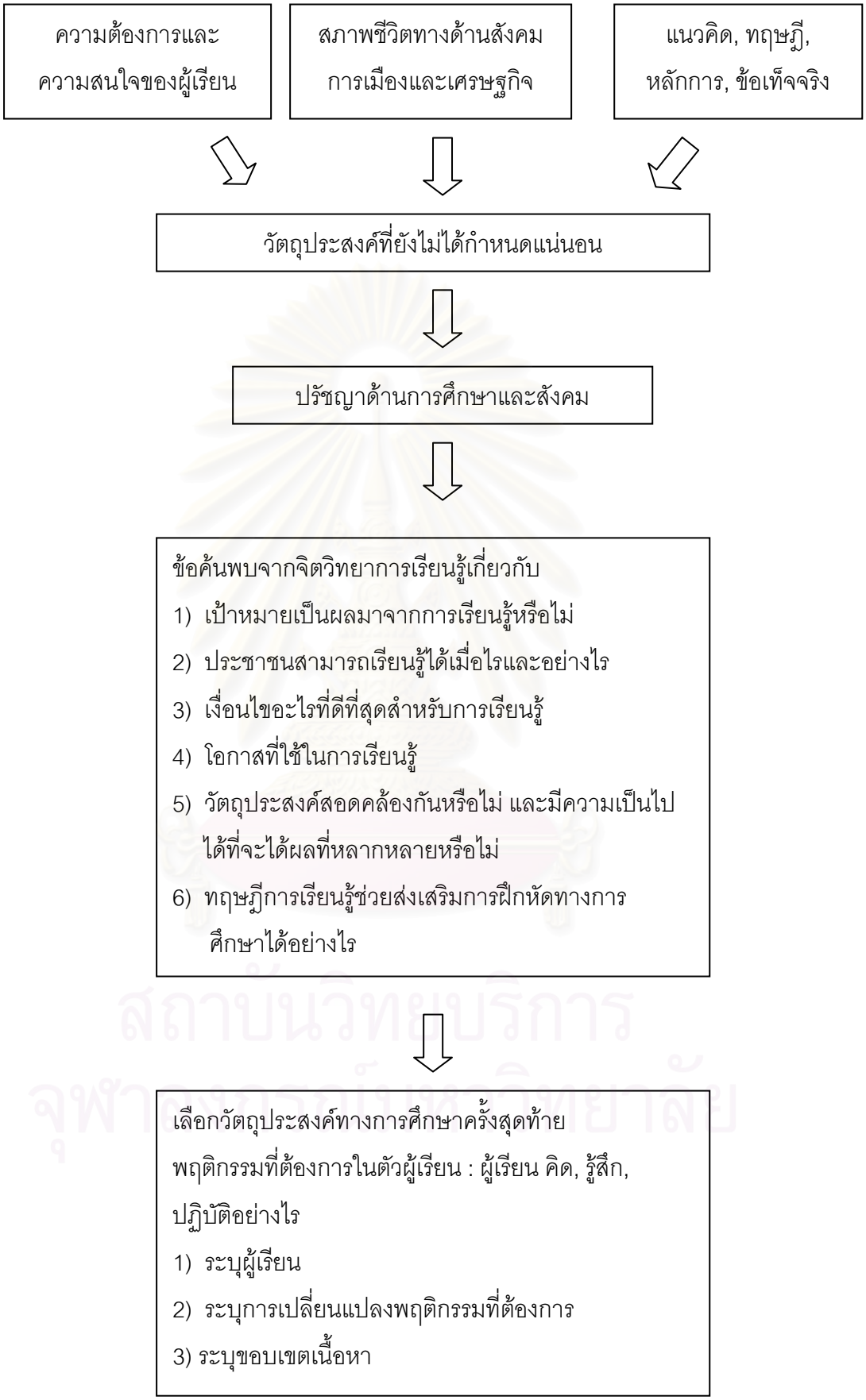

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. **การคัดสรรประสบการณ์การเรียนรู้**

เมื่อได้กำหนดวัตถุประสงค์ทางการศึกษาแล้ว ในขั้นตอนต่อไป ก็คือ การคัดสรรประสงค์การเรียนรู้ที่สามารถทำให้ผู้ร่วมกิจกรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ โดยหลักการในการคัดสรรประสบการณ์การเรียนรู้ของไทเลอร์ มีดังนี้

2.1 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ จะต้องให้ผู้ร่วมกิจกรรมได้มีโอกาสฝึกฝนและปฏิบัติพฤติกรรมที่พึงประสงค์

2.2 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ จะต้องทำให้ผู้ร่วมกิจกรรมเกิดความพึงพอใจในพฤติกรรมของตนเอง

2.3 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ จะต้องมีความสอดคล้องและเหมาะสมกับผู้ร่วมกิจกรรม

2.4 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ข้อเดียวกันได้

2.5 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยกิจกรรมหนึ่งๆ สามารถนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมหลายๆ ข้อได้

3. **การจัดประสบการณ์การเรียนรู้**

ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้จะต้องทำการวางแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างมีระเบียบแบบแผน โดยหลักการที่สำคัญในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อการจัดกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพนั้น มีดังนี้

3.1 ความต่อเนื่อง

3.2 การมีลำดับขั้นตอน

3.3 การบูรณาการ

4. **การประเมินผลการเรียนรู้**

ในขั้นตอนสุดท้าย เป็นการประเมินผลการเรียนรู้ว่าสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้หรือไม่ โดยพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ร่วมกิจกรรม ซึ่งถ้าผู้ร่วมกิจกรรมเกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ก็แสดงว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นั้นบรรลุผลสำเร็จ โดยขั้นตอนในการประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีดังนี้

4.1 กำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

4.2 กำหนดเครื่องมือที่ใช้วัดพฤติกรรมของผู้ร่วมกิจกรรม

4.3 กำหนดกลุ่มตัวอย่าง

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล

จากรูปแบบการพัฒนาโครงการศึกษานอกระบบโรงเรียนทั้ง 4 รูปแบบดังกล่าวข้างต้น สามารถนำมาวิเคราะห์เนื้อหาในแต่ละด้านได้ ดังนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน

รูปแบบ	แนวคิดหลัก	การนำไปใช้
แนดเลอร์	▪ การมีลำดับขั้นตอนการจัดกิจกรรมทางการศึกษาอย่างเป็นระบบ ▪ มีการประเมินผลและให้ผลย้อนกลับในทุกขั้นตอน	▪ โครงการจัดฝึกอบรมบุคลากรภายในสถาบันหรือองค์กรต่างๆ
อลิชเชอร์	▪ มีการกำหนดมาตรฐานการทำงานอย่างชัดเจนสำหรับแต่ละบุคคล ▪ การจัดกิจกรรมทางการศึกษาต้องสอดคล้องกับมาตรฐานการทำงานที่ตั้งไว้	▪ โครงการเตรียมบุคคลให้มีความพร้อมทางวิชาชีพและทักษะในการทำงาน
แมลคัม โนลส์	▪ การเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learned Centered) ▪ การเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง	▪ โครงการศึกษาต่อเนื่องและการศึกษาผู้ใหญ่ในองค์กรต่างๆ
ไทเลอร์	▪ การเน้นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ร่วมกิจกรรม ▪ การมีขั้นตอนที่ชัดเจนในการประเมินและตรวจสอบพฤติกรรมที่ต้องการ	▪ โครงการพัฒนาศักยภาพบุคคลในด้านต่างๆ สำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ

(สมศักดิ์ กิจธนวัฒน์, 2545)

ในการวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน จะเห็นได้ว่า รูปแบบการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนของไทเลอร์ มีความเหมาะสมกับการนำไปใช้ในเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง โดยใช้กระบวนการเสริมพลังอำนาจและหลักการนีโอฮิวแมนนิส เนื่องจากแนวคิดดังกล่าว ได้เน้นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมกิจกรรม และการมีขั้นตอนที่ชัดเจนในการประเมินและตรวจสอบพฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย จึงใช้แนวคิดของไทเลอร์ ในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชาย บ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ตอนที่ 3 แนวคิดการเห็นคุณค่าในตนเอง

ความสำคัญของการเห็นคุณค่าในตนเอง

การเห็นคุณค่าในตนเองมีความสำคัญอย่างยิ่งในการปรับตัวทางอารมณ์ สังคม และการเรียนรู้สำหรับเด็ก เพราะเห็นพื้นฐานของการมองชีวิต ความสามารถทางด้านสังคมและอารมณ์เกิดจากการเห็นคุณค่าในตนเอง บุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเองสูงจะสามารถเผชิญกับอุปสรรคที่ผ่านเข้ามาในชีวิตได้ สามารถยอมรับเหตุการณ์ที่ทำให้ตนเองรู้สึกผิดหวัง ท้อแท้ใจ ความเชื่อมั่นในตนเอง มีความหวังและมีความกล้าหาญ จะทำให้เป็นคนที่ประสบผลสำเร็จ มีความสุข สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขตามที่ตนปรารถนา

บุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเอง รู้ว่าตนเองมีคุณค่า มักจะมีการประเมินตนเองในด้านดี แต่ถ้าบุคคลใดที่มีความรู้สึกว่าไม่มีใครสนใจ ไม่ได้รับการยอมรับหรือทำอะไรแล้วไม่ประสบความสำเร็จ จะทำให้บุคคลนั้นรู้สึกว่าตนเองไร้คุณค่า เมื่อเกิดความรู้สึกเช่นนี้ขึ้นก็จะทำให้บุคคลนั้นขาดความเชื่อมั่นในตนเอง

ดังนั้น ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองที่แตกต่างกันจึงมีผลต่อความ รู้สึก หรือพฤติกรรมที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล(Newman,1986:281-286)ความรู้สึกที่บุคคลต้องการได้รับตอบสนองทางจิตใจ ทำให้บุคคลนั้นรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง แต่ถ้าบุคคลนั้นเกิดความรู้สึกที่ไม่พึงพอใจในตนเอง เกิดความรู้สึกที่ไม่ดีในตนเองก็จะทำให้มีปัญหาทางสุขภาพจิต รวมทั้งบุคคลที่ล้มเหลวทางด้านการศึกษาและด้านสังคม จะทำให้มีความผิดปกติทางจิตได้ บุคคลที่เป็นอาชญากรหรือพวกที่มักก่อกวน พวกอันธพาลทั้งหลาย ก็เป็นผลเนื่องมาจากการขาดการเห็นคุณค่าในตนเองเช่นกัน การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นความรู้สึกภายในของบุคคล ซึ่งเป็นผลมาจากการประเมินคุณค่าและความสามารถของตน ถ้าบุคคลใดประเมินค่าของตนเองสูงเกินไปจะทำให้เกิดความรู้สึกหลงตนหรือเห็นแก่ตัว แต่ถ้าบุคคลใดที่มีอคติต่อตนเองก็จะทำให้ปฏิเสธไม่นับถือตนเอง ทำให้ขาดความเชื่อมั่นในตนเองได้ ดังนั้น การพัฒนาความรู้สึกที่ดีต่อตนเองให้มั่นคงยิ่งขึ้น ทำให้เด็กประสบความสำเร็จในกิจกรรมที่ทำโดยการใช้ความสามารถตามที่ตนต้องการ และอยู่ในสังคมที่ดีก็จะพัฒนาได้(Memilla and Other,1995 : 9-11)

ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเอง

การเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นคำศัพท์ภาษาไทยที่ใช้แทนคำว่า Self – Esteem นอกจากนี้ยังมีผู้ใช้คำในภาษาไทยอื่นอีก ได้แก่ ความรู้สึกภาคภูมิใจ (เกียรติวรรณ อมาตยกุล, 2527 ; นภาพร พุ่มพฤกษ์, 2529 ; นงลักษณ์ ประเสริฐ, 2537) ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง (สุดใจ ตั้งทรง

สวัสดิ์, 2531 ; จันทร์ฉาย พิทักษ์ศิริกุล, 2532 ; พรทิพย์ ใจงาม, 2535) และการยอมรับนับถือตนเอง (หลุย จำปาเทศ, 2533)

การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง การประเมินตนเองตามความรู้สึกของตนว่า ตนเองเป็นคนที่มีคุณค่า มีความสามารถ มีความสำคัญ มีการประสบผลสำเร็จในการทำงาน รวมทั้งการยอมรับ การเห็นคุณค่าจากคนในสังคมที่มีต่อตน ตลอดจนการมีเจตคติที่ดีต่อตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งบุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเอง มองตนเองในแง่ดี ก็จะทำให้เกิดความรู้สึกกับบุคคลอื่นในแง่ดีด้วย

การตระหนักในคุณค่าของตนเอง (Self-Esteem) เป็นความรู้สึกที่บุคคลมีต่อ ตนเอง เกิดจากการเปรียบเทียบตนจริง (real self) กับตนในอุดมคติ (ideal self) โดยการประเมินคุณค่าของตนจากลักษณะทางกายภาพ จิตใจ ความเชื่อ ทัศนคติ ค่านิยม ความสามารถทางสติปัญญา และความสามารถในด้านต่างๆ นอกจากนี้ ความตระหนักในคุณค่าของตนเอง ยังเกิดจากการยอมรับของบุคคลรอบข้าง การรู้สึกว่ามีคนรัก การได้รับการยกย่องหรือประสบความสำเร็จ บุคคลที่ประเมินตนในด้านดีจะเห็นคุณค่าของตนเองแต่ถ้าประเมินตนออกมาในด้านลบจะเกิดความรู้สึกว่าตนไร้คุณค่า เช่น ไม่มีใครสนใจ ไม่ได้รับการยอมรับ ถูกเหยียดหยาม ทำอะไรไม่สำเร็จ ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลแตกต่างกัน (อนุรักษ์ บัณฑิตย์ชาติ, 2542:78)

จากการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง ได้มีผู้ให้คำจำกัดความไว้ดังตัวอย่างต่อไปนี้

Golden(1987)ให้ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเองคือการบอกระดับลักษณะเฉพาะของตน เป็นการตัดสินคุณค่าตนเอง ซึ่งการเห็นคุณค่าในตนเองมีอิทธิพลเหนือความสำเร็จในชีวิต แต่ถ้ามีการอ้างอิงตำราแล้ว การเห็นคุณค่าในตนเองหมายถึง ความมั่นใจในตนเอง ความรู้สึกว่ามีค่าของบุคคล ความเชื่อในความสามารถของตนที่จะเชื่อมโยงสิ่งต่างๆ เข้าสู่การศึกษา

Branden (1981:110 -125) ได้ให้ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเองว่าเป็นลักษณะของความเชื่อและการมีความนับถือตนเอง อันเกิดจากความเชื่อมั่นในความมีคุณค่าของตนเอง ความมั่นใจในความสามารถของตนที่กระทำสิ่งใดให้สำเร็จได้ตามความพอใจ

Coopersmith (1984 : 5) ให้ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเองว่าเป็นการประเมินคุณค่าของตนเอง แสดงถึงทัศนคติทั้งทางด้านบวกหรือลบ เป็นการตัดสินคุณค่าแห่งตน ทำให้บุคคลนั้นรู้สึกว่าตนมีความสามารถ ความสำคัญ ประสบการณ์สำเร็จและมีคุณค่า ซึ่งสังเกตได้จากคำพูดและพฤติกรรมที่แสดงออก

Khera (1998 : 95) ให้ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเองว่า คือความรู้สึกที่มีต่อตนเอง เป็นองค์ประกอบหลักในการตัดสินใจความสำเร็จ หรือความล้มเหลวในการทำงานการที่มี

ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองจะทำให้รู้สึกมีความสุข ความพึงพอใจ และมีชีวิตอยู่อย่างมีความหมาย

Sasse(1987:48)ได้ให้ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเองว่า เป็นความรู้สึกของบุคคลว่าตนเองมีความสำคัญและมีคุณค่าในตนเอง มีความต้องการได้รับความเชื่อถือการยอมรับนับถือ โดยได้รับการสนับสนุนหรือการยอมรับนับถือจากผู้อื่น เพื่อที่จะได้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจและนับถือตนเอง

Lawrence(1987:4)ได้ให้ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเองว่า หมายถึงการที่บุคคลประเมินตนเองในด้านความแตกต่างระหว่างตนที่เป็นจริงอยู่ในปัจจุบันกับตนในอุดมคติ (Ideal Self) เป็นกระบวนการทางอารมณ์ที่วัดได้จากการที่บุคคลใส่ใจในความแตกต่างนี้ บุคคลที่มีความแตกต่างในการประเมินมากจะมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ ถ้าหากมีความแตกต่างน้อยจะมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสูง

Woolfolk(1998:73) ให้คำจำกัดความของการเห็นคุณค่าในตนเองว่า คือการบอกถึงคุณค่าของแต่ละบุคคลเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะ ความสามารถ และพฤติกรรม

Osbome (1996 : 22) อธิบายว่า การเห็นคุณค่าในตนเอง คือ ความรู้สึกทางบวกและทางลบเกี่ยวกับตนเองที่มีความคงทนถาวรว่า อาจจะมีสิ่งที่ดีหรือไม่ดีเพิ่มขึ้นหรือลดลงเป็นสิ่งที่บุคคลเผชิญและเข้าใจในความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการดำเนินชีวิตประจำวัน

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้สรุปได้ว่า การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง การประเมินความเชื่อหรือความรู้สึกที่บุคคลมีต่อตนเอง มีความเคารพและยอมรับในตนเองว่ามีความสำคัญ มีความสามารถและใช้ความสามารถที่มีอยู่กระทำสิ่งต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จได้ตามเป้าหมายที่วางไว้โดยได้รับการยอมรับจากบุคคลในสังคม นอกจากนี้การเห็นคุณค่าในตนเองยังมีความเกี่ยวข้องกับอัตมโนทัศน์ (Self – Concept) เนื่องจากการเห็นคุณค่าในตนเองมีพื้นฐานมาจากความรู้สึกที่บุคคลมีต่อตนเองหรืออัตมโนทัศน์ (Self – Concept) ในบางแห่งจึงมีการใช้ทั้งสองคำนี้ร่วมกัน

ทฤษฎีความต้องการพื้นฐาน 5 ประการของมนุษย์ของมาสโลว์

Maslow (1908–1970) นักจิตวิทยาที่มีผลงานในการศึกษาเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง โดยการเห็นคุณค่าในตนเองเป็นขั้นหนึ่งในทฤษฎีความต้องการพื้นฐาน 5 ประการของมนุษย์ของ Maslow (1987) อันได้แก่

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological Needs) ได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำ วิตามิน และเกลือแร่ เพื่อช่วยให้อวัยวะต่างๆ ของร่างกายมีพลังงานในการประกอบกิจกรรมในชีวิตประจำวันได้อย่างต่อเนื่อง ถ้าความต้องการทางด้านร่างกายของมนุษย์ไม่ได้รับการตอบสนอง

มนุษย์จะไม่มีความต้องการพื้นฐานทางด้านอื่นๆ เช่น ความปลอดภัย ความรัก การเห็นคุณค่าในตนเอง และการยอมรับตนเองตามสภาพความเป็นจริง จนกว่ามนุษย์จะได้รับการตอบสนองทางด้านร่างกายจนครบถ้วนแล้วเท่านั้น

2. ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) เมื่อได้รับการตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกายเพียงพอแล้ว มนุษย์จะมีความต้องการสูงขึ้นอีกระดับคือ ความต้องการความปลอดภัย หมายถึง ความมั่นคง ความเชื่อถือ ความเป็นอิสระจากความกลัว ความวิตกกังวลและความสับสน เป็นต้น ในขั้นนี้มนุษย์ต้องการความมีระเบียบวินัย ความมีรูปแบบกฎหมาย และข้อบังคับต่างๆ ตลอดจนความเข้มแข็งในการป้องกันอันตราย ทั้งนี้มนุษย์จะพยายามใช้คุณลักษณะที่ตนเองมีอยู่ คือ สติปัญญา ความเฉลียวฉลาด การรับรู้และการแสดงออก รวมทั้งความสามารถด้านอื่นๆ เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความปลอดภัย

3. ความต้องการความรักและการเป็นเจ้าของ (The Belongingness and Love Needs) ความต้องการนี้อยู่บนพื้นฐานของการให้การยอมรับ เมื่อใดที่มนุษย์ไม่มีความพึงพอใจ จะมีความรู้สึกเหงา ว้าเหว่า ขาดเพื่อน ขาดคู่คิด โดยเฉพาะถ้ามนุษย์ยังมีความรู้สึกหิวและความต้องการทางด้านร่างกายยังไม่ได้รับการตอบสนองแล้ว ความรักจะถูกมองว่าเป็นสิ่งหลอกลวง เป็นสิ่งที่ไม่เป็นความจริง ไม่มีความจำเป็น และไม่ใช่สิ่งที่มีความสำคัญทันที เมื่อตกอยู่ในสภาวะดังกล่าว มนุษย์จะมีความรู้สึกโดดเดี่ยว เก็บตัว มีความรู้สึกขัดแย้ง ต่อต้าน และไร้ที่พึ่งพิง

4. ความต้องการความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง (The Esteem Needs) มนุษย์ทุกคนมีความปรารถนาในการประเมินคุณค่าของตนเองไว้ในระดับค่อนข้างสูง ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองนี้เกี่ยวข้องกับความรู้สึกที่บุคคลมีต่อตนเอง และได้รับความเห็นคุณค่าจากผู้อื่นประกอบกัน เป็นความรู้สึกที่ก่อให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง เชื่อว่าตนเองมีคุณค่า มีความเข้มแข็ง มีความสามารถ และมีความพึงพอใจในตนเอง ตลอดจนมีความรู้สึกว่าตนเองเป็นบุคคลที่มีประโยชน์ และคุณค่าต่อสังคมที่อยู่อาศัย

5. ความต้องการรู้จักตนเองตรงตามสภาพที่เป็นจริง (The Self – Actualization Needs) เมื่อมนุษย์สามารถสนองความต้องการพื้นฐาน 4 ประการที่กล่าวมาแล้ว มนุษย์ยังมีความปรารถนาที่จะแสวงหาความเป็นตัวของตัวเอง มีความคิดสร้างสรรค์สิ่งเหมาะสมกับตนเอง ถ้าสิ่งเหล่านั้นสามารถทำให้มีความสุขในชีวิต นั่นแสดงว่า มนุษย์ปรารถนาที่จะเติมแต่งชีวิตให้สมบูรณ์เหมาะสมกับศักยภาพของตนเองตามความเป็นจริง ความต้องการในระดับนี้เองที่ทำให้มนุษย์แตกต่างระหว่างบุคคล

ความต้องการพื้นฐาน 5 ประการ ของมนุษย์ตามแนวคิดของมาสโลว์ สามารถแสดงโดยใช้แผนภาพได้ดังนี้ คือ

แผนภาพที่ 4 แสดงความต้องการพื้นฐาน 5 ประการของมนุษย์ Maslow(1970 : 48)

Maslow(1970 : 45-46) กล่าวถึงการเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งตรงกับความต้องการพื้นฐาน 5 ประการ ในขั้นที่ 4 คือ ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง (The Esteem Needs) ไว้ว่า เป็นความต้องการที่มีความสำคัญและเข้าใจยากที่สุดเพราะขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่างๆ มากมาย การเห็นคุณค่าในตนเองมีความสัมพันธ์กับความต้องการความรักและการเป็นเจ้าของ ความต้องการนี้ประกอบด้วย ความนับถือตนเอง ความเชื่อมั่นในตนเอง มีความสามารถและได้รับการนับถือ เห็นคุณค่า และหากได้รับการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองขึ้นไปอีก ก็จะเข้าสู่บรรลุสัจจการแห่งตน (Self – Actualization) ซึ่งเป็นความต้องการขั้นสูงสุดของมนุษย์

นอกจากนี้ Maslow (1970 : 45) แบ่งการเห็นคุณค่าในตนเองออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. ประเภทที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกรับรู้ในคุณค่าของตนเอง การยอมรับนับถือและการประเมินคุณค่าของตนเอง การเห็นคุณค่าในตนเองประเภทประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ ได้แก่ การมีจุดเด่น ผลสัมฤทธิ์ ความสามารถที่เหมาะสมต่อสภาพการณ์ต่างๆ การบรรลุเป้าหมายและความสามารถ ความเชื่อมั่น การพึ่งพาตนเอง และความมีอิสระเสรี

2. ประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินว่ามีคุณค่าจากผู้อื่น เช่น การมีชื่อเสียง การได้รับการยอมรับ ได้รับความสนใจ เกียรติยศ สถานภาพ มีอำนาจเหนือผู้อื่น มีความสำคัญ มีศักดิ์ศรี เป็นที่ชื่นชมของผู้อื่น เป็นต้น

ธรรมชาติและแหล่งกำเนิดของการเห็นคุณค่าในตนเอง

การศึกษาเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเองได้มีการให้คำจำกัดความและอภิปรายเกี่ยวกับความสำคัญของการเห็นคุณค่าในตนเองมานานแล้ว ส่วนใหญ่จะได้รับข้อสรุปเกี่ยวกับธรรมชาติและแหล่งกำเนิดของการเห็นคุณค่าในตนเองว่ามี 3 รูปแบบ (Brown, 1998 : 197-207) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้คือ

1. รูปแบบทางอารมณ์ของการเห็นคุณค่าในตนเอง (Affective Models of Self – Esteem) รูปแบบทางอารมณ์ของการเห็นคุณค่าในตนเองได้เสนอไว้ว่า การเห็นคุณค่าในตนเองนั้นเกิดขึ้นในช่วงพัฒนาการระยะต้นของชีวิต ซึ่งประกอบด้วยลักษณะเฉพาะ 2 ลักษณะ (Two components of Self – Esteem) คือ

1) ความรู้สึกของการเป็นเจ้าของ (feeling of belonging) เป็นความรู้สึกรักอย่างปราศจากเงื่อนไข เกิดขึ้นอย่างไม่มีสาเหตุหรือเหตุผลและเกิดขึ้นได้ค่อนข้างง่าย ความรู้สึกของการเป็นเจ้าของนี้เป็นสัญชาตญาณของมนุษย์ ความรู้สึกของการเป็นเจ้าของนี้ทำให้บุคคลมีพื้นฐานในด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต เมื่อมีปัญหาจะสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ เขาจะรู้สึกว่ามีคุณค่าและได้รับการเห็นคุณค่าในตนเองจากผู้อื่น

2) ความรู้สึกว่ามีความชำนาญ (feeling of mastery) เป็นความรู้สึกที่รับรู้ว่า เป็นคนที่มีอิทธิพลต่อสิ่งต่างๆ อาจไม่ใช่สิ่งที่ยิ่งใหญ่และเกิดขึ้นวันต่อวันในชีวิตของมนุษย์ แต่มีความแตกต่างจากการรับรู้ความสามารถของตนเอง เช่น นักเปียโนไม่ได้คิดว่าตนเองเป็นนักเปียโนที่ประสบความสำเร็จ แต่เขามีความรู้สึกนี้เกิดขึ้นเมื่อทุ่มเทเอาใจใส่และเอาชนะกับอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้น

การที่จะทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเองนั้น ต้องเข้าใจความรู้สึกของการเป็นเจ้าของและความรู้สึกว่ามีความชำนาญ ความรู้สึกเหล่านี้เป็นสัญชาตญาณของมนุษย์ มีการพัฒนาในระยะแรกของชีวิต โดยทั่วไปเป็นผลมาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูก การให้ความสำคัญกับประสบการณ์ในระยะแรกของชีวิต ไม่ได้หมายความว่า การเห็นคุณค่าในตนเองจะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ แต่ประสบการณ์ในระยะแรกของชีวิตจะเป็นการวางรากฐานเพื่อการเห็นคุณค่าในตนเองสูงหรือต่ำต่อไป

2. รูปแบบทางปัญญาของการเห็นคุณค่าในตนเอง (Cognitive Models of Self – Esteem) รูปแบบทางปัญญาของการเห็นคุณค่าในตนเองนั้น มีความคิดพื้นฐานว่า การเห็นคุณค่า

ในตนเองนั้นขึ้นอยู่กับรูปแบบที่บุคคลใช้ในการประเมินคุณลักษณะของบุคคล โดยมีการประเมินบุคคลใน 4 ลักษณะ ได้แก่ ความดึงดูดใจ (Attractive) สติปัญญา (Intelligence) บุคลิกภาพดี (Well Liked) และมีความเป็นนักกีฬา (Athletic) ซึ่ง 3 รูปแบบนี้ ได้แก่

1) รูปแบบการประเมินตนเองโดยทั่วไป (Add-em-up Model) เป็นรูปแบบที่เกี่ยวข้องกับการเห็นคุณค่าในตนเองทั่วไปจะแสดงผลรวมของวิธีการในการประเมินความสามารถและคุณลักษณะของบุคคล ในการตัดสินระดับการเห็นคุณค่าในตนเอง คะแนนที่ได้สามารถใช้ทำนายได้ว่าบุคคลใดมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่ากัน

2) รูปแบบการประเมินตนเองกับสมาชิกในกลุ่ม(Weight-em-by-Improtance Model)เป็นรูปแบบในการประเมินการเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลในกลุ่มที่มีความเฉพาะเจาะจง โดยเป็นการเปรียบเทียบการเห็นคุณค่าในตนเองกับสมาชิกคนอื่นในกลุ่มของตน

3) รูปแบบการประเมินตนเองในปัจจุบันกับตนในอุดมคติ (Self – Ideal Model) เป็นรูปแบบในการประเมินการเห็นคุณค่าในตนเองที่ขึ้นอยู่กับความแตกต่างระหว่างตนในปัจจุบันและตนในอุดมคติ

ทั้ง 3 รูปแบบนี้ มีการให้ความสำคัญในการอ้างสาเหตุที่แตกต่างกัน กล่าวคือ มีรูปแบบในการเปรียบเทียบระดับการเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลหนึ่งกับบุคคลใน 3 กลุ่มที่มีลักษณะแตกต่างกันไปตามรูปแบบ

3. รูปแบบทางสังคมของการเห็นคุณค่าในตนเอง (Sociological Models of Self – Esteem) รูปแบบทางสังคมของการเห็นคุณค่าในตนเอง มีความคิดพื้นฐานว่า การเห็นคุณค่าในตนเองได้รับอิทธิพลมาจากปัจจัยทางสังคม ถ้าบุคคลเชื่อว่าเขาได้รับการยอมรับจากสังคมและมีคุณค่าในสังคมที่เขาอาศัยอยู่ บุคคลนั้นก็จะมีการเห็นคุณค่าในตนเอง โดยปัจจัยทางสังคมจะแปรเปลี่ยนไปตามแต่ละสังคม เช่น ชื่อเสียง รายได้ ระดับการศึกษา และสถานภาพทางสังคม (เช่น เพศ หรือการนับถือศาสนา เป็นต้น) การที่บุคคลได้รับการประเมินจากกลุ่มทางสังคมทางบวกจะมีการเห็นคุณค่าในตนเองทางลบ ดังนั้น การเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลขึ้นอยู่กับว่าเขาได้รับการเห็นคุณค่าและการปฏิบัติจากสังคมอย่างไร หรือเขาพฤติกรรมที่มีความสอดคล้องกับความคาดหวังทางสังคมหรือไม่ สิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวทำนายว่าบุคคลนั้นเป็นบุคคลที่มีคุณประโยชน์หรือประสบความสำเร็จมากน้อยแค่ไหน ซึ่งถ้าเขาได้รับความนับถือว่าเป็นบุคคลที่มีคุณประโยชน์ต่อสังคมหรือประสบความสำเร็จในชีวิต บุคคลนั้นก็จะมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองสูง ในทางตรงกันข้าม ถ้าบุคคลนั้นไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม รู้สึกอัปยศและเสื่อมเสียชื่อเสียง บุคคลนั้นก็จะมีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ

แนวคิดการเห็นคุณค่าในตนเองของคูเปอร์สมิธ

นักจิตวิทยาที่ทำการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเองมาอย่างกว้างขวาง ได้แก่ สแตนเลย์ คูเปอร์สมิธ ซึ่งคูเปอร์สมิธ (Coopersmith, 1967 : 32 อ้างถึงใน สุรินทร์ มีลาภล้น , 2539) กล่าวถึงแหล่งที่มาของการเห็นคุณค่าในตนเองมาจาก 4 แหล่งดังนี้

1. การมีอำนาจ (Power) หมายถึง การที่บุคคลสามารถมีอิทธิพลและควบคุมผู้อื่นได้

2. การมีความสำคัญ (Significance) หมายถึง การได้รับการยอมรับตนมีความสำคัญ ได้รับความรักใคร่จากผู้อื่น

3. การมีคุณความดี (Virtue) หมายถึง การยึดมั่นตามมาตรฐานทางจริยธรรมและศีลธรรมของสังคม

4. การมีความสามารถ (Competence) หมายถึง การได้รับความสำเร็จ บรรลุวัตถุประสงค์ในการกระทำของตน

การเห็นคุณค่าในตนเองนั้น (Coopersmith, 1981 : 118-119) ศึกษาการเห็นคุณค่าในตนเองพบว่า องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองมี 2 ประเภท ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของมาสโลว์ คือ ได้แก่ องค์ประกอบภายในบุคคล ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเห็นคุณค่าในตนเองในด้านต่างๆ และองค์ประกอบภายนอกบุคคล ซึ่งเกี่ยวข้องกับการได้รับการเห็นคุณค่าจากผู้อื่น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. องค์ประกอบภายในบุคคล หมายถึง ลักษณะเฉพาะของบุคคลแต่ละคนที่มีผลทำให้การเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลแต่ละคนแตกต่างกัน ได้แก่

1.1 ลักษณะทางกายภาพ (Physical Attributes) ลักษณะทางกายภาพของบุคคลมีความสัมพันธ์กับการเห็นคุณค่าในตนเอง ลักษณะทางกายภาพบางลักษณะมีส่วนช่วยให้บุคคลมีการเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มมากขึ้น เช่น ความงาม การมีรูปร่างหน้าที่น่ามอง เป็นต้น ลักษณะทางกายภาพบางลักษณะเอื้ออำนวยให้บุคคลประสบความสำเร็จในกิจกรรมที่บุคคลนั้นให้คุณค่า เช่น ความแข็งแรงและความรวดเร็ว ซึ่งทั้งความแข็งแรงและความรวดเร็วมีผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองในเพศชายอย่างมีนัยสำคัญมากกว่าความงดงามทางกายภาพ ในขณะที่ความงดงามทางกายภาพมีผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองในเพศหญิงมากกว่าในเพศชาย อย่างไรก็ตาม ลักษณะทางกายภาพใด ๆ ก็ตามที่มีความสัมพันธ์กับการเห็นคุณค่าในตนเองก็ขึ้นอยู่กับค่านิยมของสังคมนั้น ๆ เป็นสำคัญ (Coopersmith, 1981 : 120-123) ทั้งนี้บุคคลที่มีลักษณะทางกายภาพดีจะมีการเห็นคุณค่าในตนเองและมีความพึงพอใจในตนเองมากกว่าบุคคลที่มีลักษณะทางกายภาพไม่ดี

1.2 ความสามารถทั่วไป สมรรถภาพและการกระทำ (General Capacity Ability and Performance) มีความสัมพันธ์กับความประสบผลสำเร็จของบุคคลทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมภายในโรงเรียน ครอบครัวหรือสังคม สังคมลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าวนี้มีความสัมพันธ์และช่วย

ส่งเสริมให้บุคคลเกิดการเห็นคุณค่าในตนเองโดยมีสติปัญญาเข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนให้สามารถประสบความสำเร็จและบรรลุวัตถุประสงค์ในการทำกิจกรรมนั้น ๆ ได้ (Coopersmith, 1981 : 123-125) โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่อยู่ในวัยเรียน กิจกรรมทางการเรียนเป็นตัวอย่างที่ทำให้มองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถของบุคคลในการดำเนินกิจกรรมหรือสติปัญญากับการเห็นคุณค่าในตนเองได้อย่างชัดเจนมาก ถ้าผู้เรียนสามารถใช้ความสามารถและสติปัญญาที่มีอยู่อย่างเต็มที่และประสบความสำเร็จในการเรียน การเห็นคุณค่าในตนเองจะเพิ่มขึ้นทันที แต่เมื่อใดที่พบกับความล้มเหลว บุคคลจะมีความรู้สึกว่าตนด้อยคุณค่า ไม่สมควรได้รับการยอมรับ การเห็นคุณค่าในตนเองก็จะลดลง

1.3 ภาวะทางอารมณ์ (Affective States) ภาวะทางอารมณ์เป็นสภาพสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกพอใจ ความรู้สึกเป็นสุข ความรู้สึกวิตกกังวล หรือภาวะอื่นๆ ที่อยู่ในตัวบุคคล ทั้งที่แสดงออกและไม่แสดงออก โดยส่วนใหญ่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการประเมินถึงสิ่งที่ตนเองประสบ และเป็นผลมาจากการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นแล้ว มีผลกระทบต่อการประเมินตนเองในเวลาต่อมาก บุคคลที่ประเมินตนเองในทางที่ดีจะแสดงความรู้สึกพอใจ เป็นสุข ขณะที่บุคคลที่ประเมินตนเองในทางที่ไม่ดี จะไม่พอใจในภาวะชีวิตปัจจุบันของตนและมองว่าตนเองไม่สามารถประสบความสำเร็จได้ในอนาคต (Coopersmith, 1981 : 130-134)

1.4 ค่านิยมส่วนตัว (Self – Values) โดยทั่วไปบุคคลประเมินตนเองกับสิ่งที่ตนเองให้คุณค่าที่สอดคล้องกับสิ่งที่สังคมให้คุณค่า เช่น บุคคลที่ให้ความสำคัญกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ถ้าประสบความล้มเหลวทางการเรียน จะก่อให้เกิดความรู้สึกอาย ผิดหวัง และทำให้การเห็นคุณค่าในตนเองลดลง ในทำนองเดียวกัน ถ้าค่านิยมส่วนตัวสอดคล้องกับค่านิยมของสังคม การเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลนั้นก็จะยิ่งสูงขึ้น และถ้าค่านิยมส่วนตัวของเขาไม่สอดคล้องกับค่านิยมของสังคม บุคคลก็จะมีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำลง (Coopersmith, 1981 : 138-142) ดังนั้น แสดงว่าบุคคลมีแนวโน้มที่จะใช้เกณฑ์ค่านิยมของสังคมเป็นตัวตัดสินคุณค่าของตน

1.5 ความปรารถนาของบุคคล (Aspiration) การตัดสินคุณค่าของบุคคลส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากการเปรียบเทียบผลการปฏิบัติและความสามารถของตน กับระดับเกณฑ์ความสำเร็จที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เพราะประสบการณ์การได้รับความสำเร็จ จะนำไปสู่การเกิดแรงบันดาลใจที่จะสร้างความสำเร็จในครั้งต่อๆ ไป (Coopersmith, 1981 : 142 -148) การสามารถปฏิบัติได้ตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้จะนำไปสู่การเห็นคุณค่าในตนเอง

2. องค์ประกอบภายนอกบุคคล หมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์ด้วย ซึ่งส่งผลให้บุคคลเกิดการเห็นคุณค่าในตนเองที่แตกต่างกัน สภาพแวดล้อมดังกล่าวประกอบด้วย

2.1 สัมพันธภาพกับครอบครัวหรือพ่อแม่ สภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งประสบการณ์ในวัยเด็กหรือการประสบความสำเร็จในชีวิตตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ การได้รับคำชมเชยจากพ่อแม่หรือผู้ปกครอง จะทำให้บุคคลเกิดการตระหนักในความสามารถและคุณค่าที่ตนเองมีอยู่และก่อให้เกิดความภาคภูมิใจขึ้น (Coopersmith, 1981 : 236) จะเห็นได้ว่า พ่อแม่และครอบครัวมีอิทธิพลต่อการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองเป็นอย่างมาก ซึ่งอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อม ต่อไปนี้คือ

2.1.1 การที่พ่อแม่ยอมรับเด็กทั้งหมด หรือเกือบทั้งหมดเกี่ยวกับความคิดความรู้สึกที่มีอยู่และคุณค่าอย่างที่เด็กเป็น

2.1.2 การที่พ่อแม่กำหนดขอบเขต กฎระเบียบการกระทำไว้อย่างชัดเจน ดูแลให้เด็ก กระทำตาม ทำให้เกิดความรู้สึกมั่นคงและปลอดภัย

2.1.3 การที่พ่อแม่ให้ความนับถือ ให้ความเป็นอิสระแก่เด็กในขอบเขตการกระทำที่กำหนดให้ เปิดโอกาสให้แสดงออกถึงความสามารถและความรับผิดชอบและเน้นการให้รางวัลมากกว่าการลงโทษ

ทั้งนี้ สภาพแวดล้อมภายนอกในส่วนของครอบครัวหรือพ่อแม่ ควรมีความสัดส่วนที่พอเหมาะสมในด้านความคาดหวังของพ่อแม่ที่มีต่อตัวเด็ก การให้การศึกษา การให้คำแนะนำในการทำงาน และปฏิกิริยาตอบสนองในทางบวกต่อความสำเร็จและความล้มเหลวทางการเรียนของเด็กด้วย

2.2 โรงเรียนและการศึกษา ประสบการณ์ที่เด็กได้รับจากโรงเรียนมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้น โรงเรียนสามารถจัดสภาพแวดล้อมในการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กได้ต่อจากทางบ้าน การที่เปิดโอกาสให้เด็กสามารถทำกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างอิสระโดยไม่ขัดต่อกฎระเบียบที่วางไว้ การให้ความช่วยเหลือแก่เด็กในการแก้ไขปัญหาต่างๆ เป็นการส่งเสริมให้เด็กมีความมั่นใจในตนเอง สามารถพึ่งพาตนเองได้ (Coopersmith, 1981 : 9-10) ซึ่งเป็นการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กนักเรียน

2.3 สถานภาพทางสังคม การเปรียบเทียบตนเองกับบุคคลอื่น เพื่อชี้บอกสถานภาพทางสังคมของบุคคล เช่น ตำแหน่งการงาน บทบาททางสังคม วงศ์ตระกูล สถานะทางเศรษฐกิจ เป็นต้น บุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมระดับสูงจะได้รับการปฏิบัติต่อที่ทำให้เกิดความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าสูงกว่าคนอื่น อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่า สถานภาพทางสังคมมีความสัมพันธ์กับการเห็นคุณค่าในตนเองไม่เด่นชัด เพราะบุคคลที่มาจากสถานภาพทางสังคมระดับต่ำ มีทั้งบุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูง และบุคคลที่การเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ (Coopersmith, 1981 : 138 -142)

2.4 สังคมในกลุ่มเพื่อน การเห็นคุณค่าในตนเองส่วนหนึ่งเกิดจากการรับรู้ในการมองตนเองตามสภาพที่เป็นอยู่แล้วเปรียบเทียบกับคนอื่นๆ ที่คล้ายคลึงกับตนเองในด้านทักษะความสามารถ พรสวรรค์ และความถนัด ถ้าเปรียบเทียบแล้วพบว่า ตนเองมีความสามารถมีทักษะในการเรียนรู้ในการกระทำกิจกรรมต่างๆ หรือมีความถนัดในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง มากกว่ากลุ่มเพื่อนในวัยเดียวกัน บุคคลนั้นก็จะมีการเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้น ตรงกันข้ามเมื่อใดที่บุคคลพบว่าตนเองขาดทักษะหรือความถนัดในการดำเนินกิจกรรมใด ๆ ให้ทัดเทียมกับสมาชิกในกลุ่ม เมื่อนั้นบุคคลจะเกิดความรู้สึกว่าตนเองไม่เป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อน ความรู้สึกเช่นนั้นก็จะส่งผลให้การเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลลดลง (Crig, 1976 : 360 อ้างถึงใน นงลักษณ์ ประเสริฐ, 2537 : 360)

ลักษณะของบุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงและต่ำ

บุคคลสามารถแสดงการเห็นคุณค่าในตนเองจากลักษณะท่าทาง น้ำเสียงคำพูด กิริยา และการกระทำ ซึ่งอาจจะแสดงออกอย่างรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ได้ (Coopersmith, 1984 : 5) เป็นการจำแนกระดับการเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลแต่ละบุคคลแตกต่างกันดังนี้ คือ

บุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูง จะเป็นคนที่มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง มีความสอดคล้องกลมกลืนในความเป็น “ตน” รับรู้คุณค่าของตนเองตามความเป็นจริง มีความเชื่อมั่นในความคิดของตนเอง แสดงพฤติกรรมออกมาได้อย่างเหมาะสม มีความกระตือรือร้น เชื่อมั่นในตนเองว่ามีความสามารถในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ กล้าคิด กล้าแสดงออก มีความคิดสร้างสรรค์ มองโลกในแง่ดี สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ มีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและผู้อื่น รวมทั้งสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อบุคคลรอบข้างได้ แต่ในขณะเดียวกันก็ยอมรับความล้มเหลวของตนเองได้ จึงมีชีวิตอยู่อย่างไม่วิตกกังวล มีความยืดหยุ่นในการดำรงชีวิต ทำให้ดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข (Branden, 1985 : 6-9 ; Coopersmith, 1981 : 132-134 ; Hamachek, 1978 : 180 ; Schutz, 1967 : 15 อ้างถึงใน อรชุมา พุ่มสวัสดิ์, 2539 : 15-16)

บุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ มีลักษณะตรงกันข้ามกับบุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูง คือ จะอยู่ในภาวะไม่สอดคล้องกลมกลืนในความเป็น “ตน” มักไม่เห็นความสำคัญของตนเอง ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง รับรู้ว่าตนเองด้อยค่า ซึ่งจะส่งผลให้บุคคลเหล่านี้เกิดความรู้สึกว่าตนเองมีปมด้อย วิตกกังวล เก็บตัว ไม่ชอบแสดงตัว แสวงหาการยอมรับจากบุคคลอื่น เพื่อให้เกิดการยอมรับตนเอง มีความประหม่า หวั่นไหว เมื่อรู้ว่าตนเองอยู่ในสายตาผู้อื่น มักไม่ค่อยยอมรับความล้มเหลวของตน ทำให้มีความเครียด และความวิตกกังวลสูง จึงเป็นผู้ที่มีความสุขในชีวิต (Coopersmith, 1981 : 71, 132-134 ; Hamachek, 1987 : 180 อ้างถึงใน อรชุมา พุ่มสวัสดิ์, 2539 : 16)

ลักษณะความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสูงและต่ำนี้จะมีการแสดงออกให้เห็นได้ว่า มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน (Khera, 1998 : 99) ได้ทำการรวบรวมลักษณะการเห็นคุณค่าในตนเองสูงและต่ำ ไว้ดังนี้คือ

ตารางที่ 2 แสดงลักษณะพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับการเห็นคุณค่าในตนเองสูงและต่ำ

การเห็นคุณค่าในตนเองสูง	การเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ
- พูดคุยเกี่ยวกับความคิด(take about ideas) - มีทัศนคติเกี่ยวกับการห่วงใยดูแล(caring attitude) - มีความอ่อนน้อมถ่อมตน (humility) - เคารพในอำนาจ (respects authority) - เคารพในการพิสูจน์ความผิด (courage of conviction) - มีความมั่นใจ (confidence) - เกี่ยวพันกับลักษณะเฉพาะตัว (concerned about character) - มีความกล้าแสดงออก (assertive) - มีความรับผิดชอบ (accept responsibility) - มีความสนใจในตนเอง (self – interest) - มองโลกในแง่ดี (optimistic) - มีความเข้าใจในสิ่งต่างๆ (understanding) - ชอบการเรียนรู้ (willing to learn) - อ่อนไหว ไวต่อความรู้สึก (sensitive) - มีความสันโดษ (solitude) - ชอบการอภิปราย (discuss) - เชื่อถือในคุณค่าของตนเอง (believes in self – worth) - แนะนำไปในทางที่ดี (guided) - อยู่ในระเบียบวินัย (discipline) -	- พูดคุยเกี่ยวกับผู้คน (talk about people) - มีทัศนคติเกี่ยวกับการวิพากษ์วิจารณ์ (critical attitude) - มีความเย่อหยิ่ง จองหอง (arrogance) - ต่อต้านอำนาจ (rebels against authority) - ก้าวต่อไปเพื่อแสวงหาสิ่งที่ต้องการ (goes along to get along) - มีความสับสน วุ่นวายใจ (confusion) - มีความเกี่ยวพันกับการมีชื่อเสียง (concerned about reputation) - มีความก้าวร้าว รุนแรง (aggressive) - มักตำหนิหรือโทษสิ่งอื่น (blames the whole world) - มีความเห็นแก่ตัว (selfish) - เชื่อถือในโชคลาง (fatalistic) - มีความละโมบ (greedy) - เชื่อว่ารู้ทุกสิ่ง (know it all) - โกรธง่าย อารมณ์เสีย ใจน้อย (touchy) - มีความโดดเดี่ยวเดียวดาย (lonely) - ชอบการโต้แย้ง (argue) - เชื่อถือในคุณค่าของทั้งหมด (belives in net worth only) - บิดเบือนความรู้สึกอิสระเสรี (distorted

การเห็นคุณค่าในตนเองสูง	การเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ
- มีแรงขับภายใน (internally driven) - เคารพและยอมรับผู้อื่น (respect others) มีความสุภาพ เรียบร้อย (enjoy decency) รู้จักขอบเขต (knows limit) เป็นผู้ให้ (giver)	sense of freedom) - ชักนำไปในทางที่ผิด (misguided) - มีแรงขับจากภายนอก (externally driven) - ชอบดูถูกเหยียดหยามผู้อื่น (looks down on others) - มีพฤติกรรมแสดงความหยาบคาบ (enjoys vulgarity) - ไม่รู้จักขอบเขต (everything goes) - เป็นผู้รับ (taker)

ลักษณะของการเห็นคุณค่าในตนเองสูงและต่ำตามที่ (Khera, 1998 : 99) ได้รวบรวมไว้นี้เป็นลักษณะกว้างๆ ที่สามารถใช้ในการพยากรณ์ ประกอบกับการสังเกตพฤติกรรมของบุคคลได้ว่าบุคคลนั้นมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองอยู่ในระดับใด

แนวทางเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง

จากความเชื่อพื้นฐานของนักจิตวิทยามนุษยนิยมที่ว่า มนุษย์ทุกคนมีความโน้มเอียงตามธรรมชาติที่จะพัฒนาตนในทุกๆ ด้าน (สุรางค์ โค้วตระกูล, 2541 : 334) การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นสิ่งที่สามารถเรียนรู้ได้ สามารถเปลี่ยนแปลงและพัฒนาให้เกิดขึ้นจากประสบการณ์ที่บุคคลได้รับ (ชัยวัฒน์ วงศ์อาษา, 2539 : 20) นักจิตวิทยาได้เสนอแนวทางในการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง ดังต่อไปนี้

Coopersmith (1981 อ้างถึงใน สุดใจ ตั้งทรงสวัสดิ์, 2532) ได้เสนอไว้ว่า ปัจจัยที่จะช่วยให้บุคคลเห็นคุณค่าในตนเองนั้น ได้แก่ โอกาสที่บุคคลนั้นจะได้ใช้พลังความสามารถที่มีอยู่ในตนเองในการคุ้มครองดูแลตนเองหรือมีโอกาสให้เกื้อกูลผู้อื่น ได้รับการให้ความสำคัญ ได้รับความเชื่อถือศรัทธาและประสบความสำเร็จในสิ่งที่มุ่งหวัง ฉะนั้นโรงเรียนควรให้การสนับสนุนโดยตระหนักถึงพลังที่มีอยู่ในตนเองของนักเรียนและช่วยให้นักเรียนระลึกได้ว่าเขาสามารถพัฒนาชีวิตของตนเองให้สูงขึ้นได้

นอกจากนี้ Coopersmith (1984 :10-11) สรุปเทคนิคเฉพาะในการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง ไว้ดังนี้คือ

1. การยอมรับความรู้สึกของบุคคลตามความเป็นจริง จะช่วยให้เขาสามารถถ่ายทอดความรู้สึกออกมา โดยเฉพาะการยอมรับความรู้สึกทางลบ ความรู้สึกกลัว ความรู้สึกขัดแย้ง และความรู้สึกปฏิเสธของบุคคล เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ต่อการแสดงความรู้สึกของบุคคลในขณะนั้น

2. การยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลในการเผชิญกับปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาที่แตกต่างกันควรทำความเข้าใจในวิธีการแก้ปัญหาและให้โอกาสแต่ละบุคคลในการแสดงความสามารถในการแก้ปัญหา เนื่องจากบุคคลมีความคิดที่เหมาะสมเฉพาะวัยของเขาและมีความรับผิดชอบต่อปัญหาที่เขาต้องเผชิญอยู่แล้ว นอกจากนี้การให้โอกาสเขาได้ฝึกเลือกวิธีการแก้ปัญหาเองนั้นจะทำให้เขาค้นพบว่ายังมีวิธีการที่เหมาะสมอีกหลายอย่างที่เขาอาจจะเลือกใช้

3. การหลีกเลี่ยงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับบุคคลอย่างรุนแรงและกระทันหัน ซึ่งจะทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกไม่มั่นใจ ดังนั้นเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นควรแจ้งให้ทราบล่วงหน้าอย่างชัดเจนในทันทีและถ้าเป็นไปได้ไม่ควรให้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างกระทันหันเกิดขึ้น

4. การมีตัวแบบที่ดีและมีประสิทธิภาพในการเผชิญเนื่องจากตัวแบบมีอิทธิพลต่อความรู้สึกมั่นคงของบุคคล ตัวแบบจึงควรมีความเชื่อมั่นและให้การสนับสนุนบุคคลให้สามารถใช้ศักยภาพที่มีอยู่ในการเผชิญปัญหาอย่างมั่นใจ และให้กำลังใจกับเขาว่าสามารถที่จะประสบความสำเร็จได้ในการเผชิญปัญหาด้วยตนเอง

5. การช่วยให้บุคคลพัฒนาขั้นตอนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ โดยให้เขาได้ระบายความขุ่นมัว ซึ่งจะเป็นโอกาสให้เขาได้ค่อยๆเข้าใจความยุ่งยากในตนเอง ช่วยลดระดับความเครียด จากนั้นเขาจะค่อยๆ ใส่ใจกับความรู้สึกที่เกิดขึ้นกับตนเอง

6. ความคาดหวังที่สูงเกินความเป็นจริงจะส่งผลให้บุคคลเกิดความเครียด วิตกกังวลมากกว่าจะคิดหาวิธีแก้ปัญหาและจะเป็นการทำลายความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง

Bradshaw (1981 : 6-11 อ้างถึงใน สุใจ ตั้งทรงสวัสดิ์, 2532 ; วัฒนา มัคสนมัน, 2539) มีความคิดเห็นที่สนับสนุนความคิดของคูเปอร์สมิธ เกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง ได้อธิบายว่าบุคคลที่จะพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้นได้ก็ต่อเมื่อได้รับประสบการณ์ด้านใดด้านหนึ่งหรือมากกว่าใน 4 ด้าน ดังนี้

1. การได้รับประสบการณ์การประสบความสำเร็จที่เด่นชัดตามเป้าหมาย วัตถุประสงค์หรือความคาดหวังของตน

2. การได้รับประสบการณ์ที่ได้แสดงถึงอำนาจ หรือการมีอิทธิพลเหนือเหตุการณ์ หรือบุคคลที่มีความสำคัญต่อตนเอง

3. การได้รับประสบการณ์ที่ทำให้เกิดความรู้สึกว่าได้รับการยอมรับว่ามีคุณค่า ได้รับความสนใจและเอาใจใส่จากบุคคลที่มีความสำคัญต่อตนเอง

4. การได้มีโอกาสแสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับค่านิยมที่สำคัญของตน

เมื่อบุคคลได้รับประสบการณ์เหล่านี้ โดยอาจจะเป็นด้านใดด้านหนึ่งหรือมากกว่าหนึ่งด้านจะส่งผลให้ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้น อัตมโนทัศน์ก็จะเป็นบวกมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้เป็นผู้ที่มีความมุ่งมั่น มีความมงอกงาม ใจกว้าง ไว้วางใจผู้อื่น กล้าเผชิญความจริง มีความคิดสร้างสรรค์ มีความใส่ใจ กล้าแสดงออก มีกำลังใจ มีความเสียสละ กล้าเสี่ยง เพื่อชีวิตที่ดีขึ้น มีเอกภาพ

Rozenberg(1979: 4) ให้ความหมายว่า ทัศนคติที่บุคคลมีต่อตนเองในด้านบวก หรือด้านลบ ดังนั้นการที่บุคคลมีการยอมรับนับถือตนเองสูง (high self esteem) หมายถึงการที่บุคคลคิดว่าตนเองมีคุณค่า มีเกียรติ มีความพอใจในตนเอง ตรงกันข้ามกับบุคคลที่มีการยอมรับนับถือตนเองต่ำ หมายถึงบุคคลนั้นรู้สึกว่าตนเองไม่เท่าเทียมกับคนอื่น เพราะขาดบางสิ่งบางอย่าง

Bandura(1986; อ้างถึงใน อภิลักษณ์ รัตนสุวัจน์, 2538 : 46) ให้ความหมายไว้ว่าเป็นการประเมินตนเองของบุคคลว่าเป็นอย่างไร ถ้าบุคคลใดมีความรู้สึกที่ไร้ค่า จะกล่าวได้ว่าบุคคลนั้นเป็นผู้เห็นคุณค่าของตนเองต่ำ ในขณะที่บุคคลใดได้แสดงความภาคภูมิใจในตนเอง จะกล่าวว่าบุคคลนั้นมีคุณค่าในตนเองสูง การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นพื้นฐานในการประเมินตนที่ได้มาจากความสามารถของบุคคล ซึ่งสามารถพัฒนาได้จากความรู้สึกว่าตนเองเป็นบุคคลที่มีความสามารถ มีความภาคภูมิใจตนเอง บุคคลจะพึงพอใจกับมาตราฐานการกระทำที่ตนเองได้ตั้งไว้ ในขณะที่บุคคลใดประเมินตนเองแล้วพบว่าตนเองล้มเหลว หรือกระทำการใดๆ ไม่ได้ตามมาตราฐานที่ตนตั้งไว้ บุคคลนั้นจะขาดความรู้สึกพึงพอใจในตนเอง

Fawcett (1995; อ้างถึงใน จงกลนี ตุ้ยเจริญ; 2541: 38) อธิบายว่า เป็นการรับรู้ของแต่ละบุคคลที่รู้ถึงคุณค่าของตนเอง ซึ่งเป็นส่วนประกอบของความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเอง (self concept) ในส่วนของการเห็นคุณค่าในตนเองระดับหนึ่ง จะมีการแสดงออกจากความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเอง และมีความเกี่ยวเนื่องกับพฤติกรรมการปรับตัวด้วย

ทัศนา บุญทอง (2527 : 286 - 287) ได้กล่าวว่า ความต้องการความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองนั้น เป็นส่วนหนึ่งของอัตตาในคนที่เรียกว่า ego needs ซึ่งอธิบายได้เป็น 2 ลักษณะ คือ ความต้องการเป็นผู้เข้มแข็ง ต้องการความสำเร็จ ความสมบูรณ์ ความมั่นใจที่จะเผชิญโลก และมีชีวิตอยู่อย่างอิสระเสรี กับอีกลักษณะหนึ่งคือ ความต้องการชื่อเสียง เกียรติยศ ฐานะ ตำแหน่ง การยกย่องสรรเสริญ ทำงานหนัก เพื่อความสำเร็จและความมีเกียติยศชื่อเสียง พยายามรักษาศักดิ์ศรี และคุณค่าของตนเองอยู่เสมอนั้น เพื่อตอบสนองความต้องการในอัตตาส่วนนี้

กล่าวโดยสรุป การเห็นคุณค่าในตนเองหมายถึง ความรู้สึกที่บุคคลมีต่อตนเอง ในการประเมินความสามารถ ความสำคัญ ความมีค่า และการประสบความสำเร็จ โดยแสดงออกมาในรูปเจตคติที่มีต่อตนเองมีการยอมรับนับถือ และมีความเชื่อมั่นในตนเอง การที่บุคคลประเมินสิ่งต่างๆออกมาเป็นการเห็นคุณค่าในตนเองนั้นเป็นขบวนการตัดสินคุณค่าของตนเองโดย

เปรียบเทียบกับมาตรฐานและค่านิยมส่วนบุคคล ซึ่งแสดงให้บุคคลอื่นเห็นด้วยลักษณะท่าทางหรือพฤติกรรมการปฏิบัติ

ลักษณะการเห็นคุณค่าในตนเอง

Maslow (1970: 45-46) ได้แบ่งความต้องการมีคุณค่าในตนเองออกเป็น 2 ส่วนคือ

1. ความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง (self respect) เป็นการยอมรับนับถือและประเมินค่าตนเอง ซึ่งประกอบด้วยความแข็งแรง ความสามารถ ในการกระทำสิ่งต่างๆ ด้วยความสำเร็จ ความเชื่อมั่น และอิสระเสรี

2. การได้รับความเห็นคุณค่าจากผู้อื่น (esteem from others) เป็นเรื่องของความต้องการมีชื่อเสียง เกียรติยศ อำนาจ การยอมรับ ความสนใจ และการให้ความสำคัญ

Makay & Gaw (1975; อ้างถึงใน เสาวภา วิชิตวาที, 2534:43) ได้แบ่งส่วนประกอบของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. การยอมรับนับถือตนเอง เป็นความรู้สึกที่มีคุณค่าที่ได้รับจากการมีความเชื่อมั่นในตนเอง และเป็นผลให้มีความเชื่อมั่น เป็นคนมีความสามารถ เพราะฉะนั้นชีวิตจึงมีค่า

2. ความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นผลรวมจากการประเมินแต่ละบุคคลที่สามารถเผชิญและปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้

จากการศึกษาพฤติกรรมของผู้มีความเห็นคุณค่าในตนเองสูง พบว่า มีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ เป็นคนคล่องแคล่วว่องไว ชอบแสดงความคิดเห็น เป็นฝ่ายชักนำผู้อื่นมากกว่าจะเป็นเพียงผู้ตามมองเห็นสิ่งต่างๆ ในด้านดี มีจิตใจที่มั่นคง มีความมั่นใจในการกระทำ กล้าแสดงออก เป็นตัวของตัวเองยอมให้สังคมกำหนดการกระทำของตนเองน้อยที่สุด คิดแก้ปัญหาต่างๆ ให้ลุล่วงไปด้วยดี มองเห็นความดีงามของตน ซึ่งส่งผลให้มีโอกาสประสบความสำเร็จในสิ่งที่มุ่งหมายไว้ สำหรับผู้ที่มีคุณค่าในตนเองต่ำจะยึดมั่นในความด้อยของตนเอง ขาดความเชื่อถือในตนเองไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ไม่มีความมั่นใจ จะยอมทำตามผู้อื่นได้ง่าย ทั้งที่ไม่ตรงกับความต้องการของตนเอง ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงการขัดแย้งกับบุคคลอื่น คิดว่าตนเองไม่มีความสามารถ

ปัจจัยที่จะช่วยให้บุคคลเห็นคุณค่าในตนเองนั้นได้แก่โอกาสที่บุคคลนั้นจะได้ใช้พลังความสามารถที่มีอยู่ในตนเองในการคุ้มครองดูแลตนเองหรือมีโอกาสให้เกื้อกูลผู้อื่น ได้รับการให้ความสำคัญ ได้รับความเชื่อถือศรัทธาและประสบความสำเร็จในสิ่งที่มุ่งหวัง(Coopersmith, 1981 ถึงใน สุใจ ตั้งทรงสวัสดิ์, 2532) ฉะนั้นจึงควรให้การสนับสนุนโดยตระหนักถึงพลังที่มีอยู่ในตนเองของเด็กและช่วยให้เด็กระลึกได้ว่าเขาสามารถพัฒนาชีวิตของตนเองให้สูงขึ้นได้

จากแนวคิดการเห็นคุณค่าในตนเอง ข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่า การจัดโปรแกรมเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองนั้นเป็นแนวคิดที่เหมาะสมกับกลุ่มเด็กในสถานสงเคราะห์

ตอนที่ 4 กระบวนการเสริมพลังอำนาจ

แนวคิด หลักการ และกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจ

แนวคิด และความหมายของการเสริมสร้างพลังอำนาจ

Jarvis (1999 : 60) ในหนังสือชื่อ International Dictionary of Adult and Continuing Education ให้ทรรศนะของการเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) ไว้ว่า “เป็นแนวคิดที่ใช้ได้หลายแนวทางต่างๆ กัน แต่โดยทั่วไปก็มักใช้กับผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการทางการศึกษา ซึ่งมี 2 แนวทางใหญ่ คือ

1) นักการศึกษาผู้ใหญ่แนวทางปฏิรูป (Radical adult educators) ใช้ในความหมายของการกำหนดชนชั้นทางสังคม โดยให้เกิดความตระหนักและมีความรู้ที่จะใช้การศึกษาให้มีบทบาทต่อการปรับโครงสร้างสังคมอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

2) นักการศึกษาผู้ใหญ่แนวทางอนุรักษ์นิยมและแนวทางพิพัฒนาการ (Conservative and Progressive adult educators) ใช้ในความหมายที่อ้างถึงการทำให้เกิด และการยกระดับความเชื่อมั่นของปัจเจกบุคคล อันทำให้เขาประสบความสำเร็จได้มากกว่า”

UNESCO/UNDP/APPEAL(PROAP/Bangkok,1998:12-13) มีแนวคิดของการเสริมสร้างพลังอำนาจว่า “การเสริมพลังบุคคลใด คือ การให้พลังอำนาจแก่บุคคลนั้น” อันเป็นพลังในความหมายของความเข้มแข็งภายในและความเชื่อมั่นในการกล้าเผชิญ สิทธิในการตัดสินใจกับทางเลือกในชีวิต ความสามารถอันมีอิทธิพลต่อกระบวนการทางสังคมที่จะมีผลต่อชีวิตของเขาและทิศทางการเปลี่ยนแปลงของสังคม ทั้งนี้เป็นแนวคิดที่กล่าวอ้างถึงทั้งในระดับปัจเจกบุคคล กลุ่มประชากร สถาบันและองค์การ”

Stromquist (1986 อ้างถึงใน Hamilton, 1992 : 84) ระบุว่า การเสริมสร้างพลังอำนาจเป็นกิจกรรมของการพัฒนาที่มีองค์ประกอบสำคัญคือชุมชนเป็นฐาน ซึ่งเป้าหมายที่สำคัญข้อหนึ่งของการดำเนินงานในชุมชนคือการเพิ่มขีดความสามารถของพลเมืองเพื่อกำหนดกรอบความคิดของการดำเนินชีวิตของเขา ทั้งนี้พิจารณาว่าการเสริมสร้างพลังอำนาจเป็นแนวคิดเชิงสังคมวิทยาการเมืองที่มีความหมายมากกว่าการให้ความร่วมมือและการยกระดับความมีสำนึก

ความหมายหนึ่งของการเสริมสร้างพลังอำนาจ ที่ Scott and Jaffe (1991) และ Zimmerman and Rapport (1988) อ้างถึงใน ประวิต เอราวรรณ์ (2539 : 8-9) คือ การตั้งเป้าหมาย กำหนดกลยุทธ์และวางแผนไปสู่การปฏิบัติเพื่อจะทำให้ผู้ปฏิบัติงานในองค์การเกิดความรับผิดชอบในงาน กระตุ้นให้ทำงานโดยผ่องถ่ายอำนาจการตัดสินใจไปจากส่วนกลาง รวมไปถึงการเชื่อมโยงคุณลักษณะ ทัศนคติ และความสามารถในแต่ละบุคคล กลุ่ม หรือทีมงาน และให้

เข้ากันได้กับสภาพแวดล้อมองค์กร โดยการให้อำนาจและโอกาสกับแต่ละบุคคลได้แสดงศักยภาพให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องในระดับที่องค์กรต้องการออกมา

การสร้างพลัง เป็นอีกคำหนึ่งที่ใช้แทนคำว่า การเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) โดย Conger and Kanungo (1988 อ้างถึงใน ประภาเพ็ญ สุวรรณ และคณะ, 2540 : 10) ให้ความหมายไว้ว่า เป็นกระบวนการที่ช่วยให้บุคคลเกิดความสามารถ (Self-efficacy) ขจัดสภาวการณ์ที่ทำให้ด้อยหรือขาดพลัง (Powerless) ให้ได้มีโอกาสในการพัฒนา มีเป้าหมายและได้ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากแนวคิด และความหมายของการสร้างพลัง หรือการเสริมสร้างพลังอำนาจที่มีผู้เสนอไว้ในแนวทางที่หลากหลายแต่ก็มีนัยที่สอดคล้องกัน กล่าวคือ การสร้างพลังหรือการเสริมสร้างพลังอำนาจเป็นได้ทั้งกระบวนการ (Process) ทางสังคมที่ส่งเสริมให้บุคคล องค์กร และชุมชน มีความเป็นตัวของตัวเอง สามารถควบคุมตนเอง มีความสามารถในการเลือกและกำหนดอนาคตของตนเอง ชุมชน และสังคมได้ และการเสริมสร้างพลังอำนาจเป็นได้ทั้งผลลัพธ์ (Product) จากกระบวนการ และผลิตภาพ (Productivity) ที่ได้จากการทำงาน นั่นคือ การเสริมสร้างพลังอำนาจเป็นกระบวนการที่บุคคลสามารถกระทำร่วมกับบุคคลอื่นในสังคม เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแนวทางที่พึงปรารถนา ทั้งในแนวทางที่พัฒนาตนเอง จนมีความมั่นใจในตนเอง สามารถตัดสินใจ และจัดการกับชีวิตของตนเองได้สำเร็จตามที่ตั้งใจไว้ ขณะเดียวกันก็ส่งผลให้ผลิตภาพจากการทำงานเพิ่มสูงขึ้นด้วย โดยการสร้างพลัง หรือการเสริมสร้างพลังอำนาจแก่บุคคลให้มีความสามารถดังกล่าวมาข้างต้น สามารถดำเนินการให้เกิดผลด้วยกระบวนการให้การศึกษา

เนื่องจากการเสริมสร้างพลังอำนาจมีความสำคัญในทุกระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในองค์กรที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่มีภูมิหลังแตกต่างกัน Scott and Jaffe (1991) จึงเสนอว่า ทุกคนในองค์กรควรมีแนวความคิดในเรื่องต่อไปนี้

1. เน้นกระบวนการ (Toward Process) การบรรลุเป้าหมายที่ดีขึ้นเป็นลำดับ จะต้องพัฒนาความตระหนักในตนเองว่าทำได้อย่างไร และควรจะแบ่งปันความเข้าใจนี้กับคนอื่นๆ

2. เน้นความรับผิดชอบ (Toward Responsibility) เป็นธรรมเนียมของวิธีปฏิบัติว่าทีมของการเสริมสร้างพลังอำนาจจะต้องมีผู้นำ ทว่าทุกคนมีความรับผิดชอบที่จะร่วมกันแก้ไขปัญหา

3. เน้นการเรียนรู้ (Toward Learning) องค์กรแบบเดิมๆ มีลักษณะของการทำงาน (Reactive) โดยขึ้นอยู่กับนโยบายของผู้บริหารระดับสูง แต่องค์กรที่มีการเสริมสร้างพลังอำนาจทุกคนจะต้องลงมือปฏิบัติ กล้าเสี่ยง กล้าแสดงออก และทำงานร่วมกัน โดยพร้อมที่จะเป็นผู้ลงมือกระทำ (Proactive)

เมื่อการเป็นผู้ลงมือปฏิบัติ ถือเป็นการเรียนรู้ที่นำไปสู่การเสริมสร้างพลังอำนาจ ดังนั้น การจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้จึงมีความจำเป็นจะต้องทำให้เกิดขึ้น และเป็นที่มาของหลักการของการศึกษาเพื่อการเสริมสร้างพลังอำนาจ

การเสริมสร้างพลังอำนาจเป็นแนวคิดที่มีหลายมิติ (Kieffer, 1984 cited in Gibson, 1991) ทั้งในเชิงกระบวนการและเชิงผลลัพธ์ ที่สะท้อนให้เห็นคุณภาพการบริการมีลักษณะเป็นพลวัตร (Hess, 1984 cited in Gibson, 1991) มีความเป็นนามธรรมไม่ขึ้นกับเวลาและสถานที่ (Reynolds, 1971 cited in Gibson, 1991) ความหมายของการเสริมสร้างพลังอำนาจจึงแตกต่างกันตามกลุ่มบุคคลและบริษัท (Wallerstein & Bernstein, 1988) ดังนี้

การเสริมสร้างพลังอำนาจ หมายถึง กระบวนการระหว่างบุคคลที่มีการจัดเตรียมเครื่องมือ โอกาส ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการเสริมสร้างและพัฒนาพฤติกรรมที่เหมาะสม เพิ่มประสิทธิภาพและขีดความสามารถในการตัดสินใจและการจัดการกับสภาวะแวดล้อมต่างๆ ด้วยตนเอง ด้วยความเป็นอิสระ มีความรู้สึกมั่นใจและตระหนักในคุณค่าแห่งตนเองว่า สามารถควบคุมความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของตนได้

Byham (1988) ได้กล่าวถึงความรู้สึกของบุคคลที่ได้รับการเสริมสร้างพลังอำนาจไว้ว่า บุคคลจะมีความรู้สึกเป็นเจ้าของงาน มีความรับผิดชอบ มีจุดยืนของตนเอง สามารถควบคุมกำกับงานของตนได้เอง มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีการทำงานเป็นทีม มีความภาคภูมิใจในงาน เป็นผู้ฟังที่ดีและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความสามารถในการแก้ปัญหา มีความยืดหยุ่น มีเป้าหมาย มีทิศทางในการปฏิบัติงาน ได้รับการส่งเสริมสนับสนุน มีทรัพยากรหรือแหล่งประโยชน์ที่เอื้ออำนวยในการปฏิบัติงาน มีการติดต่อสื่อสารแบบสองทาง

ส่วน Manthey (1989) นำเสนอว่า บุคคลที่ได้รับการเสริมสร้างพลังอำนาจ จะมีลักษณะโดดเด่น 3 ประการคือ

1. มีความรับผิดชอบ (Responsibility) ซึ่งต้องกำหนดไว้อย่างชัดเจน และบุคคลนั้นยอมรับในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย รวมทั้งทุกคนในองค์การต้องรับรู้ว่าใครทำอะไรเมื่อไร

2. มีอำนาจหน้าที่ (Authority) และสิทธิในการกระทำภายในขอบเขตที่ตนรับผิดชอบ

3. ตระหนักถึงภาระหน้าที่ (Accountability) ครอบคลุมถึงการทบทวน การตัดสินใจและการกระทำในอดีตว่ามีความถูกต้องเหมาะสมหรือไม่

แนวคิดของ ประภาเพ็ญ สุวรรณ และคณะ (2540 : 12-14) อ้างถึง Bishop etal (1988) และ Arnold and Bruke (1983) ว่าได้ให้แนวทางการศึกษาเพื่อสร้างพลังอำนาจโดยมีหลักการดังนี้

1. การเรียนการสอนที่เน้นการสร้างพลังให้แก่บุคคล โดยการสนับสนุนให้บุคคล มองเห็นความสัมพันธ์ของตนเองกับสิ่งแวดล้อม และเชื่อว่าตนสามารถก่อให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงสุขภาพของตนเอง ชุมชน และสังคม ได้

2.การเรียนรู้ที่เริ่มต้นจากประสบการณ์ของผู้เรียนแล้วให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์โดยใช้วิจารณญาณเพื่อโยงปัญหาต่าง ๆ ของบุคคลเข้ากับปัจจัยทางสังคมที่เป็นสาเหตุ การเกิดความเข้าใจ ดังกล่าวจะนำไปสู่การปรับปรุงพฤติกรรมที่บุคคลกระทำอยู่หรือที่จะกระทำในอนาคตที่บุคคลกระทำอยู่หรือที่จะกระทำในอนาคตให้เป็นไปในทางที่ถูกต้องเหมาะสม

3. การเรียนรู้ที่ให้ ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง โดยควรส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การเลือกประเด็นในการเรียนรู้ที่น่าสนใจ และมีความสำคัญต่อการเรียน การวางแผนกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการสนทนา และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินผลตนเองตลอดจนการประเมินผลโครงการ

4. การเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม (Collective Learning) คือ การที่ทุกคนสอน ทุกคนเรียน โดยครูจะเปลี่ยนบทบาทหน้าที่มาเป็นผู้สนับสนุนการเรียนรู้หรือผู้ประสานได้แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน นอกจากจะทำให้ทุกคนได้เกิดความรู้ใหม่ที่สอดคล้องกับความเป็นจริงแล้ว ยังช่วยให้รู้สึกถึงการเป็นกลุ่ม มีความคิดและกระทำร่วมกันนี้ ซึ่งการรวมกลุ่มกันนี้จะทำให้ผู้เรียนรู้สึกว่ามีพลังสนับสนุนมากพอที่จะกระทำการแก้ไขปัญหาหรือเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ต้องการ

5. การเรียนรู้ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง โดยจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้ ทัศนคติ ความรู้สึก และทักษะ ซึ่งอาจเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทันที หรือมีการเปลี่ยนแปลง ภายหลังเมื่อได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ

6. การเรียนรู้มีลักษณะเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ไม่จำกัด เฉพาะในห้องเรียนเนื่องจากผู้เรียนสามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากประสบการณ์จริง และจากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

7. การเรียนการสอนที่มีความยืดหยุ่น และมีความสนุกสนาน โดยจะมีการปรับเนื้อหา วิธีการ และสื่อการเรียน ให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน และกลุ่ม ทำให้ผู้เรียนไม่รู้สึกว่าถูกบังคับฝืนใจให้เรียนรู้ในสิ่งที่ขาดความรู้ ในสิ่งที่ขาดความเกี่ยวข้องและความสำคัญกับตน หรือถูกบังคับให้ทำในสิ่งที่ตนเองไม่มีความสามารถหลักสูตรการเรียนการสอนต้องมีการกำหนดเป้าประสงค์ที่ชัดเจน ซึ่งช่วยให้สามารถเลือกใช้เทคนิคเครื่องมือ และกิจกรรมได้อย่างเหมาะสมเพื่อทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และบรรลุเป้าประสงค์ดังกล่าว

แนวคิดทฤษฎีการเสริมพลังอำนาจได้ถูกนำมาใช้ในการจัดการศึกษาทั่วโลก ในรูปแบบของการศึกษา และกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ทำให้มีชื่อเรียกที่แตกต่างกันไป เช่น การศึกษาอย่างมี

ส่วนร่วมเพื่อการรับรู้หนังสือ การศึกษาเพื่อปวงชน การฝึกอบรมการสร้างพลัง การศึกษาเพื่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การฝึกทักษะชีวิต เป็นต้น (นิตยา เพ็ญศิรินภา, 2538:25)

การเสริมพลังอำนาจ เป็นแนวคิดที่มีความซับซ้อน และกว้างขวาง ซึ่งพบว่ามีความยากลำบาก ในการให้คำจำกัดความ เนื่องจากความหมายของการสร้างพลังจะแตกต่างกันไปเมื่อนำไปใช้ในกลุ่มบุคคลและบริบท (context) ที่แตกต่างกัน

Zimmerman (1997:178) ให้ความหมายของการเสริมพลังอำนาจไว้ว่าต้องประกอบไปด้วย 3 ส่วน คือ

1. มีประโยชน์ มีคุณค่าเพราะเชื่อว่าการเสริมพลังอำนาจเป็นกลวิธีหนึ่งที่ทำให้บุคคลเกิดความเข้มแข็ง และ ร่วมกันแก้ไขสิ่งที่เป็นปัญหาสุขภาพไปในทางที่ถูกต้องและนำไปใช้ได้

2. ผลลัพธ์ เกี่ยวข้องกับการประเมินที่มีการพัฒนาให้มีความเชื่อถือได้

3. เป็นกระบวนการที่เกิดจากประสบการณ์การเรียนรู้ของแต่ละบุคคลในการคิดและเข้าใจในปัญหาที่เกิดขึ้น และสามารถที่จะควบคุมตนเองให้ดำเนินชีวิตไปถึงจุดมุ่งหมายได้

Gutierrez (1997:282) ให้ความหมายของการเสริมพลังอำนาจคือความสามารถในการกระทำที่การสร้างสรรเพื่อเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตไปในทิศทางที่ปรารถนา พลังที่เกิดขึ้นนี้เกิดจากการแลกเปลี่ยนพลังซึ่งกันและกัน ระหว่างบุคคล แต่ไม่ได้เป็นพลังที่ไปควบคุมผู้อื่น

Rappaport (อ้างถึงใน อุทัยทิพย์ เครือละม้าย, 2542 : 41) ได้ให้คำจำกัดความของการเสริมพลังอำนาจว่าเป็นกระบวนการที่บุคคล กลุ่ม และชุมชน มีความสามารถในการควบคุมชีวิตของตน

นิตยา เพ็ญศิรินภา(2540)ให้ความหมายของการเสริมพลังอำนาจเป็นกระบวนการพัฒนาคน และกลุ่มบุคคลโดยใช้วิธีการสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ และความคิดเห็นกัน ระหว่างผู้เรียน ให้ผู้เรียนร่วมกันระบุปัญหาจนวิเคราะห์หาสาเหตุ และความเป็นมาของปัญหา โดยใช้วิจารณญาณ มีการมองภาพ หรือชุมชนของตนที่ควรจะเป็น และร่วมกันพัฒนากลวิธีที่จะแก้ไขปัญหาอุปสรรคเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

พัชรินทร์ เล็กสวัสดิ์ (2541) ให้ความหมายของการเสริมพลังอำนาจเป็นกระบวนการทางสังคมเพื่อการยอมรับการส่งเสริม และเพิ่มพูนความสามารถของประชาชน ในการค้นพบความต้องการที่แท้จริงของตน แก้ปัญหาของตน และรู้จักหมุนเวียนใช้ทรัพยากรหรือแหล่งประโยชน์ที่มีอยู่ในการกำหนดหรือควบคุมในการดำเนินชีวิตของตนเอง หรืออาจจกล่าวได้ง่ายๆ ว่าเป็นกระบวนการที่ช่วยให้ประชาชนสามารถควบคุมปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อสุขภาพของตนเองได้

การเสริมพลังอำนาจ เป็นกระบวนการของการกระทำของสังคม (social action process) ที่ส่งเสริมให้บุคคล องค์กร และชุมชน สามารถควบคุมตนเอง หรือความสามารถในการเลือกและกำหนดอนาคตของตน ชุมชน และสังคมได้ ดังนั้น คำว่า “การเสริมพลังอำนาจ” จึงมิได้

หมายถึง การมีพลังเพื่อไปครอบงำหรือบังคับผู้อื่น แต่เป็นพลังที่จะกระทำร่วมกับผู้อื่นในการก่อให้เกิด การเปลี่ยนแปลง (Downie, et al., 1991: 3; Wallerstein & Bernstein, 1988: 198; อ้างถึงใน ต้องจิตต์ กาญจนโนมัย, 2540 : 34)

การเสริมพลังอำนาจเป็นได้ทั้งกระบวนการ (process) และเป็นผลลัพธ์ (outcome) ที่ว่าเป็นกระบวนการคือ การเกิดพลังนั้นต้องเริ่มจากบุคคลและชุมชนตระหนักในปัญหา และเห็นความสำคัญของปัญหา จึงรวมตัวกันขึ้นเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน แบ่งปันอำนาจ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยใช้วิธีการปฏิบัติ (action) และการสะท้อนกลับ (reflection) เพื่อให้เกิดความรู้สึกนึกคิด (conciousness) มองเห็นแนวทางการแก้ปัญหา และได้พัฒนาศักยภาพของตนเอง ส่วนการเสริมพลังอำนาจมีการพัฒนาให้มีความเข้มแข็งพอที่จะควบคุมตนเอง จากปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลให้ดำเนินชีวิตไปในทางที่ถูกต้อง และประเมินได้จากการมีปฏิสัมพันธ์ การมีส่วนร่วม ให้การช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกลุ่ม (Simons - Morton & Davis Crump, 1996 : 290-292)

การเสริมพลังอำนาจสามารถอธิบายถึงความแตกต่างกัน 3 ระดับ ดังนี้คือ (Israel, et al., 1997 : 152-153)

1. ระดับบุคคล หรือการสร้างพลังในระดับจิตใจ

หมายถึง ความสามารถของบุคคลที่เกิดจากการมีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์ ทำความเข้าใจกับปัญหา และฝึกทักษะในการแก้ปัญหา การสร้างพลังในระดับนี้ทำให้บุคคลรู้สึกตนเองมีคุณค่า มีความสามารถ มีอำนาจในการควบคุมตนเอง ให้ดำเนินชีวิตไปในทางที่ตนเองเลือก ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามสถานการณ์สิ่งแวดล้อม และความสามารถนี้จะแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับคุณภาพและประสิทธิภาพที่ไม่เท่าเทียมกันของบุคคล

2. ระดับองค์กร

การสร้างพลังจะเกิดขึ้นได้ในองค์กรที่มีการบริหารแบบประชาธิปไตย ซึ่งสมาชิกมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และพลังอำนาจระหว่างกัน แล้วร่วมกันตัดสินใจเลือกแนวทางปฏิบัติ โดยควบคุมปัจจัยต่างๆ ที่อิทธิพลต่อองค์กร

3. ระดับชุมชน

หมายถึง การที่บุคคลและองค์กรร่วมมือกันในการแก้ไขเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงสิ่งที่เป็นปัญหา และจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อสนองต่อความต้องการของชุมชนอย่างเท่าเทียมกัน

หลักการของการศึกษาเพื่อการเสริมพลังอำนาจ

การเสริมพลังอำนาจ มีหลักการที่สำคัญดังต่อไปนี้ (Bishop, et al., 1988, & Arnold, & Burke, 1983; อ้างถึงใน นิตยา เพ็ญศิรินภา, 2540 : 18-20)

1. การสร้างพลังเน้นการสร้างพลังให้แก่บุคคล โดยการสนับสนุนให้บุคคลมองเห็นความสัมพันธ์ตนเองกับสิ่งแวดล้อม และเชื่อว่าตนสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสุขภาพของตนเอง กลุ่มชุมชน และสังคมได้

2. การสร้างพลังเริ่มต้นจากประสบการณ์ของผู้เรียน ให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์โดยใช้วิจารณญานเพื่อโยงปัญหาต่าง ๆ ของบุคคลเข้ากับปัจจัยทางสังคมที่เป็นสาเหตุ การเกิดความเข้าใจดังกล่าวจะนำไปสู่การปรับปรุงพฤติกรรม ที่บุคคลกระทำอยู่หรือที่จะกระทำในอนาคตให้เป็นไปในทางที่ถูกต้องและเหมาะสม

3. การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในทุกๆ ขั้นตอน ตั้งแต่การเลือกประเด็นปัญหาที่เป็นที่สนใจ และมีความสำคัญ การวางแผนกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการสนทนา และจัดกิจกรรมการสร้างพลัง การประเมินผลตนเอง ตลอดจนการประเมินผลโครงการ

4. การเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม (collective learning) คือ การที่ทุกคนสอนทุกคนเรียน โดยผู้สอนจะเปลี่ยนบทบาทหน้าที่มาเป็นผู้สนับสนุนการเรียนรู้ หรือผู้ประสานงาน แทนการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ตามบทบาทเดิม การที่ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน นอกจากจะทำให้แต่ละคนได้เกิดความรู้สึกว่ามีพลังสนับสนุนมากพอ ที่จะกระทำการแก้ปัญหาหรือเปลี่ยนแแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ต้องการ

5. การสร้างพลังที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยเป็นการเปลี่ยนแปลงความรู้ ทัศนคติ ความรู้สึก และทักษะ ซึ่งอาจเป็นการเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทันที หรือมีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายหลังเมื่อ ได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ นอกจากนี้ยังนำไปสู่การกระทำเพื่อการเปลี่ยนแปลง โดยจะมีการสนับสนุนและกระตุ้นให้ผู้เรียนมีการวางแผนร่วมกัน สำหรับการปฏิบัติเพื่อการเปลี่ยนแปลง

6. มีความยืดหยุ่น และเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง โดยจะมีการปรับเนื้อหา วิธีการ และสื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียนและกลุ่ม เนื่องจากผู้เรียนสามารถเรียนรู้สิ่งต่างๆ จากประสบการณ์จริงและจากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเองได้ตลอดเวลา

7. การเรียนรู้ที่ความสนุกไม่น่าเบื่อ แต่มีวัตถุประสงค์ชัดเจน

กระบวนการเรียนรู้ของการศึกษาเพื่อเสริมพลังอำนาจ

การศึกษาเพื่อเสริมพลังอำนาจ มีกระบวนการเรียนรู้ที่มีความต่อเนื่องเป็นวงจรโดยไม่มีที่สิ้นสุด คือ เริ่มต้นจากประสบการณ์หรือสิ่งที่ปฏิบัติ (practice) อยู่แล้วนำมาวิเคราะห์ไตร่ตรองเพื่อให้เกิดความเข้าใจต่อปัจจัยสาเหตุที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ซึ่งจะนำไปสู่การวางแผนการปฏิบัติ และการลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว โดยผลของการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้เรียนจะกลายเป็นประสบการณ์ใหม่ที่นำไปสู่วงจรการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องต่อไป องค์ประกอบของการศึกษาเพื่อเสริมพลังอำนาจ สามารถแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน คือ

1. ประสบการณ์ (experiencing) ประสบการณ์นับว่าเป็นแกนและจุดเริ่มต้นของกระบวนการเรียนรู้ โดยประสบการณ์ในที่นี้หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่บุคคลเป็นอยู่กระทำ รู้สึก มองเห็น หรือได้ยิน เช่น การจำลองประสบการณ์จริงและมีความสำคัญต่อผู้เรียนออกมาในรูปของภาพยนตร์ การแสดงบทบาทสมมติ ภาพถ่าย ฯลฯ มาใช้ร่วมกับประสบการณ์ที่บุคคลมีอยู่แล้วให้เป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการเรียนรู้ ที่แต่ละคนจะนำมาแลกเปลี่ยนกันในกลุ่ม ประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีจะต้องเป็นจริง และเป็นรูปธรรมให้มากที่สุด

2. การระบุประสบการณ์ (name experience) เป็นกระบวนการที่ให้ผู้เรียนระบุ และพรรณนาประสบการณ์ (จากขั้นตอนที่ 1) ว่ามีอะไรเกิดขึ้น ตัวเองพูดหรือทำอะไร และรู้สึกอย่างไรบ้าง และคิดว่าผู้อื่นพูดหรือทำอะไร และรู้สึกอย่างไร ประสบการณ์นี้มีความสำคัญอย่างไร ซึ่งการที่ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้สึก ค่านิยมที่มีต่อประสบการณ์ดังกล่าว ร่วมกับผู้อื่นจะทำให้เกิดความเชื่อมโยงเรื่องนั้นๆ เข้ากับชีวิตตนเอง และมองเห็นว่าสิ่งที่เรียนมีความสำคัญต่อตน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

3. การวิเคราะห์(analysis) คือ กระบวนการที่ผู้เรียนพยายามทำความเข้าใจกับประสบการณ์ที่ระบุในขั้นที่ 2 ด้วยการคิดอย่างไตร่ตรอง ว่าใครคือ ผู้มีอิทธิพลในเหตุการณ์ดังกล่าว ใครเป็นผู้ตัดสินใจ และการตัดสินใจนี้เกิดผลกระทบต่อใครบ้าง ผู้เรียนเคยมีประสบการณ์อะไรที่เกิดขึ้นในทำนองเดียวกัน เป็นต้น เป้าหมายของกระบวนการเรียนรู้ในขั้นตอนนี้ คือ การช่วยให้แต่ละคนและกลุ่มเกิดความเข้าใจ และมีความกระจ่างชัดในอิทธิพลและความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์นั้น ๆ ได้ด้วยตัวของผู้เรียนเอง

4. การวางแผน (planning) เป็นขั้นตอนต่อมาที่ให้ผู้เรียนคิดหาวิธีจะลงมือปฏิบัติเพื่อการเปลี่ยนแปลง โดยเมื่อผู้เรียนเกิดความเข้าใจต่อประสบการณ์ หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แล้วจะไม่จบลงด้วยความรู้สึกไม่สามารถเข้าไปแก้ไขอะไรได้ แต่ผู้เรียนจะต้องตั้งคำถามกับตนเองว่าต้องการจะทำอะไร และจะทำอย่างไรต่อสิ่งที่ได้เรียนรู้จากประสบการณ์นั้น พร้อมทั้งกำหนดกลวิธีที่จะนำไปสู่การปฏิบัติต่อไป

5. การปฏิบัติ (doing) เป็นขั้นตอนของการกระทำซึ่งจะรวมถึงการทดสอบ การค้นหาข้อเท็จจริง และการลงมือปฏิบัติจะเป็นช่วงเวลาภายหลังการฝึกอบรม โดยผลของการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ จะกลายเป็นประสบการณ์ใหม่ที่นำไปสู่การเรียนรู้ที่ต่อเนื่องต่อไป จากกระบวนการจัดการศึกษาเพื่อการสร้างพลังดังกล่าว การที่นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนการสอน เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ไม่ว่าจะเป็นการได้คิดวิเคราะห์สถานการณ์ต่าง ๆ หรือฝึกปฏิบัติ ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ จะทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกว่าตนเองมีความสามารถได้รับการยอมรับ มีความภาคภูมิใจในตนเองทำให้มีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น

จากแนวคิดในการเสริมพลังอำนาจ จะพบว่า การเสริมพลังอำนาจนั้นทำให้บุคคลมีการพัฒนาความสามารถในด้านความคิด การตัดสินใจ การแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันได้ ร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาสาเหตุ และแนวทางแก้ไขปัญหา ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการโดยสนับสนุนจากผู้สอนในการจัดกิจกรรมให้กับผู้เรียนซึ่งเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกชื่นชมในคุณค่ามีความสามารถ (Lindberg, et al., 1990; อ้างถึงใน วราภา จันทร์โชติ, 2540 : 46)

แนวคิดหลักในการเสริมพลังอำนาจ

การเสริมพลังอำนาจเป็นการพัฒนาความสามารถ และประสิทธิภาพของบุคคลที่มีปัจจัยที่ Hawks (1992, p. 609-618; อ้างถึงใน วราภา จันทร์โชติ, 2540 : 20) ได้เสนอความคิดหลักเกี่ยวกับการเสริมพลังอำนาจว่า มีปัจจัยหลายประการที่เกี่ยวข้องกับการทำให้เกิด คือ

1. การจัดสิ่งแวดล้อมให้อบอุ่นเอื้ออาทร ซึ่งทำได้โดยการสร้างความเป็นกันเอง ความไว้วางในเชื่อมั่น เปิดเผย ซื่อสัตย์ การติดต่อสื่อสารอย่างเปิดเผย ทำให้เกิดทั้งความเชื่อมั่น และการสร้างพลัง บุคคลทั้ง 2 ฝ่าย คือ ผู้สร้างพลังและผู้ที่รับการสร้างพลัง จะต้องมีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และมีทักษะระหว่างบุคคลตามที่เขาเป็นอยู่และให้คุณค่าแก่บุคคล

สรุปได้ว่า การสร้างสิ่งแวดล้อมให้อบอุ่น และเอื้ออาทรสามารถทำได้โดยการสร้าง

1.1 ความเชื่อมั่น

1.2 ความซื่อสัตย์และจริงใจ

1.3 เปิดเผย มีการติดต่อสื่อสารแบบเปิด (open communication)

1.4 เคารพซึ่งกันและกัน

1.5 สุภาพ อ่อนโยน-ยอมรับและเห็นคุณค่าของผู้อื่น

2. บุคคลทั้ง 2 ฝ่ายจะต้องมีวิสัยทัศน์ หรือจุดมุ่งหมายร่วมกัน จากตัวอย่างเช่น ทั้งครูและนักเรียนมีจุดมุ่งหมายร่วมกันหรือเหมือนกัน คือ ต้องการให้เกิดการเรียนรู้ หรือ การประเมินผลถึงจุดมุ่งหมาย ทั้งครูและนักเรียนก็จะต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการประเมินผลด้วยกัน เพื่อให้เห็นความแตกต่างระหว่างผู้เสริมพลังอำนาจกับผู้รับการเสริมพลังอำนาจ การเสริมพลังอำนาจมุ่งเน้นที่การบรรลุเป้าหมายมากกว่าจะเน้นที่การควบคุมผู้อื่น หรือการปฏิบัติตามกฎระเบียบไม่ว่าจะเป็นในห้องเรียน ในโรงพยาบาล หรือในชุมชนใดๆ ก็ตาม การสนับสนุนให้เกิดพลังต้องมุ่งเน้นที่การกำหนดเป้าหมาย และการตัดสินในร่วมกัน

3. ข้อผูกพันระหว่างทั้ง 2 ฝ่าย ที่จะตกลงร่วมกันในการดำเนินกระบวนการ ผู้เสริมพลังอำนาจ ต้องมีความปรารถนาในการหาทางเลือกหลาย ๆ หนทางสำหรับผู้รับการเสริมพลังอำนาจ

และกระทำการกระตุ้นให้กำลังใจในการมีส่วนร่วม กำหนดเป้าหมาย และการตัดสินใจ เป้าหมายของการเสริมพลังอำนาจ คือ ผู้รับการเสริมพลังอำนาจ จะมีความสามารถในการกำหนด และบรรลุเป้าหมายเพิ่มขึ้น ซึ่งเป้าหมายนั้นอาจเป็นได้ทั้งของบุคคลและของสังคม

ในกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจนี้ Hawks (1992) มีความเชื่อว่าต้องประกอบด้วยบุคคล 2 ฝ่าย คือผู้เสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowers) และผู้ที่ได้รับการเสริมสร้างอำนาจ (Empowered) และต้องเป็นการประยุกต์ใช้หลักปรัชญา หลักการเรียนรู้ หลักการสอนเข้าด้วยกัน

ดังนั้น Hawks จึงได้ใช้กรอบแนวคิดของ Murrell (1985) และ Vogt และ Murrell (1990) ในการอธิบายกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจ โดยเสนอเป็นทฤษฎีที่เรียกว่า “Murrell – Armstrong Empowerment Matrix” ซึ่งประกอบด้วยวิธีการต่างๆ 6 ขั้นตอน ได้แก่

1. การให้ความรู้สึกหรือการศึกษา(Education) เป็นการแบ่งข้อมูลข่าวสารและช่วยเหลือผู้อื่นในการเรียนรู้การใช้ข้อมูล และคิดสร้างสรรค์ข้อมูลใหม่ๆ

2. การชักนำ (Leading) เป็นการชักนำผู้อื่นให้ตัดสินใจ

3. การเป็นที่ปรึกษา (Mentoring) การเป็นผู้ช่วยเหลือสนับสนุน (Supporting) เป็นการให้การช่วยเหลือสนับสนุนและให้คำชี้แนะแก่ผู้อื่น เพื่อช่วยให้บรรลุเป้าหมายได้เร็วขึ้น

4. การเตรียมการ(Providing) มีการเตรียมทรัพยากรหรือแหล่งประโยชน์เพื่อความสำเร็จ

5. การมีแบบแผน(Structuring)รวมถึงการส่งเสริมการจัดองค์การหรือข้อจำกัดในกิจกรรม

6. การดำเนินการ (Actualizing) เป็นการอาศัยประสบการณ์ในอดีต หรือวิธีการเดิมที่เกี่ยวข้องกับบุคคลและองค์การ ในการเตรียมดำเนินการให้ดีที่สุด

จากแนวคิดที่หลากหลายดังกล่าว อวยพร ตัณมุขยกุล (2540) มีความเห็นว่าควรจะต้องเริ่มที่การสร้างความรู้สึกของการมีพลังอำนาจในตัวบุคคล (sense of personal power) ก่อน ทั้งนี้เพราะว่าบุคคลที่มีพลังอำนาจในตัวเองท่านั้นที่จะสามารถเสริมสร้างพลังอำนาจให้แก่ผู้อื่นที่อยู่ใกล้เคียงได้ และสอดคล้องกับ Gutierrez (1990 อ้างถึงใน กอบกุล พันธ์เจริญวรกุล, 2539) ซึ่งได้นำเสนอวิธีการเสริมสร้างพลังอำนาจโดยเน้นที่ตัวบุคคลไว้ 4 ประการ ดังนี้

1. เพิ่มความสามารถในตัวบุคคล (Increasing self-efficacy) โดยการเสริมสร้างความเข้มแข็งของจิตใจ เพื่อให้บุคคลสามารถพัฒนาความรู้สึกที่ต้องการต่อสู้ หรือเอาชนะตนเองในการเริ่มกิจกรรมใหม่ๆ

2. พัฒนาความรู้สึกในเรื่องกลุ่ม (Developing group consciousness) โดยการปลูกจิตสำนึกในตัวบุคคล ซึ่งเป็นสมาชิกของกลุ่มให้มีความรู้สึกร่วมที่จะแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การตระหนักถึงโครงสร้างทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อกลุ่ม จะทำให้บุคคลที่

ขาดพลังอำนาจในตัวเองมีจุดมุ่งหมายร่วมกันที่จะใช้พลังของกลุ่มในการแก้ปัญหาให้กับสมาชิกในกลุ่ม

3. ลดการตำหนิตัวเอง (Reducing self-blame) โดยการปรับเปลี่ยนจุดเน้นจากการมองเฉพาะปัญหาของตนเองหรือกล่าวโทษตนเอง ให้เป็นการนำปัญหาของตนเองมาพูดคุยในกลุ่มให้กลุ่มมีความรับผิดชอบร่วมกันในการมองและแก้ไขปัญหา วิธีนี้จะช่วยให้บุคคลที่มีปัญหา รู้สึกเป็นอิสระจากสถานการณ์ทางลบที่ตนเองประสบอยู่

4. กำหนดความรับผิดชอบของบุคคลต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคต (Assuming personal responsibility for change) เพื่อให้บุคคลนั้นมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง และรู้สึกถึงพลังอำนาจของตนเอง ในการมุ่งมั่นที่จะแก้ไขปัญหาหรือปรับเปลี่ยนสถานการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่ตำหนิหรือกล่าวโทษตนเองและไม่ใช่ความรู้สึกที่หมดอาลัยตายอยากละทิ้งปัญหาของตนเองให้ผู้อื่นแก้ไขแทน

ลักษณะบุคคลที่ได้รับการเสริมสร้างพลังอำนาจ

Byham (1988) ได้กล่าวถึงความรู้สึกของบุคคลที่ได้รับการเสริมสร้างพลังอำนาจไว้ว่า บุคคลจะมีความรู้สึกเป็นเจ้าของงาน มีความรับผิดชอบ มีจุดยืนของตนเอง สามารถควบคุมกำกับงานของตนได้เอง มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีการทำงานเป็นทีม มีความภาคภูมิใจในงาน เป็นผู้ฟังที่ดีและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความสามารถในการแก้ปัญหา มีความยืดหยุ่น มีเป้าหมาย มีทิศทางในการปฏิบัติงาน ได้รับการส่งเสริมสนับสนุน มีทรัพยากรหรือแหล่งประโยชน์ที่เอื้ออำนวยในการปฏิบัติงาน มีการติดต่อสื่อสารแบบสองทาง

ส่วน Manthey (1989) นำเสนอว่า บุคคลที่ได้รับการเสริมสร้างพลังอำนาจจะมีลักษณะโดดเด่น 3 ประการ คือ

1. มีความรับผิดชอบ (Responsibility) ซึ่งต้องกำหนดไว้อย่างชัดเจน และบุคคลนั้นยอมรับในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย รวมทั้งทุกคนในองค์การต้องรับรู้ว่าใครทำอะไรเมื่อไร

2. มีอำนาจหน้าที่ (Authority) และสิทธิในการกระทำภายในขอบเขตที่ตนรับผิดชอบ

3. ตระหนักถึงภาระหน้าที่ (Accountability) ครอบคลุมถึงการทบทวน การตัดสินใจและการกระทำในอดีตว่ามีความถูกต้องเหมาะสมหรือไม่

ซึ่งมีความสอดคล้องกับ Dobos (1990) ที่กล่าวว่า การเสริมสร้างพลังอำนาจนั้นจะก่อให้เกิดองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วนขึ้นในตัวบุคคล ได้แก่

1. มีความรับผิดชอบ (Responsibility acceptance) มีความกล้าเผชิญหน้ากับปัญหา

2. ตระหนักถึงภาระหน้าที่ (Accountability) เป็นการมองย้อนกลับว่างานที่รับผิดชอบนั้นมีความถูกต้องเหมาะสมเพียงไร ถ้าไม่เหมาะสมต้องแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น

3. กล้าเสี่ยง (Risk taking) กล้าตัดสินใจ เลือกแนวทางที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยอาศัยข้อมูลที่จำกัด ประสบการณ์ และความเป็นไปได้ของผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละแนวทาง

สำหรับ Clutterbuck และ Kernaghan (1995) ได้กล่าวถึงผลของการเสริมสร้างพลังอำนาจว่า เมื่อได้รับการเสริมสร้างพลังอำนาจแล้ว ผู้ใต้บังคับบัญชาจะมีคุณลักษณะของผู้ที่ผ่านการฝึกอบรม มีความมั่นใจ มีความกระตือรือร้นเมื่อได้รับการจูงใจและมีความยึดมั่นผูกพันต่อองค์การ มีความคิดสร้างสรรค์ มีความรับผิดชอบ สามารถบอกถึงความต้องการ ความสำเร็จ ปัญหาและความคิดของตนได้ สามารถทำงานด้วยตัวเองหรือในทีมงานได้ มีความยืดหยุ่นในสิ่งที่ทำและมีวิธีจัดการกับสถานการณ์ใหม่ๆ สามารถตัดสินใจได้เมื่อมีปัญหาและรู้ว่าเมื่อใดจะให้ผู้อื่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีความภาคภูมิใจในงาน มีความไว้วางใจและได้รับความไว้วางใจจากผู้ร่วมงาน มีความผาสุกในสภาพที่ยังเป็นปัญหา มีความเข้าใจในงานและเห็นความสำคัญของงาน สามารถจัดการกับงานของตนเองได้ตามลำดับก่อนหลัง สามารถที่จะปรับปรุงตนเองในการเป็นผู้นำ สามารถรู้ถึงวิธีการปฏิบัติที่ดี มีความรอบรู้ในเรื่องความต้องการของผู้รับบริการ สามารถเสริมสร้างพลังอำนาจให้กับส่วนอื่นๆ ขององค์กร และเป็นผู้ที่มีการเรียนรู้และพัฒนาอยู่เสมอ

และจากการศึกษาของ Gibson (1993) พบว่า ผลของการเสริมสร้างพลังอำนาจคือการรับรู้พลังอำนาจ (sense of power) ที่เกิดขึ้นภายในบุคคลซึ่งทำให้มีคุณลักษณะ 4 ด้าน ได้แก่

1. ความสามารถที่จะควบคุมหรือจัดการสถานการณ์ได้ หมายถึง การที่บุคคลมีการรับรู้ในศักยภาพและความสามารถของตนเองในการเผชิญและแก้ไขปัญหา ตลอดจนสามารถดำเนินงานได้สำเร็จบรรลุตามเป้าหมายท่ามกลางอุปสรรคที่เกิด ซึ่งจะทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ เป็นการนำความรู้และประสบการณ์ที่มีอยู่เดิมมาผสมผสานเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น

2. ความพึงพอใจในความสามารถของตนเอง หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้สึกที่ดีและเป็นประโยชน์กับตนเอง ยินดีในผลงานที่เกิดขึ้น มีความมั่นใจและมีกำลังใจในการปฏิบัติงานต่อไป ส่งผลให้การปฏิบัติงานประสบความสำเร็จบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

3. การพัฒนาตนเอง หมายถึง การที่บุคคลรับรู้ถึงการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงลักษณะส่วนบุคคลในด้านต่างๆ ไปสู่สิ่งที่ดี เหมาะสมและถูกต้องมากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้บุคคลรู้สึกมั่นใจในความสามารถเพิ่มขึ้น

4. การมีเป้าหมายและมีความหมายในชีวิตของตนเอง หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่เกิดในตนเองเกี่ยวกับการยอมรับนับถือตนเอง เห็นคุณค่า ความหมายของตนเอง เชื่อมั่นในตนเอง มีเป้าหมายในชีวิต มีความภาคภูมิใจในตนเอง และมองเห็นความสำคัญของตนเองต่องานในความรับผิดชอบและต่อผู้อื่น

โดย Gibson (1993) เชื่อว่าหากบุคคลมีการรับรู้พลังอำนาจในตนเองทั้ง 4 ด้านในระดับสูงจะนำไปสู่ความมีคุณภาพและความสำเร็จในงานได้ นั่นคือ คุณลักษณะดังกล่าวเป็นคุณลักษณะสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาบุคคล

จากแนวคิดการเสริมพลังอำนาจ และประโยชน์ที่ได้รับจากการเสริมพลังอำนาจตามที่กล่าวมาข้างต้น จึงเห็นได้ว่า การเสริมพลังอำนาจจะเน้นการยกระดับความเชื่อมั่นของปัจเจกบุคคลที่ทำให้ประสบความสำเร็จทั้งต่อการพัฒนาตนเอง และการประกอบอาชีพเป็นเบื้องต้น ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวคิดการเสริมพลังอำนาจเพื่อช่วยพัฒนาศักยภาพมนุษย์มาใช้ในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนได้ครอบคลุมเพื่อการเสริมสร้างและพัฒนาพฤติกรรมที่เหมาะสมเพิ่มประสิทธิภาพและขีดความสามารถในการตัดสินใจและการจัดการกับสภาวะแวดล้อมต่างๆ ด้วยตนเอง ด้วยความเป็นอิสระ มีความรู้สึกมั่นใจและตระหนักในคุณค่าแห่งตนเองว่า สามารถควบคุมความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของตนได้ จึงเลือกใช้หลักการนี้ในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง โดยใช้กระบวนการเสริมพลังอำนาจเป็นการพัฒนาความสามารถ และประสิทธิภาพของบุคคลของ Hawks (1992 : 609-618; อ้างถึงใน วราภา จันทร์โชติ, 2540 : 20)

ตอนที่ 5 หลักการนีโอฮิวแมนนิส

นีโอฮิวแมนนิส เป็นหลักการของศรีพระบาทเรนจันสักการ หรือ ศรีอนันดามูรติ นักคิดชาวอินเดีย มีพื้นฐานจากหลักโยคะศาสตร์ที่พัฒนาตนเองทั้งด้านร่างกาย และจิตใจ และการถ่ายทอดความรู้สึกที่ดี เต็มไปด้วยความรัก ความเมตตาที่ยิ่งใหญ่มาสู่วิธีการดำเนินชีวิต เพื่อการสร้างสรรค์สังคมที่ดีงามส่วนร่วมต่อไป ซึ่งประเด็นเหล่านี้สอดคล้องกับเป้าหมายของการพัฒนามนุษย์ตามแนวการศึกษานีโอฮิวแมนนิส ได้แก่

1. การมีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง
2. มีจิตใจมั่นคง
   - ควบคุมความคิดและการกระทำของตนเองได้
   - มีจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์
   - มีความเห็นคุณค่าในตนเอง
3. พัฒนาจิตใจขั้นสูงสุด มีความรัก ความเมตตา
4. มีความรู้ทางด้านวิชาชีพ วิชาการ

การพัฒนามนุษย์ต้องการพัฒนาให้ถึงเป้าหมายทั้ง 4 ด้าน โดยเฉพาะการพัฒนาจิตใจให้มีความรักความเมตตาไว้จำแนกนั้น ถือเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพราะถ้ามนุษย์มีการพัฒนาร่างกายให้สวยงามแข็งแรงแล้ว มีความคิดจินตนาการ มีวิชาชีพเลี้ยงตนเองได้ แต่ไม่มีจิตใจที่เปี่ยมไปด้วยความรักความเมตตาแล้ว ความสงบสุขในโลกก็ยังไม่เกิดขึ้นอย่างแน่นอน (ศตพร วิไลรัตน์, 2532)

หลักการของนีโอฮิวแมนนิส มีกระบวนการที่สำคัญ 5 ประการด้วยกันคือ

1. การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย
2. การเสริมสร้างภาพพจน์ที่ดีต่อตนเอง
3. การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติและการฝึกฝน
4. การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติเป็นกลุ่ม
5. การจูงใจเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้

1. การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายและการเสริมสร้างภาพพจน์ที่ดีต่อตนเอง

ภาพพจน์ของตนเอง (Self image of Self concept) คือ ความรู้สึกที่เรามีต่อตนเอง ตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส ความรู้สึกที่เรามีต่อตนองนี้ คือ ความเชื่อฝังใจที่หยั่งลึกลงไปในจิตใต้สำนึกของคนเราที่ทำให้เราเชื่อว่า ตัวเราเป็นคนอย่างไร (เกียรติวรรณ อมาตยกุล, 2540)

ดังที่กล่าวมาแล้ว สำหรับแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส การสร้างความรู้สึกที่ดีต่อตนเองให้เกิดขึ้นนั้น จะเกี่ยวข้องกับระบบการทำงานของจิตใต้สำนึก กล่าวคือ เป็นการสร้างความรู้สึกที่ดีต่อตนเองเข้าสู่จิตใต้สำนึกแทนที่ความรู้สึกไม่ดี ดังนั้นในการสร้างเสริมภาพพจน์ของตนเอง หรือความรู้สึกที่มีต่อตนเองให้เป็นทางบวก จะใช้วิธีการผสมผสานทั้งการฝึกพลังสติ เพื่อให้เกิดสมาธิ การผ่อนคลายเพื่อให้เกิดภวังค์แห่งการรับรู้ โดยใช้การฝึกอาสนะ เพลงบรรเลงและจินตนาการ การฝึกจินตนากรเพื่อให้เห็นภาพที่ดีของตนเอง และการฝึกการใช้คำพูดด้านบวกเพื่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีกับตนเอง (เกียรติวรรณ อมาตยกุล, 2540)

พลังสติหรือพลังสมาธิ (Power of Concentration) หมายถึง สภาวะที่จิตใจของคนเราเป็นหนึ่งเดียวในการจดจ่อกับสิ่งที่ต้องทำอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งจะทำให้ประสิทธิภาพในการทำภารกิจใดๆ ในชีวิตเป็นไปได้สูงสุด ความจริงแล้วเราทุกคนก็มีสติด้วยกันทุกคนจะต่างกันก็คือ การได้รับการฝึกมามากน้อยต่างกัน บางคนได้รับการฝึกฝนมาน้อยก็จะเป็นคนที่ไม่ค่อยมีสติ คนที่มีสติสูงจะสามารถควบคุมทุกอิริยาบถของชีวิตได้อย่างเหมาะสม สติจึงเปรียบเสมือนเป็นหางเสือของชีวิตที่คอยควบคุมชีวิตของคนเราให้เดินไปตามทิศทางที่มุ่งหมายได้อย่างรวดเร็ว แน่นอน มั่นคง การฝึกสติ จึงเป็นความจำเป็นพื้นฐานในการพัฒนาของทุกเรื่องในชีวิตของคนเรา (เกียรติวรรณ อมาตยกุล, 2540)

ตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส ได้เสนอการฝึกสติที่ได้ผลรวดเร็วก็คือ การฝึกท่าเต้นรำเกาชิกิ (Kaoshiki) ซึ่งประดิษฐ์ขึ้นโดย สักการ (PR. Sarkar) ผู้ก่อตั้งแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส การเต้นเกา

ชิกิจะประกอบด้วย 18 จังหวะ ไปทางขวา 5 จังหวะ ไปทางซ้าย 5 จังหวด ไปข้างหน้า 3 จังหวะ และไปข้างหลัง 5 จังหวะ ขณะที่เต้นรำผู้เต้นจะต้องมีสติอย่างสูงเพราะจะต้องควบคุมการเคลื่อนไหว ที่สัมพันธ์กันของมือและเท้า (Anandamitra, 1991)

การผ่อนคลายเพื่อให้เกิดภวังค์แห่งการรับรู้(Trance)มีความเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงภาพพจน์ตนเอง ตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงความรู้สึก ต่อตนเองในจิตใต้สำนึกจะต้องพิจารณาถึงช่วงเวลาที่เหมาะสม ซึ่งตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส เห็นว่าช่วงเวลาที่เหมาะสมคือช่วงเวลาที่ร่างกายและจิตใจมีความผ่อนคลาย (วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา, 2538) สภาวะที่ผ่อนคลายของร่างกายและจิตใจนั้นตามหลักทางวิทยาศาสตร์ พิจารณาได้จากภาพของคลื่นสมอง โดยวัดจากเครื่องมือที่เรียกว่า EEG (Electroencephalogram) (โยธิน ศันสยุทธ และคนอื่นๆ, 2533) ในสภาวะที่ร่างกายและจิตใจของคนเราสงบ ผ่อนคลาย สมองจะส่งคลื่นชนิดหนึ่งออกมา เรียกว่า คลื่นอัลฟา (Alpha Wave) จะมีความถี่ประมาณ 8-13 รอบต่อวินาที เป็นคลื่นที่มีจังหวะช้า ในสภาวะที่คนเราส่งคลื่นชนิดนี้ออกมาจะมีจิตใจเยือกเย็น แต่มีความตื่นตัวพร้อมที่จะทำกิจกรรมใดๆ ของชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ (เกียรติวรรณ อมาตยกุล, อ้างแล้ว, และ James, 1987) ในสภาวะคลื่นสมองต่ำเช่นนี้เอง เป็นสภาวะที่สมบูรณ์แบบที่สุดที่จิตใต้สำนึกของคนเราจะมีสภาพคล้ายเป็นฟองน้ำที่สามารถซึมซับหรือรับข้อมูลใหม่ๆ เข้ามาได้อย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงภาพพจน์ของตนเองจึงเป็นไปได้อย่างง่ายดายและรวดเร็วที่สุด ในสภาวะที่สมองของคนเอราส่งคลื่นอัลฟาออกมา และเราเรียกสภาวะที่สมองส่งคลื่นสมองต่ำๆ ออกมานี้ว่า ภวังค์แห่งการรับรู้ (Trance) (เกียรติวรรณ อมาตยกุล, อ้างแล้ว)

การทำให้ร่างกายและจิตใจมีความผ่อนคลายตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสจะประกอบไปด้วยการฝึกอาสนะ การจูงจิตใจไปสู่สภาวะอัลฟาด้วยเสียงเพลงและจินตนาการโดยการฝึกอาสนะ ตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสนั้น เป็นการบริหารร่างกายแบบหนึ่งซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโยคะศาสตร์ ต้องกระทำให้สัมพันธ์กับการหายใจ มีการเคลื่อนไหวอย่างอ่อนโยนผสมกับการสูดลมหายใจลึกๆ และสลับด้วยการหยุดนิ่งของร่างกายช่วงเวลาหนึ่ง ทำให้ระบบกล้ามเนื้อ ระบบประสาทผ่อนคลายยิ่งขึ้น ทำให้คลื่นสมองของคนเอราค่อยๆ ปรับความถี่ช้าลงๆ ราบเรียบมากขึ้นเป็นคลื่นอัลฟา (Anandamitra, 1991) ซึ่งสอดคล้องกับที่เพชรสุภร (2520) กล่าวถึงผลลัพธ์ของการฝึกอาสนะ กล่าวคือ จะทำให้ผ่อนคลายความตึงเครียดทั้งกายและใจ ทำให้เกิดความสงบภายใน มีสมาธิในการปฏิบัติงานต่าง ๆ

หลังจากการทำอาสนะแล้ว เราจะทำให้ร่างกายและจิตใจมีความผ่อนคลายมากขึ้นอีก โดยการจูงจิตใจไปสู่สภาวะอัลฟาด้วยเสียงเพลงและจินตนาการ การเปิดเพลงบรรเลงเบาๆ ช้าๆ เป็นเพลงที่มีลักษณะเฉพาะที่เมื่อฟังแล้วทำให้รู้สึกสงบและสบายใจ เช่น เพลงของคิทาโร่ ราซาลิส เสียงเพลงจะทำให้ร่างกายและจิตใจมีความผ่อนคลาย ส่วนการจินตนาการเป็นการไม่ให้สิ่ง

เร้าต่างๆ มารบกวน ขณะผ่อนคอยเป็นการจินตนาการว่าเรากำลังอยู่ในที่ที่สงบเงียบ ห่างไกลจากความอึกทึก วุ่นวายต่างๆ จินตนาการจะทำให้เราสามารถจูงจิตใจไปสู่สภาวะผ่อนคลายได้เร็วขึ้น (วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา, 2538)

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า การเปลี่ยนแปลงภาพพจน์ของตนเองนั้น ตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสจะต้องกระทำในขณะที่ร่างกายและจิตใจมีความผ่อนคลาย โดยหลังจากที่จูงจิตใจไปสู่สภาวะอัลฟาด้วยเสียงเพลงและจินตนาการแล้ว จะทำการบันทึกความรู้สึกที่ดีต่อตนเองเข้าสู่จิตใต้สำนึกโดยการฝึก การใช้คำพูดด้านบวกเพื่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง และการฝึกจินตนาการเพื่อให้เห็นภาพที่ดีของตนเอง

การใช้คำพูดด้านบวกเพื่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและการจินตนาการเพื่อให้เห็นภาพที่ดีของตนเอง เป็นการเปลี่ยนแปลงภาพพจน์ของตนเอง (Self image) โดยใช้คำพูดด้านบวก โดยที่ผู้ที่ต้องการเปลี่ยนแปลงจะนึกถึงตนเองในสิ่งที่ดี ๆ เช่น “ฉันเป็นคนดีที่มีความสามารถ” “ฉันเป็นคนที่เชื่อมั่นในตนเอง” “ฉันเป็นคนที่มีเสน่ห์และน่ารัก” ช่วงระยะเวลาหนึ่ง นอกจากนี้การใช้จินตนาการเห็นภาพสิ่งที่เราปรารถนาให้เกิดขึ้นในชีวิตให้ชัดเจน จะช่วยทำให้ภาพพจน์ของเราค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการ แนวคิดเหล่านี้สอดคล้องกับที่สักการ (Sarkar อ้างถึงใน เกียรติวรรณ อมาตยกุล, 2534) กล่าวถึง อานุภาพของความคิดของมนุษย์ไว้ว่า “เราคิดอย่างไร เราก็จะรู้สึกเช่นนั้น หรือกลายเป็นเช่นนั้น (As you think, so you become.)” ซึ่งในปัจจุบันแนวคิดนี้เป็นที่ยอมรับว่า จิตสำนึกของคนเราสามารถจะเปลี่ยนสภาพกลายเป็นสิ่งที่เราคิดถึงใฝ่ฝันถึง หรือให้ความสนใจอย่างแรงกล้าต่อเนื่องกันเป็นเวลานานๆได้ ดังนั้นการใช้จินตนาการ (Visualization) และการย้ำคิดถึง (Affirmation) จะค่อยๆ เปลี่ยนแปลงจิตใจของคนเราไปสู่สิ่งที่ใฝ่ถึงอยู่เสมอได้ ทำให้มองชีวิตของตนเอง ผู้อื่นกิจกรรมต่างๆ และโลกในแง่ที่ดีมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น (Anandamitra, 1991 และเกียรติวรรณ อมาตยกุล, 2534)

เจอร์ดาโน และอีเวอร์ลี่ (Girdano and Everly, 1979) เสนอกลวิธี 3 อย่าง ที่สามารถพัฒนาความรู้สึกที่ดีต่อตนเองอย่างได้ผล คือ

1) การใช้ภาษาทางบวก (Positive Verbalization) หมายถึง กระบวนการที่บุคคลให้แรงเสริมภาพพจน์เกี่ยวกับตนเอง (Self image) โดยใช้ให้เห็นถึงลักษณะทางบวกของตนเองด้วยการใช้ภาษาเป็นสื่อ เช่น การใช้กระดาษแข็งเขียนถึงลักษณะบุคลิกภาพในทางบวก หรือสิ่งที่ตนภาคภูมิใจ เขียนทุกวัน เมื่อหมดวันก็เปลี่ยนข้อความใหม่ ทำเช่นนี้ติดต่อกันเป็นสัปดาห์ โดยอาจจะปิดกระดาษแข็งนี้ไว้ในที่ๆ มองเห็นชัดเจน ผ่านตามากที่สุด หรือจะทำพกใส่กระเป๋าเสื้อกระเป๋าสตางค์ เป็นต้น

2) การยอมรับคำยกย่องชมเชย (Accepting Compliments) การเรียนรู้ที่จะยอมรับคำยกย่องชมเชย เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะสร้างเสริมความรู้สึกที่ดีต่อตนเองได้ เมื่อมีใครยกย่อง

ชมเชยเรา เราก็ยอมรับโดยปราศจากท่าทีหรือคำตอบที่ถ่อมตนแต่ใช้ประโยคแสดงความยินดีแทน วิธีนี้จะเป็นการส่งเสริมพฤติกรรมที่เหมาะสม อันจะทำให้บุคคลประทับใจ และมองตนเองในทางบวกมากขึ้น

3) การฝึกพฤติกรรมกล้าแสดงออกที่เหมาะสม (Assertiveness Training) การฝึกพฤติกรรมกล้าแสดงออกสามารถเปลี่ยนแปลงความรู้สึกต่อตนเองได้ เป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพที่จะทำให้บุคคลมีพฤติกรรมทางบวก กล้าแสดงออกในทางที่เหมาะสม และมีการรับรู้ที่มีประสิทธิภาพ การฝึกพฤติกรรมกล้าแสดงออกที่เหมาะสม ซึ่งสามารถพัฒนาความรู้สึกที่ดีต่อตนเองได้นั้น ประกอบด้วยกระบวนการ 7 ขั้น ดังภาพประกอบข้างล่าง

ภาพประกอบที่ 5 แผนแสดงกระบวนการ 7 ขั้น ในการฝึกพฤติกรรมกล้าแสดงออกที่เหมาะสม(Girdano and Everly, 1979)

บันไดไปสู่พฤติกรรมกล้าแสดงออกที่เหมาะสมนี้ (Assertiveness Ladder) จะเป็นขั้นเรียงลำดับของกิจกรรมที่ผู้ฝึกจะต้องพยายามนำไปใช้เป็นประจำทุกวัน ในการพบปะปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น กิจกรรมจะเรียงจากยากน้อยที่สุดไปสู่ยากที่สุด โดยอาจจะใช้เวลา

1 สัปดาห์ หรือ 2 สัปดาห์ ในแต่ละขั้นก่อนที่จะฝึกขั้นต่อไป กิจกรรมทั้ง 7 ขั้น จากภาพที่จะต้องฝึกประกอบด้วย

3.1) การพูดจาปราศรัยกับผู้อื่น (Greeting others) เพื่อฝึกการรู้จักเริ่มต้นปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และลดลักษณะขี้อายลง

3.2) ใช้ประโยคยกย่องชมเชย (Complimentary Statements) กิจกรรมนี้ เป็นการฝึกพฤติกรรมทางสังคม รู้จักเสริมหรือชมเชยผู้อื่นอย่างสมเหตุผล

3.3) ใช้ประโยคที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า “ฉัน” (The Use of “I” Statements) เพื่อเป็นการแสดงสิทธิ์และรับผิดชอบต่อคำพูดของตนเอง

3.4) ใช้คำว่า “ทำไม” (“Why”) บุคคลที่ไม่กล้าแสดงออกมักมีความเข้าใจว่า ถ้าพูดคำว่า “ทำไม” แล้วจะเป็นการท้าทาย แต่ในที่นี้ไม่ได้หมายความเช่นนั้น เพียงแต่ใช้คำว่า “ทำไม” เพื่อให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติม แต่ถ้าคิดว่า คำว่า “ทำไม” จะเป็นการคุกคามตามบุคคลอื่นมากเกินไป ก็อาจจะใช้คำถามว่าอะไรหรืออย่างไรแทนได้

3.5) การแสดงความรู้สึกที่แท้จริงของตนเอง (Spontaneous Expression of Feelings)

3.6) การแสดงความไม่สอดคล้องด้วยท่าทีที่เหมาะสม (Disagreement)

3.7) การประสานสายตา (Eye Contact)

2. การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติและการฝึกฝน

Sarkar (Quoted in Muni, 1990) ผู้ก่อกำเนิดแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส กล่าวถึงว่า ความคิดและการกระทำเป็นตัวกำหนดอุปนิสัย คุณลักษณะ และชะตาชีวิตของคนเรา

ความคิด ⟶ การกระทำ ⟶ อุปนิสัย ⟶ คุณลักษณะ ⟶ ชะตาชีวิต

และแนวคิดนี้ ยังเห็นว่าการพัฒนาตนเองนั้น 95 เปอร์เซ็นต์เน้นที่การปฏิบัติ อีก 5 เปอร์เซ็นต์เป็นทฤษฎีหรือแนวคิด (Sarkar, quoted in Prasiidananada, n.d.)

การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติและการฝึกฝนมีพื้นฐานการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) เป็นการเรียนรู้ที่บุคคลเข้าไปมีส่วนร่วมในประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดขึ้น เรียนรู้โดยการปฏิบัติ (Action Learning) มีการฝึกหัดปฏิบัติจริงจนกระทั่งสามารถปฏิบัติซ้ำในสิ่งที่คาดหวังให้เรียนรู้ได้ และเกิดความชำนาญ (Kolb, 1984 และ อังศินันท์ อินทรกำแหง, 2543)

Kolb (อ้างถึงใน ศักดิ์ชัย นิรัญทวี และ ไพเพราะ พุ่มมั่น, 2543) อธิบายว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ 2 มิติ คือ การรับรู้ (Perception) และการจัดกระบวนการข้อมูล (Processing) โดยกระบวนการเรียนรู้เป็นผลมาจากวิธีการ หรือช่องทางที่บุคคลรับรู้แล้วจัด

กระบวนการสิ่งได้รับรู้นั้น วิธีการที่บุคคลรับรู้มี 2 ประเภท คือ หนึ่งผ่านประสบการณ์รูปธรรม หรือประสบการณ์ตรง (Concrete Experience) และสองผ่านความคิดรวบยอดหรือประสบการณ์ที่เป็นนามธรรม (Abstract Conceptualization)

Kolb (1984) ยังพบว่า กระบวนการเรียนรู้ของบุคคลบางคนเป็นกระบวนการที่เกิดจากการลงมือปฏิบัติ (Active Experimentation) ในขณะที่บางคนเรียนรู้ผ่านกระบวนการสังเกตหรือการรับรู้ข้อมูลพร้อมๆ กับนำมาคิดไตร่ตรอง (Reflective Observation) และจากจุดตัดของหนทางการรับรู้สองแบบ กับช่องทางของกระบวนการ ทำให้ Kolb มองเห็นความแตกต่างของการเรียนรู้ถึง 4 แบบ ตามพื้นที่ที่ถูกแบ่งด้วยเส้นตรงแทนกระบวนการและเส้นตรงการรับรู้ ดังภาพ

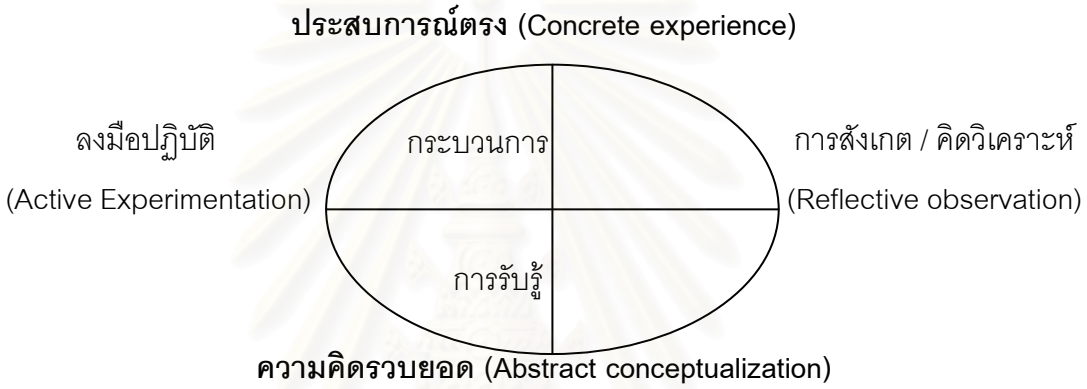

ภาพประกอบที่ 6 ภาพแสดงรูปแบบการเรียนรู้ (David Kolb,1984)

Mc Carthy (อ้างถึงใน ศักดิ์ชัย นิรัญทวี และ ไพเพราะ พุ่มมั่น, 2543) ได้ขยายความคิดของ Kolb ต่อโดยใช้พื้นที่ 4 ส่วนของวงกลมแทนลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียน 4 แบบ ซึ่งมีสไตล์การรับรู้และกระบวนการจัดการสิ่งที่ได้รู้แตกต่างกัน คือ

ส่วนที่ 1 ด้านบนขวา แทนผู้เรียนแบบที่ 1 (Type One Learners) เป็นผู้เรียนที่ถนัดการรับรู้จากประสบการณ์รูปธรรม หรือประสบการณ์ตรงผ่านกระบวนการจัดการข้อมูลด้วยการสังเกตอย่างไตร่ตรอง ซึ่งต่อมาเขาเรียกผู้เรียนแบบที่ 1 ว่า ผู้เรียนที่ถนัดจินตนาการ (Imaginative learners)

ส่วนที่ 2 ด้านล่างขวา แทนผู้เรียนแบบที่ 2 (Type Two Learners) เป็นผู้ที่ถนัดการรับรู้จากประสบการณ์ที่เป็นนามธรรมผ่านกระบวนการจัดทำข้อมูลด้วยการคิดวิเคราะห์จนเกิดความเป็นคิดรวบยอด ซึ่งเราเรียกผู้เรียนแบบที่สองนี้ว่า ผู้เรียนที่ถนัดการวิเคราะห์ (Analytive Learners)

ส่วนที่ 3 ด้านล่างซ้าย แทนผู้เรียนแบบที่ 3 (Type Three Learners) เป็นผู้เรียนที่ชอบการเรียนจากการรับรู้ความคิดรวบยอดแล้วผ่านกระบวนการลงมือทำเรียกผู้เรียนแบบที่ 3 ว่า ผู้เรียนที่ถนัดใช้สามัญสำนึก (Common Sense Learners)

ส่วนที่ 4 ด้านบนซ้าย แทนผู้เรียนแบบที่ 4 (Type Four Learners) เป็นผู้เรียนที่ถนัดการรับรู้จากการลงมือปฏิบัติจนเป็นประสบการณ์ตรง หรือรูปธรรมเรียกผู้เรียนแบบที่ 4 ว่า ผู้เรียนที่ยอมรับการเปลี่ยนแปลง (Dynamic Learners)

การเคลื่อนไหวของวัฏจักรทั้งในปัจจุบันและอนาคตแห่งการเรียนรู้ เริ่มต้นจากส่วนที่ 1 ไปทางขวาตามเข็มนาฬิกา จากประเด็นคำถาม “ทำไม” ไปสู่ประเด็น “อะไร” และ “ทำอย่างไร” จนถึงคำถามว่า “ถ้า” ซึ่งเป็นการจบอย่างเปิดประเด็นใหม่ ให้ผู้เรียนค้นหาคำตอบที่เป็นของตนเอง โดยมีการดำเนินกิจกรรมที่ยืดหยุ่น ตอบสนองผู้เรียนซึ่งมีลักษณะการเรียนรู้อย่างหลากหลายให้เรียนอย่างมีความสุขและเป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่ใช้ได้กับผู้เรียนทุกระดับการศึกษา

3. การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติเป็นกลุ่ม

การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติเป็นกลุ่ม เป็นแนวทางการเรียนรู้เพื่อการแก้ไข ปัญหาตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสขั้นที่สอง ซึ่งมี 3 ขั้นตอน โดยในขั้นแรก จะเป็นการพัฒนาความรักความเมตตาที่ยิ่งใหญ่ในจิตใจของตนเอง ในขั้นที่สอง จะเป็นการเข้าร่วมกลุ่มกันของผู้ที่มีจิตใจบริสุทธิ์ดีงามในการทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อนำสู่ขั้นที่สาม ซึ่งเป็นการร่วมกันสร้างสรรค์สังคมใหม่ด้วยความรักและเมตตา (เกียรติวรรณ อมาตยกุล อ้างถึงใน ศตพร วิไลรัตน์, 2532)

3.1 จุดมุ่งหมายโดยทั่วไปของกิจกรรมกลุ่ม

Traxler, and North(อ้างถึงใน ทองเรียน อมรัชกุล, 2521) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมกลุ่มไว้ดังนี้คือ

1) เพื่อให้การศึกษาอบรมแก่บุคคลที่ยังไม่คุ้นเคยกับสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถาบันการศึกษา โดยการจัดโครงการปฐมนิเทศผู้มาใหม่ หรือนำไปจัดในรูปของการแนะแนวได้ตลอดทั้งปี

2) เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ที่แตกต่างไปจากประสบการณ์ที่ได้รับในหลักสูตรโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดกิจกรรมกลุ่มในสถาบันการศึกษา เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการศึกษาเล่าเรียน การใช้ห้องสมุด การศึกษาในโอกาสต่างๆ หรือเรื่องส่วนตัวที่อยู่ในความสนใจของผู้เรียน

3) เพื่อเป็นรากฐานในการที่จะนำไปสู่การให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล เพราะทำให้ผู้เรียนคุ้นเคยกับผู้ให้การแนะแนวในขณะที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

4) เพื่อการปรับตัว การบำบัดรักษาและความเจริญงอกงามของบุคคลและของกลุ่ม นอกจากนี้กิจกรรมกลุ่มยังสามารถนำมาเป็นเครื่องช่วยในการแก้ไขเรื่องส่วนตัวได้ เช่น การปรับบุคลิกภาพ การพัฒนาที่เหมาะสมกับด้านมนุษยสัมพันธ์ เป็นต้น

นอกจากนี้ คมเพชร ฉัตรศุภกุล (2522) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการใช้กิจกรรมกลุ่ม เพื่อนำไปพัฒนาบุคคลและกลุ่ม พอสรุปได้ดังนี้คือ

1) เพื่อสร้างความเข้าใจในตนเองอย่างถูกต้อง

2) เพื่อสร้างความเข้าใจในบุคคลอื่น และ

3) เพื่อสร้างความสามารถในการทำงานร่วมกันของสมาชิก

3.2 คุณประโยชน์ของการเข้ากลุ่ม

กิจกรรมกลุ่มเป็นสิ่งที่จัดขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะช่วยส่งเสริมมนุษย์ให้เติบโตและพัฒนาขึ้น โดยเฉพาะทักษะด้านสังคม และด้านความสัมพันธ์ กับบุคคลอื่น การจัดกิจกรรมกลุ่ม จึงเป็นการสร้างโอกาสให้มนุษย์ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นในบรรยากาศที่ส่งเสริมซึ่งกันและกัน โดยใช้เทคนิคต่างๆ เพื่อสมาชิกกลุ่มจะพยายามช่วยกลุ่มและช่วยบุคคลแต่ละคนทำงานไปสู่จุดมุ่งหมาย ด้วยเหตุนี้ การเรียนรู้โดยวิธีการกลุ่มนี้จึงช่วยฝึกทักษะที่จำเป็นในหลายๆ ด้าน ดังนี้คือ (วิไลวรรณ สันถวะโกมล, 2522)

1) ทักษะทางสังคม (Social Skill) เป็นทักษะที่ช่วยให้อยู่ร่วมกันและทำงานกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น เช่น ทักษะการผู้ให้และผู้รับ การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม การควบคุมตนเอง การยอมรับความสามารถของตนเองและผู้อื่น ฯลฯ

2) ทักษะในการศึกษาค้นคว้า (Study Skill) เป็นทักษะในการค้นคว้าหาความรู้ เช่น ทักษะในการเก็บรวบรวมข้อมูล การพูด การฟัง การอ่าน และการรายงาน

3) ทักษะทางปัญญา (Intellectual Skill) ได้แก่ ทักษะในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า การวิพากษ์วิจารณ์ การคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และการคิดอย่างมีเหตุผล

4) ทักษะในการทำงานกลุ่ม (Group Work Skill) เป็นทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น เช่น ทักษะในการวางแผน การเป็นผู้นำแสดงความคิดเห็นด้วยการอภิปราย การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

การเข้าร่วมกลุ่มนั้น เป็นกิจกรรมขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกผู้ที่มีลมหายใจอยู่ ความสามารถของแต่ละบุคคลที่จะทำงานร่วมกับคนอื่น เพื่อเป้าหมายหรือสัมฤทธิ์ผลร่วมกัน เป็นกุญแจสำคัญที่จะสร้างเสริมครอบครัวที่เป็นปึกแผ่น สร้างความสำเร็จในอาชีพ การเป็นเพื่อนบ้านสมาชิกของชุมชน รวมทั้งปลูกฝังความเชื่อและค่านิยมต่างๆ ที่สำคัญด้วย (Johnson, 1979)

3.3 วิธีการและเทคนิคที่ถูกนำมาใช้เป็นกิจกรรมจัดกลุ่มสัมพันธ์

มีการนำเทคนิควิธีการต่างๆ มากมายมากำหนดเป็นกิจกรรมในการจัดกลุ่มสัมพันธ์ ทิศนา แขมมณี และคนอื่นๆ (2522) และ ทิศนา แขมมณี (2545) ได้เสนอการจัดกิจกรรมที่ใช้ในการเรียนการสอนด้วยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ที่สอดคล้องกับหลักทฤษฎีไว้หลายวิธี อาทิเช่น

1) เกมส์ Games) ให้ผู้เรียนลงเล่นด้วยตนเองภายใต้ข้อตกลงหรือกติกาตามที่กำหนดไว้ ซึ่งผู้เรียนจะต้องตัดสินใจทำอย่างใดอย่างหนึ่ง วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมต่างๆที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและยังช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนานในการเรียนด้วย

2) บทบาทสมมุติ (Role – playing) วิธีการนี้ยังมีลักษณะเป็นสถานการณ์สมมุติ เช่นเดียวกับเกมส์ แต่มีการกำหนดบทบาทของผู้เล่นในสถานการณ์ที่สมมุติขึ้น แล้วให้ผู้เรียนเข้าสวมบทบาทนั้นแสดงออกตามธรรมชาติโดยอาศัยบุคลิกภาพ ประสบการณ์ และให้ผู้รู้สึกคิดของตนเป็นหลัก วิธีการนี้จึงมีส่วนช่วยทำให้ผู้เรียนได้มีโอกาสศึกษาวิเคราะห์ความรู้สึกและพฤติกรรมของตนอย่างลึกซึ้งและยังช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้น่าสนใจและน่าติดตามอีกด้วย

3) สถานการณ์จำลอง (Simulation) คือ การจำลองสถานการณ์จริง หรือสร้างสถานการณ์ให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริง แล้วให้ผู้เรียนลงไปอยู่ในสถานการณ์นั้น และมีปฏิกิริยาโต้ตอบกัน วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสทดลองพฤติกรรมต่างๆ ซึ่งในสถานการณ์จริงผู้เรียนอาจจะไม่กล้าแสดง เพราะอาจจะเป็นการเสี่ยงต่อผลที่จะได้รับ

4) กรณีตัวอย่าง (Case) เป็นวิธีการสอนอีกวิธีหนึ่ง ซึ่งใช้กรณีหรือเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจริงนำมาดัดแปลงและให้เป็นตัวอย่างในการให้ผู้เรียนได้ศึกษา วิเคราะห์ และอภิปรายกัน เพื่อสร้างความเข้าใจและฝึกฝนหาทางแก้ไขปัญหานั้น การอภิรายจะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน รวมทั้งนำเอากรณีต่างๆ ซึ่งคล้ายกับชีวิตจริงมาใช้ จะช่วยให้การเรียนรู้มีลักษณะใกล้เคียงกับความเป็นจริง ซึ่งมีส่วนทำให้การเรียนรู้มีความหมายต่อผู้เรียน

5) ละคร (Acting or Dramatization) คือ วิธีการที่ให้ผู้เรียนได้ทดลองแสดงบทบาทตามบทที่เรียนหรือกำหนดไว้ให้ โดยผู้แสดงจะต้องพยายามแสดงให้สมตามที่กำหนดไว้โดยไม่นำเอาบุคลิกภาพและความรู้สึกนึกคิดของตนเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง อันจะมีส่วนทำให้เกิดผลเสียต่อการแสดงบทบาทนั้นๆ วิธีการนี้ เป็นวิธีที่ช่วยทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ในกรณีจะเข้าใจในความรู้สึกเหตุผลและพฤติกรรมของผู้อื่น ซึ่งความเข้าใจนี้ มีส่วนเสริมสร้างความเห็นอกเห็นใจกันและการที่ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงละครร่วมกันจะช่วยฝึกให้ผู้เรียนเกิดความรับผิดชอบในการเรียนร่วมกัน และได้ฝึกการทำงานร่วมกันด้วย

6) กลุ่มย่อย (Small Group) คือ แบ่งกลุ่มแยกเป็นกลุ่มขนาดเล็กลง เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมในการแสดงออก

3.4 ลำดับขั้นตอนของกระบวนการกลุ่ม

ขั้นตอนการเรียนรู้ตามทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ แบ่งออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้ (เยาวภา เดชะคุปต์, 2517 และ ทิศนา แขมมณี, 2545)

1) ระยะการมีส่วนร่วม เป็นระยะที่ผู้เรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมหรือคิดค้นแสวงหาสิ่งที่ต้องการเรียนรู้นั้นด้วยตนเอง ผลจากการเรียนรู้จะเกิดจากตัวผู้เรียนโดยตรง การมีส่วนร่วมของผู้เรียนในการทำกิจกรรมจะเป็นการมีส่วนร่วมในทุกๆ ด้าน คือ

1.1 การมีส่วนร่วมทางด้านร่างกาย ได้แก่ การที่ผู้เรียนลงมือกระทำกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือการค้นคว้าสืบสวนสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งจะต้องอาศัยการแสดงออกทางกาย วาจา ในการสื่อความหมายกับผู้อื่น เพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน

1.2 การมีส่วนร่วมทางด้านจิตใจ คือ ความรู้สึก และอารมณ์ต่างๆ เกี่ยวกับสิ่งที่กระทำนั้น ความรู้สึกที่เกิดขึ้นนี้จะนำไปสู่การรับรู้ แนวคิด และการเรียนรู้ทางด้านเนื้อหาเป็นอย่างดี และช่วยให้ผู้เรียนสามารถจดจำเนื้อหาได้นานอีกด้วย

1.3 การมีส่วนร่วมทางด้านปัญญาหรือสมอง คือ การที่ผู้เรียนเกิดการเห็นจริงหรือประจักษ์แจ้ง มีการค้นพบสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ และการสร้างแนวความคิดจากสิ่งที่ได้รับรู้นั้น ซึ่งจะเป็นแนวทางในการพัฒนาความคิดและเหตุผลในการพิจารณาไตร่ตรองในการทำงาน การตัดสินใจ การวิเคราะห์ และสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้นั้นด้วยตนเอง

1.4 การมีส่วนร่วมในทางสังคม คือ การมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นจะทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม ความเชื่อ ฯลฯ ซึ่งจะช่วยให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างกว้างขวาง และเกิดผลดีอีกด้วย

2) ระยะวิเคราะห์ เป็นระยะที่ผู้เรียนจะร่วมกันวิเคราะห์ประสบการณ์เรียนรู้ทันที หลังจากที่ลงมือกระทำกิจกรรม จะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้กว้างขวาง สามารถประเมินความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม วิธีการเรียน ผลการเรียนรู้ ตลอดจนช่วยให้ผู้เรียนรู้จักตนเองดียิ่งขึ้น

3) ระยะสรุปและประยุกต์หลักการ เป็นระยะที่ผู้เรียนจะรวบรวมแนวคิดที่ค้นพบแนวความคิดที่ได้จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น แล้วสรุปเป็นหลักการของตนเอง ซึ่งผู้เรียนสามารถนำหลักการของตนเองนั้นไปประยุกต์ใช้ในอนาคต หรือประยุกต์ให้เข้ากับตนเองได้ การประยุกต์นั้นจะกระทำได้ 2 ลักษณะ คือ

3.1 การประยุกต์เพื่อปรับปรุงบุคลิกภาพ หรือการพัฒนาตนเองให้เหมาะสมยิ่งขึ้น รวมทั้งการปรับตัวให้เข้ากับบุคคลอื่น ตลอดจนเสริมสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น

3.2 การประยุกต์เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาต่างๆ ในอนาคต และเพื่อใช้ในการปรับปรุง แก้ไขให้ดีขึ้นกว่าเดิม ตลอดจนช่วยให้การคิดค้น และประดิษฐ์สิ่งใหม่ๆ ขึ้น

4) ระยะประเมินผล โดยผู้เรียนจะเป็นผู้ประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง และของกลุ่มจากการอภิปรายให้ข้อเสนอแนะและติชม ร่วมกับสมาชิกคนอื่นๆ ในกลุ่ม

4. การจูงใจเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้

การจูงใจ หมายถึง การใช้ปัจจัยต่างๆ ที่เป็นเหตุสำคัญในการจูงใจบุคคล ทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดออกมา เพื่อตอบสนองความต้องการ หรือเพื่อตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดของบุคคล ส่วนความสำคัญของแรงจูงใจนั้น ทำให้เกิดความพร้อมในการเรียน และนำไปสู่ความตั้งใจที่จะให้สำเร็จตามที่คาดหวังไว้ (สมศรี เพชรโชติ, 2538)

ตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสนั้น โดยธรรมชาติคนเราทุกคนต้องการที่จะได้รับการยอมรับ ได้รับการยกย่อง ได้รับการชมเชย ได้รับความสำเร็จ ได้รับความสนุกสนาน และได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ตามหลักการนีโอฮิวแมนนิส การจัดกิจกรรมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วและมีความสุข ผู้จัดกิจกรรมจะต้องรู้วิธีการสร้างแรงจูงใจให้ผู้ร่วมกิจกรรมอยากที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้จัดกิจกรรมจึงหน้าที่โดยตรงในการจัดกิจกรรมให้สนุกและท้าทายความสามารถของผู้ร่วมกิจกรรม โดยถูกกระตุ้นให้ใช้ความคิดให้มากขณะทำกิจกรรม ผู้จัดเป็นเพียงผู้นำทางเป็นผู้ชี้ประเด็นและมุมมองที่น่าคิด ผู้ร่วมกิจกรรมทุกคนจะต้องได้รับการเอาใจใส่ ได้รับคำชมเชยและรอยยิ้ม การให้ความสำคัญและการให้กำลังใจจากผู้จัดกิจกรรม ถือว่าเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในการจัดกิจกรรม (เกียรติวรรณ อมาตยกุล, 2543)

ลักษณะของแรงจูงใจ

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2518) ได้แบ่งแรงจูงใจออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. แรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) หมายถึง สภาวะของบุคคลที่มีความต้องการ หรือการแสดงพฤติกรรมบางอย่างตามความชอบของตัวเอง เพราะฉะนั้นบุคคลใดก็ตามที่มีแรงจูงใจภายใน ย่อมจะแสดงพฤติกรรมต่างๆ ด้วยความพอใจและยินดีในงาน และนักจิตวิทยาเชื่อว่าแรงจูงใจภายในมีความสำคัญมากกว่าแรงจูงใจภายนอก

2. แรงจูงใจภายนอก (Extrinsic Motivation) หมายถึง สภาวะของบุคคลที่ได้รับการกระตุ้นจากภายนอก ทำให้มองเห็นจุดหมายปลายทาง และนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมของบุคคลโดยทั่วไป นักจิตวิทยาเชื่อว่า การแสดงพฤติกรรมของบุคคลส่วนใหญ่เกิดจากแรงจูงใจภายนอกเกือบทั้งสิ้น

สำหรับถวิล เกื้อกูลวงศ์ (2528 อ้างถึงใน สมศรี เพชรโชติ, 2538) ได้อธิบายว่า แรงจูงใจประกอบด้วยลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. แรงจูงใจด้านความมั่นคง มักอยู่ในรูปของจิตสำนึกและจิตใต้สำนึกความมั่นคงในรูปของจิตสำนึกนั้น ได้จากความต้องการความปลอดภัย ส่วนความมั่นคงในรูปของจิตใจสำนึกนั้นเป็นสิ่งที่ได้พัฒนามาตั้งแต่เด็ก โดยการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลที่อยู่ใกล้ชิด ที่จะทำให้บุคคลเป็นคนที่มีจิตใจมั่นคงหรืออ่อนแอ

2. แรงจูงใจด้านสังคม เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคม จึงต้องการติดต่อสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และการมีอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น เพื่อจะได้เป็นส่วนหนึ่งของสังคม และได้รับการยกย่อง การที่บุคคลติดต่อสัมพันธ์กันนั้น มิใช่เพื่อมิตรภาพอย่างเดียวเสมอไปหากแต่ต้องการให้ผู้อื่นยอมรับศรัทธา และเชื่อถือ

3. แรงจูงใจด้านชื่อเสียง แรงจูงใจด้านนี้มีมากขึ้นทุกทีในสังคมไทยโดยเฉพาะสังคมระดับชนชั้นกลาง ความต้องการด้านชื่อเสียงในระดับเพื่อนหรือในระดับชุมชนเท่านั้น แต่บางคนก็อาจแสวงหาชื่อเสียงในระดับชาติหรือระดับโลก

4. แรงจูงใจด้านอำนาจ อำนาจเป็นศักยภาพแห่งอิทธิพลของบุคคล แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ อำนาจตามตำแหน่ง และอำนาจส่วนตัว เช่น บุคคลที่สามารถทำให้ผู้อื่นปฏิบัติตามเพราะตำแหน่งหน้าที่นั้น แสดงว่า เป็นผู้มีอำนาจตามตำแหน่ง ส่วนบุคคลที่สามารถทำให้ผู้อื่นปฏิบัติตามได้ เนื่องจากบุคลิกภาพและพฤติกรรม แสดงว่า เป็นผู้มีอำนาจส่วนตัว แต่บางคนก็เป็นเจ้าของอำนาจทั้งสองประเภท

5. แรงจูงใจด้านความสามารถ ความสามารถ หมายถึง การควบคุมองค์ประกอบสิ่งแวดล้อมทั้งทางกายภาพและสังคม ความรู้สึกด้านความสามารถเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับมโนทัศน์ ด้านความคาดหวัง บุคคลจะมีความสามารถหรือไม่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับความสำเร็จและความล้มเหลวในอดีต ถ้าความสำเร็จอยู่เหนือความล้มเหลวความรู้สึกด้านความสามารถจะมีแนวโน้มสูงขึ้น ทำให้บุคคลมองโลกในแง่บวก และมองสถานการณ์ต่าง ๆ ว่าเป็นสิ่งที่ท้าทายน่าสนใจ และสามารถที่จะเอาชนะได้แต่ถ้าความล้มเหลวอยู่เหนือความสำเร็จแล้ว จะทำให้บุคคลมองโลกในทางลบ

สรุปได้ว่า กิจกรรมตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสมีลักษณะดังนี้ การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย การเสริมสร้างภาพจน์ที่ดีตนเอง การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติและฝึกฝนทั้งในส่วนบุคคลและเป็นกลุ่ม การจูงใจเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ ซึ่งหลักการปฏิบัติกิจกรรมตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสมีขั้นตอนดังนี้ การฝึกโยคะ การเต้นเกาชิกิ และตามด้วยการนอนตาย เพื่อจูงใจเข้าสู่สภาวะที่ผ่อนคลายด้วยเสียงเพลง ประกอบกับใช้คำพูดด้านบวก เพื่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง โดยเน้นการปฏิบัติซ้ำ ๆ จะสามารถทำให้เกิดการเห็นคุณค่าในตนเองและเห็นคุณค่าของบุคคลอื่นมาก

ยิ่งขึ้น(วรรัตน์ อภินันท์กูล,2548) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเสริมพลังอำนาจและการเห็นคุณค่าในตนเอง

ตอนที่ 6 สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด

สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด สำนักป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้าหญิงและเด็ก กรมพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ประวัติความเป็นมา

สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด ก่อตั้งเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2484 ตามนโยบายส่งเสริมสวัสดิการสังคมของ ฯพณฯ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ซึ่งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในขณะนั้น โดยมุ่งส่งเสริมให้การคุ้มครองดูแลสวัสดิภาพแก่เด็กที่ขาดผู้อุปการะ โดยมีจุดมุ่งหมายหลักคือ การให้สงเคราะห์และการให้การศึกษา จึงเป็นที่มาของ “ โรงเรียนชาติสงเคราะห์ ”

ต่อมาในปี พ.ศ.2492 สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด ได้โอนหน่วยงานโดยขึ้นกับกองอาคารสงเคราะห์ กรมประชาสงเคราะห์ โดยมี ศาสตราจารย์ ปกรณ์ อังศุสิงห์ เป็นอธิบดีในขณะนั้น มีนโยบายให้จัดตั้งสถานสงเคราะห์เพิ่มขึ้นอีกหลายแห่งแต่ละแห่งได้จัดตั้งโรงเรียนเพื่อดำเนินการสอนวิชาสามัญและฝึกวิชาชีพภายใน จึงให้ชื่อโรงเรียนภายในสถานสงเคราะห์ว่า “ โรงเรียนประชาสงเคราะห์บ้านปากเกร็ด ”

ต่อมาเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2545 สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด ได้โอนย้ายหน่วยงานโดยขึ้นกับสำนักป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้าหญิงและเด็ก กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ภายใต้ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

วัตถุประสงค์

ให้การรับอุปการะเฉพาะเด็กชายอายุระหว่าง 5 – 21 ปี ในกรณีต่อไปนี้

1.เป็นเด็กกำพร้า เนื่องจากครอบครัวประสบปัญหาความยากจน ครอบครัวแตกแยก หัวหน้าครอบครัวหรือภรรยาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่สามารถให้การอุปการะเลี้ยงดูได้ ถึงแก่กรรมหรือเจ็บป่วยเป็นโรคเรื้อรังร้ายแรง จิตฟั่นเฟือน ต้องโทษจำคุก

2.เด็กที่อยู่ในภาวะยากลำบาก

3.บุตรของผู้รับการสงเคราะห์จากสถานสงเคราะห์ต่างๆของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ เช่น บุตรผู้รับการสงเคราะห์ในสถานสงเคราะห์คนพิการและทุพพลภาพ เด็กเร่ร่อน ซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจได้นำส่ง

จำนวนเด็กปัจจุบัน 207 คน

การดำเนินงาน

1.บริการด้านการเลี้ยงดู

สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด สามารถรับเด็กเข้าอุปการะได้ถึง 250 คน จัดให้เด็กได้รับปัจจัย 4 อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค โดยมีครูซึ่งทำหน้าที่ให้การเลี้ยงดูประจำบ้าน บ้านละ 2 คน เพื่อดูแลความเป็นอยู่ของเด็ก

2.บริการด้านสุขภาพอนามัยและโภชนาการ

จากสภาพสังคมในปัจจุบัน ปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น ทำให้สถาบันครอบครัวเกิดความอ่อนแอ เกิดความแตกแยก ปัญหาการหย่าร้าง ปัญหาเด็กถูกทอดทิ้งมากขึ้น จึงทำให้เด็กมีสภาวะกดดันทางอารมณ์และจิตใจ จนทำให้เด็กต้องหนีออกจากบ้าน กลายเป็นเด็กเร่ร่อนไปตามที่ต่างๆ อาจทำให้เด็กมีปัญหาทางด้านสุขภาพ โดยไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่และแก้ไขให้ได้รับการรักษาที่ถูกต้อง ซึ่งสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ดตระหนักดีว่าเด็กมีสิทธิที่จะได้รับมาตราฐานสาธารณสุขที่ดีที่สุดเท่าที่เด็กควรจะได้รับ และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อเหมาะสมแก่การบำบัดรักษาความเจ็บป่วยได้อย่างถูกวิธี สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จึงได้จัดบริการด้านสุขภาพอนามัยและโภชนาการ เช่น

2.1 จัดให้มีอาคารพยาบาลโดยเฉพาะ โดยมีพยาบาลให้การรักษาพยาบาลและดูแลอย่างใกล้ชิด

2.2 จัดให้มีแพทย์มาตรวจสุขภาพเด็กในด้านต่างๆ เช่น ด้านทันตกรรม สร้างภูมิคุ้มกันโรคต่างๆ แก่เด็ก เป็นประจำทุกสัปดาห์

2.3 เด็กที่มีปัญหาทางด้านสุขภาพต้องได้รับการดูแลรักษาจากแพทย์ผู้ชำนาญเฉพาะทาง โดยนำเด็กที่ป่วยไปพบแพทย์ยังโรงพยาบาลภายนอกสถานสงเคราะห์ฯ ต่างๆ

2.4 เด็กจะได้รับการดูแลทางด้านโภชนาการ โดยได้รับคุณภาพและปริมาณของอาหารอย่างครบถ้วน เหมาะสมกับวัยของเด็ก

3. บริการด้านศึกษาและฝึกวิชาชีพ

สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด ตระหนักดีว่า “ การศึกษา ” เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับเด็ก โดยส่งเสริมให้เด็กได้รับการศึกษาภาคบังคับ ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ระดับปวส. ระดับปวช. และระดับอุดมศึกษา เพื่อให้เด็กได้รับโอกาสการศึกษาเท่าเทียมกับเด็กภายนอก และเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพเพื่อที่จะเลี้ยงดูตนเองได้ต่อไปในอนาคต สถานสงเคราะห์ฯจึงได้จัดโครงการฝึกวิชาชีพสำหรับเด็กที่สนใจในสายอาชีพ เพื่อให้เด็กรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เช่น

3.1 จัดให้มีการฝึกวิชาชีพเกี่ยวกับงานหัตถกรรม งานเกษตรกรรม ช่างไฟฟ้า งานส่งเสริมสินค้าทางด้าน OTOP

3.2 จัดให้มีการสอนเสริมให้กับเด็กในช่วงหลังเลิกเรียน เพื่อให้เด็กได้มีความรู้ความเข้าใจ และมีโอกาสเรียนรู้ทางด้านต่างๆ

4.บริการด้านสังคมสงเคราะห์และจิตวิทยา

เด็กมีสิทธิที่จะได้รับการเจริญเติบโตภายในครอบครัว ตามอนุสัญญาสิทธิเด็ก สถานสงเคราะห์ฯได้จัดบริการด้านสังคมสงเคราะห์และจิตวิทยา โดยดำเนินการให้คำปรึกษาแนะนำแก้ไขปัญหาและปรับเปลี่ยนปัญหาพฤติกรรมเด็ก รวมทั้งบริการในด้านต่างๆ เพื่อให้เด็กได้รับการดูแลและโอกาสในการใช้ชีวิตอยู่ในครอบครัว ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 จัดหาครอบครัวบุญธรรม ครอบครัวอุปการะ ครอบครัวอุปถัมภ์

4.2 จัดทำงานด้านทะเบียน เช่น พิมพ์ชื่อ ขึ้นทะเบียนทหาร เปลี่ยนชื่อ-สกุล ทำบัตรประชาชน

4.3 เยี่ยมบ้านเด็กและครอบครัวที่พ้นการอุปการะ

4.4 เตรียมความพร้อมเด็กก่อนส่งเด็กกลับคืนสู่ครอบครัวหรือประกอบอาชีพ

4.5 จัดหาทุนการศึกษาให้แก่เด็กในความอุปการะ

4.6 ติดตามผลการดำเนินงาน

4.7 จัดหางานทำให้แก่เด็กที่สำเร็จการศึกษาและสำเร็จจากการฝึกวิชาชีพ

4.9 จัดให้เด็กมีการฝึกงานตามสถานที่เอกชนต่างๆ

4.10 จัดกิจกรรมนันทนาการต่างๆ เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเด็ก

4.11 ให้คำปรึกษาแนะนำการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็ก

4.12 จัดทำกลุ่มกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะทางอารมณ์

4.13 ส่งเสริมเด็กในการร่วมกิจกรรมภายนอกสถานสงเคราะห์

4.14 จัดให้คำปรึกษาแนะนำแก้ไขปัญหาเป็นรายกลุ่มและรายบุคคล

ตอนที่ 7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

กษมา บิลมาศ (2528) ศึกษาผลของจินตนาการเกี่ยวกับผลของการลดน้ำหนักที่มีต่อพฤติกรรมลดน้ำหนักของสตรี ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองที่ได้รับกระบวนการเสริมแรงบวกภายในสามารถลดน้ำหนักได้มากกว่า กลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึก

จันทร์ฉาย พิทักษ์ศิริกุล (2531) ศึกษาผลของการจัดโปรแกรมการฝึกความกล้าแสดงออกต่อความรูสึกเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปี 3 โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย จำนวน 16 คน กลุ่มทดลองได้เข้าโปรแกรมการฝึกความกล้าแสดงออกสัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 1 ชั่วโมง 30 นาที ผลการวิจัยพบว่า การเข้าโปรแกรมการฝึกความกล้าแสดงออกมีผลต่อการเพิ่มความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 อย่างมีระดับนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

นาตยา วงศ์หลีกภัย (2532) ศึกษาผลของกลุ่มจิตสัมพันธ์ที่มีต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาที่เข้าร่วมประสบการณ์กลุ่มจิตสัมพันธ์มีการเห็นคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างกับนักศึกษาที่เข้าร่วมประสบการณ์ทัศนศึกษาประสบการณ์อย่างมีนัยสำคัญ นักศึกษาที่เข้าร่วมประสบการณ์ กลุ่มจิตสัมพันธ์ มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่านักศึกษาที่อยู่ในสภาพแวดล้อมเดิมตามปกติอย่างมีนัยสำคัญ และนักศึกษาที่เข้าร่วมประสบการณ์ทัศนศึกษามีการเห็นคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างจากนักศึกษาที่อยู่ในสภาพแวดล้อมเดิมตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

ชยาพร ลี้ประเสริฐ (2535) ศึกษาของการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มที่มีต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนท่าทะกาวิทยาคม จำนวน 16 คน กลุ่มทดลอง ได้เข้าร่วมการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มสัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 1 ชั่วโมง 30 นาที จำนวน 8 ครั้ง ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 และนักเรียนที่เข้าร่วมการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา (2538) ศึกษาผลของการฝึกอาสนะและสมาธิตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส ต่อการเพิ่มคุณค่าในตนเองของสตรี ในสถานสงเคราะห์หญิง บ้านเกร็ดตระการ โดยใช้การวิจัยกึ่งทดลอง ผลการวิจัยพบว่า สตรีที่ผ่านการฝึกอาสนะและสมาธิ ตามแนวคิด นีโอฮิวแมนนิส มีความเห็นคุณค่าในตนเองสูงขึ้น และสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้ผ่านการฝึก

สมศักดิ์ เจริญศรี (2543) ศึกษาผลการสอนตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส ที่มีต่อคุณค่าในตนเองของนักการศึกษานอกโรงเรียนแบบทางไกล ผลวิจัยพบว่า นักศึกษาที่ผ่านการสอนตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส มีความเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่า นักศึกษาที่มีการเรียน การสอนแบบปกติ

งานวิจัยในต่างประเทศ

Omizo(1989) ได้นำการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม โดยเน้นกิจกรรมทางศิลปะมาใช้ในการพัฒนาความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษา เชื้อชาติฮาวาย หรือ เชื้อชาติผสม (ระหว่างเชื้อชาติฮาวายและเชื้อชาติอื่น) จำนวน 50 คน อายุระหว่าง 8 – 11 ปี ผลการทดลองพบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสูงขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุม

Winkler(1991)ใช้กระบวนการสนับสนุนจากกลุ่มเพื่อเพิ่มความรู้สึกการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา ที่อยู่ในชั้น ป.3 และ ป.5 ที่มีความเสี่ยงผลการศึกษา พบว่า การวิจัยนี้ได้ผลที่ดีในการพัฒนาระดับการเห็นคุณค่าในตนเองสูงขึ้น

De-Luca (1993) ใช้กระบวนการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม เป็นเวลา 10 สัปดาห์ ทำการทดลองกับเด็กหญิงที่มีประสบการณ์ถูกทารุณทางเพศภายในครอบครัว จำนวน 7 คน มีอายุระหว่าง 10 -12 ปี โดยทำการทดลองสัปดาห์ละ 90 นาที พบว่า สามารถช่วยลดความเครียด ความวิตกกังวล และเพิ่มความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองได้สูง

Riley(1995)ศึกษาการเพิ่มความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองโดยใช้กิจกรรมการทำงานร่วมกับพ่อแม่ กลุ่มตัวอย่างคือ เด็ก อายุ 8 ปี และ 12 ปี ที่มาจาก Dysfuctional family พบว่า หลักการใช้กิจกรรมการทำงานร่วมกับพ่อแม่แล้ว เด็กมีคะแนนความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสูงขึ้น

จากการรวบรวมและการศึกษาเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเองจากงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ พอจะสรุปได้ว่า การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นคุณลักษณะที่มีความสำคัญและส่งผลต่อบุคลิกภาพของมนุษย์โดยตรง(Coopersmith,1981) และส่วนใหญ่ทำกับเด็กในวัยเรียน เนื่องจากการเห็นคุณค่าในตนเองเป็นคุณลักษณะที่ควรเสริมสร้างให้เกิดขึ้นในพัฒนาการระยะต้น ๆ ของมนุษย์ และมีการนำวิธีการหลากหลายที่นำมาทำการศึกษาเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองสำหรับผู้เรียน

การเสริมพลังอำนาจในตัวบุคคลเกี่ยวข้องกับการพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเอง(Self-esteem) แนวคิดนี้บุคคลจะได้รับการสนับสนุนส่งเสริมให้แสดงออก เพื่อกระทำผลงานที่สามารถทำให้ได้ค้นพบความสำเร็จและได้รับการยอมรับจากผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส ที่มีว่า โดยธรรมชาติคนเราทุกคนต้องการที่จะได้รับการยอมรับ ได้รับการยกย่อง ได้รับการชมเชย ได้รับความสำเร็จ ได้รับความสนุกสนาน และได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ตามหลักการนีโอฮิวแมนนิส การจัดกิจกรรมจะให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วและมีความสุข ดังนั้นการพัฒนาตนเองหรือการเพิ่มการเห็นคุณค่าในตนเองควรเริ่มจากการสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย การ

เสริมสร้างภาพพจน์ที่ดีต่อตนเอง การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติและการฝึกฝน การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติเป็นกลุ่ม การจูงใจเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมตามหลักนีโอฮิวแมนนิสเน้นผู้เรียนให้มีการพัฒนาตนเองทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา ซึ่งพบว่า มีความสอดคล้องกับผลในการเสริมพลังอำนาจเพราะการเสริมพลังอำนาจนั้น ทำให้บุคคลมีการพัฒนาความสามารถในด้านความคิด การตัดสินใจ การแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันได้ ร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาสาเหตุ และแนวทางแก้ไขปัญหา ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการโดยสนับสนุนจากผู้สอนในการจัดกิจกรรมให้กับผู้เรียน ซึ่งเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกชื่นชมในคุณค่ามีความสามารถ

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องการเห็นคุณค่าในตนเอง ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำโปรแกรมเพื่อเสริมเสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง โดยใช้กระบวนการเสริมพลังอำนาจและหลักการนีโอฮิวแมนนิส มาทดลองใช้กับกลุ่มเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด ซึ่งอยู่ในวัยที่มีพัฒนาการอยู่ในช่วงที่มีความเหมาะสมแก่การเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย เพื่อการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด

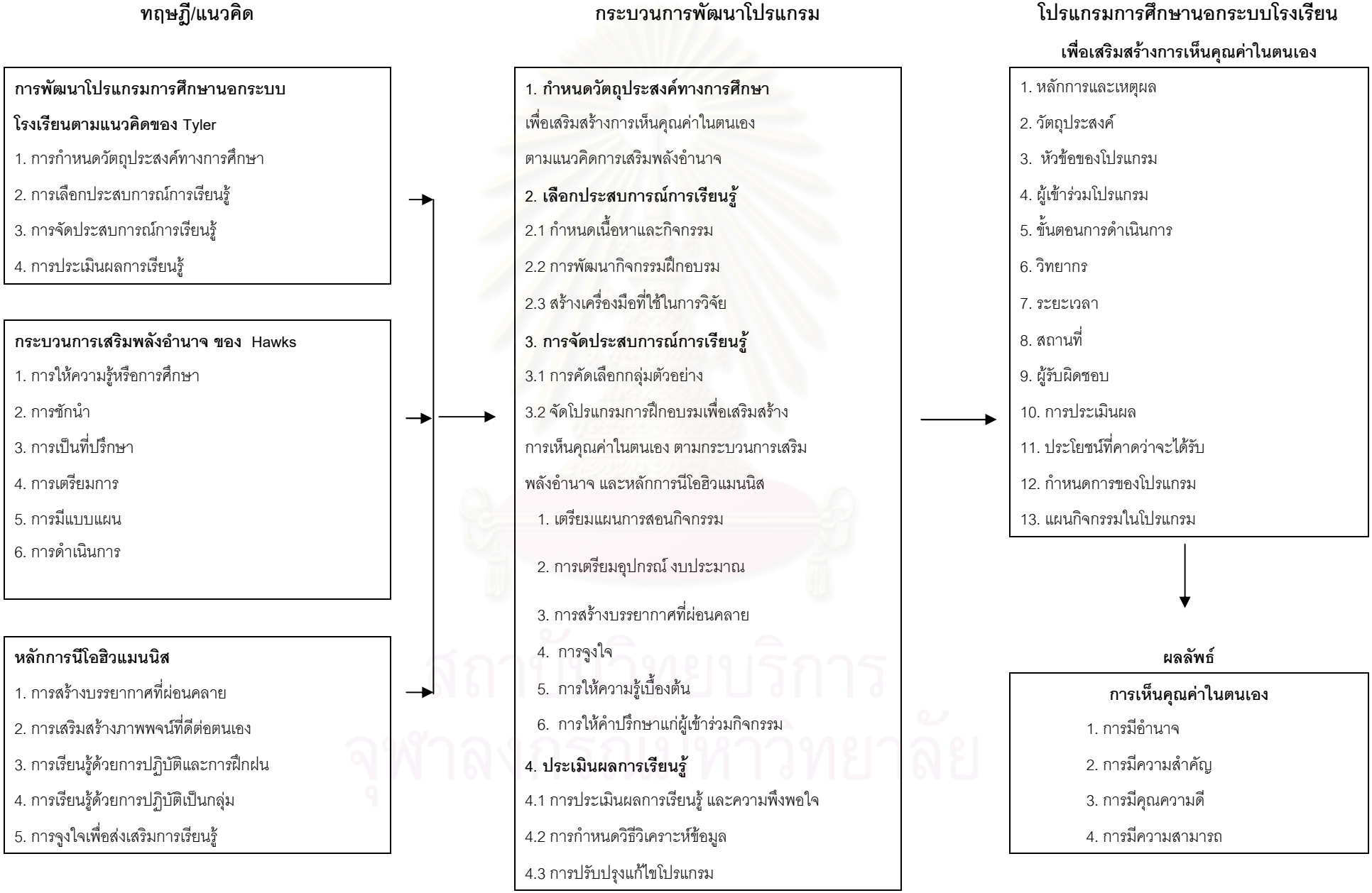

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีขั้นตอนและวิธีการดำเนินงาน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. การศึกษานอกระบบโรงเรียน
2. แนวคิดการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน
3. แนวคิดการเห็นคุณค่าในตนเอง
4. กระบวนการเสริมพลังอำนาจ
5. หลักการนีโอฮิวแมนนิส
6. สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง

1. กำหนดกลุ่มตัวอย่างประชากร

ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ เด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด มีอายุตั้งแต่ 5 -21 ปี จำนวนประมาณ 207 คน มีเกณฑ์คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเด็กชายในสถานสงเคราะห์ โดยวิธีเลือกแบบเจาะจง ดังนี้

1.1 เป็นเด็กชายอายุตั้งแต่ 13 – 15 ปี

1.2 ความรู้ในระดับ อ่านออกเขียนได้

1.3 มีความเต็มใจเข้ารับการทดลอง

1.4 หน่วยงานที่ดูแลให้การสนับสนุนในการทดลอง

ดังนั้นได้กลุ่มตัวอย่าง 44 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 22 คน และกลุ่มควบคุม 22 คน ตามความสมัครใจ

2 การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโดยใช้หลักพัฒนาโปรแกรมของTyler 2 ขั้นตอนแรก

2.1 กำหนดวัตถุประสงค์โปรแกรม

โดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน การกำหนดวัตถุประสงค์นี้พิจารณาจากความต้องการและความสนใจของผู้เรียน สภาพชีวิตของผู้เรียนในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม การเมือง หรือเศรษฐกิจ และจากแนวคิด ทฤษฎี หลักการ หรือข้อเท็จจริงด้านเนื้อหาตามแนวคิด ของไทเลอร์

2.2. เลือกหา / กิจกรรม /เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.2.1 เลือกเนื้อหากิจกรรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง ผู้วิจัยได้ศึกษารายละเอียดของกิจกรรม และ แนวทางในการจัดกิจกรรม จากคู่มือต่างๆ เช่น คู่มือการจัดกิจกรรมฝึกคิดแก้ปัญหาพัฒนา EQ ของ กรมสุขภาพจิต เป็นต้น เพื่อนำมาใช้ในการจัดกิจกรรม โดยจะเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมทั้งบุคคลและกลุ่ม เพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรม ได้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแลกเปลี่ยน และสามารถพัฒนาตนเองได้

2.2.2 กำหนดกิจกรรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม

2.2.3 การพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรม

1. ผู้วิจัยได้ศึกษารายละเอียดของกิจกรรม และ แนวทางในการจัดกิจกรรมจากคู่มือต่าง ๆ เช่น คู่มือการจัดกิจกรรม ฝึกคิดแก้ปัญหาพัฒนา EQ ของ กรมสุขภาพจิต เป็นต้น เพื่อนำมาใช้ในการจัด

2. ผู้วิจัยสร้างกิจกรรมในโปรแกรม แล้วส่งผู้เชี่ยวชาญ เพื่อดูความเหมาะสม การปรับปรุงแก้ไข และการนำไปใช้อย่างถูกต้อง

โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองสำหรับเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด ประกอบด้วย

1. หลักการและเหตุผล
2. วัตถุประสงค์
3. หัวข้อของโปรแกรม
4. ผู้เข้าร่วมโปรแกรม
5. ขั้นตอนการดำเนินงาน
6. วิทยากร
7. ระยะเวลา
8. สถานที่

9. ผู้รับผิดชอบ

10. การประเมินผล

11. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

12. กำหนดการของโปรแกรม

13. แผนกิจกรรมในโปรแกรม ประกอบด้วย ชื่อกิจกรรม จุดม่งหมาย เวลา อุปกรณ์ที่ใช้ ขั้นตอน การประเมินผล โดยกิจกรรมที่จัดจะใช้กระบวนการเสริมพลังอำนาจ และหลักการนีโอฮิวแมนนิส เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาตนเอง และเห็นคุณค่าในตนเอง

2.2.4 การตรวจสอบคุณภาพของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง โดยส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบกิจกรรม เพื่อปรับปรุงก่อนนำไปใช้จริง โดยเกณฑ์การเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ มีเกณฑ์ดังต่อไปนี้

- ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- ผู้เชี่ยวชาญด้านแนวคิดการเห็นคุณค่าในตนเอง
- ผู้เชี่ยวชาญด้านการคุ้มครองและดูแลสวัสดิการของเด็ก
- ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัย

2.2.5 กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพ โดยเกณฑ์การเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

- ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา
- ผู้เชี่ยวชาญด้านแนวคิดการเห็นคุณค่าในตนเอง
- ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัย

กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง ของ คูเปอร์สมิทธิ์ ฉบับที่ใช้กับผู้ใหญ่ (Coopersmith Self-Esteem Inventory-Adult From, 1967) ซึ่งได้ปรับปรุงจากของวีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา (2538) จำนวน 32 ข้อ โดยแบบวัดความเห็นคุณค่าในตนเองนี้ได้ผ่านการหาความตรงตามสภาพและความเที่ยงแล้ว จึงครอบคลุมสาเหตุของการเห็นคุณค่าในตนเองตามทฤษฎีของคูเปอร์สมิทธิ ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การมีอำนาจ การมีความสำคัญ การมีคุณความดี และการมีความสามารถ เพื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่าง

โดยแยกจำนวนข้อในแต่ละด้านดังนี้

1. ด้านการมีอำนาจ ได้แก่ข้อ 15 , 19 , และ 27 รวม 3 ข้อ
2. ด้านการมีความสำคัญ ได้แก่ ข้อ 2 , 3 , 5 , 6 , 9 , 14 , 20 , 22 , 24 , 26 , 28 และ 30 รวม 12 ข้อ

3. ด้านการมีคุณความดี ได้แก่ ข้อ 8 , 11 , และ 25 รวม 3 ข้อ

4. ด้านการมีความสามารถ ได้แก่ ข้อ 1 , 4 , 7 , 10 , 12 ,13, 16 ,17,18, 21 , 23 , 29 , 31 , และ 32 รวม 14 ข้อ

แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองในการวิจัยทั้ง 32 ข้อ ประกอบด้วยข้อที่มีความหมายเป็นบวก จำนวน 11 ข้อ ได้แก่ 1,3,7,8,12,14,15,16,19,21,28 และข้อความที่มีความหมายด้านลบ จำนวน 21 ข้อ ได้แก่ ข้อ 2,4,5,6,9,10,11,13,17,18,20,22,23,24,25,26,27,29,30,31,32

วิธีการตอบและการให้คะแนน ให้ผู้ตอบอ่านในแต่ละข้อ ผู้ตอบจะเลือกตอบเพียงคำตอบเดียวให้ตรงกับความรู้สึกของผู้ตอบ ตอบทีละข้อทั้งหมด 32 ข้อ ดังนี้

ใช่ หมายถึง เมื่อผู้ตอบเห็นว่าข้อความนั้นตรงกับความรู้สึกของผู้ตอบ

ไม่ใช่ หมายถึง เมื่อผู้ตอบเห็นว่าข้อความนั้นไม่ตรงในการให้คะแนน

ข้อที่มีความหมายด้านบวก ถ้าผู้ตอบ ตอบ ใช่ จะได้ 1 คะแนน ถ้า ตอบ ไม่ใช่ จะได้ 0 คะแนน ส่วนข้อที่มีความหมายด้านลบ จะให้คะแนนตรงกันข้าม ถ้าตอบ ใช่ จะได้ 0 คะแนน ตอบ ไม่ใช่ จะได้ 1 คะแนน

2. กิจกรรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง

รายละเอียดของขั้นตอนของกิจกรรม มีดังนี้

1.ก่อนเข้าสู่บทเรียน ให้ผู้เรียนทำการฝึกสมาธิตามแนวคิดของนีโอฮิวแมนนิส สลับกับการฝึกโยคะ เช่น ท่ากราบยาว ท่าต้นไม้ ท่างูเห่า ท่ากระต่าย ท่านอนตาย เป็นต้น ประมาณ 15 นาที

2.ทำกิจกรรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นกระบวนการกลุ่ม ด้วยใช้หลักการเสริมพลังอำนาจ และ ขั้นตอนการจัดกิจกรรมของนีโอฮิวแมนนิส ประมาณ 35 นาที

3.จบกิจกรรมด้วย การเต้นเกาชิกิ ประมาณ 10 นาที

การวิจัยครั้งนี้กำหนดการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความเห็นคุณค่าในตนเอง สำหรับกลุ่มทดลองให้ การเข้าร่วมกิจกรรมเป็นเวลาต่อเนื่อง 6 วัน รวมระยะเวลา 10 ชั่วโมง และจัดกิจกรรมจำนวน 10 กิจกรรม และด้วยระยะเวลาที่ต่อเนื่อง ผู้วิจัยจึงมีความเชื่อว่า เป็นช่วงเวลาที่เหมาะสม ไม่มากและน้อยเกินไป และสามารถช่วยเพิ่มระดับการเห็นคุณค่าในตนเองในตัวผู้เรียนได้สูงขึ้น นอกจากนี้จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยส่วนใหญ่จะกำหนดที่จำนวนกิจกรรมไว้ที่ 14 -16 กิจกรรม ซึ่งสามารถช่วยเพิ่มการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้เรียนได้ เช่น งานวิจัยของอัปสรสิริ เอี่ยมประชา (2542) ซึ่งได้นำเอากิจกรรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตัวเองตามกรอบแนวคิดของซิคโคนไปทดลองใช้กับนักเรียนใช้ประถมศึกษาปี 5 โดยกำหนดจำนวนกิจกรรมไว้ทั้งหมด 16 กิจกรรม ซึ่งพบว่าสามารถเพิ่มการเห็นคุณค่าในตนเองให้แก่นักเรียนได้

แม้ยังไม่มีมาตรฐานที่เหมาะสมและเชื่อถือได้ในการกำหนดระยะเวลาหรือจำนวนกิจกรรม แต่สิ่งสำคัญที่สุดคือจะต้องคำนึงถึงก็คือ ลักษณะของเด็กที่เป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมนั้น ๆ กล่าวคือ ครูหรือ ผู้ที่นำไปใช้จะต้องเข้าใจธรรมชาติของ เด็กแต่ละวัยว่าเป็นอย่างไร เพราะเด็กในวัยที่ต่างกันจะมีช่วงความสนใจในเรื่องหนึ่งๆ ไม่เท่ากัน ช่วงเวลาในการฝึกที่สั้นเกินไปก็อาจจะไม่ช่วยทำให้เกิดผลใด ๆตามมา ขณะเดียวกันช่วงเวลาในการฝึกที่ยาวเกินไปก็อาจไม่ใช่เรื่องดี เพราะเด็กจะเกิดความเบื่อหน่ายซึ่งส่งผลต่อผลการทดลองที่ปรากฏออกมาด้วยเช่นเดียวกัน (รัชนี สุวะมาตย์,2544)

โดยเนื้อหากิจกรรมที่ใช้จัดเป็นกิจกรรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง และเป็นกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาด้าน EQ ด้วย กิจกรรมเหล่านี้จะส่งเสริมซึ่งกันและกัน ให้เด็กเกิดการเรียนรู้และเกิดการเห็นคุณค่าในตนเองสูงขึ้น ตามหลักการนีโอฮิวแมนนิส การจัดกิจกรรมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วและมีความสุข ผู้จัดกิจกรรมจะต้องรู้วิธีการสร้างแรงจูงใจ ให้ผู้ร่วมกิจกรรมอยากที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้จัดกิจกรรมจึงหน้าที่โดยตรงในการจัดกิจกรรมให้สนุกและท้าทายความสามารถของผู้ร่วมกิจกรรม โดยถูกกระตุ้นให้ใช้ความคิดให้มากขณะทำกิจกรรม ผู้จัดเป็นเพียงผู้นำทางเป็นผู้ชี้ประเด็นและมุมมองที่น่าคิด การจัดกิจกรรมตามหลักนีโอฮิวแมนนิสเน้นผู้เรียนให้มีการพัฒนาตนเองทั้งด้านร่างกายจิตใจ และสติปัญญา ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลในการเสริมพลังอำนาจเพราะการเสริมพลังอำนาจนั้น ทำให้บุคคลมีการพัฒนาความสามารถในด้านความคิด การตัดสินใจ การแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันได้ ร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาสาเหตุ และแนวทางแก้ไขปัญหา ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการโดยสนับสนุนจากผู้สอนในการจัดกิจกรรมให้กับผู้เรียนซึ่งเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกชื่นชมในคุณค่ามีความสามารถ ได้รับการยอมรับ ได้รับการยกย่อง ได้รับการชมเชย ได้รับความสำเร็จ ได้รับความสนุกสนาน และได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ผู้ร่วมกิจกรรมทุกคนจะต้องได้รับการเอาใจใส่ ได้รับคำชมเชยและรอยยิ้ม การให้ความสำคัญและการให้กำลังใจจากผู้จัดกิจกรรม ถือว่าเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในการจัดกิจกรรม ดังนั้นกิจกรรมที่จัดจะใช้กระบวนการเสริมพลังอำนาจและหลักการนีโอฮิวแมนนิส รายละเอียดของกิจกรรมมีดังนี้

ตารางที่ 3 กิจกรรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง

การเห็นคุณค่าในตนเอง	ครั้งที่	กิจกรรม	วัตถุประสงค์
1. การมีอำนาจ	1	1. เอกลักษณ์ของฉัน	1. เพื่อให้ผู้เรียนบอกลักษณะ นิสัย และค่า นิยม ของตนเองได้ 2. เพื่อให้ผู้เรียนรู้ลักษณะนิสัย และค่านิยมของผู้อื่นด้วย
		2. หน้าต่างใจ	1. ผู้เรียนสามารถรู้วิธีการควบคุมอารมณ์ตนเอง 2. ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ผลกระทบของอารมณ์ต่อพฤติกรรมของมนุษย์
2. การมีความสำคัญ	1	3.ในความทรงจำ	1. ผู้เรียนสามารถทบทวนความทรงจำที่เกี่ยวกับความภาคภูมิใจในแต่ละช่วงชีวิตที่ผ่านมาของตน 2. ผู้เรียนสามารถถ่ายทอดความทรงจำที่เกี่ยวกับความภาคภูมิในในแต่ละช่วงชีวิตที่ผ่านมาของตน
		4. ภูมิใจ – เสียใจ	1. ผู้เรียนสามารถถ่ายทอดความทรงจำที่เกี่ยวกับความภาคภูมิใจในแต่ละช่วงชีวิตที่ผ่านมาของตนและสิ่งที่เคยเสียใจ
		5. เปิดโลกใหม่ด้วยใจตน	1. วิเคราะห์การเข้าใจตนเองและผู้อื่น
3. การมีคุณความดี	2	6.นี่แหละ...ตัวฉัน	1. ผู้เรียนสามารถบอกพฤติกรรมหรือลักษณะที่ไม่ดีของตนได้ 2. ผู้เรียนสามารถบอกถึงวิธีการปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมหรือลักษณะที่ไม่ดีของตนได้
	3	7.ต้นไม้แห่งชีวิตของฉัน	1. ผู้เรียนสามารถบอกพฤติกรรมหรือ

ตารางที่ 3 กิจกรรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง

การเห็นคุณค่าในตนเอง	**ครั้งที่**	**กิจกรรม**	**วัตถุประสงค์**
			คุณลักษณะที่ไม่ดีของตนได้และวิธีแก้ไขตนเองได้
	4	8. กราฟชีวิต	1. ผู้เรียนมีเป้าหมายในชีวิต 2. ผู้เรียนสามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน
4. การมีความสามารถ	5	9. ร่วมด้วยช่วยกัน	1. ผู้เรียนสามารถทำงานร่วมกันเป็นทีมได้ 2. ผู้เรียนสามารถหาวิธีการแก้ปัญหาในการทำงานได้
	6	10. สะพานดาว	1. ผู้เรียนสามารถบอกปัจจัย ของความสำเร็จได้ 2. ผู้เรียนสามารถแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จได้อย่างเหมาะสม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4 กิจกรรมและเนื้อหา

กิจกรรม	เนื้อหา
1. เอกลักษณ์ของฉัน	ใช้รูปแบบกระบวนการกลุ่ม และ การทำงานเป็นรายบุคคล ให้รู้จักการปรับตัวและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข
2. หน้าต่างใจ	ใช้รูปแบบกระบวนการกลุ่ม และ การทำงานเป็นรายบุคคล การปรับพฤติกรรม ความรู้สึก และการปรับตัวและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้
3.ในความทรงจำ	การแสดงความคิดเห็น มุมมองเมื่อได้ทบทวนเรื่องราวในอดีต การเปิดใจยอมรับข้อผิดพลาด การหาวิธีการที่จะแก้ไขตนเอง การรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่นเพื่อนำมาใช้ปรับปรุงตนเอง
4. ภูมิใจ – เสียใจ	การแสดงความคิดเห็น มุมมองเมื่อได้ทบทวนเรื่องราวในอดีต การเปิดใจยอมรับข้อผิดพลาด การหาวิธีการที่จะแก้ไขตนเอง การรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่นเพื่อนำมาใช้ปรับปรุงตนเอง
5. เปิดโลกใหม่ด้วยใจตน	การใช้กระบวนการกลุ่ม ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ วิเคราะห์การเข้าใจตนเองและผู้อื่น มองเห็นคุณค่าในตนเอง และผู้อื่น
6.นี่แหละ..ตัวฉัน	การใช้กระบวนการกลุ่ม ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ วิเคราะห์การเข้าใจตนเองและผู้อื่น มองเห็นคุณค่าในตนเอง และผู้อื่น หาเป้าหมายในชีวิต
7.ต้นไม้แห่งชีวิตของฉัน	การใช้กระบวนการกลุ่ม ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ วิเคราะห์การเข้าใจตนเองและผู้อื่น มองเห็นคุณค่าในตนเอง และผู้อื่น หาเป้าหมายในชีวิต
8. กราฟชีวิต	การวางแผนชีวิตของตนเอง เรื่องเรียน การทำงาน การมีชีวิตต่อไปในวันข้างหน้า
9. ร่วมด้วยช่วยกัน	ใช้กระบวนการกลุ่ม สร้างความสามัคคี การสร้างผู้นำ การเข้าใจและเห็นใจผู้อื่น
10. สะพานดาว	การรู้จักตนเอง เห็นคุณค่าในตนเอง มีความตั้งใจที่จะทำตนเองให้ประสบความสำเร็จ

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้โปรแกรม

การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโดยใช้หลักพัฒนาโปรแกรมของTyler 2 ขั้นตอนหลัง

3.1 การจัดประสบการณ์เรียนรู้ ดังนี้

3.1.1 การทดลองใช้โปรแกรมกับกลุ่มทดลอง โดยจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง โดยนำไปใช้ทดลองกับเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด ซึ่งสมัครใจเข้าร่วมทดลอง 44 คน ที่แบ่งออกเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยให้ทุกคนทำแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง เพื่อเป็นการทดสอบก่อนการทดลอง

3.1.2 ระยะเวลาที่ใช้จัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง ในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2550 ระหว่างเวลา 09.00-16.00 น. และ ตั้งแต่วันที่ 26 กุมภาพันธ์ - 2 มีนาคม 2550 ระหว่างเวลา 17.30 – 18.30 น. รวมเป็นเวลา 6 วัน รวมเป็นเวลาประมาณ 10 ชั่วโมง ณ หอประชุมอาคารสง่า สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

รายละเอียดของขั้นตอนของกิจกรรม มีดังนี้

1.ก่อนเข้าสู่บทเรียน ให้ผู้เรียนทำการฝึกสมาธิตามแนวคิดของนีโอฮิวแมนนิส สลับกับการฝึกโยคะ เช่น ท่ากราบยาว ท่าต้นไม้ ท่างูเห่า ท่ากระต่าย ท่านอนตาย เป็นต้น ประมาณ 15 นาที

2.ทำกิจกรรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นกระบวนการกลุ่ม ด้วยใช้หลักการเสริมพลังอำนาจ และ ขั้นตอนการจัดกิจกรรมของนีโอฮิวแมนนิส ประมาณ 35 นาที

กิจกรรมที่ 1 เอกลักษณ์ของฉัน

กิจกรรมที่ 2 หน้าต่างใจ

กิจกรรมที่ 3 ในความทรงจำ

กิจกรรมที่ 4 ภูมิใจ – เสียใจ

กิจกรรมที่ 5 เปิดโลกใหม่ด้วยใจตน

กิจกรรมที่ 6 นี่แหละ.....ตัวฉัน

กิจกรรมที่ 7 ต้นไม้แห่งชีวิตของฉัน

กิจกรรมที่ 8 กราฟชีวิต

กิจกรรมที่ 9 ร่วมด้วยช่วยกัน

กิจกรรมที่ 10 สะพานดาว

3.จบกิจกรรมด้วย การเต้นเกาชิกิ ประมาณ 10 นาที

3.2. การประเมินผลการเรียนรู้ ผู้ร่วมกิจกรรมเกิดเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม แสดงว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นั้นบรรลุผลสำเร็จ คือการเห็นคุณค่าในตนเองมี 4 ด้านคือ การมีอำนาจ การมี

ความสำคัญ การมีคุณความดี และมีความสามารถ โดยขั้นตอนในการประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีดังนี้

3.2.1 การประเมินผลก่อนและหลังการทดลอง โดยประเมินผล กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ด้วยแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง

3.2.2 ประเมินผลโปรแกรม ใช้แบบประเมินผลโปรแกรมการศึกษานอกระบบเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง กับกลุ่มทดลอง

3.3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มทดลอง ด้วยสถิติทดสอบที (t-test independent)

2. เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนก่อนและหลังการทดลองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมด้วยสถิติทดสอบที (t-test independent)

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for the social Science) เพื่อวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานเกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองให้แก่เด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยใช้การคำนวณหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ยร้อยละ (Percentage) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่า t-test

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. นำคะแนนที่ได้จากแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองทั้งก่อนทดลองและหลังการทดลองของผู้เรียนทั้งสองกลุ่ม คือ กลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม โดยการหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) โดยมีสูตรดังนี้

สูตรหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต (ประคอง กรรณสูตร,2525)

$$\bar{x} = \frac{\sum fx}{N}$$

เมื่อ $\bar{x}$ แทนค่าเฉลี่ย

fx แทนผลคูณระหว่างคะแนนกับความถี่ของคะแนนนั้น

N แทนจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

สูตรหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) (สุวัฒนา อุทัยรัตน์, 2536))

$$S.D = \sqrt{\frac{N\sum fX^2 - (\sum fX)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ S.D แทน ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

X แทนคะแนนที่กำหนดตามสเกล

f แทนจำนวนผู้ตอบแต่ละข้อคำถาม

N แทนจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

2. การทดสอบค่าความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนการเห็นคุณค่าในตนเอง ก่อนการทดลอง และหลังการทดลอง ระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม เพื่อเปรียบเทียบการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้เรียนโดยเครื่องมือที่ใช้วัดได้แก่ แบบสอบถาม

ใช้สถิติ ที (t-test) ซึ่งมีสูตร ดังนี้ (สุวัฒนา อุทัยรัตน์,2536)

$$t = \frac{\overline{x_1} - \bar{x}_2}{\sqrt{\frac{(n_1 - 1)S_1^2 + (n_2 - 1)S_2^2}{n_1 + n_2 - 2}\left[\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2}\right]}}$$

$df = n_1 + n_2 - 2$

เมื่อ t แทนค่าอัตราส่วน

$\overline{X_1}$ แทนค่าเฉลี่ยคะแนนของกลุ่มทดลอง

$\overline{X_2}$ แทนค่าเฉลี่ยคะแนนของกลุ่มควบคุม

S_1^2 แทนความแปรปรวนของกลุ่มทดลอง

S_2^2 แทนความแปรปรวนของกลุ่มควบคุม

n_1 แทนขนาดของกลุ่มทดลอง

n_2 แทนขนาดของกลุ่มควบคุม

df แทนค่าขั้นแห่งความเป็นอิสระ

3.3.4 การปรับปรุงโปรแกรม

ผลการประเมินโปรแกรมจากผู้ทรงคุณวุฒิ(รายชื่อในภาคผนวกหน้า143) พบว่าโปรแกรม มีความเหมาะสมพร้อมที่จะนำไปใช้ในการทดลอง

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรีโดยใช้กระบวนการเสริมพลังอำนาจและหลักการนีโอฮิวแมนนิส

ตอนที่ 2 ผลการทดลองใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยใช้กระบวนการเสริมพลังอำนาจและหลักการนีโอฮิวแมนนิส ซึ่งนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

2.1 เปรียบเทียบผลการเห็นคุณค่าในตนเองก่อนการทดลองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

2.2 เปรียบเทียบผลการเห็นคุณค่าในตนเองก่อนและหลังการทดลอง ของกลุ่มทดลอง

2.3 เปรียบเทียบผลการเห็นคุณค่าในตนเองหลังการทดลองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ตอนที่ 3 ผลการประเมินความพึงพอใจในโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยใช้กระบวนการเสริมพลังอำนาจและหลักการนีโอฮิวแมนนิส

ผลการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยใช้กระบวนการเสริมพลังอำนาจและหลักการนีโอฮิวแมนนิส ได้ส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบโปรแกรม ดังนี้

ผลการตรวจสอบโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี จากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน เห็นว่า มีความเหมาะสม และผลการตรวจสอบกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง จากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน เห็นว่า มีความเหมาะสม

โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยใช้กระบวนการเสริมพลังอำนาจและหลักการนีโอฮิวแมนนิส

1. **หลักการ**

หลักการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มาจากแนวคิดและทฤษฎีที่สำคัญ คือ

1.1 ใช้ขั้นตอนในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดของไทเลอร์ ซึ่งประกอบไปด้วยการกำหนดวัตถุประสงค์ทางศึกษา การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้

1.2 ใช้กระบวนการการเสริมสร้างพลังอำนาจของฮอดจ์ ซึ่งประกอบไปด้วย การเตรียมการ การมีแบบแผน การชักนำ การเป็นที่ปรึกษา การดำเนินการ และการให้ข้อมูลใหม่ๆ

1.3 ใช้หลักการของนีโอฮิวแมนนิส ซึ่งประกอบไปด้วย การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย การเสริมสร้างภาพพจน์ที่ดีต่อตนเอง การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติและการฝึกฝน การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติเป็นกลุ่ม และ การจูงใจเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้

1.4 การเห็นคุณค่าในตนเองของ คูเปอร์สมิท 4 ด้าน คือ การมีอำนาจ การมีความสำคัญ การมีคุณความดี และมีความสามารถ

2. **วัตถุประสงค์**

โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

3. **กระบวนการ**

กระบวนการของการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีขั้นตอนดังนี้

3.1 การกำหนดวัตถุประสงค์ทางศึกษา

เพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

3.2 การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้

3.2.1 การกำหนดเนื้อหาและกิจกรรม คือ การเลือกประสบการณ์เรียนรู้ที่สามารถทำให้ผู้ร่วมกิจกรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ โดยให้ผู้ร่วมกิจกรรมได้มีโอกาสฝึกฝนและทำงานร่วมกันได้

3.2.2 การพัฒนาโปรแกรมให้ครอบคลุมสาระ ดังนี้ หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ หัวข้อของโปรแกรม คุณสมบัติของผู้เข้าร่วมโปรแกรม ขั้นตอนการดำเนิน วิธีการ วิทยากร ระยะเวลา สถานที่ ผู้รับผิดชอบ การประเมินผล ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ กำหนดการของโปรแกรม และกิจกรรมการเห็นคุณค่าในตนเอง

3.2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผล ได้แก่

1) แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง

2) แบบประเมินผลโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

3.3 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ มีขั้นตอนดังนี้

3.3.1 การคัดเลือกผู้เข้าร่วมกิจกรรม เป็นเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ที่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมตลอดกิจกรรมได้ โดยอาสาสมัครอย่างเต็มใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรม

3.3.2 ปฐมนิเทศ โดยให้ข้อมูลในการจัดกิจกรรม เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเข้าใจวัตถุประสงค์ กิจกรรม ระยะเวลา และการประเมินผล โดยจะประเมินผู้เข้าร่วมกิจกรรมด้วยแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง ทั้งก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม

3.3.3 จัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งประกอบไปด้วย

1) หลักการตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส ซึ่งมีแนวทางในการจัดกิจกรรมดังนี้ การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย การเสริมสร้างภาพพจน์ที่ดีต่อตนเอง การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติและการฝึกฝน การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติเป็นกลุ่ม และ การจูงใจเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้

2) กระบวนการการเสริมสร้างพลังอำนาจของฮอดจ์ ซึ่งประกอบไปด้วย การเตรียมการ การมีแบบแผน การชักนำ การเป็นที่ปรึกษา การดำเนินการ และการให้ข้อมูลใหม่ๆ

3.4 การประเมินผลการเรียนรู้ ประเมินผลการเรียนรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรมโดยใช้เครื่องมือ คือ แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง มี 4 ด้าน คือ การมีอำนาจ การมีความสำคัญ การมีคุณความดี และมีความสามารถ

4. การประเมินผล

การประเมินโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยใช้เครื่องมือ คือ แบบประเมินผลโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยใช้กระบวนการเสริมพลังอำนาจและหลักการนีโอฮิวแมนนิส ประกอบด้วย

1. หลักการและเหตุผล
2. วัตถุประสงค์
3. หัวข้อของโปรแกรม
4. ผู้เข้าร่วมโปรแกรม
5. ขั้นตอนการดำเนินงาน
6. วิทยากร
7. ระยะเวลา
8. สถานที่
9. ผู้รับผิดชอบ
10. การประเมินผล
11. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ
12. กำหนดการของโปรแกรม
13. แผนกิจกรรมในโปรแกรม ประกอบด้วย ชื่อกิจกรรม จุดมุ่งหมาย เวลา อุปกรณ์ที่ใช้ ขั้นตอน การประเมินผล โดยกิจกรรมที่จัดใช้กระบวนการเสริมพลังอำนาจ และหลักการนีโอฮิวแมนนิส เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาตนเอง และเห็นคุณค่าในตนเอง

โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ก่อนเข้าสู่บทเรียน ให้ผู้เรียนทำการฝึกสมาธิตามแนวคิดของนีโอฮิวแมนนิส สลับกับการฝึกโยคะ เช่น ท่ากราบยาว ท่าต้นไม้ ท่างูเห่า ท่ากระต่าย ท่านอนตาย เป็นต้น ประมาณ 15 นาที
2. ทำกิจกรรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นกระบวนการกลุ่ม ด้วยใช้หลักการเสริมพลังอำนาจ และ ขั้นตอนการจัดกิจกรรมของนีโอฮิวแมนนิส ประมาณ 35 นาที

กิจกรรมที่ 1 เอกลักษณ์ของฉัน

กิจกรรมที่ 2 หน้าต่างใจ

กิจกรรมที่ 3 ในความทรงจำ

กิจกรรมที่ 4 ภูมิใจ – เสียใจ

กิจกรรมที่ 5 เปิดโลกใหม่ด้วยใจตน

กิจกรรมที่ 6 นี่แหละ.....ตัวฉัน

กิจกรรมที่ 7 ต้นไม้แห่งชีวิตของฉัน

กิจกรรมที่ 8 กราฟชีวิต

กิจกรรมที่ 9 ร่วมด้วยช่วยกัน

กิจกรรมที่ 10 สะพานดาว

3. จบกิจกรรมด้วย การเต้นเกาชิกิ ประมาณ 10 นาที

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี จำนวน 10 กิจกรรมข้างต้น โดยเนื้อหาทั้งหมดของกิจกรรม ใช้ขั้นตอนในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดของไทเลอร์ ใช้กระบวนการการเสริมสร้างพลังอำนาจของ Hawks และ หลักการของนีโอฮิวแมนนิส เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดการเห็นคุณค่าในตนเอง โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดวัตถุประสงค์ทางศึกษา

การกำหนดวัตถุประสงค์นี้พิจารณาจากความต้องการและความสนใจของผู้เรียน สภาพชีวิตของผู้เรียนในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม การเมือง หรือเศรษฐกิจ และจากแนวคิด ทฤษฎี หลักการ หรือข้อเท็จจริงด้านเนื้อหาตามแนวคิด ของไทเลอร์

2. การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้

เมื่อได้กำหนดวัตถุประสงค์ทางการศึกษาแล้ว ในขั้นตอนต่อไป ก็คือ การคัดสรรประสงค์การเรียนรู้ที่สามารถทำให้ผู้ร่วมกิจกรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ โดยหลักการในการคัดสรรประสบการณ์การเรียนรู้ของไทเลอร์ มีดังนี้

2.1 การกำหนดเนื้อหาและกิจกรรม ต้องให้ผู้ร่วมกิจกรรมได้มีโอกาสฝึกฝนและปฏิบัติพฤติกรรมที่พึงประสงค์

โดยนำกระบวนการเสริมพลังอำนาจ ของ Hawks คือ

1. การเตรียมการ มีการเตรียมทรัพยากรหรือแหล่งประโยชน์เพื่อความสำเร็จ เช่น สถานที่ อุปกรณ์ในการจัดกิจกรรม เป็นต้น

2. การมีแบบแผน รวมถึงการส่งเสริมการจัดองค์การ หรือข้อจำกัดในกิจกรรม เช่น กิจกรรมที่จัด สามารถนำไปใช้ได้อย่างต่อเนื่อง และปรับปรุงให้ทันสมัยได้ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมของกลุ่มที่จัดด้วย

2.2 การพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรม

2.3 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้

ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้จะต้องทำการวางแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างมีระเบียบแบบแผน โดยหลักการที่สำคัญในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อการจัดกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพนั้น มีดังนี้ ความต่อเนื่อง การมีลำดับขั้นตอน และการบูรณาการ การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มเด็กที่ขาดการเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งส่วนใหญ่มีปัญหาครอบครัว ถูกทอดทิ้ง และเลือกกลุ่มตัวอย่างในสถานสงเคราะห์เด็กชาย บ้านปากเกร็ด

2.1 การจัดโปรแกรมการเห็นคุณค่าในตนเอง โดยใช้ กระบวนการเสริมพลังอำนาจของ ฮอดจ์ และ หลักการนีโอฮิวแมนนิส ดังนี้

1. กระบวนการเสริมพลังอำนาจของ ฮอดจ์ คือ

1.1 การชักนำ (Leading) เป็นการชักนำผู้อื่นให้ตัดสินใจ เช่นกิจกรรมการสร้างผู้นำ ในกลุ่ม เป็นต้น

1.2 การเป็นที่ปรึกษา (Mentoring) การเป็นผู้ช่วยเหลือสนับสนุน (Supporting) เป็นการให้การช่วยเหลือสนับสนุนและให้คำชี้แนะแก่ผู้อื่น เพื่อช่วยให้บรรลุเป้าหมายได้เร็วขึ้น ตรงนี้เป็นหน้าที่ของวิทยากร ที่เข้ามาสนับสนุนในการทำกิจกรรม

1.3 การดำเนินการ (Actualizing) เป็นการอาศัยประสบการณ์ในอดีต หรือวิธีการเดิมที่เกี่ยวข้องกับบุคคลและองค์การ ในการเตรียมดำเนินการให้ดีที่สุด เป็นการนำเทคนิคที่ใช้ในการสอน มาใช้ในการจัดกิจกรรม

2. หลักการนีโอฮิวแมนนิส คือ

1. การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย
2. การเสริมสร้างภาพพจน์ที่ดีต่อตนเอง
3. การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติและการฝึกฝน
4. การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติเป็นกลุ่ม จะสอดคล้องกับ การเสริมพลังอำนาจ ขั้นที่ 1 คือ การให้ความรู้สึกหรือการศึกษา (Education) เป็นการแบ่งข้อมูลข่าวสารและช่วยเหลือผู้อื่นในการเรียนรู้การใช้ข้อมูล และคิดสร้างสรรค์ข้อมูลใหม่ๆ
5. การจูงใจเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4. การประเมินผลการเรียนรู้

ในขั้นตอนสุดท้าย เป็นการประเมินผลการเรียนรู้ว่าสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้ โดยพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ร่วมกิจกรรม ซึ่งถ้าผู้ร่วมกิจกรรมเกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ก็แสดงว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นั้นบรรลุผลสำเร็จ คือการ เห็นคุณค่าในตนเอง มี 4 ด้าน คือ การมีอำนาจ การมีความสำคัญ การมีคุณความดี และมีความสามารถ โดยขั้นตอนในการประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีดังนี้

4.1 การประเมินผลการเรียนรู้ใช้แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง และแบบประเมินผลโปรแกรม

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล

4.3 การปรับปรุงโปรแกรม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 2 ผลการทดลองใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยใช้กระบวนการเสริมพลังอำนาจและหลักการนีโอฮิวแมนนิส ซึ่งนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

2.1 เปรียบเทียบผลการเห็นคุณค่าในตนเองก่อนการทดลองระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม

ตารางที่ 5 เปรียบเทียบผลการเห็นคุณค่าในตนเองก่อนการทดลองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

การเห็นคุณค่าในตนเอง	กลุ่มทดลอง (n = 22)		กลุ่มควบคุม (n=22)		ค่าที
	($\bar{x}$)	S.D	($\bar{x}$)	S.D.	(t-test)
1. ข้าพเจ้าค่อนข้างมั่นใจในตนเอง	.72	.45	.59	.50	.35
2. มีบ่อยครั้งที่ข้าพเจ้าอยากที่จะเป็นบุคคลอื่น	.63	.49	.68	.47	.75
3. ข้าพเจ้าและเพื่อนๆ ในสถานสงเคราะห์มีช่วงเวลาที่สนุกสนานมากร่วมกัน	.95	.21	.68	.47	.02
4. การออกไปพูดต่อหน้ากลุ่มบุคคลเป็นสิ่งที่ยากมากสำหรับข้าพเจ้า	.72	.45	.68	.47	.74
5. ข้าพเจ้าอยากมีอายุน้อยกว่าที่เป็นอยู่	.72	.45	.59	.50	.35
6. ข้าพเจ้าอยากเปลี่ยนแปลงหลายสิ่งหลายอย่างในตัวข้าพเจ้าหากทำได้	.27	.45	.27	.45	1.00
7. ข้าพเจ้าตัดสินในเรื่องต่างๆ ได้โดยไม่มีปัญหามากนัก	.50	.51	.63	.49	.37
8. ข้าพเจ้าเป็นคนที่ใครอยู่ด้วยแล้วสนุกสนาน	.86	.35	.63	.49	.08

การเห็นคุณค่าในตนเอง	กลุ่มทดลอง (n = 22)		กลุ่มควบคุม (n=22)		ค่าที
	($\bar{x}$)	S.D	($\bar{x}$)	S.D.	(t-test)
9. ข้าพเจ้ามักมีอารมณ์เสียขณะอยู่ในสถานสงเคราะห์	.54	.50	.72	.45	.21
10. ข้าพเจ้าต้องใช้เวลานานมากในการคุ้นเคยกับสิ่งใหม่ๆ	.22	.42	.77	.42	.00
11. ข้าพเจ้ามักเสียใจในการกระทำของตนเองบ่อยๆ	.54	.50	.72	.45	.21
12. ข้าพเจ้าทำงานอย่างเต็มความสามารถ	.81	.39	.77	.42	.71
13. ข้าพเจ้ายอมแพ้สิ่งต่างๆ อย่างง่ายๆ	.81	.39	.72	.45	.48
14. ข้าพเจ้าค่อนข้างจะมีความสุข	.72	.45	.68	.47	.74
15. ข้าพเจ้าชอบทำงานกับบุคคลที่มีอายุน้อยกว่าข้าพเจ้า	.54	.50	.59	.50	.74
16. ข้าพเจ้าเข้าใจตัวเอง	.86	.35	.63	.49	.86
17. การเป็นตัวของข้าพเจ้านี้เป็นเรื่องที่ยากลำบาก	.77	.42	.59	.50	.20
18. สิ่งต่างๆ ในชีวิตของข้าพเจ้าดูสับสนวุ่นวายไปหมด	.63	.49	.50	.51	.37
19. คนอื่นๆ มักจะทำตามความคิดของข้าพเจ้า	.40	.50	.36	.49	.76
20. ไม่มีใครในสถานสงเคราะห์ใส่ใจในตัวข้าพเจ้านัก	.68	.47	.72	.45	.74
21. ข้าพเจ้าสามารถตัดสินใจได้เองและยืนหยัดในการตัดสินใจนั้นได้	.81	.39	.68	.47	.30
22. ข้าพเจ้าไม่ชอบที่เป็นผู้ชาย	.81	.39	.81	.39	1.00

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การเห็นคุณค่าในตนเอง	กลุ่มทดลอง (n = 22)		กลุ่มควบคุม (n=22)		ค่าที
	($\bar{x}$)	S.D	($\bar{x}$)	S.D.	(t-test)
23. ข้าพเจ้าคิดว่าตนเองไม่ค่อยจะเอาไหน	.68	.47	.54	.50	.36
24. มีหลายครั้งที่ข้าพเจ้าอยากหนีออกจากสถานสงเคราะห์	.54	.50	.59	.50	.76
25. ข้าพเจ้ารู้สึกละอายใจตนเองบ่อยๆ	.54	.50	.63	.49	.55
26. ข้าพเจ้ามักจะดูไม่ดีเท่าคนอื่น	.54	.50	.45	.50	.55
27. เมื่อข้าพเจ้ามีอะไรที่จะพูดข้าพเจ้ามักจะพูดออกมา	.59	.50	.59	.50	1.00
28. เพื่อนๆ และเจ้าหน้าที่ในสถานสงเคราะห์เข้าใจข้าพเจ้า	.68	.47	.31	.47	.01
29. เจ้าหน้าที่ในสถานสงเคราะห์ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกว่าข้าพเจ้ายังไม่ดีพอ	.54	.50	.31	.47	.13
30. คนส่วนใหญ่ได้รับการยอมรับมากกว่าข้าพเจ้า	.45	.50	.68	.47	.13
31. ข้าพเจ้ารู้สึกท้อแท้บ่อยๆ	.63	.49	.77	.42	.33
32. โดยปกติแล้วสิ่งต่างๆ ไม่ได้ทำให้ข้าพเจ้ารำคาญใจนัก	.54	.50	.40	.50	.37
รวม	.63	.14	.60	.18	.55

จากตารางที่ 5 พบว่า กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า ก่อนการทดลองผู้เข้าร่วมโปรแกรมทั้งสองกลุ่มมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างกัน

2.2 เปรียบเทียบผลการเห็นคุณค่าในตนเองของกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการทดลอง

ตารางที่ 6 เปรียบเทียบผลการเห็นคุณค่าในของกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการทดลอง

การเห็นคุณค่าในตนเอง	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		ค่าที
	($\bar{x}$)	S.D	($\bar{x}$)	S.D.	(t-test)
1. ข้าพเจ้าค่อนข้างมั่นใจในตนเอง	.72	.45	.77	.42	.73
2. มีบ่อยครั้งที่ข้าพเจ้าอยากที่จะเป็นบุคคลอื่น	.63	.49	.77	.42	.33
3. ข้าพเจ้าและเพื่อนๆ ในสถานสงเคราะห์มีช่วงเวลาที่สนุกสนานมากร่วมกัน	.95	.21	.90	.29	.56
4. การออกไปพูดต่อหน้ากลุ่มบุคคลเป็นสิ่งที่ยากมากสำหรับข้าพเจ้า	.72	.45	.59	.50	.35
5. ข้าพเจ้าอยากมีอายุน้อยกว่าที่เป็นอยู่	.72	.45	.77	.42	.73
6. ข้าพเจ้าอยากเปลี่ยนแปลงหลายสิ่งหลายอย่างในตัวข้าพเจ้าหากทำได้	.27	.45	.27	.45	1.00
7. ข้าพเจ้าตัดสินในเรื่องต่างๆ ได้โดยไม่มีปัญหามากนัก	.50	.51	.63	.49	.37
8. ข้าพเจ้าเป็นคนที่ใครอยู่ด้วยแล้วสนุกสนาน	.86	.35	.90	.29	.64
9. ข้าพเจ้ามักมีอารมณ์เสียขณะอยู่ในสถานสงเคราะห์	.54	.50	.45	.50	.55
10. ข้าพเจ้าต้องใช้เวลานานมากในการคุ้นเคยกับสิ่งใหม่ๆ	.22	.42	.36	.49	.33
11. ข้าพเจ้ามักเสียใจในการกระทำของตนเองบ่อยๆ	.54	.50	.59	.50	.76
12. ข้าพเจ้าทำงานอย่างเต็มความสามารถ	.81	.39	.81	.39	1.00

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การเห็นคุณค่าในตนเอง	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		ค่าที
	($\bar{x}$)	S.D	($\bar{x}$)	S.D.	(t-test)
13. ข้าพเจ้ายอมแพ้สิ่งต่างๆ อย่างง่ายๆ	.81	.39	.72	.45	.48
14. ข้าพเจ้าค่อนข้างจะมีความสุข	.72	.45	.72	.45	1.00
15. ข้าพเจ้าชอบทำงานกับบุคคลที่มีอายุน้อยกว่าข้าพเจ้า	.54	.50	.72	.45	.21
16. ข้าพเจ้าเข้าใจตัวเอง	.86	.35	.86	.35	1.00
17. การเป็นตัวของข้าพเจ้านี้เป็นเรื่องที่ยากลำบาก	.77	.42	.59	.50	.20
18. สิ่งต่างๆ ในชีวิตของข้าพเจ้าดูสับสนวุ่นวายไปหมด	.63	.49	.63	.49	1.00
19. คนอื่นๆ มักจะทำตามความคิดของข้าพเจ้า	.40	.50	.36	.49	.76
20. ไม่มีใครในสถานสงเคราะห์ใส่ใจในตัวข้าพเจ้านัก	.68	.47	.81	.39	.30
21. ข้าพเจ้าสามารถตัดสินใจได้เองและยืนหยัดในการตัดสินใจนั้นได้	.81	.39	.59	.50	.10
22. ข้าพเจ้าไม่ชอบที่เป็นผู้ชาย	.81	.39	.68	.47	.30
23. ข้าพเจ้าคิดว่าตนเองไม่ค่อยจะเอาไหน	.68	.47	.77	.42	.51
24. มีหลายครั้งที่ข้าพเจ้าอยากหนีออกจากสถานสงเคราะห์	.54	.50	.59	.50	.76
25. ข้าพเจ้ารู้สึกละอายใจตนเองบ่อยๆ	.54	.50	.63	.49	.55
26. ข้าพเจ้ามักจะดูไม่ดีเท่าคนอื่น	.54	.50	.63	.49	.55
27. เมื่อข้าพเจ้ามีอะไรที่จะพูดข้าพเจ้ามักจะพูดออกมา	.59	.50	.72	.45	.35

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การเห็นคุณค่าในตนเอง	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		ค่าที
	($\bar{x}$)	S.D	($\bar{x}$)	S.D.	(t-test)
28. เพื่อนๆ และเจ้าหน้าที่ในสถานสงเคราะห์เข้าใจข้าพเจ้า	.68	.47	.72	.45	.74
29. เจ้าหน้าที่ในสถานสงเคราะห์ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกว่าข้าพเจ้ายังไม่ดีพอ	.54	.50	.68	.47	.36
30. คนส่วนใหญ่ได้รับการยอมรับมากกว่าข้าพเจ้า	.45	.50	.63	.49	.76
31. ข้าพเจ้ารู้สึกท้อแท้บ่อยๆ	.63	.49	.72	.45	.52
32. โดยปกติแล้วสิ่งต่างๆ ไม่ได้ทำให้ข้าพเจ้ารำคาญใจนัก	.54	.50	.68	.47	.36
รวม	.63	.14	.66	.16	.60

จากตารางที่ 6 พบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยการเห็นคุณค่าในตนเอง ก่อนการทดลองและหลังการทดลองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า ก่อนการทดลองและหลังการทดลอง ผู้เข้าร่วมโปรแกรมมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างกัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เปรียบเทียบผลการเห็นคุณค่าในตนเองของกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการทดลอง ในแต่ละด้าน คือ การมีความสามารถ , การมีความสำคัญ , การมีคุณความดี และการมีอำนาจ ดังนี้

ตารางที่ 7 เปรียบเทียบผลการเห็นคุณค่าในตนเองของกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการทดลอง ในด้าน การมีความสามารถ

การเห็นคุณค่าในตนเอง	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		ค่าที
	$(\bar{x})$	S.D.	$(\bar{x})$	S.D.	t-test
1.การมีความสามารถ					
1.1ข้าพเจ้าค่อนข้างมั่นใจในตนเอง	.72	.45	.77	.42	.73
1.2 การออกไปพูดต่อหน้ากลุ่มบุคคลเป็นสิ่งที่ยากมากสำหรับข้าพเจ้า	.72	.45	.77	.42	.35
1.3 ข้าพเจ้าตัดสินในเรื่องต่างๆ ได้โดยไม่มีปัญหามากนัก	.50	.51	.63	.49	.37
1.4 ข้าพเจ้าต้องใช้เวลานานมากในการคุ้นเคยกับสิ่งใหม่ๆ	.22	.42	.36	.49	.33
1.5 ข้าพเจ้าทำงานอย่างเต็มความสามารถ	.81	.39	.81	.39	1.00
1.6 ข้าพเจ้ายอมแพ้สิ่งต่างๆ อย่างง่ายๆ	.81	.39	.72	.45	.48
1.7 ข้าพเจ้าเข้าใจตัวเอง	.86	.35	.86	.35	1.00
1.8 การเป็นตัวของข้าพเจ้านี้เป็นเรื่องที่ยากลำบาก	.77	.42	.59	.50	1.00
1.9 สิ่งต่าง ๆ ในชีวิตของข้าพเจ้าดูสับสนวุ่นวายไปหมด	.63	.49	.63	.49	.10
1.10 ข้าพเจ้าสามารถตัดสินใจได้เองและยืนหยัดในการตัดสินใจนั้นได้	.81	.39	.59	.50	.30
1.11ข้าพเจ้าคิดว่าตนเองไม่ค่อยจะเอาไหน	.68	.47	.77	.42	.51

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การเห็นคุณค่าในตนเอง	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		ค่าที
	$(\bar{x})$	S.D.	$(\bar{x})$	S.D.	t-test
1.12 เจ้าหน้าที่ในสถานสงเคราะห์ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกว่าข้าพเจ้ายังไม่ดีพอ	.54	.50	.68	.47	.36
1.13 ข้าพเจ้ารู้สึกท้อแท้บ่อยๆ	.63	.49	.72	.45	.48
1.14 โดยปกติแล้วสิ่งต่างๆ ไม่ได้ทำให้ข้าพเจ้ารำคาญใจนัก	.54	.50	.68	.47	.52
รวม	9.31	2.33	9.45	2.92	.86

จากตารางที่ 7 พบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยการเห็นคุณค่าในตนเอง ก่อนการทดลองและหลังการทดลองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า ก่อนการทดลองและหลังการทดลอง ผู้เข้าร่วมโปรแกรมมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างกัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 8 เปรียบเทียบผลการเห็นคุณค่าในตนเองของกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการทดลอง ในด้าน การมีความสำคัญ

การเห็นคุณค่าในตนเอง	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		ค่าที
	($\bar{x}$)	S.D.	($\bar{x}$)	S.D.	t-test
2.การมีความสำคัญ					
2.1 มีบ่อยครั้งที่ข้าพเจ้าอยากที่จะเป็นบุคคลอื่น	.63	.49	.77	.42	.33
2.2 ข้าพเจ้าและเพื่อนๆ ในสถานสงเคราะห์มีช่วงเวลาที่สนุกสนานมากร่วมกัน	.95	.21	.90	.29	.56
2.3 ข้าพเจ้าอยากมีอายุน้อยกว่าที่เป็นอยู่	.72	.45	.77	.42	.73
2.4 ข้าพเจ้าอยากเปลี่ยนแปลงหลายสิ่งหลายอย่างในตัวข้าพเจ้าหากทำได้	.27	.45	.27	.45	1.00
2.5 ข้าพเจ้ามักมีอารมณ์เสียขณะอยู่ในสถานสงเคราะห์	.54	.50	.45	.50	.55
2.6 ข้าพเจ้าค่อนข้างจะมีความสุข	.72	.45	.72	.45	1.00
2.7 ไม่มีใครในสถานสงเคราะห์ใส่ใจในตัวข้าพเจ้านัก	.68	.47	.81	.39	.30
2.8 ข้าพเจ้าไม่ชอบที่เป็นผู้ชาย	.81	.39	.68	.47	.30
2.9 หลายครั้งที่ข้าพเจ้าอยากหนีออกจากสถานสงเคราะห์	.54	.50	.59	.50	.76
2.10 ข้าพเจ้ามักจะดูไม่ดีเท่าคนอื่น	.54	.50	.63	.49	.55
2.11 เพื่อนๆ และเจ้าหน้าที่ในสถานสงเคราะห์เข้าใจข้าพเจ้า	.68	.47	.72	.45	.74
2.12 คนส่วนใหญ่ได้รับการยอมรับมากกว่าข้าพเจ้า	.45	.50	.63	.49	.76

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การเห็นคุณค่าในตนเอง		ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		ค่าที
		$(\bar{x})$	S.D.	$(\bar{x})$	S.D.	t-test
	รวม	7.59	2.10	7.77	2.42	.79

จากตารางที่ 8 พบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยการเห็นคุณค่าในตนเอง ก่อนการทดลอง และหลังการทดลองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า ก่อนการทดลอง และหลังการทดลอง ผู้เข้าร่วมโปรแกรมมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างกัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 9 เปรียบเทียบผลการเห็นคุณค่าในตนเองของกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการทดลอง ในด้านการมีคุณความดี

การเห็นคุณค่าในตนเอง	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		ค่าที
	($\bar{x}$)	S.D.	($\bar{x}$)	S.D.	t-test
3.การมีคุณความดี					
3.1 ข้าพเจ้าเป็นคนที่ใครอยู่ด้วยแล้วสนุกสนาน	.86	.35	.90	.29	.64
3.2 ข้าพเจ้ามักเสียใจในการกระทำของตนเองบ่อยๆ	.54	.50	.59	.50	.76
3.3 ข้าพเจ้ารู้สึกละอายใจตนเองบ่อยๆ	.54	.50	.63	.49	.55
รวม	1.95	.89	2.13	.94	.51

จากตารางที่ 9 พบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยการเห็นคุณค่าในตนเอง ก่อนการทดลองและหลังการทดลองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า ก่อนการทดลองและหลังการทดลอง ผู้เข้าร่วมโปรแกรมมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างกัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 10 ตารางแสดงผลการเปรียบเทียบการเห็นคุณค่าในตนเองของกลุ่มทดลองก่อนและหลังการทดลอง ในด้านการมีอำนาจ

การเห็นคุณค่าในตนเอง	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		ค่าที
(n = 22)	($\bar{x}$)	S.D.	($\bar{x}$)	S.D.	t-test
4. การมีอำนาจ					
4.1 ข้าพเจ้าชอบทำงานกับบุคคลที่มีอายุน้อยกว่าข้าพเจ้า	.54	.50	.72	.45	.21
4.2 คนอื่นๆ มักจะทำตามความคิดของข้าพเจ้า	.40	.50	.36	.49	.76
4.3 เมื่อข้าพเจ้ามีอะไรที่จะพูดข้าพเจ้ามักจะพูดออกมา	.59	.50	.72	.45	.35
รวม	1.54	.80	1.81	.85	.28

จากตารางที่ 10 พบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยการเห็นคุณค่าในตนเอง ก่อนการทดลองและหลังการทดลองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า ก่อนการทดลองและหลังการทดลอง ผู้เข้าร่วมโปรแกรมมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างกัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.3 เปรียบเทียบผลการเห็นคุณค่าในตนเองหลังการทดลองระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม

ตารางที่ 11 เปรียบเทียบการเห็นคุณค่าในตนเองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม หลังการทดลอง

การเห็นคุณค่าในตนเอง	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม		ค่าที
	($\bar{x}$)	S.D	($\bar{x}$)	S.D.	(t-test)
1. ข้าพเจ้าค่อนข้างมั่นใจในตนเอง	.77	.42	.72	.45	.73
2. มีบ่อยครั้งที่ข้าพเจ้าอยากที่จะเป็นบุคคลอื่น	.77	.42	.59	.50	.20
3. ข้าพเจ้าและเพื่อนๆ ในสถานสงเคราะห์มีช่วงเวลาที่สนุกสนานมากร่วมกัน	.90	.29	.77	.42	.22
4. การออกไปพูดต่อหน้ากลุ่มบุคคลเป็นสิ่งที่ยากมากสำหรับข้าพเจ้า	.59	.50	.72	.45	.35
5. ข้าพเจ้าอยากมีอายุน้อยกว่าที่เป็นอยู่	.77	.42	.50	.51	.06
6. ข้าพเจ้าอยากเปลี่ยนแปลงหลายสิ่งหลายอย่างในตัวข้าพเจ้าหากทำได้	.27	.45	.18	.39	.48
7. ข้าพเจ้าตัดสินในเรื่องต่างๆ ได้โดยไม่มีปัญหามากนัก	.63	.49	.18	.39	.55
8. ข้าพเจ้าเป็นคนที่ใครอยู่ด้วยแล้วสนุกสนาน	.90	.29	.77	.42	.22
9. ข้าพเจ้ามักมีอารมณ์เสียขณะอยู่ในสถานสงเคราะห์	.45	.50	.63	.49	.23
10. ข้าพเจ้าต้องใช้เวลานานมากในการคุ้นเคยกับสิ่งใหม่ๆ	.36	.49	.50	.51	.37
11. ข้าพเจ้ามักเสียใจในการกระทำของตนเองบ่อยๆ	.59	.50	.59	.50	1.00

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การเห็นคุณค่าในตนเอง	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม		ค่าที
	($\bar{x}$)	S.D	($\bar{x}$)	S.D.	(t-test)
12. ข้าพเจ้าทำงานอย่างเต็มความสามารถ	.81	.39	.63	.49	.18
13. ข้าพเจ้ายอมแพ้สิ่งต่างๆ อย่างง่ายๆ	.72	.45	.63	.49	.52
14. ข้าพเจ้าค่อนข้างจะมีความสุข	.72	.45	.72	.45	1.00
15. ข้าพเจ้าชอบทำงานกับบุคคลที่มีอายุน้อยกว่าข้าพเจ้า	.72	.45	.63	.49	.52
16. ข้าพเจ้าเข้าใจตัวเอง	.86	.35	.81	.39	.68
17. การเป็นตัวของข้าพเจ้านี้เป็นเรื่องที่ยากลำบาก	.59	.50	.72	.59	.35
18. สิ่งต่างๆ ในชีวิตของข้าพเจ้าดูสับสนวุ่นวายไปหมด	.63	.49	.45	.50	.23
19. คนอื่นๆ มักจะทำตามความคิดของข้าพเจ้า	.36	.49	.54	.50	.23
20. ไม่มีใครในสถานสงเคราะห์ใส่ใจในตัวข้าพเจ้านัก	.81	.39	.68	.47	.30
21. ข้าพเจ้าสามารถตัดสินใจได้เองและยืนหยัดในการตัดสินใจนั้นได้	.59	.50	.68	.47	.54
22. ข้าพเจ้าไม่ชอบที่เป็นผู้ชาย	.68	.47	.86	.35	.15
23. ข้าพเจ้าคิดว่าตนเองไม่ค่อยจะเอาไหน	.77	.42	.45	.50	.03
24. มีหลายครั้งที่ข้าพเจ้าอยากหนีออกจากสถานสงเคราะห์	.59	.50	.63	.49	.76
25. ข้าพเจ้ารู้สึกละอายใจตนเองบ่อยๆ	.63	.49	.45	.50	.23
26. ข้าพเจ้ามักจะดูไม่ดีเท่าคนอื่น	.63	.49	.22	.42	.00
27. เมื่อข้าพเจ้ามีอะไรที่จะพูดข้าพเจ้ามักจะพูดออกมา	.72	.45	.59	.50	.35

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การเห็นคุณค่าในตนเอง	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม		ค่าที
	($\bar{x}$)	S.D	($\bar{x}$)	S.D.	(t-test)
28. เพื่อนๆ และเจ้าหน้าที่ในสถานสงเคราะห์เข้าใจข้าพเจ้า	.72	.45	.68	.47	.74
29. เจ้าหน้าที่ในสถานสงเคราะห์ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกว่าข้าพเจ้ายังไม่ดีพอ	.68	.47	.31	.47	.01
30. คนส่วนใหญ่ได้รับการยอมรับมากกว่าข้าพเจ้า	.63	.49	.54	.50	.37
31. ข้าพเจ้ารู้สึกท้อแท้บ่อยๆ	.72	.45	.54	.50	.21
32. โดยปกติแล้วสิ่งต่างๆ ไม่ได้ทำให้ข้าพเจ้ารำคาญใจนัก	.68	.47	.63	.49	.75
รวม	.66	.16	.60	.19	.33

จากตารางที่ 11 พบว่า หลังการทดลอง กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า หลังการทดลองผู้เข้าร่วมโปรแกรมทั้งสองกลุ่มมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างกัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ส่วนที่ 3 ผลการประเมินความพึงพอใจโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ตารางที่ 12 ตารางแสดงผลการประเมินโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ประเด็น (n = 22)	$\bar{x}$	S.D.	**ความหมาย**
1. เนื้อหาหลักสูตรครอบคลุมวัตถุประสงค์ของโปรแกรม	3.50	1.10	ปานกลาง
2. ความสอดคล้องของเนื้อหาสาระกับผู้เข้าร่วมโปรแกรม	3.86	.83	มาก
3. ความเหมาะสมของระยะเวลาการจัดโปรแกรม	3.45	1.01	ปานกลาง
4. ความเหมาะสมของอุปกรณ์ที่ใช้จัดโปรแกรม	3.68	1.21	มาก
5. วิทยากรมีความรอบรู้และสามารถถ่ายทอดได้ดี	4.00	1.15	มาก
6. การได้รับประสบการณ์ใหม่จากโปรแกรม	3.59	1.14	มาก
7.ความสอดคล้องของเนื้อหาสาระกับกิจกรรมที่จัดในโปรแกรม	4.13	1.03	มาก
8. ความเหมาะสมของการจัดกิจกรรมทั้ง 10 กิจกรรม	4.00	1.11	มาก
8.1 กิจกรรมเอกลักษณ์ของฉัน	3.63	1.00	มาก
8.2 กิจกรรมหน้าต่างใจ	4.00	.92	มาก
8.3 กิจกรรมในความทรงจำ	4.00	.87	มาก
8.4 กิจกรรมภูมิใจ – เสียใจ	4.13	.83	มาก
8.5 กิจกรรมเปิดโลกใหม่ด้วยใจตน	3.86	1.08	มาก

ตารางที่ 12 (ต่อ)ผลการประเมินโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ประเด็น (n = 20)	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
8.6 กิจกรรมนี่แหละ...ตัวฉัน	3.81	1.13	มาก
8.7 กิจกรรมต้นไม้แห่งชีวิตของฉัน	4.18	.90	มาก
8.8 กิจกรรมกราฟชีวิต	4.18	.85	มาก
8.9 กิจกรรมร่วมด้วยช่วยกัน	3.90	.97	มาก
8.10 กิจกรรมสะพานดาว	4.40	.73	มาก
9.การฝึกปฏิบัติก่อให้เกิดการเรียนรู้และบรรลุตามวัตถุประสงค์	3.77	.97	มาก
10. ความรู้ในโปรแกรมเป็นประโยชน์นำไปใช้ได้จริง	4.13	.83	มาก
รวม	3.91	.55	มาก

จากตารางที่ 12 พบว่า ผู้เข้าร่วมโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีความคิดเห็นต่อการจัดโปรแกรมถึงความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.91) โดยมีคะแนนเฉลี่ยสูงตามลำดับ คือ ความเหมาะสมของการนำความรู้ในโปรแกรมเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ได้จริง ($\bar{x}$ = 4.13) ความเหมาะสมของความสอดคล้องของเนื้อหาสาระกับกิจกรรมที่จัดในโปรแกรม ($\bar{x}$ = 4.13) รองลงมาคือ ความเหมาะสมของการจัดกิจกรรมทั้ง 10 กิจกรรม ($\bar{x}$ = 4.00) ความเหมาะของ วิทยากรมีความรอบรู้และสามารถถ่ายทอดได้ดี ($\bar{x}$ = 4.00) ส่วนความเหมาะสมของระยะเวลาการจัดโปรแกรม ($\bar{x}$ = 3.45) มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด แต่ยังคงอยู่ระดับปานกลาง

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.เพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองโดยใช้กระบวนการเสริมพลังอำนาจและหลักการนีโอฮิวแมนนิสของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

2.เพื่อเปรียบเทียบผลการเห็นคุณค่าในตนเองก่อนและหลังการทดลองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด ที่ได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง

3.เพื่อเปรียบเทียบผลการเห็นคุณค่าในตนเองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด

4.เพื่อศึกษาความพึงพอใจในโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

สมมติฐานของการวิจัย

ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานดังนี้ คือ

1.หลังจากการเข้าร่วมโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของกลุ่มทดลองจะมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลอง

2.หลังจากการเข้าร่วมโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของกลุ่มทดลองจะมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองสูงขึ้นกว่า กลุ่มควบคุม

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ เด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด มีอายุตั้งแต่ 5 -21 ปี จำนวนประมาณ 207 คน ผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยมีเกณฑ์คัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1.1 เป็นเด็กชายอายุตั้งแต่ 13 – 15 ปี

1.2 ความรู้ในระดับ อ่านออกเขียนได้

1.3 มีความเต็มใจเข้ารับการทดลอง

1.4 หน่วยงานที่ดูแลให้การสนับสนุนในการทดลอง

ดังนั้นได้กลุ่มตัวอย่างเป็นจำนวน 44 คน

2. การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้ คือ การกำหนดวัตถุประสงค์ทางการศึกษา การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียน

3. การวิจัยครั้งนี้ กำหนดการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความเห็นคุณค่าในตนเอง สำหรับกลุ่มทดลองให้ การเข้าร่วมกิจกรรมเป็นเวลาต่อเนื่อง 6 วัน รวมเป็นเวลา 10 ชั่วโมง และจัดกิจกรรมจำนวน 10 กิจกรรม

4. ตัวแปรที่ศึกษา

4.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดของไทเลอร์

4.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ การเห็นคุณค่าในตนเอง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีขั้นตอนและวิธีการดำเนินงาน แบ่งเป็น 3 ขั้นตอนด้วยกัน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. การศึกษานอกระบบโรงเรียน
2. แนวคิดการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน
3. แนวคิดการเห็นคุณค่าในตนเอง
4. กระบวนการเสริมพลังอำนาจ
5. หลักการนีโอฮิวแมนนิส
6. สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง

1. กำหนดกลุ่มตัวอย่างประชากร

ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ เด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด มีอายุตั้งแต่ 5 -21 ปี จำนวนประมาณ 207 คน ผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยมีเกณฑ์คัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1.1 เป็นเด็กชายอายุตั้งแต่ 13 – 15 ปี

1.2 ความรู้ในระดับ อ่านออกเขียนได้

1.3 มีความเต็มใจเข้ารับการทดลอง

1.4 หน่วยงานที่ดูแลให้การสนับสนุนในการทดลอง

ดังนั้นได้กลุ่มตัวอย่างเป็นจำนวน 44 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 22 คน และกลุ่มควบคุม 22 คน ตามความสมัครใจ

2 การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโดยใช้หลักพัฒนาโปรแกรมของไทเลอร์ (Tyler,1986) **ดังนี้**

2.1 กำหนดวัตถุประสงค์โปรแกรม

การกำหนดวัตถุประสงค์นี้พิจารณาจากความต้องการและความสนใจของผู้เรียน สภาพชีวิตของผู้เรียนในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม การเมือง หรือเศรษฐกิจ และจากแนวคิด ทฤษฎี หลักการ หรือข้อเท็จจริงด้านเนื้อหาตามแนวคิด ของไทเลอร์

2.2. การเลือกประสบการณ์เรียนรู้ โดยเลือกหา กิจกรรม และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.2.1 เลือกเนื้อหากิจกรรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง ผู้วิจัยได้ศึกษารายละเอียดของกิจกรรม จาก คู่มือการจัดกิจกรรม ฝึกคิดแก้ปัญหาพัฒนา EQ ของ กรมสุขภาพจิต เป็นต้น เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยกิจกรรมจะต้องมีกระบวนการในการจัดกิจกรรมตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส ได้แก่ การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ผ่อนคลาย การเสริมสร้างภาพพจน์ที่ดี ต่อตนเอง การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติและฝึกฝนทั้งในส่วนบุคคลและเป็นกลุ่ม และการจูงใจเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ และใช้หลักการเสริมพลังอำนาจ ร่วมด้วย คือ การมีแบบแผน การเตรียมการ การเป็นที่ปรึกษา การชักนำ การให้ความรู้และการดำเนินการ

2.2.2 กำหนดกิจกรรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและระยะเวลา

2.2.3 การพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรม

1. ผู้วิจัยได้ศึกษารายละเอียดของกิจกรรม และ แนวทางในการจัดกิจกรรมจากคู่มือการจัดกิจกรรม ฝึกคิดแก้ปัญหาพัฒนา EQ ของ กรมสุขภาพจิต

2. ผู้วิจัยสร้างกิจกรรมในโปรแกรม แล้วส่งผู้เชี่ยวชาญ เพื่อดูความเหมาะสม การปรับปรุงแก้ไข และการนำไปใช้อย่างถูกต้อง

2.2.4 การตรวจสอบคุณภาพของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง โดยส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบกิจกรรม เพื่อปรับปรุงก่อนนำไปใช้จริง โดยเกณฑ์การเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ มีเกณฑ์ดังต่อไปนี้

- ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- ผู้เชี่ยวชาญด้านแนวคิดการเห็นคุณค่าในตนเอง
- ผู้เชี่ยวชาญด้านการคุ้มครองและดูแลสวัสดิการของเด็ก
- ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัย

2.2.5 กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพ โดยเกณฑ์การเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

- ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา
- ผู้เชี่ยวชาญด้านแนวคิดการเห็นคุณค่าในตนเอง
- ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัย

กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง ของ คูเปอร์สมิทธิ์ ฉบับที่ใช้กับผู้ใหญ่ (Coopersmith Self-Esteem Inventory-Adult From, 1967) ซึ่งได้ปรับปรุงจากของวีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา (2538) จำนวน 32 ข้อ โดยแบบวัดความเห็นคุณค่าในตนเองนี้ได้ผ่านการหาความตรงตามสภาพและความเที่ยงแล้ว จึงครอบคลุมสาเหตุของการเห็นคุณค่าในตนเองตามทฤษฎีของคูเปอร์สมิทธิ ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การมีอำนาจ การมีความสำคัญ การมีคุณความดี และการมีความสามารถ เพื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่าง

โดยแยกจำนวนข้อในแต่ละด้านดังนี้

1. ด้านการมีอำนาจ ได้แก่ข้อ 15 , 19 , และ 27 รวม 3 ข้อ

2. ด้านการมีความสำคัญ ได้แก่ ข้อ 2 , 3 , 5 , 6 , 9 , 14 , 20 , 22 , 24 , 26 , 28 และ 30 รวม 12 ข้อ

3. ด้านการมีคุณความดี ได้แก่ ข้อ 8 , 11 , และ 25 รวม 3 ข้อ

4. ด้านการมีความสามารถ ได้แก่ ข้อ 1 , 4 , 7 , 10 , 12 ,13, 16 ,17,18, 21 ,23, 29 , 31 , และ 32 รวม 14 ข้อ

แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองในการวิจัยทั้ง 32 ข้อ ประกอบด้วยข้อที่มีความหมายเป็นบวก จำนวน 11 ข้อ ได้แก่ 1,3,7,8,12,14,15,16,19,21,28 และข้อความที่มีความหมายด้านลบ จำนวน 21 ข้อ ได้แก่ ข้อ 2,4,5,6,9,10,11,13,17,18,20,22,23,24,25,26,27,29,30,31,32

วิธีการตอบและการให้คะแนน ให้ผู้ตอบอ่านในแต่ละข้อ ผู้ตอบจะเลือกตอบเพียงคำตอบเดียวให้ตรงกับความรู้สึกของผู้ตอบ ตอบทีละข้อทั้งหมด 32 ข้อ ดังนี้

ใช่ หมายถึง เมื่อผู้ตอบเห็นว่าข้อความนั้นตรงกับความรู้สึกของผู้ตอบ

ไม่ใช่ หมายถึง เมื่อผู้ตอบเห็นว่าข้อความนั้นไม่ตรงในการให้คะแนน

ข้อที่มีความหมายด้านบวก ถ้าผู้ตอบ ตอบ ใช่ จะได้ 1 คะแนน ถ้า ตอบ ไม่ใช่ จะได้ 0 คะแนน ส่วนข้อที่มีความหมายด้านลบ จะให้คะแนนตรงกันข้าม ถ้าตอบ ใช่ จะได้ 0 คะแนน ตอบ ไม่ใช่ จะได้ 1 คะแนน

2. กิจกรรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้โปรแกรม

1. การทดลองใช้โปรแกรมกับกลุ่มทดลอง โดยจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง โดยนำไปใช้ทดลองกับเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด ซึ่งเป็นอาสาสมัครเข้าร่วมทดลอง 44 คน ที่แบ่งออกเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยให้ทุกคนทำแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง เพื่อเป็นการทดสอบก่อนการทดลอง

2. จัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง ในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2550 และตั้งแต่วันที่ 26 กุมภาพันธ์ - 2 มีนาคม 2550 รวม เป็นเวลา 6 วัน รวมเป็นเวลาประมาณ 10 ชั่วโมง ณ หอประชุมอาคารสง่า สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

3. ทดสอบก่อนและหลังการทดลอง โดยใช้แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง กับกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

4. ประเมินผลโปรแกรม ใช้แบบประเมินผลโปรแกรมการศึกษานอกระบบเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง กับกลุ่มทดลอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ร่วมกิจกรรมเกิดเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม แสดงว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นั้นบรรลุผลสำเร็จ คือการเห็นคุณค่าในตนเองมี 4 ด้านคือ การมีอำนาจ การมีความสำคัญ การมีคุณความดี และมีความสามารถ โดยขั้นตอนในการประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีดังนี้

1. การประเมินผลก่อนและหลังการทดลอง โดยประเมินผล กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ด้วยแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนอง

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

1.1 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มทดลอง ด้วยสถิติทดสอบที (t-test) แบบ t - independent

1.2 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนก่อนและหลังการทดลองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมด้วยสถิติทดสอบที (t-test) แบบ t - independent

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยใช้กระบวนการเสริมพลังอำนาจและหลักการนีโอฮิวแมนนิส

ผลการตรวจสอบโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี และผลการตรวจสอบกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง ได้ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน ผู้วิจัยจึงได้กำหนดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ดังนี้

โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยใช้กระบวนการเสริมพลังอำนาจและหลักการนีโอฮิวแมนนิส ประกอบด้วย

1. หลักการและเหตุผล
2. วัตถุประสงค์
3. หัวข้อของโปรแกรม
4. ผู้เข้าร่วมโปรแกรม
5. ขั้นตอนการดำเนินงาน
6. วิทยากร
7. ระยะเวลา
8. สถานที่
9. ผู้รับผิดชอบ
10. การประเมินผล
11. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ
12. กำหนดการของโปรแกรม
13. แผนกิจกรรมในโปรแกรม ประกอบด้วย ชื่อกิจกรรม จุดมุ่งหมาย เวลา อุปกรณ์ที่

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ใช้ ขั้นตอน การประเมินผล โดยกิจกรรมที่จัดใช้กระบวนการเสริมพลังอำนาจ และหลักการนีโอฮิวแมนนิส เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาตนเอง และเห็นคุณค่าในตนเอง

โดยกิจกรรมมีขั้นตอน ดังนี้

1.ก่อนเข้าสู่บทเรียน ให้ผู้เรียนทำการฝึกสมาธิตามแนวคิดของนีโอฮิวแมนนิส สลับกับการฝึกโยคะ เช่น ท่ากราบยาว ท่าต้นไม้ ท่างูเห่า ท่ากระต่าย ท่านอนตาย เป็นต้น ประมาณ 15 นาที

2.ทำกิจกรรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองเป็นกระบวนการกลุ่ม ด้วยใช้หลักการเสริมพลังอำนาจ และ ขั้นตอนการจัดกิจกรรมของนีโอฮิวแมนนิส ประมาณ 35 นาที

กิจกรรมที่ 1 เอกลักษณ์ของฉัน
กิจกรรมที่ 2 หน้าต่างใจ
กิจกรรมที่ 3 ในความทรงจำ
กิจกรรมที่ 4 ภูมิใจ – เสียใจ
กิจกรรมที่ 5 เปิดโลกใหม่ด้วยใจตน
กิจกรรมที่ 6 นี่แหละ.....ตัวฉัน
กิจกรรมที่ 7 ต้นไม้แห่งชีวิตของฉัน
กิจกรรมที่ 8 กราฟชีวิต
กิจกรรมที่ 9 ร่วมด้วยช่วยกัน
กิจกรรมที่ 10 สะพานดาว

3.จบกิจกรรมด้วย การเต้นเกาชิกิ ประมาณ 10 นาที

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี จำนวน 10 กิจกรรมข้างต้น โดยเนื้อหาทั้งหมดของกิจกรรม ใช้ขั้นตอนในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดของไทเลอร์ ใช้กระบวนการการเสริมสร้างพลังอำนาจของ Hawks และ หลักการของนีโอฮิวแมนนิส เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดการเห็นคุณค่าในตนเอง โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. **การกำหนดวัตถุประสงค์ทางศึกษา**

การกำหนดวัตถุประสงค์นี้พิจารณาจากความต้องการและความสนใจของผู้เรียน สภาพชีวิตของผู้เรียนในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม การเมือง หรือเศรษฐกิจ และจากแนวคิด ทฤษฎี หลักการ หรือข้อเท็จจริงด้านเนื้อหาตามแนวคิด ของไทเลอร์

2. **การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้**

เมื่อได้กำหนดวัตถุประสงค์ทางการศึกษาแล้ว ในขั้นตอนต่อไป ก็คือ การคัดสรรประสงค์การเรียนรู้ที่สามารถทำให้ผู้ร่วมกิจกรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ โดยหลักการในการคัดสรรประสบการณ์การเรียนรู้ของไทเลอร์ มีดังนี้

2.1 การกำหนดเนื้อหาและกิจกรรม ต้องให้ผู้ร่วมกิจกรรมได้มีโอกาสฝึกฝนและปฏิบัติพฤติกรรมที่พึงประสงค์

โดยนำกระบวนการเสริมพลังอำนาจ ของ ฮอดจ์ คือ

1. การเตรียมการ มีการเตรียมทรัพยากรหรือแหล่งประโยชน์เพื่อความสำเร็จ เช่น สถานที่ อุปกรณ์ในการจัดกิจกรรม เป็นต้น

2. การมีแบบแผน รวมถึงการส่งเสริมการจัดองค์การ หรือข้อจำกัดในกิจกรรม เช่น กิจกรรมที่จัด สามารถนำไปใช้ได้อย่างต่อเนื่อง และปรับปรุงให้ทันสมัยได้ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมของกลุ่มที่จัดด้วย

2.2 การพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรม

2.3 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3. **การจัดประสบการณ์การเรียนรู้**

ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้จะต้องทำการวางแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างมีระเบียบแบบแผน โดยหลักการที่สำคัญในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อการจัดกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพนั้น มีดังนี้ ความต่อเนื่อง การมีลำดับขั้นตอน และการบูรณาการ การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง – กลุ่มเด็กที่ขาดการเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งส่วนใหญ่มีปัญหาครอบครัว ถูกทอดทิ้ง และเลือกกลุ่มตัวอย่างในสถานสงเคราะห์เด็กชาย บ้านปากเกร็ด

การจัดโปรแกรมการเห็นคุณค่าในตนเอง โดยใช้ กระบวนการเสริมพลังอำนาจของ ฮอดจ์ และ หลักการนีโอฮิวแมนนิส ดังนี้

1. กระบวนการเสริมพลังอำนาจของ Hawks คือ

1.1 การชักนำ (Leading) เป็นการชักนำผู้อื่นให้ตัดสินใจ เช่นกิจกรรมการสร้างผู้นำ ในกลุ่ม เป็นต้น

1.2 การเป็นที่ปรึกษา(Mentoring)การเป็นผู้ช่วยเหลือสนับสนุน (Supporting) เป็นการให้การช่วยเหลือสนับสนุนและให้คำชี้แนะแก่ผู้อื่น เพื่อช่วยให้บรรลุเป้าหมายได้เร็วขึ้น ตรงนี้เป็นหน้าที่ของวิทยากร ที่เข้ามาสนับสนุนในการทำกิจกรรม

1.3 การดำเนินการ (Actualizing) เป็นการอาศัยประสบการณ์ในอดีต หรือวิธีการเดิมที่เกี่ยวข้องกับบุคคลและองค์การ ในการเตรียมดำเนินการให้ดีที่สุด เป็นการนำเทคนิคที่ใช้ในการสอน มาใช้ในการจัดกิจกรรม

2. หลักการนีโอฮิวแมนนิส คือ

1. การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย

2. การเสริมสร้างภาพพจน์ที่ดีต่อตนเอง

3. การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติและการฝึกฝน

4. การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติเป็นกลุ่ม จะสอดคล้องกับ การเสริมพลังอำนาจ ขั้นที่ 1 คือ การให้ความรู้สึกหรือการศึกษา (Education) เป็นการแบ่งข้อมูลข่าวสารและช่วยเหลือผู้อื่นในการเรียนรู้การใช้ข้อมูล และคิดสร้างสรรค์ข้อมูลใหม่ๆ

5. การจูงใจเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้

4. การประเมินผลการเรียนรู้

ในขั้นตอนสุดท้าย เป็นการประเมินผลการเรียนรู้ว่าสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้ โดยพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ร่วมกิจกรรม ซึ่งถ้าผู้ร่วมกิจกรรมเกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ก็แสดงว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นั้นบรรลุผลสำเร็จ คือการ เห็นคุณค่าในตนเอง มี 4 ด้าน คือ การมีอำนาจ การมีความสำคัญ การมีคุณความดี และมีความสามารถ โดยขั้นตอนในการประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีดังนี้

4.1 การประเมินผลการเรียนรู้ ใช้แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองและแบบประเมินผลโปรแกรม

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล

4.3 การปรับปรุงโปรแกรม

โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยใช้กระบวนการเสริมพลังอำนาจและหลักการนีโอฮิวแมนนิส มีองค์ประกอบ ดังนี้

1.หลักการ

หลักการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มาจากแนวคิดและทฤษฎีที่สำคัญ คือ

1.1 ใช้ขั้นตอนในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดของไทเลอร์ ซึ่งประกอบไปด้วยการกำหนดวัตถุประสงค์ทางศึกษา การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้

1.2 ใช้กระบวนการการเสริมสร้างพลังอำนาจของฮอดจ์ ซึ่งประกอบไปด้วย การเตรียมการ การมีแบบแผน การชักนำ การเป็นที่ปรึกษา การดำเนินการ และการให้ข้อมูลใหม่ๆ

1.3 ใช้หลักการของนีโอฮิวแมนนิส ซึ่งประกอบไปด้วย การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย การเสริมสร้างภาพพจน์ที่ดีต่อตนเอง การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติและการฝึกฝน การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติเป็นกลุ่ม และ การจูงใจเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้

1.4 การเห็นคุณค่าในตนเองของ คูเปอร์สมิท 4 ด้าน คือ การมีอำนาจ การมีความสำคัญ การมีคุณความดี และมีความสามารถ

2. วัตถุประสงค์

โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

3. กระบวนการ

กระบวนการของการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีขั้นตอนดังนี้

3.1 การกำหนดวัตถุประสงค์ทางศึกษา

เพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

3.2 การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้

3.2.1 การกำหนดเนื้อหาและกิจกรรม คือ การเลือกประสบการณ์เรียนรู้ที่สามารถทำให้ผู้ร่วมกิจกรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ โดยให้ผู้ร่วมกิจกรรมได้มีโอกาสฝึกฝนและทำงานร่วมกันได้

3.2.2 การพัฒนาโปรแกรมให้ครอบคลุมสาระ ดังนี้ หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ หัวข้อของโปรแกรม คุณสมบัติของผู้เข้าร่วมโปรแกรม ขั้นตอนการดำเนิน วิธีการวิทยากร ระยะเวลา สถานที่ ผู้รับผิดชอบ การประเมินผล ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ กำหนดการของโปรแกรม และกิจกรรมการเห็นคุณค่าในตนเอง

3.2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผล ได้แก่

1) แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง

2)แบบประเมินผลโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

3.3 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ มีขั้นตอนดังนี้

3.3.1 การคัดเลือกผู้เข้าร่วมกิจกรรม เป็นเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ที่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมตลอดกิจกรรมได้ โดยอาสาสมัครอย่างเต็มใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรม

3.3.2 ปฐมนิเทศ โดยให้ข้อมูลในการจัดกิจกรรม เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเข้าใจวัตถุประสงค์ กิจกรรม ระยะเวลา และการประเมินผล โดยจะประเมินผู้เข้าร่วมกิจกรรมด้วยแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง ทั้งก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม

3.3.3 จัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งประกอบไปด้วย

1) หลักการตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส ซึ่งมีแนวทางในการจัดกิจกรรมดังนี้ การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย การเสริมสร้างภาพพจน์ที่ดีต่อตนเอง การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติและการฝึกฝน การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติเป็นกลุ่ม และ การจูงใจเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้

2) กระบวนการการเสริมสร้างพลังอำนาจของฮอดจ์ ซึ่งประกอบไปด้วย การเตรียมการ การมีแบบแผน การชักนำ การเป็นที่ปรึกษา การดำเนินการ และการให้ข้อมูลใหม่ๆ

3.4 การประเมินผลการเรียนรู้ ประเมินผลการเรียนรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรมโดยใช้เครื่องมือ คือ แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง มี 4 ด้าน คือ การมีอำนาจ การมีความสำคัญ การมีคุณความดี และมีความสามารถ

4. การประเมินผล

การประเมินโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยใช้เครื่องมือ คือ แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง และแบบประเมินผลโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ตอนที่ 2 ผลการทดลองใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยใช้กระบวนการเสริมพลังอำนาจและหลักการนีโอฮิวแมนนิส ซึ่งนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

2.1 การเปรียบเทียบผลการเห็นคุณค่าในตนเองก่อนการทดลองระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม ปรากฏว่า กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า ก่อนการทดลองผู้เข้าร่วมโปรแกรมทั้งสองกลุ่มมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างกัน

2.2 การเปรียบเทียบผลการเห็นคุณค่าในตนเองของกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการทดลอง ปรากฏว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยการเห็นคุณค่าในตนเอง ก่อนการทดลองและหลังการทดลองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า ก่อนการทดลองและหลังการทดลองผู้เข้าร่วมโปรแกรมมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างกัน

2.3 เปรียบเทียบผลการเห็นคุณค่าในตนเองของกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการทดลอง ในแต่ละด้านการมีอำนาจ การมีคุณความดี การมีความสามารถ และ การมีความสำคัญ ปรากฏว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยการเห็นคุณค่าในตนเอง ก่อนการทดลองและหลังการทดลองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า ก่อนการทดลองและหลังการทดลองผู้เข้าร่วมโปรแกรมมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างกัน

2.4 เปรียบเทียบผลการเห็นคุณค่าในตนเองหลังการทดลองระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม ปรากฏว่า กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า หลังการทดลองผู้เข้าร่วมโปรแกรมทั้งสองกลุ่มมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างกัน

ตอนที่ 3 ผลการประเมินความพึงพอใจโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ปรากฏว่า

ผู้เข้าร่วมโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีความคิดเห็นต่อการจัดโปรแกรมถึงความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.91) โดยมีคะแนนเฉลี่ยสูงตามลำดับ คือ ความเหมาะสมของการนำความรู้ในโปรแกรมเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ได้จริง ($\bar{x}$ = 4.13) ความเหมาะสมของความสอดคล้องของเนื้อหาสาระกับกิจกรรมที่จัดในโปรแกรม ($\bar{x}$ = 4.13) รองลงมาคือ ความเหมาะสมของการจัดกิจกรรมทั้ง 10 กิจกรรม ($\bar{x}$ = 4.00) ความเหมาะของวิทยากรมีความรอบรู้และสามารถถ่ายทอดได้ดี($\bar{x}$ = 4.00) ส่วนความเหมาะสมของระยะเวลาการจัดโปรแกรม ($\bar{x}$ = 3.45) มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด แต่ยังคงอยู่ระดับปานกลาง

สรุปได้ว่า ผลการจัดโปรแกรมดังกล่าวนี้ น่าจะเป็นแนวทางที่จะสามารถนำกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ไปใช้กับเด็กและเยาวชนในกลุ่มอื่นๆ ได้

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยนี้ มีจุดมุ่งหมายที่ต้องการจะพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยอภิปรายผลการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งการอภิปรายผลออกเป็น 2 ส่วนดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ตอนที่ 2 ผลการทดลองใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ตอนที่ 3 ผลการการประเมินความพึงพอใจโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ดังมีรายละเอียดในแต่ละประเด็นที่นำมาการอภิปรายดังนี้ คือ

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยใช้แนวคิดกระบวนการเสริมพลังอำนาจและหลักการนีโอฮิวแมนนิส ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดของการสร้างโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนของไทเลอร์ เป็นกรอบในการพัฒนาโปรแกรม และใช้กระบวนการเสริมพลังอำนาจและแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส เป็นกรอบแนวคิดหลักในการจัดโปรแกรม ทั้งนี้ผู้วิจัยได้พัฒนาโปรแกรมขึ้นมาให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเพื่อปรับปรุงก่อนที่จะนำไปทดลองจริง โดยในส่วนนี้สามารถแยกตามองค์ประกอบของโปรแกรมได้ ดังนี้

ผู้วิจัยได้กำหนดหลักการที่ต้องคำนึงถึงการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยใช้ทฤษฎีที่สำคัญ คือ หลักการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนแนวคิดของไทเลอร์ กระบวนการเสริมพลังอำนาจของHawks และหลักการนีโอฮิวแมนนิส โดยมี

เป้าหมายคือ การเสริมสร้างให้บุคคลเกิดการเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Coopersmith (1981)

การพัฒนาโปรแกรมเป็นความมุ่งหวังที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในตัวผู้เรียน ไม่ว่าผู้เรียน จะเป็นรายบุคคล เป็นกลุ่มบุคคล หรือชุมชน ในรายบุคคล การเปลี่ยนแปลงที่คาดหวังว่าจะเกิดจากผู้เรียน คือ ด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ ในระดับกลุ่ม หรือ ชุมชนการเปลี่ยนแปลงที่คาดหวังว่า จะเกิดขึ้นในชุมชน คือ วิธีการต่าง ๆ ในการประสานความต้องการและผลประโยชน์ของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน และวัตถุประสงค์ในการพัฒนาโปรแกรมเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางการศึกษาของผู้เรียนตามแนวคิดของ Boone (1992)

ดังนั้นรูปแบบการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน จะเห็นได้ว่า รูปแบบการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนของTyler มีความเหมาะสมกับการนำไปใช้ในการจัดโปรแกรม เนื่องจากแนวคิดดังกล่าว ได้เน้นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมกิจกรรม และการมีขั้นตอนที่ชัดเจนในการประเมินและตรวจสอบพฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นผู้วิจัย จึงใช้แนวคิดของไทเลอร์ ในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชาย บ้านปากเกร็ด

Tyler (1986) ได้กำหนดหลักการพัฒนาโปรแกรมการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ 4 ขั้นตอน ดังนี้ คือ

1. **การกำหนดวัตถุประสงค์ทางการศึกษา**

การกำหนดวัตถุประสงค์นี้พิจารณาจากความต้องการและความสนใจของผู้เรียน สภาพชีวิตของผู้เรียนในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม การเมือง หรือเศรษฐกิจ และจากแนวคิด ทฤษฎี หลักการ หรือข้อเท็จจริงด้านเนื้อหา

2. **การคัดสรรประสบการณ์การเรียนรู้**

เมื่อได้กำหนดวัตถุประสงค์ทางการศึกษาแล้ว ในขั้นตอนต่อไป ก็คือ การคัดสรรประสงค์การเรียนรู้ที่สามารถทำให้ผู้ร่วมกิจกรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ โดยหลักการในการคัดสรรประสบการณ์การเรียนรู้ของไทเลอร์ มีดังนี้

2.1 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ จะต้องให้ผู้ร่วมกิจกรรมได้มีโอกาสฝึกฝนและปฏิบัติพฤติกรรมที่พึงประสงค์

2.2 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ จะต้องทำให้ผู้ร่วมกิจกรรมเกิดความพึงพอใจในพฤติกรรมของตนเอง

2.3 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ จะต้องมีความสอดคล้องและเหมาะสมกับผู้ร่วมกิจกรรม

2.4 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ข้อเดียวกันได้

2.5 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยกิจกรรมหนึ่งๆ สามารถนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมหลายๆ ข้อได้

3. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้

ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้จะต้องทำการวางแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างมีระเบียบแบบแผน โดยหลักการที่สำคัญในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อการจัดกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพนั้น มีดังนี้

3.1 ความต่อเนื่อง

3.2 การมีลำดับขั้นตอน

3.3 การบูรณาการ

4. การประเมินผลการเรียนรู้

ในขั้นตอนสุดท้าย เป็นการประเมินผลการเรียนรู้ว่าสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้หรือไม่ โดยพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ร่วมกิจกรรม ซึ่งถ้าผู้ร่วมกิจกรรมเกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ก็แสดงว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นั้นบรรลุผลสำเร็จ โดยขั้นตอนในการประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีดังนี้

4.1 กำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

4.2 กำหนดเครื่องมือที่ใช้วัดพฤติกรรมของผู้ร่วมกิจกรรม

4.3 กำหนดกลุ่มตัวอย่าง

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล

ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการเสริมพลังอำนาจของฮอดจ์ และหลักการของนีโอฮิวแมนนิส โดยนำมาใช้ในส่วนของการเป็นกระบวนการในการดำเนินกิจกรรม ดังนี้

ในกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจนี้ Hawks (1992) มีความเชื่อว่าต้องประกอบด้วยบุคคล 2 ฝ่าย คือผู้เสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowers) และผู้ที่ได้รับการเสริมสร้างอำนาจ (Empowered) และต้องเป็นการประยุกต์ใช้หลักปรัชญา หลักการเรียนรู้ หลักการสอนเข้าด้วยกัน ซึ่งประกอบด้วยวิธีการต่างๆ 6 ขั้นตอน ได้แก่

1. การให้ความรู้สึกหรือการศึกษา (Education) เป็นการแบ่งข้อมูลข่าวสารและช่วยเหลือผู้อื่นในการเรียนรู้การใช้ข้อมูล และคิดสร้างสรรค์ข้อมูลใหม่ๆ

2. การชักนำ (Leading) เป็นการชักนำผู้อื่นให้ตัดสินใจ

3. การเป็นที่ปรึกษา (Mentoring) การเป็นผู้ช่วยเหลือสนับสนุน (Supporting) เป็นการให้การช่วยเหลือสนับสนุนและให้คำชี้แนะแก่ผู้อื่น เพื่อช่วยให้บรรลุเป้าหมายได้เร็วขึ้น

4. การเตรียมการ (Providing) มีการเตรียมทรัพยากรหรือแหล่งประโยชน์เพื่อความสำเร็จ

5. การมีแบบแผน (Structuring) รวมถึงการส่งเสริมการจัดองค์การหรือข้อจำกัดในกิจกรรม

6. การดำเนินการ (Actualizing) เป็นการอาศัยประสบการณ์ในอดีต หรือวิธีการเดิมที่เกี่ยวข้องกับบุคคลและองค์การ ในการเตรียมดำเนินการให้ดีที่สุด

หลักการของนีโอฮิวแมนนิส มีกระบวนการที่สำคัญ 5 ประการด้วยกันคือ

1. การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย
2. การเสริมสร้างภาพพจน์ที่ดีต่อตนเอง
3. การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติและการฝึกฝน
4. การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติเป็นกลุ่ม
5. การจูงใจเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้

นอกจากนี้ ทั้งกระบวนการเสริมพลังอำนาจและหลักการนีโอฮิวแมนนิส ยังสอดคล้องกับแนวคิดการเห็นคุณค่าในตนเองของคูเปอร์สมิธ(Coopersmith, 1981) คือ การช่วยให้บุคคลเห็นคุณค่าในตนเองนั้น ได้แก่ โอกาสที่บุคคลนั้นจะได้ใช้พลังความสามารถที่มีอยู่ในตนเองในการคุ้มครองดูแลตนเองหรือมีโอกาสให้เกื้อกูลผู้อื่น ได้รับการให้ความสำคัญ ได้รับความเชื่อถือศรัทธา และประสบความสำเร็จในสิ่งที่มุ่งหวัง ฉะนั้นควรให้การสนับสนุนโดยตระหนักถึงพลังที่มีอยู่ในตนเอง ให้สามารถพัฒนาชีวิตของตนเองให้สูงขึ้น

สุดท้ายผู้วิจัยใช้แนวคิดการเห็นคุณค่าในตนเองของ Coopersmith (1981) เพื่อสรุปผลที่ได้จากใช้ กระบวนการเสริมพลังอำนาจและหลักการนีโอฮิวแมนนิส เพราะ เป็นแนวคิดที่ส่งเสริมให้เด็กในสถานสงเคราะห์เกิดการเห็นคุณค่าในตนเอง ใน 4 ด้าน คือ

1. การมีอำนาจ (Power) หมายถึง การที่บุคคลสามารถมีอิทธิพลและควบคุมผู้อื่นได้

2. การมีความสำคัญ (Significance) หมายถึง การได้รับการยอมรับตนมีความสำคัญ ได้รับความรักใคร่จากผู้อื่น

3. การมีคุณความดี (Virtue) หมายถึง การยึดมั่นตามมาตรฐานทางจริยธรรมและศีลธรรมของสังคม

4. การมีความสามารถ (Competence) หมายถึง การได้รับความสำเร็จ บรรลุวัตถุประสงค์ในการกระทำของตน

จากการอภิปรายผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้กำหนดโปรแกรมการพัฒนาโปรแกรม

การศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ดังนี้

1. หลักการ

หลักการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มาจากแนวคิดและทฤษฎีที่สำคัญ คือ

1.1 ใช้ขั้นตอนในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดของไทเลอร์ ซึ่งประกอบไปด้วยการกำหนดวัตถุประสงค์ทางศึกษา การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้

1.2 ใช้กระบวนการการเสริมสร้างพลังอำนาจของฮอดจ์ ซึ่งประกอบไปด้วย การเตรียมการ การมีแบบแผน การชักนำ การเป็นที่ปรึกษา การดำเนินการ และการให้ข้อมูลใหม่ๆ

1.3 ใช้หลักการของนีโอฮิวแมนนิส ซึ่งประกอบไปด้วย การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย การเสริมสร้างภาพพจน์ที่ดีต่อตนเอง การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติและการฝึกฝน การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติเป็นกลุ่ม และ การจูงใจเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้

1.4 การเห็นคุณค่าในตนเองของ คูเปอร์สมิท 4 ด้าน คือ การมีอำนาจ การมีความสำคัญ การมีคุณความดี และมีความสามารถ

2. วัตถุประสงค์

ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เพื่อเสริมสร้างให้เด็กเกิดการเห็นคุณค่าในตนเอง โดยที่เด็กสมควรได้รับการพัฒนาให้เต็มตามศักยภาพและทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายเยาวชนแห่งชาติและแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนระยะยาว พ.ศ.2545-2554 ที่ต้องการพัฒนาเด็กเพื่อประโยชน์ต่อพัฒนาการของเด็กแต่ละช่วงวัย

3. กระบวนการ

ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนของ Tyler (1986) มาเป็นกรอบในการพัฒนาโปรแกรม เพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัด มี 4 ขั้นตอนด้วยกัน ดังนี้

3.1 การกำหนดวัตถุประสงค์ทางศึกษา

เพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

3.2 การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้

3.2.1 การกำหนดเนื้อหาและกิจกรรม คือ การเลือกประสบการณ์เรียนรู้ที่สามารถทำให้ผู้ร่วมกิจกรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ โดยให้ผู้ร่วมกิจกรรมได้มีโอกาสฝึกฝนและทำงานร่วมกันได้

3.2.2 การพัฒนาโปรแกรมให้ครอบคลุมสาระ ดังนี้ หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ หัวข้อของโปรแกรม คุณสมบัติของผู้เข้าร่วมโปรแกรม ขั้นตอนการดำเนิน วิธีการวิทยากร ระยะเวลา สถานที่ ผู้รับผิดชอบ การประเมินผล ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ กำหนดการของโปรแกรม และกิจกรรมการเห็นคุณค่าในตนเอง

3.2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผล ได้แก่

1) แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง

2)แบบประเมินผลโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

3.3 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ มีขั้นตอนดังนี้

3.3.1 การคัดเลือกผู้เข้าร่วมกิจกรรม เป็นเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ที่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมตลอดกิจกรรมได้ โดยอาสาสมัครอย่างเต็มใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรม

3.3.2 ปฐมนิเทศ โดยให้ข้อมูลในการจัดกิจกรรม เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเข้าใจวัตถุประสงค์ กิจกรรม ระยะเวลา และการประเมินผล โดยจะประเมินผู้เข้าร่วมกิจกรรมด้วยแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง ทั้งก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม

3.3.3 จัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งประกอบไปด้วย

1) หลักการตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส ซึ่งมีแนวทางในการจัดกิจกรรมดังนี้ การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย การเสริมสร้างภาพพจน์ที่ดีต่อตนเอง การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติและการฝึกฝน การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติเป็นกลุ่ม และ การจูงใจเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้

2) กระบวนการการเสริมสร้างพลังอำนาจของฮอดจ์ ซึ่งประกอบไปด้วย การเตรียมการ การมีแบบแผน การชักนำ การเป็นที่ปรึกษา การดำเนินการ และการให้ข้อมูลใหม่ๆ

3.4 การประเมินผลการเรียนรู้ ประเมินผลการเรียนรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรมโดยใช้เครื่องมือ คือ แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง มี 4 ด้าน คือ การมีอำนาจ การมีความสำคัญ การมีคุณความดี และมีความสามารถ

โดยแนวคิดของไทเลอร์จะเน้นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจึงมีความสอดคล้องกับแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส ที่กล่าวว่า ความคิดและการกระทำเป็นตัวกำหนดคุณลักษณะหรืออุปนิสัย

หรือ พฤติกรรม Sarkar(1990) และสอดคล้องกับแนวคิดของการเสริมพลังอำนาจ Hawks (1992) ที่กล่าวว่า เมื่อบุคคลได้รับการเสริมพลังอำนาจจะเกิดการพัฒนาความสามารถ และประสิทธิภาพของบุคคล จนเกิดการเห็นคุณค่าในตนเองได้

4. การประเมินผล

ผู้วิจัยทำการประมินผลการประเมินโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยใช้เครื่องมือ คือ แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง และแบบประเมินผลโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ตอนที่ 2 ผลการทดลองใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

เนื่องจากการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผู้วิจัยกำหนดวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง โดยใช้กระบวนการเสริมพลังอำนาจและหลักการนีโอฮิวแมนนิส ของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

2. เพื่อเปรียบเทียบผลการเห็นคุณค่าในตนเองก่อนและหลังการทดลองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด ที่ได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง

3.เพื่อเปรียบเทียบผลการเห็นคุณค่าในตนเองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมของเด็กชายในสถานสงเคราะห์ เด็กชายบ้านปากเกร็ดหลังการทดลอง

โดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กชาย ในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จำนวน 44 คน อายุระหว่าง 13 – 15 ปี

ผู้วิจัยขออภิปรายผลการวิจัย ตามสมมติฐาน ดังนี้

1. หลังจากการเข้าร่วมโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง กลุ่มทดลองจะมีระดับการเห็นคุณค่าตนเองสูงขึ้นกว่า ก่อนการทดลอง

2. หลังจากการเข้าร่วมโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง กลุ่มทดลองจะมีระดับการเห็นคุณค่าตนเองสูงกว่า กลุ่มควบคุม

จากผลการทดลองใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี พบว่า

1.การเปรียบเทียบผลการเห็นคุณค่าในตนเองก่อนการทดลองระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม หลังการทดลองปรากฏว่า กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าก่อนการทดลองผู้เข้าร่วมโปรแกรมทั้งสองกลุ่มมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างกัน

2. การเปรียบเทียบผลการเห็นคุณค่าในตนเองของกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการทดลอง ที่เข้าร่วมโปรแกรม ปรากฏว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยการเห็นคุณค่าในตนเอง ก่อนการทดลองและหลังการทดลองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า ก่อนการทดลองและหลังการทดลอง ผู้เข้าร่วมโปรแกรมมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองไม่แตกต่าง พบว่าสอดคล้องกับ สรานุช จันทร์เพ็ญ และคณะ(2549) ศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมการเสริมสร้างความเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่3 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยใช้ Stair Model เป็นพื้นฐาน ผลการศึกษาพบว่าระดับความเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมการเสริมสร้างความเห็นคุณค่าในตนเองไม่มีความแตกต่างกันทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรม

3.การเปรียบเทียบผลการเห็นคุณค่าในตนเองหลังการทดลองระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม ปรากฏว่า กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยการเห็นคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า หลังการทดลองผู้เข้าร่วมโปรแกรมทั้งสองกลุ่มมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างกัน พบว่าสอดคล้องกับ สรานุช จันทร์เพ็ญ และคณะ(2549) ศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมการเสริมสร้างความเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยใช้ Stair Model เป็นพื้นฐาน ผลการศึกษาพบว่า ระดับความเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมการเสริมสร้างความเห็นคุณค่าในตนเองไม่มีความแตกต่างกันทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรม รวมทั้งระดับความเห็นคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างกันระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ผลการวิจัยครั้งนี้ ไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1 และข้อที่ 2 ข้างต้น กล่าวคือ

1.ระดับความเห็นคุณค่าในตนเองของกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองไม่สูงกว่า ก่อนเข้าร่วมโปรแกรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.ระดับความเห็นคุณค่าในตนเองของกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมโปรแกรมการศึกษา

นอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง ไม่สูงกว่า กลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ซึ่งผลการวิจัยที่ไม่เป็นไปตามสมมติฐานนี้ อาจมีสาเหตุมาจาก

1. แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองที่ใช้เหมาะสำหรับผู้ที่สามารถอ่านและเข้าใจภาษาได้ ซึ่งเด็กบางคนในกลุ่มทดลองน่าจะมีปัญหาความบกพร่องในการเรียนรู้ภาษา ทำให้ไม่สามารถอ่านและเข้าใจประเด็นในแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองได้

2. แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองนี้อาจจะไม่เหมาะที่จะนำมาใช้กับเด็กกลุ่มนี้เพราะภาษาที่ใช้อาจยากเกินกว่าที่เด็กจะเข้าใจได้ เพราะเป็นแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองที่ใช้กับผู้ใหญ่ และสังเกตจากคะแนนการเห็นคุณค่าในตนเองก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรม พบว่าช่วงก่อนการเข้าโปรแกรมเด็กมีเวลาในการทำแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองพร้อมกัน ซึ่งมีโอกาสในการสอบถามเพื่อน หรือดูคำตอบจากเพื่อนและในช่วงหลังการเข้าโปรแกรม มีเวลาจำกัดในการทำแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง ส่งผลให้เด็กบางคนรีบทำ และไม่สามารถสอบถาม หรือดูคำตอบจากเพื่อนได้

3. โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองเน้นการพัฒนาทางร่างกายและจิตใจ จึงต้องอาศัยเวลาพอสมควรในการสำรวจและทำความเข้าใจ แต่ระยะเวลาในการทำกิจกรรมได้จริง ๆ ประมาณ 30 -45 นาที ทำให้เวลาในการมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์มีน้อย

4. จำนวนกิจกรรมที่จัดน้อยไป เนื่องจากมีระยะเวลาจำกัดในการจัดโปรแกรมและทางหน่วยงานสถานสงเคราะห์มีกิจกรรมที่ต้องนำเด็กไปเข้าร่วมกิจกรรมอื่นๆต่อจากงานของผู้วิจัย

5. เนื่องจากระยะเวลาในการจัดเป็นช่วงหลังเลิกเรียน ช่วงเวลา ประมาณ 17.30-18.30 น. มีเด็กบางคนเข้าร่วมกิจกรรมที่สถานสงเคราะห์จัดขึ้น เช่น ซ้อมกีฬา เป็นต้น และยังเข้าร่วมโปรแกรมที่ผู้วิจัยจัดขึ้นด้วย ซึ่งอาจส่งผลต่อคะแนนในภาพรวมด้วย

จากประสบการณ์ที่ผู้วิจัยเข้าไปจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผู้วิจัยจึงขออภิปรายผลเพิ่มเติมที่เกิดจากประสบการณ์จริงจากการที่เข้าไปจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยใช้ระยะเวลา 6 วัน ติดต่อกัน เป็นเวลาประมาณ 10 ชั่วโมง ผู้วิจัยพบว่า ช่วงที่ทำกิจกรรมกับเด็ก ๆ จะค่อนข้างตื่นเต้นกับกิจกรรมเพราะยังไม่เคยร่วมกิจกรรมนี้ และให้ความร่วมมืออย่างดี ผู้วิจัยได้อธิบายวัตถุประสงค์ในการจัดว่า เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับตัวผู้เข้าร่วมโปรแกรม ที่จะได้รู้จักตนเอง รู้จักผู้อื่นดีขึ้น มีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น คิดทำใน

ด้านบวกมากขึ้น จะมีสมาธิและร่างกายแข็งแรง เด็กๆที่เข้าร่วมโปรแกรมส่วนใหญ่จะทำกิจกรรมอย่างสนุกสนาน บางทีก็มีการแกล้งเพื่อน พูดจาไม่ค่อยสุภาพบ้าง ไม่ค่อยฟังเวลาที่ผู้วิจัยอธิบายขั้นตอนในการทำกิจกรรม แต่เนื่องจากมีเจ้าหน้าที่ทางสถานสงเคราะห์เข้ามาดูแลอย่างใกล้ชิดและช่วยปรามเด็ก เวลาที่เล่นกันจนเกินเลย รวมทั้งมีรุ่นพี่ ที่โตกว่าเข้ามาช่วยกำกับเด็ก ๆ ทำให้ผู้วิจัยทำงานไปได้อย่างราบรื่น จากการสังเกต ในกิจกรรมก่อนเข้าสู่บทเรียน คือ ให้เด็ก ๆ ฝึกสมาธิตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส ท่านอนตาย พร้อมเปิดเทปพลังแห่งความเชื่อมั่น ประมาณ 10 นาที ตอนแรกก็ไม่ยอมหลับตากัน แหย่กันบ้าง แกล้งบ้างจนเจ้าหน้าที่ต้องมาช่วยปราม แต่ซักพักก็เงียบและนอนตายกันอย่างเงียบๆ เมื่อผู้วิจัยให้ลืมตาขึ้น เด็ก ๆ ดูสงบและเรียบร้อยกว่า ก่อนทำกิจกรรม จากนั้นผู้วิจัยตั้งคำถามว่า รู้สึกอย่างไรกับการนอนตายบ้าง ใครพอจับคำพูดที่ฟังในเทปได้บ้าง เด็กๆ หลายคนช่วยกันตอบเช่น รู้สึกสบายเวลานอนตาย รู้สึกผ่อนคลาย ส่วนที่ฟังในเทป บางก็บอกว่า จำแสงสีได้ รู้สึกหนักที่ตามร่างกาย และผ่อนคลาย เป็นต้น ต่อจากนั้นทำกิจกรรมแนะนำตนเอง ให้เพื่อนรู้จัก เด็กๆดูสนุกสนานมาก มีการพูดแซวกันตลอด บางทีก็พูดกันแรง แต่โดยภาพรวมเด็กๆให้ความสนใจกับกิจกรรมนี้พอสมควร หลังจากนั้นก็ฝึกเด็กให้เต้นเกาชิกิ ซึ่งใช้เวลาค่อนข้างนาน แต่เด็กก็พยายามกันอย่างเต็มที่ ก็เต้นได้บ้าง ที่เต้นไม่ได้ก็พยายามฝึก บางคนก็ถูกเพื่อนๆล้อ จนอายและเสียสมาธิในการเต้นเกาชิกิ เมื่อเสร็จกิจกรรม ผู้วิจัยกล่าวชมเด็กทุกคนที่ตั้งใจทำกิจกรรม และให้กำลังใจเด็กๆ เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้และให้เด็กกล้าแสดงออกมาขึ้น และเมื่อเด็กได้ทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องทุกวัน ผู้วิจัยสังเกตว่า เด็กมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด คือ

1. เข้าร่วมกิจกรรมตรงเวลาทุกวัน และมากันครบทุกคน มีเด็ก 1 คนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมเพียงวันเดียว นอกนั้นมาทุกวัน
2. เด็ก ๆจะเข้ามาช่วยผู้วิจัยจัดอุปกรณ์ ติดป้ายแสดงผลงาน รวมทั้งช่วยเก็บอุปกรณ์ หลังจากเสร็จสิ้นในแต่ละกิจกรรม ด้วยความเต็มใจ
3. เด็ก ๆ ใช้คำพูดสุภาพ และไม่ล้อเลียนหรือแกล้งเพื่อนๆ ในกลุ่ม
4. ตั้งใจฟังผู้วิจัยอธิบายขั้นตอนในการทำกิจกรรม
5. เด็กกล้าแสดงออก สามารถออกมาเล่าเรื่องสิ่งที่ตนภูมิใจ – เสียใจ ให้เพื่อนๆฟัง โดยไม่อายและสามารถ บอกวิธีแก้ไขปัญหาของตนเองได้
6. เด็กส่วนใหญ่บอกว่า ชอบกิจกรรมที่ผู้วิจัยจัดมาก เพราะพวกเขาไม่เคยทำมาก่อน เช่น นอนตาย ฝึกโยคะ เต้นเกาชิกิ เป็นต้น เด็กบอกว่า ทำให้รู้สึกผ่อนคลาย รู้สึกมีความสุขมาก อยากให้มีแบบนี้ทุกวัน
7. เด็กพูดคำว่า ขอบคุณ บ่อยขึ้น เวลาที่ได้รับของจากผู้วิจัย หรือ จากเพื่อนๆด้วยกัน และ กล่าวคำขอโทษ เวลาที่เขารู้สึกว่า ทำบางอย่างที่ทำให้ผู้วิจัยหรือเพื่อนรู้สึกไม่สบายใจ

8. เด็กบางคนไม่ค่อยยอมพูดกับผู้วิจัย ในช่วงแรก แต่ตอนหลัง พูดมากขึ้น ตอบคำถามได้ดี และสามารถแสดงความคิดเห็นต่อกิจกรรมที่ได้เป็นอย่างดี

9. เด็กมีรอยยิ้ม และเสียงหัวเราะทุกวัน ไม่ทะเลาะกันเหมือนในช่วงแรก

10. เด็กสามารถกล่าวชมเชยเพื่อนในกลุ่มได้ สามารถพูดถึงข้อดี-ข้อเสียของตนเองได้

11. เด็กๆ ช่วยกันทำงานตามกลุ่ม ด้วยความสามัคคี และหากว่ากลุ่มไหนเสร็จก่อน จะเข้าไปช่วยเพื่อนในกลุ่มอื่น ที่ยังไม่เสร็จ เพื่อให้ทันเวลาที่ผู้วิจัยกำหนด

12. เด็ก ๆ กล้าแสดงออกมากขึ้น สามารถออกมาอธิบายงานของกลุ่ม ได้เป็นอย่างดี

13. เด็กบางคนบอกว่า อยู่ที่โรงเรียนไม่กล้าพูดแสดงความคิดเห็น แต่เวลาที่ร่วมกิจกรรมกับผู้วิจัย รู้สึกกล้าที่จะพูดแสดงความคิดเห็นต่อหน้าเพื่อนและมีความมั่นใจมากขึ้น

13. เด็กบอกว่า รู้สึกตนมีความสุข มีกำลังใจและมีเป้าหมายในชีวิตมากขึ้น

จากการสัมภาษณ์ ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ของสถานสงเคราะห์ พูดถึงกิจกรรมว่า รู้สึกดีใจ ที่มีกิจกรรมนี้จัดให้เด็ก ๆเพราะมีประโยชน์กับเด็กมาก เด็กกลุ่มนี้มีโอกาสได้รับการฝึกที่ดีกว่าเด็กคนอื่นๆ เพราะเป็นการสร้างจิตสำนึกที่ดีให้แก่พวกเขา และรู้สึกว่าเด็กมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ดีขึ้นมากกว่าที่คาดคิด แม้จะเป็นช่วงระยะเวลาที่สั้นก็ตาม ทุกคนมีความสุขสนุกสนาน ร่าเริง มีรอยยิ้มและเสียงหัวเราะ สามารถปรับตัวได้ดีมาก ให้ความร่วมมือและช่วยกันทำกิจกรรมอย่างดี กล้าแสดงออก กล้าแสดงความคิดเห็นมากขึ้น บางคนที่ไม่ค่อยพูด ก็สามารถพูดได้อย่างมีเหตุผล และอยากจะให้เด็กนำแนวทางที่ได้รับมาใช้ในการดำเนินชีวิตของพวกเขาเพื่อพัฒนาตนเองต่อไป

ตอนที่ 3 ผลการประเมินความพึงพอใจโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ผู้เข้าร่วมโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีความคิดเห็นต่อการจัดโปรแกรมถึงความเหมาะสมของการนำความรู้ในโปรแกรมเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ได้จริง ความเหมาะสมของความสอดคล้องของเนื้อหาสาระกับกิจกรรมที่จัดในโปรแกรม และการจัดกิจกรรมทั้ง 10 กิจกรรม รวมถึงความเหมาะของวิทยากรมีความรอบรู้และสามารถถ่ายทอดได้ดี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สรุปได้ว่า ผลการจัดโปรแกรมดังกล่าวนี้ น่าจะเป็นแนวทางที่จะสามารถนำกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ไปใช้กับเด็กและเยาวชนในกลุ่มอื่นๆ ได้

อย่างไรก็ตามผลจากการวิจัยครั้งนี้ จึงเป็นแนวทางการนำไปสู่การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองให้แก่เด็กในสถานสงเคราะห์ได้เป็นอย่างดี เพราะการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่น สามารถจัดได้ทุกเวลาทุกสถานที่ ปราศจากเงื่อนไขในแง่อายุของผู้เรียน และความรู้พื้นฐานของผู้เรียน โดยเฉพาะการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้แก่เด็กด้อยโอกาสที่มีแนวโน้มค่อนข้างเสี่ยง สามารถทำได้โดยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้มีความสามารถในการจัดการต่อปัญหารอบตัวในสภาพสังคมปัจจุบัน

ดังนั้นการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับเด็กด้อยโอกาสจึงเน้นผู้เรียนให้มีการพัฒนาตนเองทั้งด้านร่างกายจิตใจและสติปัญญา ทำให้บุคคลมีการพัฒนาความสามารถในด้านความคิด การตัดสินใจ การแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นร่วมกัน วิเคราะห์ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหา ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการโดยสนับสนุนจากผู้สอนในการจัดกิจกรรมให้กับผู้เรียน ซึ่งเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกชื่นชมในคุณค่ามีความสามารถ

ดังนั้นการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชาย ในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด โดยใช้กระบวนการเสริมพลังอำนาจและหลักการนีโอฮิวแมนนิส ขึ้นเพื่อให้เด็กได้รู้จักตนเอง มองเห็นค่าในตนเอง สามารถปรับตัวและรู้จักสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น โดยเน้นให้เด็กได้คิด ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดจะทำให้เด็กเกิดความภูมิใจในตนเอง และมองว่าตนเองมีคุณค่าซึ่งเท่ากับเป็นการให้กำลังใจในตั้งต้นชีวิตใหม่ที่ดี และพัฒนาตนเองไปในทางที่ดีขึ้นก่อนที่เด็กจะสามารถออกไปดำเนินชีวิตด้วยตัวของเด็กเองและเกิดประโยชน์สูงสุดกับเด็กต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. **ข้อเสนอแนะสำหรับการนำโปรแกรมไปใช้**

1.1 จากผลการวิจัยพบว่า โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยใช้กระบวนการเสริมพลังอำนาจและหลักการนีโอฮิวแมนนิส ที่ได้พัฒนาประกอบไปด้วย 13 ขั้นตอน คือ 1) หลักการและเหตุผล 2) วัตถุประสงค์ 3) หัวข้อของโปรแกรม 4) ผู้เข้าร่วมโปรแกรม 5) ขั้นตอนการดำเนินงาน 6) วิทยากร 7) ระยะเวลา 8) สถานที่ 9) ผู้รับผิดชอบ 10) การประเมินผล 11) ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 12) กำหนดการของโปรแกรม 13) แผนกิจกรรมในโปรแกรม หากผู้จัดกิจกรรมนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ดไปใช้ ผู้จัดต้อง

พิจารณาศึกษาหาความต้องการของผู้เข้าร่วมกิจกรรมก่อนและนำมาสร้างเป็นโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อจะได้ตรงกับความต้องการของผู้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างแท้จริง

1.2 จากการจัดกิจกรรมการเห็นคุณค่าในตนเองในเนื้อหาของโปรแกรมพบว่ากิจกรรมที่มุ่งพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง ผู้ร่วมกิจกรรมมีความพอใจในระดับมาก ดังนั้นการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองให้แก่เด็ก ควรสอดแทรกเนื้อหาการเห็นคุณค่าในตนเองในโปรแกรมด้วย ดังเช่น ในกิจกรรมสะพานดาว ที่เน้นให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรู้จักการวางแผนอนาคตของตนเอง เป็นต้น

1.3. จากการจัดกิจกรรมในโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้เข้าร่วม พบว่าคะแนนก่อน และหลังของผู้เข้าร่วมโปรแกรมไม่แตกต่าง แต่มีบางกิจกรรม ที่ผลการเข้าร่วมโปรแกรมเกิดความแตกต่างเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุม พบว่า กลุ่มที่เข้าร่วมทำกิจกรรมที่เน้นการมีความสามารถ เช่น กิจกรรมร่วมด้วยช่วยกัน มีคะแนนการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่ากลุ่มควบคุม ผู้วิจัยเห็นว่า ควรเน้นจะนำเสนอกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง ที่เน้นกระบวนการกลุ่มให้ผู้เรียนสามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และส่งผลให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการติดตามผลโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี กับกลุ่มทดลองต่อไปอีกในระยะเวลาที่นานขึ้น เพื่อจะได้รู้ถึงผลลัพธ์และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกิดขึ้น และควรมีครื่องมือที่ในการวิจัยเพิ่มขึ้น เช่น แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม โดยเน้นด้านการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

2.2 ควรจะมีการวิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ในเชิงคุณภาพ

2.3 ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยที่สนับสนุนและขัดขวางต่อการเห็นคุณค่าในตัวเองของเด็ก อย่างต่อเนื่อง

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กษมา บิลมาศ. ผลของการจินตนาการเกี่ยวกับผลของการลดน้ำหนักที่มีผลต่อพฤติกรรมลดน้ำหนักของสตรี. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.

เกียรติวรรณ อมาตยกุล. การศึกษาแบบนีโอฮิวแมนนิสสำหรับเด็ก. วารสารครุศาสตร์ 28 (มีนาคม – มิถุนายน 2543) : 72-81.

เกียรติวรรณ อมาตยกุล. คิด-ทำ ด้านบวก. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์, 2545.

เกียรติวรรณ อมาตยกุล. ฉลาด เก่ง ดี และมีความสุข. กรุงเทพมหานคร : บริษัท พี. พี. พริ้นท์ จำกัด, 2543.

เกียรติวรรณ อมาตยกุล. นีโอฮิวแมนนิส เราทั้งผองคือพี่น้องกัน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์, 2535.

เกียรติวรรณ อมาตยกุล. วิถีแห่งพุทธะ : วิถีชีวิตแห่งความสุข. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์, 2534.

เกียรติวรรณ อมาตยกุล. Self Esteem พลังแห่งความเชื่อมั่น. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ที. พี. พริ้นท์ จำกัด, 2540.

เกียรติวรรณ อมาตยกุล. อยู่กับเด็กๆ. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ที. พี. พริ้นท์ จำกัด, 2544.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549). กรุงเทพมหานคร : เม็ดทรายพริ้นติ้ง, 2545.

จันทร์เพ็ญ ชูประภาวรรณ และคนอื่นๆ. รายงานการทบทวนองค์ความรู้ เรื่องเด็ก เยาวชน และครอบครัวในประเทศไทย และข้อเสนอเชิงนโยบายและการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2541.

จันทร์ฉาย พิทักษ์ศิริกุล. ผลการจัดโปรแกรมการฝึกความกล้าแสดงออกต่อความเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.

ชยาพร ลี้ประเสริฐ. ผลการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มที่มีต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.

ชัยวัฒน์ วงษ์อาษา. ผลการฝึกอบรมที่มีต่อการเห็นคุณค่าในตนองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2532.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2518.

ทัศนา บุญทอง. สมรรถนะหลักของพยาบาลวิชาชีพและสมรรถนะหลักของผดุงครรภ์ ชั้น 1 ในเอกสารประกอบการสัมมนาพยาบาลศาสตร์ศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ 13 .หน้า 43 – 48, 23-25 กรกฎาคม 2544 ณ โรงแรมดิเอมเมอรัลด์.

ทิศนา แขมมณี และคนอื่นๆ. กลุ่มสัมพันธ์ : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร : บูรพาศิลป์การพิมพ์, 2522.

ทิศนา แขมมณี. กลุ่มสัมพันธ์เพื่อการทำงานและการจัดการเรียนการสอน. กรุงเทพมหานคร : นิชินแอดเวอร์ไทซิ่ง กรุ๊ฟ, 2545.

นงลักษณ์ ประเสริฐ. ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร. รายงานการวิจัยคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.

นิภาวรรณ กิริยะ. การเปรียบเทียบการเห็นคุณค่าในตนเองของสตรีโสดและสตรีที่สมรสแล้วที่มีอายุ 30 ปี ขึ้นไปในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์ลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2533

นภาพร พุ่มพฤกษ์. ผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 3 โรงเรียนพระนารายณ์ ลพบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2529.

นิรันดร์ จุลทรัพย์. กลุ่มสัมพันธ์สำหรับการฝึกอบรม. พิมพ์ครั้งที่ 3. สงขลา : งานส่งเสริมการผลิตตำรา มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2542.

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : พระนครการพิมพ์, 2531.

ปฐม นิคมานนท์. การศึกษานอกโรงเรียน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : ทิพย์อักษร, 2518.

ปฐม นิคมานนท์. โครงสร้างระบบการศึกษาไทยในเอกสารการสอนชุด วิชาการศึกษาตลอดชีวิตและการศึกษานอกระบบโรงเรียน หน่วยที่ 1 – 7. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2544.

ประคอง กรรณสูต. สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

ประวิต เอราวรรณ์. การเสริมพลังอำนาจครู : วิจัยแบบสนทนากลุ่ม. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิจัยการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วชิราภรณ์ ไชยรัตน์. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการปรับทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เขตคลองเตย สังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร , 2539.

วัฒนา มัคคสมัน. การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามหลักการสอนแบบโครงการเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กอนุบาล , 2539.

วรรัตน์ อภินันท์กูล. การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ที่ประสบความสำเร็จตามกฎแห่งความสำเร็จของนโปเลียน ฮิลล์. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2548.

วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา. การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างอุปนิสัย 7 ประการตามแนวคิดของสตีเว่น อาร์ โควี่ สำหรับเยาวชนตอนปลาย โดยใช้แนวคิดนีโอฮิวแมนนิส และการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน.วิทยานิพนธ์ ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545

วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา. ผลของการฝึกอาสนะและสมาธิตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสต่อการเพิ่มความเห็นคุณค่าในตนเองของสตรีในสถานสงเคราะห์บ้านเกร็ดตระการ. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.

วิไล องค์อนันต์คุณ. การวิเคราะห์แนวคิดนีโอฮิวแมนนิสเพื่อการพัฒนามนุษย์. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.

ศตพร วิไลรัตน์. การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กก่อนวัยเรียน โดยวิธีการสอนตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.

ศรีเรือน แก้วกังวาล. จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย (เล่ม 2) วัยรุ่น-วัยสูงอายุ. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545.

สมศักดิ์ กิจธนวัฒน์. การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์สำหรับผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อม โดยใช้หลักการจัดกิจกรรมตามแนวมนุษยนิยม และการเพิ่มพลังศักยภาพของตนเองของ แอนโทนี ร็อบบินส์. วิทยานิพนธ์ ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

สมศักดิ์ เจริญศรี. ผลการสอบตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสที่มีต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษานอกโรงเรียนแบบทางไกล. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

สุขภาพจิต, กรม. คู่มือการจัดกิจกรรม “ฝึกแก้ปัญหา พัฒนา EQ” สำหรับศูนย์เพื่อนใจวัยรุ่น. กรุงเทพ ฯ : สำนักพิมพ์สุภาพจิต , 2547.

สุใจ ตั้งทรงสวัสดิ์. การใช้เพื่อนผู้ให้การช่วยเหลือในกลุ่มเพื่อเพิ่มความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

สุรางค์ โค้วตระกูล. จิตวิทยาการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

สรานุช จันทร์เพ็ญ และคณะ. ประสิทธิผลของโปรแกรมการเสริมสร้างความเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-Esteem) ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยใช้ Satir Model เป็นพื้นฐาน. โรงพยาบาลจิตเวชขอนแก่นราชนครินทร์, 2549.

สุรินทร์ มีลาภล้น. ปัจจัยบางประการที่สัมพันธ์กับการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุเขตจังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาพัฒนาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2539.

หลุย จำปาเทศ. จิตวิทยาสัมพันธ์. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2533.

อรชุมา พุ่มสวัสดิ์. การเปรียบเทียบการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กวัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูในรูปแบบที่แตกต่างกันตามการรับรู้ของตนเอง. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2538.

อวยพร ตัณมุขยกุล. พลังอำนาจกับการเสริมสร้างพลังอำนาจในวิชาชีพพยาบาล. พยาบาลสาร 24 (มกราคม-มีนาคม 2540) : 1-9.

อติพร ทองหล่อ. รูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจของอาจารย์พยาบาลสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก .วิทยาลัยปริญญาพยาบาลศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

อุ่นตา นพคุณ. การเรียนการสอนผู้ใหญ่เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ กรุงสยามการพิมพ์, 2527.

อุ่นตา นพคุณ. การศึกษานอกโรงเรียน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เจริญผล, 2533.

อาชัญญา รัตนอุบล. กระบวนการฝึกอบรมสำหรับการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

อาชัญญา รัตนอุบล. การโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

ภาษาอังกฤษ

Branden, N. The psychology of self-esteem. New York : Bantom books, 1981.

Brown, J.D. The Self. Boston : McGraw-Hill, 1998.

Byham,W.C. Zapp! The lightening of empowerment. New York : Ballantine Book, 1988.

Coopersmith, S.SEI. Self – Esteem. Palo, Alto , California : Psychologist Press, 1981.

Coopersmith, S. The antecedent of self-esteem. 2nd ed. California : Consulting Psychologist Press,1981.

Coopersmith, S. Self-esteem inventories. San Francisco : Consulting Psychologist Press,1984.

Combs, Arthur W. Some Basic concepts in perception Psychology. Curriculum Planning : A New Approach, 2nd ed, Bonton, Allyn and Bacond, Inc., 1977.

Cuterburk, D., and Kernagham, S.(eds). The power of empowerment. London : Kogan Page, 1995.

De Luca, R.V. and others."Evaluation of the group counseling program for preadolescent female victim of incest" Elementary School Guidance and Counselling. 28(1995) : 104 -114.

Dobos, C.L..Big fish in a big pool : Empowerment ,assertiveness and risk taking among nurse. Today O.R. Nurse 12 (August 1990):12-16.

Eletcher, Sherley. Designing Competence-Based Trainning . London : Kogan Page, 1992.

Gibson,C.H. A Concept analysis of empowerment. Journal of Advance Nursing 16 (1991) : 354-361.

Gibson,C.H. A Study of empowerment in mothers of chronically ill children. Michigan : Boston College,1993.

Girdano,D.A. and Everly, G.S. Controlling Stress and Tension : A Holistic Approach. New Jersey : Prentice – Hall, 1979.

Hawks, J.H. Empowerment in nursing education : concept analysis and application to philosophy,learning, and instruction. Journal of Nursing Education 17 (1992) : 609 – 616.

Isarel, B.A., and others. Health education and community empowerment. Health Education Quarterly 21 (Summer 1994) :149 – 170.

Knowles, M.S. The Modern Practice of Adult Education from Pedagogy to Andragogy. Chicago : Follet, 1980.

Kolb, D. A. Experiential Learning. Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice-Hall, 1984.

Maslow, AH. Motivation and Personality. 2nd ed, New York : Harper & Rom Publishers, 1970.

Mc Carthy, B. A Tale of Four Learners : 4 MAT's Learner Styles. Dissertation Abstracts International 57 (March 1997) : 2820-A.

McWhirter, J. J., and others. At-Risk Youth : A Comprehensive Response. Pacific Grove, California : Brooks / Cole Publishing Company, 1993.

Muni, Narada. Bhagavan Anandamurti : Ananda Katha. 2nd ed. Katoomba, NSW : Sectorial Publication, 1990.

Newman, M. Program Development. In Foley, G (Ed.) Understanding Adult Education and Trainning . Sydney : Allen & Unwin, 1995.

Nadler, Leonard. Designing Training Programs : The Critical Events Model. Massachusetts : Addison – Wesley Publishing company, 1998.

Sasse, C.R. Person to Person . Peoria, Illinois : Bennett Publishing ,1978.

Tyler, Ralph W. Basic Principles of Curriculum and Instruction. Chicago : The University of Chicago Press. 1986.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก รายนามผู้ทรงวุฒิ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายนามผู้ทรงวุฒิ
ตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
ตรวจสอบโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง ของเด็กชาย ในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

1. ผู้ช่วยศาตราจารย์ ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ผู้ช่วยศาตราจารย์ ดร. วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. ดร. วรรัตน์ อภินันท์กูล คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. นางสาวสุวลี ตีระนันท์ นักพัฒนาสังคม 7 สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด
5. นางสาวศุภวรรณ ขูดแก้ว นักจิตวิทยา 3 สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

จดหมายขอความร่วมมือในการตรวจเครื่องมือและเก็บข้อมูลการวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่ ศธ 0512.6(2771)/**1294**

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

18 ธันวาคม 2549

เรื่อง ขอเชิญบุคลากรในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน อธิบดีกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางนันทภา ชมพูบุตร นิสิตชั้นปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง "การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี" โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้จึงขอเชิญ คุณสุวลี ตีระนันท์ นักพัฒนาสังคม 7 ว และคุณศุภวรรณ ขูดแก้ว นักจิตวิทยา 3 เป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจและผู้เชี่ยวชาญสอบเครื่องมือวิจัยที่นิสิตสร้างขึ้น ทั้งนี้นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ คุณสุวลี ตีระนันท์ และคุณศุภวรรณ ขูดแก้ว เป็นผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ณรุทธ์ สุทธจิตต์)
รองคณบดี
ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

สำนักงานหลักสูตรและการสอน
โทร. 0-2218-2710

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่ พม 0303/ ๑๑๖ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ
ถนนกรุงเกษม กทม. 10100

๑๑ มกราคม 2550

เรื่อง อนุญาตให้เจ้าหน้าที่เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน คณบดีคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตามที่ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ขอเชิญ เจ้าหน้าที่ของสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จำนวน 2 ราย คือ น.ส.สุวลี ตีระนันท์ นักพัฒนาสังคม 7ว และ น.ส.ศุภวรรณ ขุดแก้ว นักจิตวิทยา 3 เป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจและผู้เชี่ยวชาญสอบเครื่องมือวิจัยที่ นางนันทภา ชมพูบุตร นิสิตชั้นปริญญามหาบัณฑิตสร้างขึ้น ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง "การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี นั้น

กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ อนุญาตให้เจ้าหน้าที่ดังกล่าวเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจและผู้เชี่ยวชาญสอบเครื่องมือวิจัยที่นางนันทภา ชมพูบุตร สร้างขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(นางนภา เสรษฐกร)
รองอธิบดี ปฏิบัติราชการแทน
อธิบดีกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ

สำนักป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้าหญิงและเด็ก
โทร. 0 2659 6110
โทรสาร. 0 2281 8211

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ สำนักงานหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โทร.82710

ที่ **ศธ.0512.6(2771)/1291** **วันที่** 18 ธันวาคม 2549

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ

ด้วย นางนันทภา ชมพูบุตร นิสิตชั้นปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี" โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ทั้งนี้นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

(รองศาสตราจารย์ ดร.ณรุทธ์ สุทธจิตต์)
รองคณบดีด้านหลักสูตรและการสอน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ สำนักงานหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โทร.82710
ที่ **ศธ.0512.6(2771)/1292** **วันที่** 18 ธันวาคม 2549
เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา

ด้วย นางนันทภา ชมพูบุตร นิสิตชั้นปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี" โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ทั้งนี้นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

(รองศาสตราจารย์ ดร.ณรุทธ์ สุทธจิตต์)
รองคณบดีด้านหลักสูตรและการสอน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ สำนักงานหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โทร.82710
ที่ ศธ.0512.6(2771)/1293 **วันที่** 18 ธันวาคม 2549
เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน อาจารย์ ดร.วรรัตน์ อภินันท์กุล

ด้วย นางนันทภา ชมพูบุตร นิสิตชั้นปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี" โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ทั้งนี้นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

(รองศาสตราจารย์ ดร.ณรุทธ์ สุทธจิตต์)
รองคณบดีด้านหลักสูตรและการสอน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่ ศธ 0512.6(2700.0603)/**0194**

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

26 มกราคม 2550

เรื่อง ขอใช้สถานที่ในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน อธิบดีกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางนันทภา ชมพูบุตร นิสิตชั้นปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง "การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี" โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้นิสิตมีความจำเป็นต้องขอใช้สถานที่ คือ สถานสงเคราะห์บ้านปากเกร็ด เพื่อจัดโปรแกรมเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี คือแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง และแบบประเมินผลโปรแกรม กับเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี อายุระหว่าง 15 – 18 ปี ทั้งนี้นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นางนันทภา ชมพูบุตร ได้ใช้สถานที่ในการเก็บข้อมูลวิจัยในการทำวิจัยดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ณรุทธ์ สุทธจิตต์)
รองคณบดี
ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

สำนักงานหลักสูตรและการสอน
โทร. 0-2218-2425

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ค เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง

- แบบประเมินผลโปรแกรม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง

<u>คำชี้แจง</u>

แบบวัดนี้ต้องการให้ท่านประเมินลักษณะนิสัย ความคิด และความรู้สึกบางประการของตัวท่านเองในด้านต่างๆ ว่าโดยทั่วไปมีลักษณะแบบนั้นหรือไม่ แต่ละข้อไม่มีคำตอบที่ถูกหรือผิด เพราะแต่ละคนย่อมมีลักษณะนิสัย หรือแนวทางในการประพฤติปฏิบัติไม่เหมือนกัน จึงขอให้พิจารณาข้อความต่อไปนี้ แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องคำตอบ “ใช่” หรือ “ไม่ใช่” ให้ตรงกับสภาพที่เป็นจริงของท่าน (กรุณาตอบให้ครบทุกข้อ)

<u>ตัวอย่าง</u>

ลำดับ	ข้อความ	ใช่	ไม่ใช่
ก	เป็นคนขี้อาย		✓

<u>แบบวัด</u>

ลำดับ	ข้อความ	ใช่	ไม่ใช่
1.	ข้าพเจ้าค่อนข้างมั่นใจในตนเอง		
2.	มีบ่อยครั้งที่ข้าพเจ้าอยากที่จะเป็นบุคคลอื่น		
3.	ข้าพเจ้าและเพื่อนๆ ในสถานสงเคราะห์มีช่วงเวลาที่สนุกสนานมากร่วมกัน		
4.	การออกไปพูดต่อหน้ากลุ่มบุคคลเป็นสิ่งที่ยากมากสำหรับข้าพเจ้า		
5.	ข้าพเจ้าอยากมีอายุน้อยกว่าที่เป็นอยู่		
6.	ข้าพเจ้าอยากเปลี่ยนแปลงหลายสิ่งหลายอย่างในตัวข้าพเจ้าหากทำได้		

ลำดับ	ข้อความ	ใช่	ไม่ใช่
7.	ข้าพเจ้าตัดสินในเรื่องต่างๆ ได้โดยไม่มีปัญหามากนัก		
8.	ข้าพเจ้าเป็นคนที่ใครอยู่ด้วยแล้วสนุกสนาน		
9.	ข้าพเจ้ามักมีอารมณ์เสียขณะอยู่ในสถานสงเคราะห์		
10.	ข้าพเจ้าต้องใช้เวลานานมากในการคุ้นเคยกับสิ่งใหม่ๆ		
11.	ข้าพเจ้ามักเสียใจในการกระทำของตนเองบ่อยๆ		
12.	ข้าพเจ้าทำงานอย่างเต็มความสามารถ		
13.	ข้าพเจ้ายอมแพ้สิ่งต่างๆ อย่างง่ายๆ		
14.	ข้าพเจ้าค่อนข้างจะมีความสุข		
15.	ข้าพเจ้าชอบทำงานกับบุคคลที่มีอายุน้อยกว่าข้าพเจ้า		
16.	ข้าพเจ้าเข้าใจตัวเอง		
17.	การเป็นตัวของข้าพเจ้านี้เป็นเรื่องที่ยากลำบาก		
18.	สิ่งต่างๆ ในชีวิตของข้าพเจ้าดูสับสนวุ่นวายไปหมด		
19.	คนอื่นๆ มักจะทำตามความคิดของข้าพเจ้า		
20.	ไม่มีใครในสถานสงเคราะห์ใส่ใจในตัวข้าพเจ้านัก		
21.	ข้าพเจ้าสามารถตัดสินใจได้เองและยืนหยัดในการตัดสินใจนั้นได้		
22.	ข้าพเจ้าไม่ชอบที่เป็นผู้ชาย		
23.	ข้าพเจ้าคิดว่าตนเองไม่ค่อยจะเอาไหน		
24.	มีหลายครั้งที่ข้าพเจ้าอยากหนีออกจากสถานสงเคราะห์		
25.	ข้าพเจ้ารู้สึกละอายใจตนเองบ่อยๆ		
26.	ข้าพเจ้ามักจะดูไม่ดีเท่าคนอื่น		
27.	เมื่อข้าพเจ้ามีอะไรที่จะพูดข้าพเจ้ามักจะพูดออกมา		
28.	เพื่อนๆ และเจ้าหน้าที่ในสถานสงเคราะห์เข้าใจข้าพเจ้า		
29.	เจ้าหน้าที่ในสถานสงเคราะห์ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกว่าข้าพเจ้ายังไม่ดีพอ		
30.	คนส่วนใหญ่ได้รับการยอมรับมากกว่าข้าพเจ้า		
31.	ข้าพเจ้ารู้สึกท้อแท้บ่อยๆ		
32.	โดยปกติแล้วสิ่งต่างๆ ไม่ได้ทำให้ข้าพเจ้ารำคาญใจนัก		

แบบประเมินผลการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชาย ในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

<u>คำชี้แจง</u>

โปรดพิจารณาข้อความต่อไปนี้แล้ว ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชาย ในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ลำดับ	ข้อความ	น้อยที่สุด (1)	น้อย (2)	ปานกลาง (3)	มาก (4)	มากที่สุด (5)
1.	เนื้อหาหลักสูตรครอบคลุมวัตถุประสงค์ของโปรแกรม					
2.	ความสอดคล้องของเนื้อหาสาระกับผู้เข้าร่วมโปรแกรม					
3.	ความเหมาะสมของเวลาในแต่ละหัวข้อ					
4.	ความเหมาะสมของอุปกรณ์ที่ใช้จัดโปรแกรม					
5.	วิทยากรมีความรอบรู้และสามารถถ่ายทอดได้ดี					
	การได้รับประสบการณ์					

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ลำดับ	ข้อความ	น้อยที่สุด (1)	น้อย (2)	ปานกลาง (3)	มาก (4)	มากที่สุด (5)
6.	ใหม่จากโปรแกรม					
7.	ความสอดคล้องของเนื้อหาสาระกับกิจกรรมที่จัดในโปรแกรม					
8.	ความเหมาะของการจัดกิจกรรมทั้ง 10 กิจกรรม					
	8.1 เอกลักษณ์ของฉัน					
	8.2 หน้าต่างใจ					
	8.3 ในความทรงจำ					
	8.4 ภูมิใจ – เสียใจ					
	8.5 เปิดโลกใหม่ด้วยใจตน					
	8.6 นี่แหละ....ตัวฉัน					
	8.7 ต้นไม้แห่งชีวิตของฉัน					
	8.8 กราฟชีวิต					
	8.9 ร่วมด้วยช่วยกัน					
	8.10 สะพานดาว					

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ลำดับ	ข้อความ	น้อยที่สุด (1)	น้อย (2)	ปานกลาง (3)	มาก (4)	มากที่สุด (5)
9.	การฝึกปฏิบัติก่อให้เกิดการเรียนรู้และบรรลุตามวัตถุประสงค์					
10.	ความรู้ในโปรแกรมเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ได้จริง					

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ง
โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชาย ในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

หลักการและเหตุผล

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมากระแสโลกาภิวัตน์ซึ่งเป็นอิทธิพลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และเทคโนโลยี ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้เป็นทั้งโอกาสและภัยอันตรายต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน เนื่องจากปัจจุบันผลกระทบจากสภาพความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมทำให้ทุกคนต่างดิ้นรนเพื่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทำให้ความผูกพันของคนในครอบครัวและชุมชนลดลง การให้บริการด้านสวัสดิการสังคมของภาครัฐไม่เพียงพอกับความต้องการ ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา เช่นปัญหาเรื่องค่าครองชีพที่สูงขึ้น การว่างงาน อาชญากรรมในการดูและรับผิดชอบครอบครัวของบิดามารดาลดลง บางครอบครัวไม่สามารถทำหน้าที่ในการเลี้ยงดูบุตรและรับผิดชอบของตนเองได้อย่างเต็มที่ หลายครอบครัวแก้ปัญหาโดยการทอดทิ้งเด็ก ให้เด็กไปอาศัยกับญาติหรือบุคคลอื่น หรือให้เด็กทำงานเพื่อหารายได้แก่ครอบครัวก่อนวัยอันสมควรแทนที่จะพัฒนาเด็กอย่างเหมาะตามวัย เป็นผลให้เกิดปัญหาเด็กกำพร้า ปัญหาเด็กเร่ร่อนไร้ที่พึ่ง ปัญหาเด็กยากจน ทำให้เด็กไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสม เด็กบางส่วนถูกกระทำทารุณ ถูกละเมิดสิทธิจากคนในครอบครัวหรือบุคคลอื่น และประสบปัญหาต่าง ๆ มากมาย

ภาครัฐได้สนับสนุนการจัดสวัสดิการสังคมแก่เด็กและเยาวชนตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 18 ปี ที่ประสบปัญหาดังกล่าว โดยดำเนินการให้เด็กเหล่านั้นเข้ามาอยู่ในสถานสงเคราะห์เด็กเพื่อให้ได้พัฒนาศักยภาพความสามารถและพึ่งตนเองได้ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546

การเห็นคุณค่าในตนเองมีการพัฒนาอย่างเห็นได้ชัดระหว่างอายุ 13 – 19 ปี ซึ่งเป็นระยะพัฒนาการของวัยรุ่น เนื่องจากวัยรุ่นเป็นวัยที่ร่างกายมีการเจริญเติบโตไปสู่การมีวุฒิภาวะ มีลักษณะทุติยภูมิเพศเกิดขึ้นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ สังคม และอารมณ์ ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลง ดังกล่าว ทำให้ความคิด หรือ มโนภาพที่บุคคลมีต่อตนเองเกิดการเปลี่ยนแปลง วัยรุ่นจึงประสบความยุ่งยากในการแสวงหาเอกลักษณ์ให้กับตนเอง ตลอดจนต้องการการยอมรับและการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าในช่วงวัยอื่นๆ โดยเฉพาะเด็กในสถานสงเคราะห์ที่ทางหน่วยงานของภาครัฐเองได้มีนโยบายที่จะพัฒนาให้เด็กเหล่านี้เกิดการเห็นคุณค่าในตนเองสูงขึ้น

โดยแนวคิดที่จะนำมาพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองได้ คือ กระบวนการเสริมพลังอำนาจและแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส

กระบวนการของการเสริมพลังอำนาจจะช่วยในการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของกลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีแนวโน้มค่อนข้างเสี่ยง สามารถทำได้โดยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้มีความสามารถในการจัดการ หรือมีภูมิคุ้มกันต่อปัญหารอบตัวในสภาพสังคมปัจจุบัน เพราะการที่จะทำให้เกิดการสร้างพลังนั้นต้องทำให้บุคคลรู้สึกตนเองมีคุณค่า มีความสามารถ มีอำนาจในการควบคุมตนเอง ให้ดำเนินชีวิตไปในทางที่ตนเองเลือก ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามสถานการณ์ สิ่งแวดล้อม และความสามารถนี้จะแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับคุณภาพและประสิทธิภาพที่ไม่เท่าเทียมกันของบุคคล

การเสริมพลังอำนาจเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง(Self-esteem) แนวคิดนี้บุคคลจะได้รับการสนับสนุนส่งเสริมให้แสดงออก เพื่อกระทำผลงานที่สามารถทำให้ได้ค้นพบความสำเร็จ และได้รับการยอมรับจากผู้อื่น สามารถแยกแยะได้ระหว่างการพึ่งพาผู้อื่นและการพึ่งพาตนเอง การพึ่งพาผู้อื่นแม้จะเป็นการได้พบหรือรู้แนวทางของการได้รับความช่วยเหลือ แต่เปรียบเหมือนผู้อื่นเป็นผู้แผ่หรือขยายพลังมาสู่บุคคลเป็นผลก่อให้เกิดปัญหาเรื้อรังในภายหลัง ในทางตรงกันข้ามการพึ่งพาตนเองทำให้บุคคลมองเห็นความสำคัญของตนเอง และความสำคัญที่มีต่อผู้อื่นเป็นการสร้างความสมดุล ระหว่างการได้รับความสนับสนุนช่วยเหลือ และการรู้จักควบคุมช่วยเหลือตนเอง ช่วยให้บุคคลเรียนรู้พลังในตนและพลังที่ตนเองมีต่อผู้อื่น

ตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสนั้น โดยธรรมชาติคนเราทุกคนต้องการที่จะได้รับการยอมรับ ได้รับการยกย่อง ได้รับการชมเชย ได้รับความสำเร็จ ได้รับความสนุกสนาน และได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ

การเพิ่มการเห็นคุณค่าในตนเองตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส เริ่มจากการสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย มีการเสริมสร้างภาพพจน์ที่ดีต่อตนเอง จัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติและการฝึกฝนด้วยตนเองและเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติเป็นกลุ่ม โดยที่ผู้จัดกิจกรรมต้องมีหลักการจูงใจเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมตามหลักนีโอฮิวแมนนิสเน้นผู้เรียนให้มีการพัฒนาตนเองทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา ซึ่งพบว่า มีความสอดคล้องกับผลในการเสริมพลังอำนาจเพราะการเสริมพลังอำนาจนั้น ทำให้บุคคลมีการพัฒนาความสามารถในด้านความคิด การตัดสินใจ การแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันได้ ร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาสาเหตุ และแนวทางแก้ไขปัญหา ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการโดยสนับสนุนจากผู้สอนในการจัดกิจกรรมให้กับผู้เรียน ซึ่งเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกชื่นชมในคุณค่ามีความสามารถ

จะเห็นได้ว่าผลจากการเสริมพลังอำนาจและหลักการจัดกิจกรรมของแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส จะช่วยให้บุคคลเกิดการตระหนักและเห็นคุณค่าในตนเองได้ ฉะนั้นการเสริมสร้างให้เด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ดเกิดการเห็นคุณค่าในตนเองด้วยกระบวนการเสริมพลัง

อำนาจและหลักการนีโอฮิวแมนนิส เพื่อให้เด็กได้รู้จักตนเอง มองเห็นค่าในตนเอง สามารถปรับตัวและรู้จักสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น โดยเน้นให้เด็กได้คิด ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดจะทำให้เด็กเกิดความภูมิใจในตนเอง และมองว่าตนเองมีคุณค่าซึ่งเท่ากับเป็นการให้กำลังใจในตั้งต้นชีวิตใหม่ที่ดีและพัฒนาตนเองไปในทางที่ดีขึ้นก่อนที่เด็กจะสามารถออกไปดำเนินชีวิตด้วยตัวของเด็กเองและสามารถส่งต่อหน่วยงานอื่นที่รองรับเด็กได้สอดคล้องและเกิดประโยชน์สูงสุดกับเด็กต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเสริมสร้างให้เด็กมองเห็นคุณค่าในตนเอง
2. เพื่อให้เด็กได้แนวทางในการพัฒนาตนเอง และสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม

หัวข้อของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
โปรแกรมมีหัวข้อดังนี้

1. เอกลักษณ์ของฉัน
2. หน้าต่างใจ
3. ในความทรงจำ
4. ภูมิใจ – เสียใจ
5. เปิดโลกใหม่ด้วยใจตน
6. นี่แหละ.....ตัวฉัน
7. ต้นไม้แห่งชีวิตของฉัน
8. กราฟชีวิต
9. ร่วมด้วยช่วยกัน
10. สะพานดาว

คุณสมบัติของผู้เข้าร่วมโปรแกรม

เด็กชาย ในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด อายุตั้งแต่ 13 – 15 ปี

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. จัดเตรียมแผนในโปรแกรม
2. ดำเนินตามโปรแกรม
3. ประเมินผลโปรแกรม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4. ประเมินเด็กกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้ แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง

5.กิจกรรมเน้นกระบวนการทำงานเป็นกลุ่มโดยใช้แนวคิดการเสริมพลังอำนาจและแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส มีการประเมินผลกิจกรรมทุกครั้ง

วิทยากร

นางนันทภา ชมพูบุตร

ระยะเวลา

โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความเห็นคุณค่าในตนเอง การเข้าร่วมกิจกรรมเป็นเวลาต่อเนื่อง 6 วัน รวมเป็นเวลา 10 ชั่วโมง

สถานที่

หอประชุมอาคารสง่า สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ผู้รับผิดชอบ

นางนันทภา ชมพูบุตร

การประเมินผล

1. ประเมินผลเด็กชายบ้านปากเกร็ดจากแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง

2. ประเมินผลโปรแกรมโดยใช้แบบประเมินผลโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการห็นคุณค่าในตนเอง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เด็กได้รับการพัฒนาตนเอง มองเห็นคุณค่าในตนเองมากขึ้น

2. หน่วยงานในสถานสงเคราะห์ได้โปรแกรมการเห็นคุณค่าในตนเองที่สามารถนำไปปรับใช้สำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์ต่อไป

กำหนดการของโปรแกรม

ในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2550 และ ตั้งแต่วันที่ 26 กุมภาพันธ์ - 2 มีนาคม 2550 จำนวน 6 วัน ระยะเวลาประมาณ 10 ชั่วโมง

วันเสาร์ ตั้งแต่เวลา 09.00 – 16.00 น.

วันจันทร์ถึงวันศุกร์ ตั้งแต่เวลา 17.30 - 18.30 น.

รายละเอียดของขั้นตอนของกิจกรรม มีดังนี้

1.ก่อนเข้าสู่บทเรียน ให้ผู้เรียนทำการฝึกสมาธิตามแนวคิดของนีโอฮิวแมนนิส สลับกับการฝึกโยคะ เช่น ท่านอนตาย ท่ากราบยาว ท่างูเห่า ท่ากระต่าย ท่าต้นไม้ เป็นต้น ประมาณ 15 นาที

2.ทำกิจกรรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นกระบวนการกลุ่ม ด้วยใช้หลักการเสริมพลังอำนาจ และ ขั้นตอนการจัดกิจกรรมของนีโอฮิวแมนนิส ประมาณ 35 นาที

3.จบกิจกรรมด้วย การเต้นเกาชิกิ ประมาณ 10 นาที

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ท่านอนตายของโยคะ

เป็นท่าการฝึกผ่อนคลายอย่างล้ำลึก เริ่มจากการเปิดเพลงคลาสสิกเบาๆ ให้จิตใจผ่อนคลาย แล้วนอนลงในท่านอนตาย ผู้ฝึกท่านี้จะนอนหงายหลับตา กางแขน ขา ออกจากกันเล็กน้อยโดยนอนบนพื้นที่แข็งเรียบ และไม่มีการใช้หมอนหนุนศรีษะ เพื่อที่เลือดที่จะไปเลี่ยงอวัยวะทุกส่วนในร่างกาย ฝ่ามือทั้งสองหงายขึ้น ผู้ฝึกฟังเสียงจากเทป.....ทำความรู้สึกให้จดจ่ออยู่กับลมหายใจของเราเท่านั้น หายใจลึกๆ ช้าๆ เวลาหายใจ ท้องขยาย ลำตัวขยาย และหน้าอกขยาย เวลาหายใจออก ท้องยุบ ลำตัวยุบ หน้าอกยุบ ตัดความคิดเรื่องอื่น ๆ ออกไปให้หมด จดจ่อกับลมหายใจของเราเท่านั้น เวลานี้ตัวของเรารู้สึกผ่อนคลายที่สุด กำมือ บีบข้าหากันให้แน่นที่สุด คลายมือออก ผ่อนคลาย เกร็งแขน เกร็งกล้ามเนื้อทุกส่วนของแขนและไหล่ แล้วผ่อนคลาย พยายามรู้สึกได้ถึงความสบายของการผ่อนคลาย ขมวดคิ้ว เกร็งกล้ามเนื้อทุกส่วนของใบหน้า แล้วผ่อนคลาย บนใบหน้า เกร็งกล้ามเนื้อจากต้นขาไปถึงปลายเท้า เกร็งให้แน่นที่สุด แล้วผ่อนคลาย พยายามรู้สึกถึงความผ่อนคลายทั่วทั้งตัว ผ่อนคลาย รู้สึกถึงลมหายใจที่เบาสบาย ผ่อนคลาย ทุกส่วนในร่างกายรู้สึกผ่อนคลาย เบาสบาย ตัวของเรารู้สึกเบาแสนเบาเหมือนไม่มีน้ำหนัก เรารู้สึกอิสระที่สุด ผ่อนคลายที่สุด มีความสุขที่สุด จดจ่อความคิดของเราให้อยู่กับลมหายใจเข้าออกที่ลึกช้า สม่ำเสมอนี้ เท่านั้น บอกตัวเองว่าเมื่อเราเห็นสีม่วง เราจะเข้าสู่สภาวะที่ผ่อนคลายที่สุด หรือสภาวะอัลฟา เห็นสีแดงในจอภาพความคิดของเรา ถ้านึกถึงสีแดงไม่ออกให้นึกถึงดอกกุหลาบสีแดง หรือ แตงโม หรือมะละกอ ให้สีแดงอยู่ในความคิดของเราสักครู่ แล้วเห็นสีส้ม ถ้านึกถึงสีส้มไม่ออก ให้นึกถึงเปลือกส้ม คลื่นสมองของเราช้าลง ๆ ทุกส่วนในร่างกายของเราผ่อนคลายมากขึ้น ให้สีส้มอยู่ในความคิดของเราสักครู่ แล้วเห็นสีเหลือง ถ้านึกถึงสีเหลืองไม่ออกให้นึกถึงเปลือกกล้วยหอม ให้สีเหลืองอยู่ในความคิดของเราสักครู่ แล้วเห็นสีเขียวของใบไม้หรือต้นหญ้า ให้สีเขียวอยู่ในความคิดของเราสักครู่ แล้วเห็นสีฟ้าของท้องฟ้าหรือท้องทะเล เวลานี้เรารู้สึกผ่อนคลายที่สุด คลื่นสมองต่ำลงต่ำลง ให้สีฟ้าอยู่ในความคิดของเราสักครู่ บอกกับตัวเองอีกครั้งว่า เมื่อเราเห็นสีม่วง เราจะเข้าสู่สภาวะอัลฟา สภาวะที่ผ่อนคลายที่สุด แล้วเห็นสีม่วง ถ้านึกถึงสีม่วงไม่ออกให้นึกถึงดอกกล้วยไม้สีม่วง เรารู้สึกผ่อนคลายที่สุด อิสระที่สุด มีความสุขที่สุด อยากแบ่งปันความสุขนี้ให้กับคนทุกๆ คน ปล่อยจิตใจของเราให้ล่องลอยไปกับเสียงเพลงนี้... .(ในช่วงที่เราผ่อนคลายที่สุดนี้ จิตใต้สำนึกของเราจะทำงานดีที่สุด เปิดรับข้อมูลต่าง ๆ ที่จะบันทึกไว้ได้ดีที่สุด เราจึงควรใส่ข้อมูลด้านบวกต่างๆ เข้าไปในจิตใต้สำนึกของเราในเวลานี้ โดยบอกกับตัวเองหลาย ๆ ครั้งว่า .... เป็นคนที่ยอดเยี่ยม...เป็นคนที่มีความสามารถ.....เป็นคนทีมีเสน่ห์และน่ารัก.....เป็นคนที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง).....จะนับหนึ่งถึง 10 เมื่อนับถึง 10 เราจะรู้สึกตัวอีกครั้ง เราจะรู้สึกสดชื่นกระปรี้กระเปร่า แข็งแรง เหมือนนอนหลับมาเป็นเวลาหลาย ๆ ชั่วโมง มีความรู้สึกที่ดีกับตนเอง

และผู้อื่นอย่างไม่เคยรู้สึกมาก่อน หนึ่ง สอง สาม สี่ ห้า พลังต่าง ๆกลับคืนสู่ตัวเรา เรารู้สึกสดชื่นที่สุด แข็งแรงที่สุด มีความสุขที่สุด เรากลายเป็นคนที่อารมณ์ดี ยิ้มแย้มแจ่มใส คลื่นสมองต่ำ มีเสน่ห์ น่ารัก คิดและพูดแต่สิ่งที่ดี ๆ แก่ตนเองและผู้อื่น หก เจ็ด แปด เก้า สิบ ขยับมือ ขยับเท้า พลิกซ้าย ขวา แล้วลุกขึ้น กิจกรรมนี้จะเป็นการใช้ความคิดจินตนาการประกอบกับการจดจ่อกับลมหายใจ เพื่อให้เกิดการผ่อนคลาย และพยายามคิดว่าตัวเองได้ตายจากโลกนี้ไปแล้วรวมกับการนึกถึงพลังที่ดีงามหรือพลังแห่งความรักของจักรวาล ซึ่งช่วยให้เกิดการผ่อนคลายอย่างสูงทั้งร่างกายและจิตใจ รวมไปถึงการลดอัตตาของเราลง

การนอนตายยังเป็นกิจกรรมการพัฒนาเพื่อการจูงจิตใต้สำนึก โดยการจูงจิตใต้สำนึกหรือการเข้าสู่สภาวะที่ผ่อนคลายให้เกิดขึ้นในจิตใจ ซึ่งจะค่อยๆปฏิบัติทีละน้อยเพื่อการปรับระดับของจิตใจให้แจ่มใสและรู้สึกผ่อนคลายมากที่สุด

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ท่าเต้นเกาชิกิ
(KAOSHIKII)

เกาชิกิ (Kaoshikii) มาจากคำในภาษาสันสกฤต หมายถึง การออกกำลังกายที่สามารถช่วยพัฒนาจิตใจระดับต่างๆ ของมนุษย์ได้ โดย ศรีพระบาท เรนจัน ได้ประดิษฐ์ท่านี้ขึ้นในปี 2521 ซึ่งประกอบไปด้วยการเคลื่อนไหว ลำตัว การก้าวเท้า จังหวะ และสิ่งสำคัญที่สุดคือ การคิดถึงและตั้งอุดมคติในใจว่า ข้าพเจ้าพร้อมที่จะแสวงหาและกระทำในสิ่งที่ถูกต้อง ไม่ว่าสิ่งนั้นจะมีความยากเย็นเพียงใด เพื่อที่จะสามารถดำรงความดีงามอันเป็นอุดมคติไว้ให้ได้

การเต้นเกาชิกิจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อระบบร่างกายของมนุษย์เป็นอย่างมากโดยเฉพาะในสุภาพสตรีเพราะเกาชิกิจะช่วยให้กระดูกสันหลังมีความยืดหยุ่น ทำให้ไขมันส่วนเกินลดลง ทำให้ประจำเดือนเป็นปกติ การฝึกเกาชิกินี้สามารถฝึกได้แม้ในช่วงที่มีประจำเดือนหรือแม้แต่ช่วงมีครรภ์ โดยการฝึกเกาชิกิเป็นประจำจะช่วยให้คล่องตัวได้จนผู้ฝึกมีอายุ 80 ปี เกาชิกิจะชาวยกระตุ้นให้ระบบการไหลเวียนของโลหิตและการเต้นของหัวใจทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทำให้ข้อต่อต่างๆ มีความคล่องตัว ช่วยให้ร่างกายเกิดความแข็งแกร่ง มีความยืดหยุ่นและความอดทนมากขึ้น เมื่อฝึกเป็นประจำจะสามารถช่วยป้องกันโรคต่างๆได้และโรคที่เกี่ยวกับการทำงานที่ผิดปกติของตับด้วย

การฝึกเกาชิกิสามารถฝึกได้ดังนี้ เริ่มโดยการชูมือประกบกันขึ้นเหนือศีรษะ แขนเหยียดตรงให้ลำแขนแนบใบหูตลอดเวลา ย่ำเท้าเป็นจังหวะและกายจะบิดไปทางขวาเล็กน้อย เป็นจังหวะที่ 1 บิดลงมาให้มากขึ้นอีกเป็นจังหวะที่ 2 และบิดลงมาให้มากที่สุดเป็นจังหวะที่ 3 จากนั้นให้ผ่อนกลับขึ้นเล็กน้อยเป็นจังหวะที่ 4 และคืนสู่ท่าประกบมือเหนือศีรษะเป็นจังหวะที่ 5 บิดกายเช่นเดียวกัน 5 จังหวะไปทางด้านซ้าย จากนั้นให้ลดมือลงมา ประกบที่ด้านหน้าให้แขนขนานกับพื้นเป็นจังหวะที่ 1 จากนั้นให้ก้าวเท้าวาดออกไปด้านหลัง เพื่อให้การก้มโน้มตัวทำได้อย่างสะดวกขึ้น พร้อมๆกับก้มลงเอามือที่ประกบนั้นแตะพื้นเป็นจังหวะที่ 2 กลับคืนสู่ท่าประกบแขนเหนือศีรษะเป็นจังหวะที่ 3 จากนั้นให้พักเท้าที่สลับกันไปมาลง แล้วย่ำเท้าเป็นจังหวะสองครั้ง โดยเริ่มจากเท้าขวาเป็นจังหวะที่ 4 เท้าซ้ายเป็นจังหวะที่ 5 โดยในการเต้นแต่ละจังหวะจะมีคำภาวนาประกอบด้วยเพื่อไม่ให้จิตใจฟุ้งซ่าน

สรุปได้ว่าการเต้นเกาชิกิ เป็นการเต้นรำและร้องเพลงแห่งความรักประกอบท่าทาง โดยจะประกอบไปด้วย 18 จังหวะ ไปทางขวา 5 จังหวะ ไปทางซ้าย 5 จังหวะ ไปข้างหน้า 3 จังหวะ และไปด้านหลัง 5 จังหวะ ขณะที่เต้นจะมีการเคลื่อนไหวที่สัมพันธ์กันทั้งมือและเท้าพร้อมๆกับภาวนาคำที่เป็นภาษาสันสกฤตว่า บาบานัม เควาลัม ซึ่งแปลว่าความรักมีอยู่ในทุกหนทุกแห่งหรือมีความ

รักให้กับตัวเองและมีความรักให้กับทุกสิ่งทุกอย่าง ในขณะที่เต้นรำไปนี้ผู้ฝึกจะส่งความรักให้กับตัวเองและทุกสรรพสิ่งในจักรวาล

กิจกรรมนี้จะเป็นการฝึกสติหรือเจริญสติให้เรามีพลังสติหรือพลังสมาธิ ซึ่งหมายถึงสภาวะที่จิตใจของคนเราเป็นหนึ่งเดียวในการจดจ่อกับสิ่งที่ต้องทำอยู่ในปัจจุบัน ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการทำภารกิจใด ๆในชีวิตเป็นไปได้สูงสุด และยังทำให้จิตใต้สำนึกของผู้ฝึกเกิดพลังแห่งความรักความเมตตาที่ยิ่งใหญ่ขึ้นด้วย ภาพประกอบดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เคาชิกิ

(KAOSHIKII)

บาบา(Baba) นัม(Nam) บาบา(Baba) เค(Ke) วาลัม(Valam)

1 2 3 4 5

บาบา(Baba) นัม(Nam) บาบา(Baba) เค(Ke) วาลัม(Valam)

1 2 3 4 5

บาบา(Baba) นัม(Nam) บาบา(Baba)

1 2 3

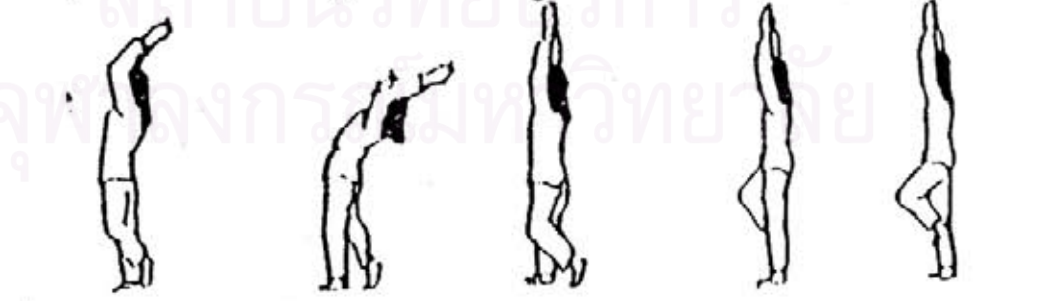

บาบา(Baba) นัม(Nam) บาบา(Baba) เค(Ke) วาลัม(Valam)

1 2 3 4 5

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชาย ในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

กิจกรรมที่ 1 เอกลักษณ์ของฉัน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เรียนบอกลักษณะนิสัยใจคอ ความชอบ ค่านิยมของตนเองได้
2. เพื่อให้ผู้เรียนรู้ลักษณะนิสัยใจคอ ความชอบ ค่านิยมของผู้อื่น

อุปกรณ์ที่ต้องเตรียม

1. กระดาษวาดภาพ
2. ดินสอสี

เวลา 60 นาที

เนื้อหา

คนเรามีลักษณะนิสัย ความชอบ และค่านิยม ที่อาจเหมือนกัน หรือแตกต่างกันได้ ขึ้นอยู่กับว่า เราเลือกที่จะเป็นคนแบบไหน ยกตัวอย่างเช่น เราชอบนักฟุตบอลคนนี้มาก เป็นขวัญใจของเรา ทำให้เราอยากเป็นนักฟุตบอล หรือ เราเห็นเพื่อนเรา เป็นคนนิสัยดี มีน้ำใจ มีคนรัก เราอยากเป็นอย่างนั้นบ้าง หรือ ในชีวิตของเรามีคติประจำใจว่า จะขยัน ซื่อสัตย์ และอดทน เพราะเห็นตัวอย่างจากคนที่ประสบความสำเร็จ เราก็ต้องการเป็นเช่นนั้นด้วย

การรู้จักตนเองว่ามีลักษณะอย่างไร และเรียนรู้จักผู้อื่นว่าเป็นอย่างไร จะสามารถทำให้เรารู้จักปรับตัวเองให้เข้าใจคนอื่น และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

การจัดกิจกรรม

1. การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย เปิดเพลงบรรเลงเบา ๆ ให้ผู้เรียนหลับตาผ่อนคลาย นั่งในท่าสมาธิประมาณ 5 นาที

2. ให้ความรู้เบื้องต้น โดยให้ผู้เรียนเข้าใจความหมายของคำว่า เอกลักษณ์ โดยสนทนากับผู้เรียนว่า ในอนาคตผู้เรียนอยากเป็นคนอย่างไร หรือมีลักษณะนิสัยใจคออย่างไร หรือมีลักษณะนิสัยใจคอแบบใด เช่น เป็นคนที่มีความสามารถมีบุคลิกดี มีรสนิยมในการแต่งกายเป็นอย่างไร ลองยกตัวอย่างบุคคลที่ผู้เรียนอยากเป็น หรืออยากเหมือน โดยสุ่มตัวอย่างจากผู้เรียน

3. จัดกิจกรรม โดย แจกกระดาษวาดภาพพร้อมดินสอสี ให้ผู้เรียนทุกคน จินตนาการวาดภาพตนเองอย่างที่อยากเป็น ต่อเติมเสริมแต่งให้ดูดีสง่างามตามที่อยากเป็น ในระหว่างทำกิจกรรม จะเปิดเพลงบรรเลงเบาๆ

- ให้ทุกคนทำงานเดี่ยว วาดภาพจนเสร็จตามเวลาที่กำหนด
- แบ่งกลุ่มผู้เรียนกลุ่มละ 5 คน ให้แต่ละคนบรรยายภาพของตนให้เพื่อน ๆ ฟัง และแลกเปลี่ยนกันดูภาพจินตนาการของแต่ละคน
- ให้แต่ละกลุ่มเลือกตัวแทนกลุ่มละ 1 คน ให้พูดแนะนำตัวเอง และ เล่าถึงลักษณะนิสัยของเพื่อนในกลุ่มของตน ให้เพื่อน ๆฟัง จนคบทุกกลุ่ม
- ให้แต่ละกลุ่มเลือกตัวแทนกลุ่มละ 1 คน (ไม่ซ้ำคนเดิม) ร่วมอภิปรายสรุปว่าได้ข้อคิดอะไรจากการเข้าร่วม กิจกรรมนี้
- ขณะที่ทำกิจกรรมให้ผู้สอนคอยเฝ้าสังเกตผู้เรียน พร้อมให้คำปรึกษา

การประเมินผล ของการเรียนรู้ด้วยกิจกรรม

- จากการสังเกต
- ดูจากใบงาน – ภาพจินตนาการ
- การบรรยายและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากผู้เรียน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิจกรรมที่ 2 หน้าต่างใจ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ถึงผลกระทบของอารมณ์ต่อพฤติกรรมมนุษย์
2. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถรู้วิธีการควบคุมอารมณ์ของตนได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์

อุปกรณ์

ใบงานเรื่อง หน้าต่างใจ

เวลา 60 นาที

เนื้อหา

ยกตัวอย่างสถานการณ์เกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคลในด้านลบดูจากทางโทรทัศน์ เช่น บทบาทตัวละครที่แสดงเป็นผู้ร้าย หรือ จากการโฆษณาที่สื่อถึงความรุนแรง ให้อะไรกับผู้ชมบ้าง เช่น อยากมีพฤติกรรมลอกเลียนแบบ หรือ เป็นตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ไม่ควรทำเป็นแบบอย่าง เพราะผลที่ได้รับไม่เกิดประโยชน์อันใดต่อตนเอง และคนรอบข้างเลย เหมือนกับการดูละครแล้วย้อนดูตัวเรา

อารมณ์ ความรู้สึกของคนเรามีหลากหลาย และเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาจากสิ่งภายนอก ที่มากระทบทั้งด้านบวกและด้านลบ การแสดงออกเมื่อเผชิญกับภาวะอารมณ์ที่ไม่พึงประสงค์อย่างไม่เหมาะสมจะเกิดปัญหาทั้งตนเองและผู้อื่น บุคคลจึงควรรู้เท่าทันอารมณ์ความรู้สึกของตนเอง โดยเฉพาะอารมณ์ด้านลบและฝึกควบคุมอารมณ์ของตนเอง ตลอดจนวิธีการแสดงออกที่เหมาะสม

วิธีดำเนินการ

ก่อนเข้าสู่กิจกรรม เปิดเพลงบรรเลง ให้ผู้เรียน หลับตา และนั่งสมาธิ ประมาณ 5 นาที เพื่อสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย ต่อจากนั้น

1. เล่าถึงละคร หรือข่าวดารา นักร้อง ที่กำลังเป็นที่สนใจ ให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นที่มีต่อพฤติกรรมที่เห็นว่า เหมาะสมตามความเป็นจริงหรือ ควรเปลี่ยนแปลง

2. กำหนดให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่มออกเป็น 5 กลุ่ม พร้อมตั้งชื่อกลุ่มของตนเอง แจกใบงานที่ 1 ให้ผู้เรียนยกสถานการณ์ตัวอย่างเกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคลที่เกิดอารมณ์ทางลบ

3. ให้ผู้เรียนช่วยกันวิเคราะห์สถานการณ์ดังกล่าวตามประเด็นในใบกิจกรรม

4. ให้ผู้เรียนส่งตัวแทนของแต่ละกลุ่มนำเสนอสถานการณ์ตัวอย่าง และสรุปถึงอิทธิพลของอารมณ์ต่อพฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์

5. ให้มีการซักถามร่วมกันว่าใครเคยมีอารมณ์ทางลบที่ประสบกับตนเอง หรือเห็นผู้อื่นว่ามีอะไรบ้าง เช่น โกรธ หงุดหงิด เสียใจ เป็นต้น

6. กำหนดให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่มออกเป็น 5 กลุ่ม พร้อมตั้งชื่อกลุ่มของตนเอง แจกใบงานที่ 2 เลือกตัวอย่างอารมณ์ทางลบ 1 ตัวอย่าง และร่วมอภิปรายให้ได้ข้อสรุปตามประเด็นในใบงาน

7. เมื่อผู้เรียนทุกกลุ่มทำเสร็จเรียบร้อย ให้ตัวแทนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลงาน

8. ผู้เรียนร่วมกันอภิปรายสรุปข้อคิดที่ได้จากการร่วมกิจกรรมและให้แนวทางการจัดการกับอารมณ์ต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

9. ผู้สอนช่วยสรุปเนื้อหาอีกครั้ง

การประเมินผล

1. สังเกตความร่วมมือในการทำกิจกรรม
2. ตรวจผลงานจากการเขียนใบงาน และ การแสดงความคิดเห็นของผู้เรียน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิจกรรมที่ 3 ในความทรงจำ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถทบทวนความทรงจำที่เกี่ยวกับความภาคภูมิใจในตนเองในช่วงชีวิตที่ผ่านมา
2. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถถ่ายทอดความทรงจำที่เกี่ยวกับความภาคภูมิใจในตนเองในช่วงชีวิตที่ผ่านมา

อุปกรณ์

ใบงาน ในความทรงจำ

เวลา 60 นาที

เนื้อหา

การใช้ชีวิตของคนเราผ่านมาทั้งความสุขและทุกข์แต่ต้องดำเนินชีวิตต่อไป คนเรามักระลึกถึงสิ่งที่ตนเองได้กระทำแล้วมีความสุข เพื่อเป็นกำลังใจในการใช้ชีวิต ดังนั้น หากที่ผ่านมาเราทำแต่สิ่งที่ดีงาม เราจะมีพลังในการต่อสู้และไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคที่เกิดขึ้นในวันข้างหน้า

วิธีดำเนินการ

ก่อนเข้าสู่กิจกรรม เปิดเพลงบรรเลง ให้ผู้เรียน หลับตา และนั่งสมาธิ ประมาณ 5 นาที เพื่อสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย ต่อจากนั้น

1.เกริ่นเล่าเรื่อง ประวัติบุคคลสำคัญ ที่เป็นที่รู้จัก ให้ผู้เรียนฟังว่าในอดีต ท่านได้ทำอะไรที่มีประโยชน์ต่อบ้านเมือง ประเทศชาติ และพูดถึงความประทับใจที่มีต่อท่านว่า เรื่องของท่าน เราเคยได้รับฟังในสมัยเด็ก ๆ และรู้สึกภูมิใจแทน และให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นที่มีต่อเรื่องที่ได้ฟัง

2. ให้ผู้เรียนนอนลงและหลับตา และให้ผู้เรียนลองนึกทบทวนความทรงจำในอดีตที่ตนเองรู้สึกภาคภูมิใจ

3. ต่อจากนั้นแจกใบงานให้ผู้เรียนทุกคนบันทึกเรื่องราวของตน

4 กำหนดให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่มออกเป็น 5 กลุ่ม พร้อมตั้งชื่อกลุ่มของตนเอง แจกใบงาน ให้ผู้เรียนเล่าเรื่องราวที่ตนภาคภูมิใจให้เพื่อในกลุ่มฟัง

5. ให้ผู้เรียนช่วยกันสรุปเรื่องของเพื่อนในกลุ่มลงในใบงาน

6. ให้ผู้เรียนส่งตัวแทนของแต่ละกลุ่มเล่าเรื่องราวของเพื่อนที่น่าประทับใจให้เพื่อนๆฟัง

7. ผู้เรียนร่วมกันอภิปรายสรุปข้อคิดที่ได้จากการร่วมกิจกรรม
8. ผู้สอนช่วยสรุปเนื้อหาอีกครั้ง

การประเมินผล

1. สังเกตความร่วมมือในการทำกิจกรรม
2. ตรวจผลงานจากการเขียนใบงาน และ การแสดงความคิดเห็นของผู้เรียน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิจกรรมที่ 4 ความภูมิใจ-ความเสียใจ

จุดประสงค์

1. ให้ทุกคนทบทวนผลงานและหน้าที่ของตนเองทั้งในอดีตและปัจจุบัน
2. ทำให้เข้าใจถึงสภาวะความสามารถและขีดจำกัดซึ่งกันและกัน
3. เกิดกำลังใจเมื่อคิดถึงความภูมิใจ

ระยะเวลา 60 นาที

อุปกรณ์

1. ก้อนหินผิวเรียบขนาดพอเหมาะมือ กลุ่มละ 1 ก้อน
2. เทปเพลงบรรเลง 1 ม้วน

วิธีดำเนินการ

1. แบ่งกลุ่มละ 6 คน นั่งล้อมวง เปิดไฟสลัว นั่งหลับตาทำจิตให้สงบ

2. ให้ทุกคนนึกทบทวนถึงความภูมิใจเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ทำความดี ให้นึก 1 นาที จากนั้นให้ทุกคนนึกถึงความเสียใจ ที่ได้ทำในสิ่งที่ไม่ดี ให้คิดทบทวน 1 นาที (แต่ก่อนจะถึงข้อที่ 2 นี้จะต้องบอกวิธีการเล่าก่อน) จากนั้นให้เล่าความภูมิใจ และ ความเสียใจ

3.วิธีการเล่าเรื่อง คือ ถ้าใครพร้อมที่จะเล่าจะต้องหยิบก้อนหิน และถือไว้แนบอกด้วยความมั่นคง มีสมาธิ เมื่อเล่าจบแล้วจึงวางก้อนหินลง

4. ผู้ที่ไม่มีหินอยู่ในมือ ต้องฟังคนอื่นเล่าด้วยความเคารพและไม่พูดขัดจังหวะใครทั้งสิ้น

5. เมื่อทุกกลุ่มเล่าเรื่องเสร็จแล้ว วิทยากรให้สมาชิกกลุ่มได้สังเคราะห์กิจกรรมนี้ โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกแต่ละคนหรือแต่ละกลุ่มได้แสดงความรู้สึก นำเสนอต่อที่ประชุม โดยเล่าเรื่องสรุปสั้นๆ ความรู้สึกความภูมิใจและความเสียใจ

การประเมินผล

1. สังเกตความร่วมมือในการทำกิจกรรม
2. การแสดงความคิดเห็นของผู้เรียน

กิจกรรมที่ 5 เปิดโลกใหม่ ด้วยใจตน

จุดประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เรียนวิเคราะห์และเข้าใจถึงที่มาของเจตคติของตนเองและผู้อื่น

อุปกรณ์

ภาพปริศนาเกี่ยวกับการรับรู้ของบุคคล

เวลา 60 นาที

เนื้อหา

ภาพในความคิดหรือเจตคติของแต่ละคนต่อเรื่องเดียวกัน หรือสิ่งเดียวกันจะแตกต่างกันไป ทั้งนี้ เพราะคนเราได้รับการอบรม เลี้ยงดู หรือได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ แตกต่างกัน การที่ไม่ยอมเปลี่ยนเจตคติของตนเอง อาจทำให้เป็นอุปสรรคที่ทำให้บุคคลไม่เข้าใจตนเองและผู้อื่น ในทางกลับกันหากบุคคลมองโลกด้วยสายตาของผู้อื่น หรือเปลี่ยนแง่คิดมุมมองของตน จะช่วยให้เข้าใจตนเองและผู้อื่นมากยิ่งขึ้น สามารถยอมรับตนเองและผู้อื่นได้ ซึ่งจะช่วยให้ทำงานและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

วิธีดำเนินการ

ก่อนเข้าสู่กิจกรรม เปิดเพลงบรรเลง ให้ผู้เรียน หลับตา และนั่งสมาธิ ประมาณ 5 นาที เพื่อสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย ต่อจากนั้น

1.เกริ่นเล่าเรื่อง รายการเกมทศกัณฐ์ ที่เป็นที่รู้จัก ให้ผู้เรียนฟัง และให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับรายการนี้ หากผู้เรียนเป็นผู้ที่ต้องทายปริศนา

2. ให้ผู้เรียนแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ส่งตัวแทน ออกมาเล่นบทบาทสมมติ เหมือนกับรายการ คือ มีพิธีกร และ ผู้ร่วมทายภาพปริศนา

3. ให้ผู้เรียนที่แสดงเป็นพิธีกร นำภาพปริศนา มาให้เพื่อนทายว่า เป็นภาพอะไร โดยผลัดกัน แสดงบทบาทสมมติ จนครบทุกคน

4. จากนั้นให้ผู้เรียนร่วมกันอภิปรายว่าแต่ละคนมองภาพนั้นแตกต่างกันอย่างไร เพราะอะไร

5. จากนั้นให้ผู้เรียนนำภาพที่ทายกลับมาดูอีกครั้ง

6. ส่งตัวแทนในกลุ่มออกมาเล่า ถึงความรู้สึกและความคิดเห็นที่มีต่อคนในภาพนั้น

7. ให้ผู้เรียนร่วมกันอภิปรายตามแนวคำถามต่อไปนี้

- ทำไมเราจึงมีเจตคติต่อบุคคลต่าง ๆ เช่นนั้น
- แหล่งที่มาของเจตคติเช่นนั้น
- หลังจากเปลี่ยนมุมมองใหม่ แล้วสมาชิกพบอะไร
- สิ่งที่บุคคลไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้คืออะไร

8. ผู้เรียนร่วมกันอภิปรายสรุปข้อคิดที่ได้จากการร่วมกิจกรรม
9. ผู้สอนช่วยสรุปเนื้อหาอีกครั้ง

การประเมินผล

1. สังเกตความร่วมมือในการทำกิจกรรม
2. การแสดงความคิดเห็นของผู้เรียน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

❊ ภาพปริศนา "การรับรู้ของบุคคล" ❊

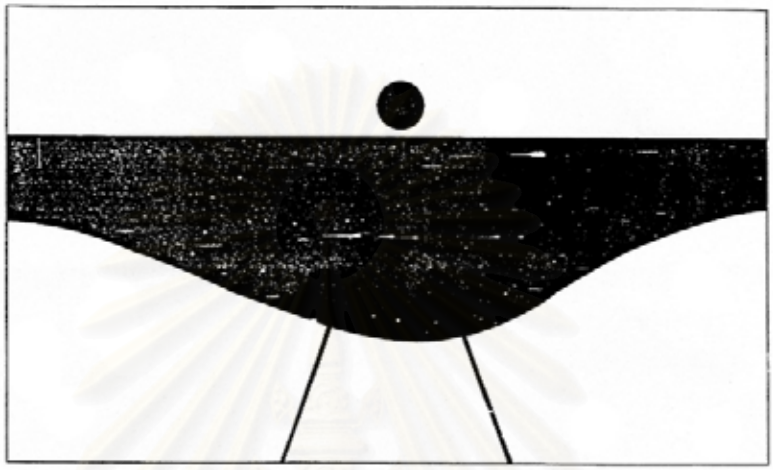

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ใบกิจกรรมที่ 2

“ เปิดโลกใหม่ด้วยใจตน ”

1.ผู้เรียนคิดอย่างไรต่อบุคคลในอาชีพต่อไปนี้ เขียนความคิด หรือความรู้สึกลงในช่อง ความคิดครั้งที่ 1

บุคคล	ความคิดครั้งที่ 1	ความคิดครั้งที่ 2
1. ครูหญิงสูงอายุ		
2. แม่ค้า		
3. ตำรวจ		
4. นักเล่นมายากล		

2. ให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับบุคคล ในข้อ 1 – 4 อีกครั้ง โดยให้มีทิศทางตรงกันข้าม กับความคิดเห็นครั้งที่ 1 แล้วเขียนอธิบาย ในช่องที่ 2

ตัวอย่างเช่น ถ้าคิดถึงครูหญิงสูงอายุ ครั้งแรกว่า “ดุ , เจ้าระเบียบ “ เพื่อเปลี่ยนความคิดในครั้งที่ 2 ควรคิดในทางที่ดี เช่น “หวังดี , มีวินัย , รอบคอบ“ เป็นต้น

3. ให้ผู้เรียนตอบคำถามต่อไปนี้

1.1สาเหตุที่มีเจตคติต่อบุคคลต่างๆเช่นนั้น เพราะ.....

.....

1.2 แหล่งที่มาของเจตคติ คือ.....

.....

1.3 หลังจากเปลี่ยนมุมมองแล้ว ผู้เรียนมีแนวคิดอย่างไร.....

.....

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิจกรรมที่ 6 นี่แหละ....ตัวฉัน

จุดประสงค์

เพื่อให้ผู้เรียนสำรวจพฤติกรรมทั้งในส่วนดีและส่วนที่ต้องการปรับปรุง

อุปกรณ์

ใบงาน

เวลา 60 นาที

เนื้อหา

การมองตนเองเป็นการสำรวจบุคลิกภาพ ทำให้รู้จักและเข้าใจพฤติกรรมทั้งในส่วนดีและส่วนที่ต้องการปรับปรุง เป็นการรู้จักตนเองมากขึ้น ซึ่งเป็นบันไดแรกที่ทำให้คนเราสามารถตอบสนอง ความพอใจของตนเองและเป็นการเติมเต็มให้ชีวิต นำพาให้ชีวิตมีคุณค่า

วิธีดำเนินการ

ก่อนเข้าสู่กิจกรรม เปิดเพลงบรรเลง ให้ผู้เรียน หลับตา และนั่งสมาธิ ประมาณ 5 นาที เพื่อสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย ต่อจากนั้น

1.เกริ่นเล่าเรื่อง เกี่ยวกับการสร้างบุคลิกภาพที่ดีให้กับตนเอง พร้อมยกตัวอย่าง ให้ผู้เรียนฟัง และให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น

2. แจกใบงานให้ผู้เรียนเติมข้อความเกี่ยวกับลักษณะของตนเอง (ให้เวลา 20 นาที)

1. นิสัยฉัน
2. ความภูมิใจ
3. สิ่งที่คนอื่นชื่นชมฉัน
4. สิ่งที่ฉันอยากปรับปรุงตนเอง
5. สรุปความคิดที่มองตนเอง

3. ให้ผู้เรียนแต่ละคนพูดสรุปความคิดที่มองตนเองให้เพื่อนฟัง

4. ผู้เรียนร่วมกันอภิปรายสรุปข้อคิดที่ได้จากการร่วมกิจกรรม

5. ผู้สอนช่วยสรุปเนื้อหาอีกครั้ง

การประเมินผล

1. สังเกตความร่วมมือในการทำกิจกรรม
2. การแสดงความคิดเห็นของผู้เรียน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นี่แหละ.....ตัวฉัน

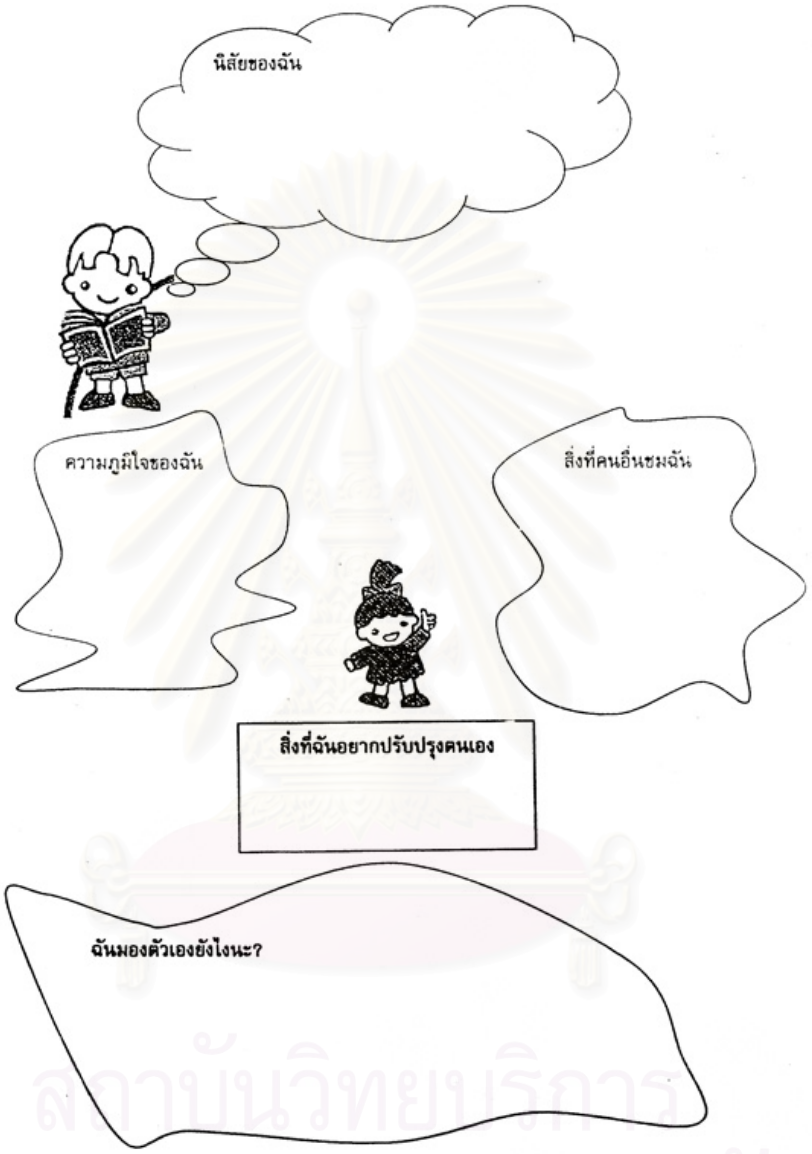

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิจกรรมที่ 7 ต้นไม้แห่งชีวิตของฉัน

จุดประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง รู้ความต้องการของตนเอง
2. เพื่อให้ผู้เรียนวิเคราะห์ สิ่งที่เป็นความดีและข้อบกพร่องของตนได้
3. เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองและปรับปรุงข้อบกพร่องในตนเองได้

อุปกรณ์

1. ใบงาน ต้นไม้แห่งชีวิตของฉัน
2. กระดาษ A4
3. ดินสอ หรือ ปากกา

เวลา 60 นาที

เนื้อหา

ทุกคนมีคุณค่าในตนเอง คนเราเลือกเกิดไม่ได้ และมีความแตกต่างกัน บางคนเก่ง บางคนอ่อนแอ บางคนมีปมด้อย มีสุข-มีทุกข์ เราเลือกเกิดไม่ได้ โดยรู้จักนำความดีที่มีอยู่ในตนเองมาพัฒนาให้เป็นจุดเด่นที่เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม เราจะเป็นอะไรในอนาคตอยู่ที่การเริ่มต้นปลูกฝังวันนี้ เสมือนต้นไม้ที่ออกดอก ออกผล งดงาม เพราะได้รับการดูแลเอาใจใส่ที่ดี

วิธีดำเนินการ

ก่อนเข้าสู่กิจกรรม เปิดเพลงบรรเลง ให้ผู้เรียน หลับตา และนั่งสมาธิ ประมาณ 5 นาที เพื่อสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย ต่อจากนั้น

1.เกริ่นเล่าเรื่อง การปลูกต้นไม้ ให้ผู้เรียนหาวิธีว่า จะทำอย่างไรให้ต้นไม้งอกงาม โดยไม่เหี่ยวเฉา และให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น

2. ให้ผู้เรียนแบ่งเป็น 5 กลุ่ม แล้วแจกใบงาน ให้สมาชิกเขียนภาพและคำบรรยายลงในใบงาน ตามรายการที่กำหนด

3. จากนั้นให้ผู้เรียนร่วมกันเล่าเรื่องต้นไม้แห่งชีวิตของตนเองให้เพื่อนๆ ฟัง โดยไม่มีการวิพากษ์วิจารณ์ แต่ซักถามรายละเอียดของเรื่องเพิ่มเติมได้ หลังจากนั้นให้สมาชิกในกลุ่มร่วมระดมความคิดเห็น ถึงแนวทางการพัฒนาความดีให้เป็นจุดเด่นในทางสร้างสรรค์ต่อตนเองและผู้อื่น

4. ให้ตัวแทนแต่ละกลุ่ม ออกมาเล่าถึง กิจกรรมนี้ให้แง่คิดอะไร กลุ่มของตนมีแนวคิดที่จะพัฒนาตนให้เกิดจุดเด่น และมีประโยชน์ต่อตนเองและสังคมอย่างไร

5. ให้ผู้เรียนร่วมกันสรุปกิจกรรมว่า คนเราเกิดมามีทั้งส่วนดีและไม่ดี เก่งและไม่เก่ง มีทั้งสุขทั้งทุกข์ เราเลือกเกิดไม่ได้ แต่เลือกเป็นคนดีได้

6. ผู้สอนช่วยสรุปเนื้อหาอีกครั้ง

การประเมินผล

1. สังเกตความร่วมมือในการทำกิจกรรม
2. การแสดงความคิดเห็นของผู้เรียน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ใบกิจกรรม

ต้นไม้แห่งชีวิตของฉัน

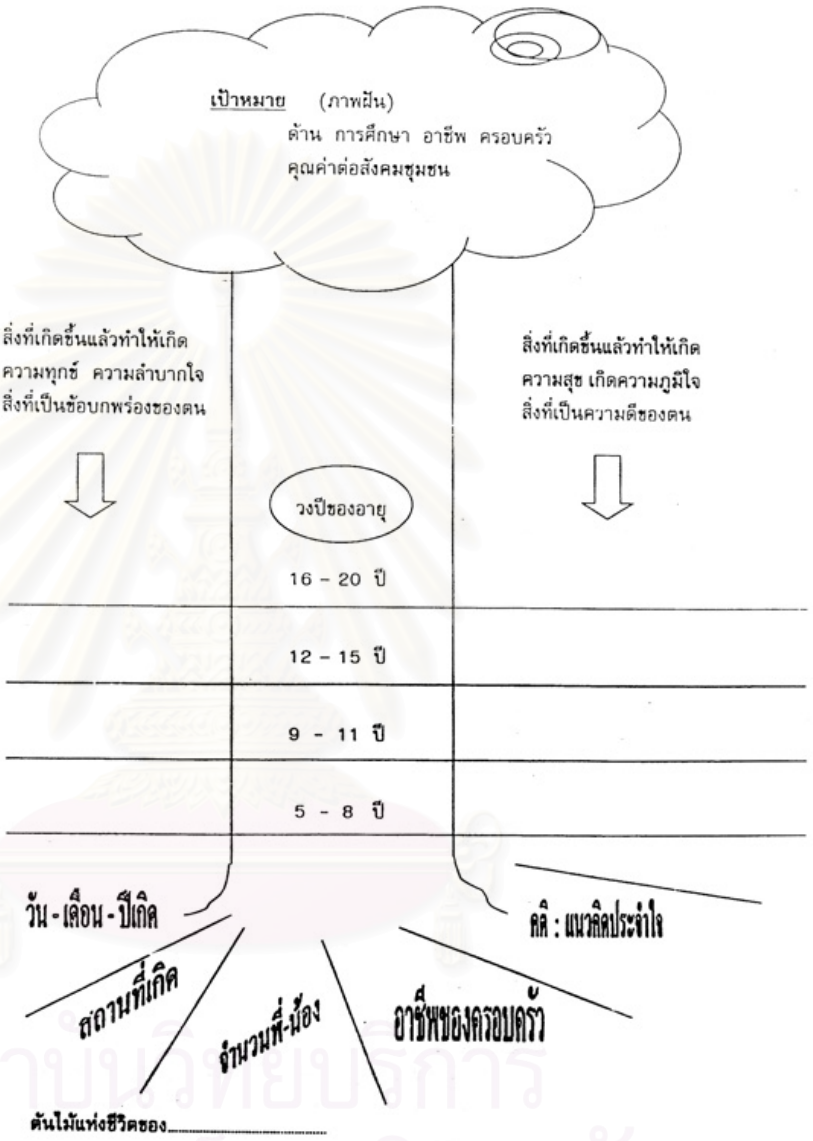

ต้นไม้แห่งชีวิตของ.....

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิจกรรมที่ 8 กราฟชีวิต

จุดประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้รำลึกถึงประสบการณ์ของตนเองที่ผ่านปัญหาอุปสรรค และความสำเร็จที่ได้ประสบมา แล้วนำมากำหนดเป็นเส้นกราฟชีวิต
2. เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

ระยะเวลา 60 นาที

อุปกรณ์

1. กระดาษกราฟ คนละ 1 แผ่น
2. กระดาษคำถาม – คำตอบ คนละ 1 ชุด

ขั้นตอนกิจกรรม

1. วิทยากรกล่าวนำให้ผู้เข้าร่วมอบรมทำสมาธิ ทำจิตให้สงบ แล้วให้ทุกคนรำลึกถึงประสบการณ์ชีวิตตั้งแต่เกิด – ปัจจุบัน ของแต่ละคนที่ผ่านมา

2. วิทยากรกำหนดเส้นกราฟ แนวตั้งเป็นดีใจ – เสียใจ โดยเริ่มจาก 0 – (+5) เป็นเส้นดีใจ จาก 0 – (-5) เป็นเส้นเสียใจ และเส้นนอนเป็นเส้นแสดงช่วงอายุ

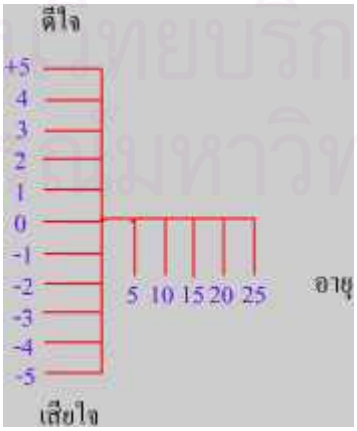

3. ให้ผู้เข้าร่วมอบรม นำประสบการณ์ชีวิตของแต่ละคน มากำหนดจุดลงบนเส้นกราฟ ลากเส้นเชื่อมแต่ละจุด

4. ให้จัดคู่หรือจัดกลุ่มเล่าประสบการณ์ชีวิตของแต่ละคู่ หรือกลุ่มสนทนาฟัง

5. วิทยากรสรุปปัญหาเดียวกัน แต่ละคนจะมองไม่เหมือนกัน บางคนมองว่า เป็นปัญหาใหญ่ บางคนมองว่าเป็นปัญหาเล็ก ตามทัศนะมุมมองของแต่ละคน ดังนั้น ทุกคนควรนำทัศนะที่เป็นจุดเด่นของแต่ละคน มาเป็นพลังเสริมในการแก้ปัญหา ทั้งของตนและส่วนรวม

การประเมินผล

1. สังเกตความร่วมมือในการทำกิจกรรม
2. ตรวจผลงานจากการเขียนใบงาน และ การแสดงความคิดเห็นของผู้เรียน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิจกรรมที่ 9 **ร่วมด้วยช่วยกัน**

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทำงานกลุ่มได้
2. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม

อุปกรณ์

ใบงานเรื่อง ร่วมด้วยช่วยกัน

เวลา 60 นาที

เนื้อหา

การแข่งขันกีฬา จะมีผู้แพ้และผู้ชนะ และถ้าหากเลือกได้ไม่มีใครอยากเป็นผู้แพ้ และในสภาพเป็นจริงในปัจจุบันของชีวิตคนเรามีทั้งผู้ชนะและผู้แพ้ และเมื่อบุคคลเข้ามาเป็นทีม หรือเป็นกลุ่ม สิ่งที่ช่วยให้ทีม หรือ กลุ่มประสบความสำเร็จคือ การมีความรับผิดชอบ การเอาใจใส่ การมีผู้นำกลุ่มที่เข้มแข็ง และช่วยประสานสัมพันธ์กันในกลุ่มได้ รวมถึงการมีความสามารถในการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ และการช่วยทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกร่วมกับกลุ่มได้ และเป็นส่วนหนึ่งในกลุ่ม และช่วยกันแก้ไขปัญหาในกลุ่มได้นั้น ถือเป็น วิธีที่สามารถพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองได้

วิธีดำเนินการ

ก่อนเข้าสู่กิจกรรม เปิดเพลงบรรเลง ให้ผู้เรียน หลับตา และนั่งสมาธิ ประมาณ 5 นาที เพื่อสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย ต่อจากนั้น

1. เกริ่นนำถึง เรื่องการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยยกตัวอย่างจาก ข่าว หรือ จากสภาพภายในสถานสงเคราะห์ และ ให้ผู้เรียน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่เคยประสบมา

2.. กำหนดให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่มออกเป็น 5 กลุ่ม พร้อมตั้งชื่อกลุ่มของตนเอง จากนั้นถามผู้เรียนว่า การทำงานกลุ่มมีประโยชน์อย่างไร และ ผู้เรียนเคยประสบปัญหาอะไรบ้าง ซึ่งมีผลรวมกับกลุ่มที่ได้รับมอบหมาย

3. แจกใบงาน เรื่อง ร่วมด้วยช่วยกัน ให้แต่ละกลุ่ม เสนอปัญหาที่ตนเองเคยประสบ และบอกแนวทางแก้ไข (ตามใบงาน)

4 เมื่อผู้เรียนทุกกลุ่มทำเสร็จเรียบร้อย ให้ตัวแทนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลงาน

5. ผู้สอนช่วยสรุปเนื้อหาอีกครั้ง

การประเมินผล

1. สังเกตความร่วมมือในการทำกิจกรรม
2. ตรวจผลงานจากการเขียนใบงาน และ การแสดงความคิดเห็นของผู้เรียน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิจกรรมที่ 10 สะพานดาว

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์หนทางไปสู่ความสำเร็จของอาชีพต่าง ๆ

อุปกรณ์

1. ประวัติผู้ที่ประสบความสำเร็จในชีวิต
2. ใบกิจกรรม หนทางสู่ความสำเร็จในอาชีพ
3. ใบความรู้ แนวคำตอบที่ควรได้

เวลา 60 นาที

เนื้อหา

แบบอย่างความสำเร็จในแต่ละอาชีพของบุคคลที่น่าสนใจ จะเป็นพลังกระตุ้นให้เราสามารถทบทวนเป้าหมายในชีวิตของตนเอง และทราบแนวทางที่จะทำให้เราก้าวสู่ความสำเร็จ ซึ่งล้วนต้องอาศัยความมุ่งมั่นและความรับผิดชอบสูง

วิธีดำเนินการ

ก่อนเข้าสู่กิจกรรม เปิดเพลงบรรเลง ให้ผู้เรียน หลับตา และนั่งสมาธิ ประมาณ 5 นาที เพื่อสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย ต่อจากนั้น

1. เกริ่นนำว่า เราจะมาคุยกันเรื่อง หนทางสู่ความสำเร็จในอาชีพ
2. สุ่มถามผู้เรียนว่า อยากทำอะไรเมื่อออกจากสถานสงเคราะห์ เพราะอะไร
3. กำหนดให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่มออกเป็น 5 กลุ่ม พร้อมตั้งชื่อกลุ่มของตนเอง จากนั้น ให้ประวัติของบุคคลที่ประสบความสำเร็จในอาชีพต่าง ๆ
4. ให้แต่ละกลุ่มช่วยกันวิเคราะห์ประวัติของบุคคลตัวอย่างลงในใบกิจกรรม
5. เมื่อผู้เรียนทุกกลุ่มทำเสร็จเรียบร้อย ให้ตัวแทนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลงาน
6. ให้ผู้เรียนช่วยกันสรุป หนทางสู่ความสำเร็จในอาชีพ
7. แจกใบงานให้ผู้เรียนทุกคน เพื่อเขียนถึงอาชีพในอนาคตที่อยากทำอย่างละ 1 อาชีพ
8. ให้แต่ละคนผลัดกันถามเพื่อว่าอยากทำอาชีพอะไร และทำไมถึงอยากทำอาชีพนั้น
9. ผู้สอนช่วยสรุปเนื้อหาอีกครั้ง

การประเมินผล

1. สังเกตความร่วมมือในการทำกิจกรรม
2. ตรวจผลงานจากการเขียนใบงาน และ การแสดงความคิดเห็นของผู้เรียน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ใบความรู้สำหรับผู้เรียน
แนวคำตอบที่ควรได้

1. อาชีพ พยาบาล ทหาร ตำรวจ ครู หมอ
ค้าขาย กรรมการ เกษตร วิศวกร นักธุรกิจ
ธุรกิจส่วนตัว

2. เพราะ แบบอย่างจากบุคคลที่ศรัทธาหรือใกล้ชิด
ที่บ้านทำอยู่
รวย / ฐานะดี
ชอบ
ความหลังที่เกี่ยวข้อง เช่น หมอคนหนึ่งต้องการเรียนแพทย์ เพราะความรู้สึกอยาก
รักษา อาการป่วยของยายที่เขารักมาก

3. ความสำเร็จที่ได้รับจากอาชีพ คือ มีความสุข
มีงานทำ
มีศักดิ์ศรี / เท่ห์
มีความภูมิใจ
มีสิทธิพิเศษ
รายได้ดี

4.หนทางสู่ความสำเร็จ

4.1 ความรู้ : สนใจใฝ่ถามผู้รู้ / เรียนเพิ่มเติม / ความสามารถพิเศษ
เลือกวิชาเรียนที่ตรงกับอาชีพนั้นๆ

4.2 ทัศนคติ : รัก ชื่นชม รับผิดชอบต่อการเรียน ไม่ย่อท้อ มุ่งมั่น ตั้งใจ

4.3 การฝึกฝน
อ่านบ่อย / ทบทวน
ลองผิด ลองถูก
กวดวิชา
หมั่นทำแบบฝึกหัด
ลงมือปฏิบัติจนชำนาญ
การมีวินัยในการฝึกฝน ไม่ผลัดวัน ประกันพรุ่ง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ใบกิจกรรม

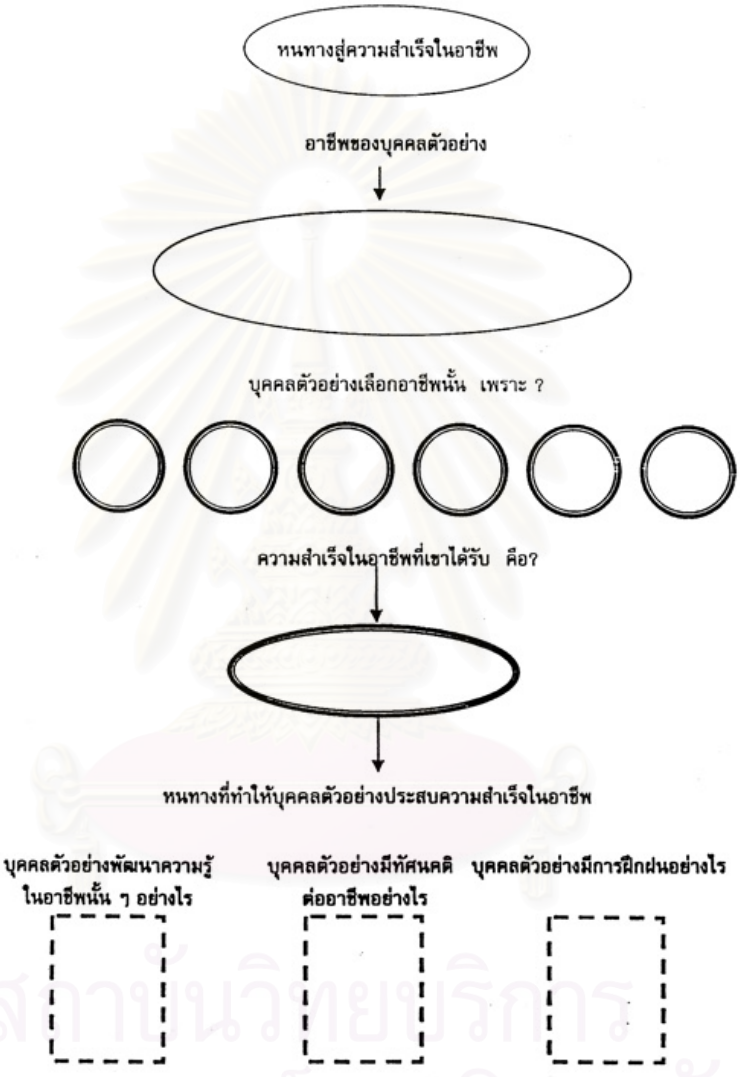

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางนันทภา ชมพูบุตร นามสกุลเดิม ปัญญารัตน์ เกิดเมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2516 ที่จังหวัดกาญจนบุรี สำเร็จการศึกษาปริญญาครุศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาเอกภาษาอังกฤษ คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา ในปีการศึกษา 2538 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชานโยบายการจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2548

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย